

- (61) "Quiero que se me celebren entierro y funerales, segun las posibilidades de la casa" (Juan Roca y Vilanova, 2-10-1898).
- (62) "... (anomena marmessors) á Juan Gelabert y á Francisco Coma, propietarios (...) cuiden del entierro de mi cadáver y manden celebrar en sufragio de mi alma los funerales, oficio de recuerdo y número de missas que juzguen conveniente, habida razon de mis posibilidades" (Jaime Trias y Boix, "labrador, casado", 1-2-1902).

No concreta que la sepultura sigui en un vas + ofici de cos present

- (63) "... ahont es enterrat mon amat marit en la qual Iglesia vull me sia cantat un Ofici de Cos pres(en)t amb assistencia de tres Sac(cerdot)s al q(u)e servesquia de Recordanza" (Jacinta Balart, 4-4-1810).
- (64) "... ofici de cos present que servesquia de Capdeany ab assistencia de 3 Sac(cerdot)s" (J(ose)ph Alsina, 23-9-1812).
- (65) "... me sia feta (la sepultura) ab un Ofici de Enterro o Cos present ab assistencia de tres Sacerdots lo que me servesca de Ofici de Recordanza o Capdeany" (Joseph Oriol, pagès, 29-5-1813).
- (66) "... tres oficios funerales de cuerpo presente, con la asistencia de cuatro Pr(ever)as" (Jaime Godayol, 28-12-1870).
- (67) "... (deixa la sepultura a gust dels marmessors), queriendoo que, si es posible, sea acompanyado desde la casa mortuoria hasta la Yglesia por el numero de sacerdotes que consideren oportuno, haciendose celebrar el dia de su entierro, de cuerpo presente si es posible, una missa cantada en la Parroquia de Santa Maria del Mar de esta Ciudad ó en aquella donde aconteciere su muerte, sin perjuicio del funeral á disposicion de los mismos albaceas" (Marciano Benet y Vila, "hacendado de edat 73 años"; Barcelona, 22-5-1877).

Sepultura en un vas en el fossar + ofici de cos present

- (68) "Elegesch la Sepultura al meu cos fahedora en lo Vas que te ma Casa en lo Fossar de la Parr(oqui)al Igl(ési)a de Santa Maria de Folgarolas la cual me vull sia feta amb un ofici de cos present ab asistencia de 5 sac(erdot)s" (Fran(cis)co Aguilar, 8-4-1812).

- (69) NOTA: Per acabar, un text que només l'hem trobat en un testament:

"Volgué que lo dia antes del enterro en sa Casa y devant son Cos fos feta absoluta per los Religiosos de St. Tomas als quals sia donada de caritat 1 ll. 10 s." (A Causes Pies i Consentiments, Josep Godaiol, "Pages hereu del Mas Godaiol", 7-?-1746).

RESUM (sepultura)

Gairebé la totalitat dels testadors indiquen la sepultura en el fossar de la parròquia de Folgueroles o de la parròquia on moriran. La gran majoria no diu que hagin de ser enterrats en un vas o carner, raó per la qual hem de suposar que eren enterrats a terra.

Els detalls que han de configurar la sepultura normalment no són especificats en els testaments, només unes poques persones se'n preocupen. Els testaments que assenyalen un ofici de cos present o d'enterrament els trobem a principis i finals del segle XIX i començaments del segle XX.

La majoria dels qui concreten que llur sepultura ha de ser en un vas, són pagesos (amos). La meitat dels qui pertanyen als poders fàctics fan la mateixa elecció.

Els enterraments anomenats mitjans són els més freqüents a Folgueroles, segons la població testamentària estudiada. D'enterraments extraordinaris només en tenen els poders fàctics i els pagesos (amos). La majoria d'enterraments bons també són a càrrec de la població pagesa (amos). Els enterraments mitjans són assenyalats principalment pels jornalers del camp i el grup vestir-tèxtil, i els masovers de les cases de pagès.

III. FUNERALS

Les honres fúnebres o funerals són un dels actes religiosos més mencionant en els testaments i en el qual s'indica amb més freqüència el nombre de capellans que hi han d'assistir, a diferència de la sepultura o el capdany. No és tan fàcil de trobar, però, com i quan s'han de celebrar aquests oficis, malgrat que alguns testaments ho esmentin.

Hem classificat els funerals per categories, segons el nombre de preveres que hi assisteixen, i els hem relacionat amb els diferents estaments socials que conformen la nostra població testamentària.

L'apartat titulat citacions (transcripcions literals dels testaments estudiats) ha estat dividit de la manera següent: els testaments que diuen explícitament que els funerals han de ser cantats; els anomenats funerals senzills (fins a 3 sacerdots); els funerals mitjans (de 4 a 6 sacerdots); els funerals bons (de 7 a 9 sacerdots); els funerals extraordinaris (a partir de 10 sacerdots); i els testaments que no concreten el nombre de preveres que hi han d'assistir, ho deixen a gust dels marmessors, hereus o familiars.

En la immensa majoria de testaments (87.4%) es fa menció als funerals: "... es també ma voluntat sem sian fets los Funerals de Enterro, Novenal y Cap de any...". A més, un 6.2% diu explícitament que els vol cantats (vegeu citacions 1-5 i 22). Només un 6.4% no en parla (vegeu gràfic III.1).

Si ajuntem els qui volen funerals amb els qui diuen que els volen cantats, aquesta gran majoria ens queda en gairebé la totalitat (93.6%) (vegeu gràfic III.2).

Gairebé tots (97.8%) els testaments, que mencionen funerals cantats, daten de la primera meitat del segle XIX. Fora d'aquest període només en trobem un l'any 1712 (vegeu gràfic III.3).

En la majoria de testaments no es donen massa detalls respecte com i quan s'han de celebrar els funerals. En bona part d'ells s'accontenten en dir que ho deixen a gust dels marmessors o hereus. Però hi ha persones que volen deixar clarament reflectida sobre el paper quina és llur darrera voluntat en aquest afer.

Alguns volen que les honres fúnebres es celebrin en el període de temps més breu possible després de la seva mort (vegeu citacions 23, 32, 37, 62 i 85). Hi ha qui vol que el dia de l'enterrament es facin els oficis funerals i que aquests siguin de cos present (vegeu citació 9). Un altre vol que tinguin lloc l'endemà del seu enterrament (vegeu citació 10). També hi ha qui assenyala un període de vuit dies, durant el qual hauran de ser celebrats (vegeu citació 74). Els altres testadors, que també concreten el temps, en deixen un marge més ample: de dos (vegeu citacions 14 i 15), de tres (vegeu citacions 17 i 47) i de quatre mesos (vegeu citacions 16 i 46) i fins d'un any (vegeu citació 11), durant el qual caldrà celebrar

els funerals per a l'ànima del difunt.

En escasses ocasions s'especifica com han de ser aquests funerals. A part del nombre de capellans (que comentarem més endavant), trobem sovint que els funerals han de ser celebrats segons la possibilitat de la casa o dels béns del difunt (vegeu citacions 48, 51, 62, 68, 83 i 87) o segons l'estil o costum de la casa o família (vegeu citacions 52, 55, 56, 58, 63, 64, 70, 71, 78, 81, 84, 89 i 90) o com és costum a la parròquia (vegeu citació 88) o bé com s'acostuma a fer per als rectors difunts (vegeu citació 53).

En bona part dels testaments estudiats no es fa menció de l'oferta en els funerals, però en algun d'ells es diu que els dels dol o els assistents han d'anar a oferir per l'ànima del difunt a l'hora de l'ofertori. El que han d'oferir és el que varia lleugerament. Així, trobem: "oferta d'estil" (vegeu citació 7); "panalletons" (vegeu citació 6); "pa d'ànimes i absoluta" (vegeu citacions 19, 20, 27, 28, 39 i 45); "pa d'ànimes i absoltes i diner, panallet i candela" (vegeu citació 18); "candela, diner i panallet" (vegeu citacions 12 i 45); "diner i candela" (vegeu citació 44) i "pa, vi i llum" (vegeu citació 37).

A més del nombre de sacerdots assenyalat, en alguns testaments es manifesta la voluntat que en els funerals hi sigui present "lo mestre de minyons" (vegeu citacions 25 i 26); en d'altres s'especifica que alguns dels preveres, que celebrin les honres fúnebres han de ser del convent de Sant Tomàs de Riudeperes (vegeu citacions 30 i 41).

En altres casos s'indica que el nombre de sacerdots ha de ser igual al que ja ha tingut algun familiar difunt: el pare (vegeu citacions 49, 60 i 79), el marit (vegeu citacions 50, 65, 67, 69 i 76), la muller (vegeu citacions 61, 68 i 77) o algun germà (vegeu citació

80). En cas que no es trobi la quantitat de sacerdots establerta; a canvi, es poden fer altres sufragis (vegeu citació 21) o se'n pot reduir el nombre (vegeu citació 43). També es dóna opció a la possibilitat de cridar-ne més dels assenyalats per la persona testadora (vegeu citació 34).

Alguns testaments expressen la voluntat, que es facin iguals funerals per a determinats membres de la família, quan aquests morin (vegeu citació 29).

Fins fa ben poc ha perviscut a casa nostra el costum de fer un bon àpat a la casa mortuòria el dia de l'enterrament i el dia dels funerals. Aquesta tradició l'hem trobada molt escassament reflectida en els testaments. En un d'ells (vegeu citació 42) es diu que la casa ha de donar dinar als capellans que assisteixin als funerals i en els altres (vegeu citacions 36-38) que se'ls ha de donar "refecció corporal" a la casa.

Finalment, tenim referència d'un testament, a través del llibre Causes pies i consentiments, en el qual es manifestava la voluntat, que en la celebració dels funerals hi hagués sermó (vegeu citació 38). Aquest detall no l'hem trobat en cap d'altre.

NOMBRE DE CAPELLANS EN ELS FUNERALS

El nombre de casos perduts en aquesta variable és molt més alt (362, 48.3%) (vegeu gràfic III.4) que en la variable anterior (28, 3.7%) (vegeu gràfic III.1). Això és degut que bona part dels testadors, que volen que se'ls facin funerals, no concreten el nombre de capellans (vegeu citacions 44-90); molts ho deixen a mans dels seus marmessors, hereus o família en general. El nombre de sacerdots que trobem més vegades és el 3 (22.4%); seguit del 4 (18.8%), el 7 (14.9%) i el 5 (13.9%).

El mínim de capellans que assisteixen als funerals, segons els testaments, és de 3 i el màxim de 25; en conseqüència, l'amplitud és de 22. La mitjana és 6.243 i la moda 3. La mediana dona 5 (vegeu gràfic III.4).

El nombre de sacerdots en els funerals agrupats en intervals (vegeu gràfic III.5) ens indica que el 42.3% dels funerals són de categoria mitjana (de 4 a 6 capellans) (vegeu citacions 11-24). El 22.4% són funerals que hem qualificat de senzills (3 capellans) (vegeu citacions 6-10). El 20.9% són funerals bons (de 7 a 9 capellans) (vegeu citacions 25-32). Només el 14.4% són funerals extraordinaris (de 10 o més capellans) (vegeu citacions 33-43).

Nombre de capellans en els funerals, segons l'ofici dels testadors

En els funerals com en la sepultura els dos grups que superen la mitjana de la població total testamentària (6.243) són: poders fàctics (12.200) i pagesos (9.202). Els altres tres grups queden per sota: ram de la construcció (5.564), vestir-tèxtil (5.500) i jornalers del camp (4.011) (vegeu gràfics III. 6-10).

En agrupar el nombre de capellans en els funerals en intervals, queda reflectida un cop més la diferència socio-econòmica entre les diferents capes de població (vegeu gràfic III.11). El 80.4% dels funerals qualificats d'extraordinaris són per a la població pagesa, així com el 44.1% dels bons. Dit d'una altra manera, el 64.4% dels pagesos es fan celebrar funerals o bons o extraordinaris.

El grup anomenat poders fàctics encara sobresurt més en aquest sentit, puix que el 70% d'aquesta població els encomana extraordinaris i el 20% bons. Això vol dir que, gairebé sempre, la quantitat de capellans es comptabilitza a partir de set.

Els jornalers del camp es reparteixen entre els funerals mitjans (52.3%) i els senzills (40.9%). Hem de tenir en compte, però que aquesta població representa el 64.3% dels qui assenyalen funerals senzills.

Gairebé la meitat (48.7%) dels testaments agrupats sota el nom de ram de la construcció assenyalen funerals senzills, però un bon grapat d'ells es decanta pels funerals bons (33.3%).

Referent al grup vestir-tèxtil, el 53.6% els vol de categoria mitjana, tot i que un bon percentatge (28.6%) prefereix la bona.

La diferència econòmico-social entre els amos i els masovers de les cases de pagès queda altre cop reflectida en la composició dels funerals (vegeu gràfic III.12). Els amos són qui majorment tenen funerals extraordinaris (92.3%) i els masovers s'han de conformar amb una funerària mitjana (43.3%) o bona (36.7%).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Canlats	C	45	6.0	6.2	6.2
No ho diu	N	46	6.1	6.4	12.6
Sf	S	631	84.1	87.4	100.0
		28	3.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

I					
C	---	+			
Canlats	I	45			
	---	+			
I					
N	---	+			
No ho diu	I	46			
	---	+			
I					
S	---	+			
Sf	I			631	
	---	+			
I					
I	.....	I	.....	I	.....
0	160	320	480	640	800

VALID CASES 722 MISSING CASES 28

Gràfic III.1 - Funerals.

FUN1 Funerals by VG3 Any del testament en intervals

VG3

		Count						Row Pct	Col Pct	Tot Pct			
		1	2	3	4	5	6	1701 - 1750	1751 - 800	1801 - 850	1851 - 900	1901 - 1950	Total
FUN1	C												
			1		44								45
			2.2		97.8								6.2
			.8		17.4								
			.1		6.1								
	N	20	2	17	6	1							46
		43.5	4.3	37.0	13.0	2.2							6.4
		21.3	1.7	13.7	2.4	.8							
		2.8	.3	2.4	.8	.1							
	S	74	117	107	203	122	8						631
		11.7	18.5	17.0	32.2	19.3	1.3						87.4
		78.7	97.5	86.3	80.2	99.2	100.0						
		10.2	16.2	14.8	28.1	16.9	1.1						
	Column Total	94	120	124	253	123	8						722
		13.0	16.6	17.2	35.0	17.0	1.1						100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 143.97750 10 .00000
Likelihood Ratio 144.96939 10 .00000

Minimum Expected Frequency = .499
Cells with Expected Frequency < 5 = 2 OF 18 (11.1%)

Number of Missing Observations: 28

Gràfic III.3 - Relació entre els funerals i l'any del testament en intervals.

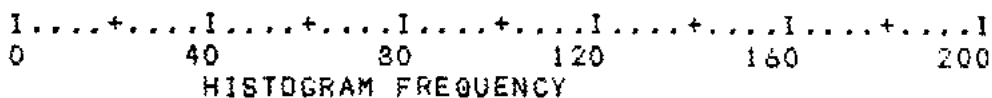
071

3	37	11.6	22.4	22.4
4	73	9.7	18.8	41.2
5	34	7.2	13.9	55.2
6	37	4.9	9.5	64.7
7	58	7.7	14.9	79.6
8	18	2.4	4.6	84.3
9	5	.7	1.3	85.6
10	13	1.7	3.4	88.9
12	21	2.8	5.4	94.3
13	1	.1	.3	94.6
14	2	.3	.5	95.1
15	4	.5	1.0	96.1
18	4	.5	1.0	97.2
20	8	1.1	2.1	99.2
25	3	.4	.8	100.0
.	362	48.3	MISSING	

TOTAL 750 100.0 100.0

COUNT MIDPOINT ONE SYMBOL EQUALS APPROXIMATELY 4.00 OCCURRENCES

0	-1.0	.
0	.5	.
0	2.0	.
160	3.5	*****:*****
54	5.0	*****:
95	6.5	*****:*****
18	8.0	*****
18	9.5	*****
0	11.0	.
22	12.5	***:***
2	14.0	*
4	15.5	:
0	17.0	
4	18.5	*
8	20.0	**
0	21.5	
0	23.0	
3	24.5	*
0	26.0	
0	27.5	
0	29.0	

MEAN	6.263	STD ERR	.199	MEDIAN	5.000
MODE	3.000	STD DEV	3.927	VARIANCE	15.424
KURTOSIS	5.810	S E KURT	.247	SKEWNESS	2.213
S E SKEW	.124	RANGE	22.000	MINIMUM	3.000
MAXIMUM	25.000	SUM	2430.000		

VALID CASES 388 MISSING CASES 362

Gràfic III.4 - Nombre de capellans en els funerals (població: total).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Senzills	1	87	11.6	22.4	22.4
Mitjans	2	164	21.9	42.3	64.7
Bons	3	81	10.8	20.9	85.6
Extraordinaris	4	56	7.5	14.4	100.0
	9	362	48.3	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

1	-----+
Senzills	1 87 I
2	-----+
Mitjans	1 164 I
3	-----+
Bons	1 81 I
4	-----+
Extraordinaris	1 56 I

	FREQUENCY
1	80
1	120
0	160

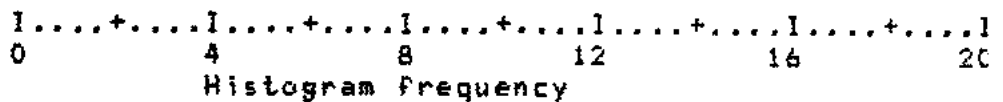
VALID CASES 388 MISSING CASES 362

Gràfic III.5 - Nombre de capellans en els funerals en intervals (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Percent	Percent
	3	10	5.7	9.6	9.6
	4	5	2.9	4.8	14.4
	5	16	9.2	15.4	29.8
	6	6	3.4	5.8	35.6
	7	14	8.0	13.5	49.0
	8	9	5.2	8.7	57.7
	9	3	1.7	2.9	60.6
	10	9	5.2	8.7	69.2
	12	13	7.5	12.5	81.7
	13	1	.6	1.0	82.7
	14	2	1.1	1.9	84.6
	15	3	1.7	2.9	87.5
	18	4	2.3	3.8	91.3
	20	7	4.0	6.7	98.1
	25	2	1.1	1.9	100.0
	.	70	40.2	Missing	
	Total	174	100.0	100.0	

Count	Midpoint	One symbol equals approximately .40 occurrence
0	-1.0	.
0	.5	.
0	2.0	.
15	3.5	*****
16	5.0	*****
20	6.5	*****
9	8.0	*****
12	9.5	*****
0	11.0	.
14	12.5	*****
2	14.0	*****
3	15.5	*****
0	17.0	.
4	18.5	*****
7	20.0	*****
0	21.5	.
0	23.0	.
2	24.5	*****
0	26.0	.
0	27.5	.
0	29.0	.

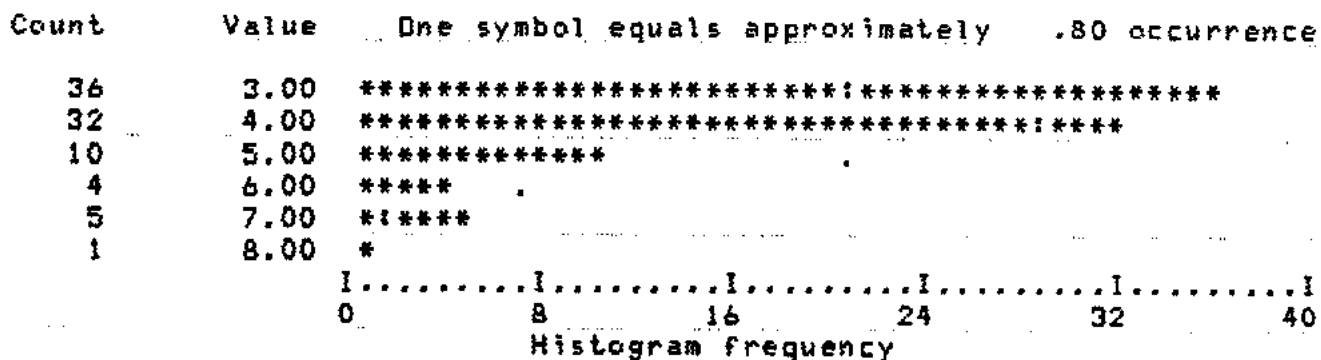

Mean	9.202	Std err	.515	Median	8.000
Mode	5.000	Std dev	5.250	Variance	27.561
Kurtosis	.617	S E Kurt	.469	Skewness	1.090
S E Skew	.237	Range	22.000	Minimum	3.000
Maximum	25.000	Sum	957.000		

Valid cases 104 Missing cases 70

Gràfic III.6 - Nombre de capellans en els funerals (població: pagesos).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	3	36	20.3	40.9	40.9
	4	32	18.1	36.4	77.3
	5	10	5.6	11.4	88.6
	6	4	2.3	4.5	93.2
	7	5	2.8	5.7	98.9
	8	1	.6	1.1	100.0
	.	89	50.3	Missing	
Total		177	100.0	100.0	

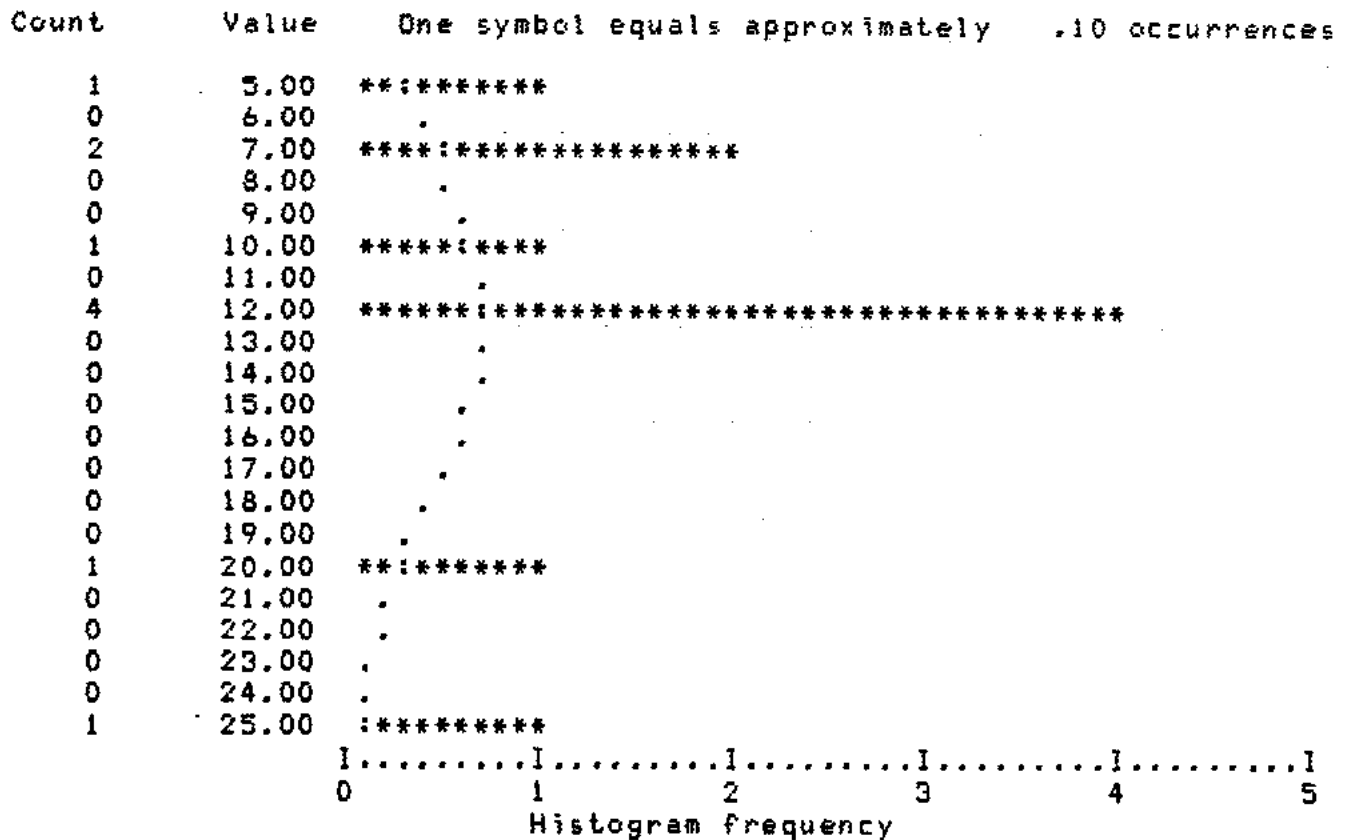

Mean	4.011	Std err	.127	Median	4.000
Mode	3.000	Std dev	1.189	Variance	1.414
Kurtosis	1.588	S E Kurt	.508	Skewness	1.405
S E Skew	.257	Range	5.000	Minimum	3.000
Maximum	8.000	Sum	353.000		

Valid cases   88   Missing cases   89

Gràfic III.7 - Nombre de capellans en els funerals (població: jornalers del camp).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	5	1	4.8	10.0	10.0
	7	2	9.5	20.0	30.0
	10	1	4.8	10.0	40.0
	12	4	19.0	40.0	80.0
	20	1	4.8	10.0	90.0
	25	1	4.8	10.0	100.0
	.	11	52.4	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

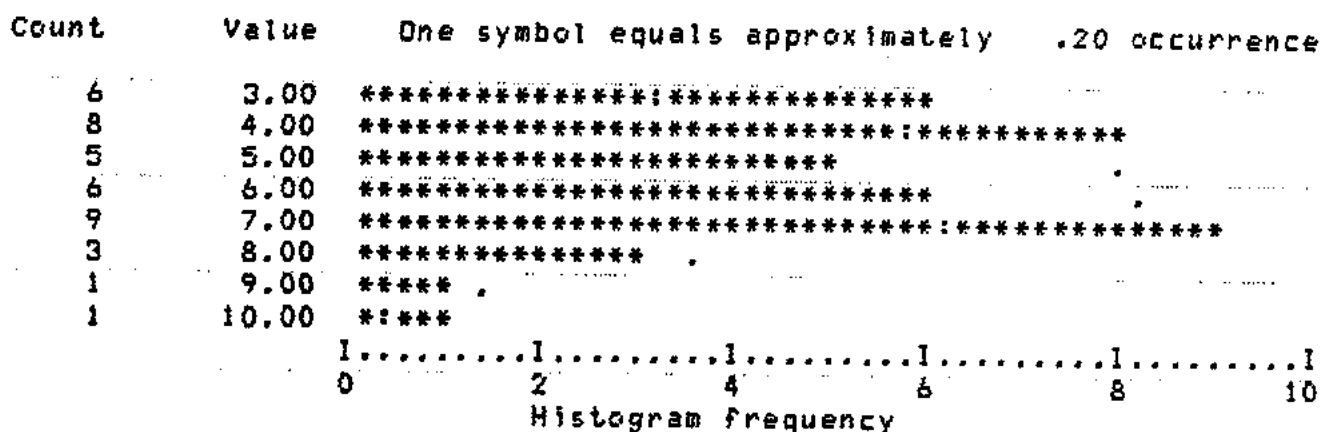

Mean	12.200	Std err	1.931	Median	12.000
Mode	12.000	Std dev	6.106	Variance	37.289
Kurtosis	1.110	S E Kurt	1.334	Skewness	1.163
S E Skew	.687	Range	20.000	Minimum	5.000
Maximum	25.000	Sum	122.000		

Valid cases   10   Missing cases   11

Gràfic III.8 - Nombre de capellans en els funerals (població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	3	6	9.5	15.4	15.4
	4	8	12.7	20.5	35.9
	5	5	7.9	12.8	48.7
	6	6	9.5	15.4	64.1
	7	9	14.3	23.1	87.2
	8	3	4.8	7.7	94.9
	9	1	1.6	2.6	97.4
	10	1	1.6	2.6	100.0
	.	24	38.1	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

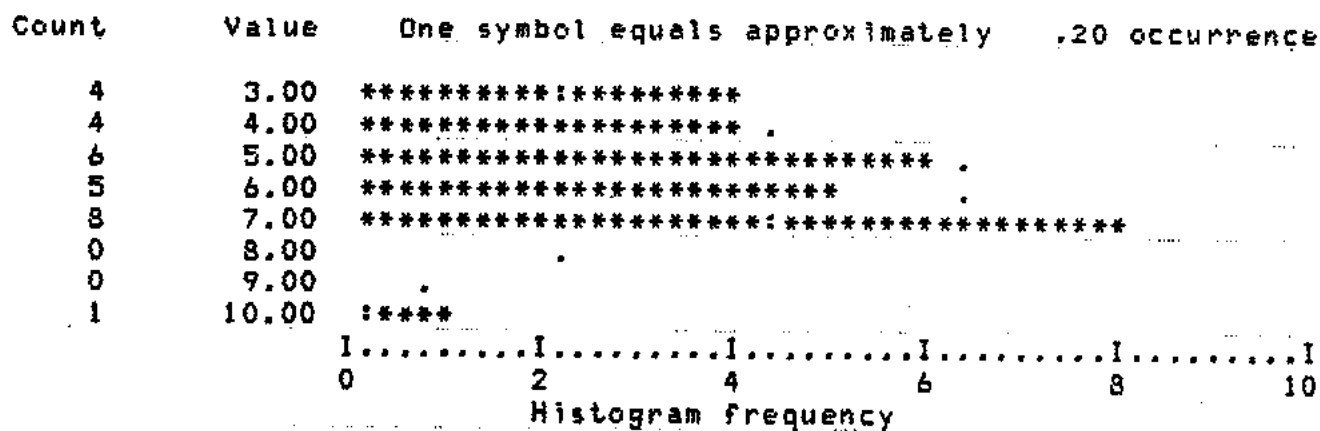

Mean	5.364	Std err	.296	Median	6.000
Mode	7.000	Std dev	1.847	Variance	3.410
Kurtosis	-.659	S E Kurt	.741	Skewness	.289
S E Skew	.378	Range	7.000	Minimum	3.000
Maximum	10.000	Sum	217.000		

Valid cases   39   Missing cases   24

Gràfic III.9 - Nombre de capellans en els funerals (població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	3	4	8.7	14.3	14.3
	4	4	8.7	14.3	28.6
	5	6	13.0	21.4	50.0
	6	5	10.9	17.9	67.9
	7	8	17.4	28.6	96.4
	10	1	2.2	3.6	100.0
	.	18	39.1	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

Mean	5.500	Std err	.315	Median	5.500
Mode	7.000	Std dev	1.667	Variance	2.778
Kurtosis	.400	S E Kurt	.858	Skewness	.362
S E Skew	.441	Range	7.000	Minimum	3.000
Maximum	10.000	Sum	154.000		

Valid cases   28   Missing cases   18

Gràfic III.10 - Nombre de capellans en els funerals (població: vestir-tèxtil).

VG5

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Row Pct	10	36	1	6	4		56
Col Pct	17.9	64.3		10.7	7.1		20.3
Tot Pct	9.6	40.9		15.4	14.3		
	3.6	13.0		2.2	1.4		
	27	46	1	19	15	2	110
	24.5	41.8	.9	17.3	13.6	1.8	39.9
	26.0	52.3	10.0	48.7	53.6	28.6	
	9.8	16.7	.4	6.9	5.4	.7	
	26	6	2	13	8	4	59
	44.1	10.2	3.4	22.0	13.6	6.8	21.4
	25.0	6.8	20.0	33.3	28.6	57.1	
	9.4	2.2	.7	4.7	2.9	1.4	
	41		7	1	1	1	51
	80.4		13.7	2.0	2.0	2.0	18.5
	39.4		70.0	2.6	3.6	14.3	
	14.9		2.5	.4	.4	.4	
Column Total	104	88	10	39	28	7	276
	37.7	31.9	3.6	14.1	10.1	2.5	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 122.62489 15 .00000
 Likelihood Ratio 134.89028 15 .00000
 Mantel-Haenszel 5.61936 1 .01776

Minimum Expected Frequency = 1.293
 Cells with Expected Frequency < 5 = 8 DF 24 (33.3%)
 Number of Missing Observations: 474

Gràfic III.11 - Relació entre la classe de funerals i l'ofici dels testadors.

1448

V67 Recodificació del lloc dins la casa by V611 Capellans en els funerals en intervals

Page 1 of 1

V611

Count	1	2	3	4	Row Total
Row Pct	10.6	12.8	76.6		61.0
Col Pct	27.8	35.3	92.3		
Tot Pct	6.5	7.8	46.8		
AMOS					
1	5	6	36		47
2	13	11	3		30
Masovers	10.0	43.3	36.7	10.0	39.0
100.0	72.2	64.7	7.7		
3.9	16.9	14.3	3.9		
Column Total	3	18	17	39	77
	3.9	23.4	22.1	50.6	100.0

Chi-Square

Value

DF

Significance

Pearson	33.84573	3	.00000
Likelihood Ratio	38.46278	3	.00000
Mantel-Haenszel	29.97087	1	.00000

Minimum Expected Frequency = 1.169
 Cells with Expected Frequency < 5 = 2 DF 8 (25.0%)

Number of Missing Observations: 97

Gràfic III.12 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la classe de funerals (població: pagesos).

CITACIONES (funerals)

Funerals cantats

- (1) "... y cantats los officis de Enterro Novenal y capdeany" (Maria Bertrana, 25-3-1810).
- (2) "Vull y mano: q(u)e dintres vuit dias despues de la mia mort me sian cantats los tres Fun(erals) Oficis en dita Iglesia de Ent(erro), Nov(ena)l y Capdeany ab asistencia de set Sac(er)d(ot)s conforme se practica ab mon amat marit" (Jacinta Balart, 4-4-1810).
- (3) "... y cantats los Oficis de Enterro, Nov(ena)l y Capdeany ab lo numero de Sacerdots a mos Marmesors ben vistos" (Francesch Poudevida, 8-9-1811).
- (4) "... vull que en dita Igl(ési)a me sian cantats los tres Fun(eral)s Oficis de Enterro, Nov(ena)l y Capdeany del modo y forma se practica ab mon amat marit i q(u)e Gloria gozia" (Teresa Podevida, "Viuda de Joseph Podevida Pages Propietari del Mas Podevida", 7-4-1812).
- (5) "... sian cantats los tres Fun(eral)s Oficis de Enterro, Nov(ena)l y Capdeany ab asistencia de cinch Sacerdots donant la c(arita)t acostuada" (J(ose)ph Masramon, 11-5-1812).

Funerals senzills (fins a 3 sacerdots)

- (6) "... los funerals de enterro, novenal, y cap de any ab tres Pre(ve-re)s donant â cadahu lo acostumat, y fent los Panallatons acostumats" (Joseph Teixidor, "Bracer de la Ricardera de Folgarolas", 4-6-1764).
- (7) "... officis de Entero, Novenal y Capdeany ab la asistencia de tres Sacerdots donant la caritat acostumada y la oferta de estil; tot en dita Iglesia de folgarolas, y vull que lo pa de animas sia de peseta quiscun" (Juan Vivet, 11-4-1810).
- (8) "... ab los tres officis fun(era)ls ab asistencia de tres Sacerd(ot)s y lo ofici de recordansa y oferta tot l'any del dol (en q(uan)t al numero de Sacerd(ot)s los q(u)e posaren en los funerals de mon pare" (José Rifá, ?-?-1853).
- (9) "... con los tres officios funerales de cuerpo presente de tres Sacerdotes no más" (José Serra, 2-6-1869).
- (10) "Ordeno que el dia siguiente al de mi entierro se me hagan celebrar otros tres Oficios de tres Pros." (Jaime Godayol, 28-12-1870).

Funerals mitjans (de 4 a 6 sacerdots)

- (11) "... y entre lo any me se sian celebradas en dita Iglesia de Folgarolas las onrras vulgarmen ditas novenal y Cap de Any y que en dits officis vull acisstescan (...) quatra sacerdots donantlos la caritat acostumada a cada qual" (Pera Joan Julia, bracer, 6-9-1692).
- (14) "Vull que seguit mon obit dintre dos mesos se me celebren (...) los officis de no(vena)l y cap de any ab la mateixa assistencia de quatre pre(ever)as" (Raphel Moner, bracer, 4-8-1708).
- (16) "...; ha la qual sepultura novenal, y capdaný vull hi entrevingan quatre Sacerdots donant á quiscú de ells la caritat acostumada (...); la qual sepultura novenal y Capdaný vull sem sie feta dins quatre mesos" (Joseph Rosanes, "Parayre, 7-3-1717).
- (17) "Vull que dins tres mesos seguida ma mort sem sien fets los officis de Novenal, y capdeany ab la mateixa assistencia y charitat (que en el seu propi enterrament, 4 sacerdots)". (Maria Damiá, "uxor Francis-ci Damiá Agricola in dicto loco", 9-2-1718).
- (18) "... los officis de enterro, novenal, y Capdeany ab assistencia de .4. Sacerdots y volgué que fos donat pa de animas y absoltes, y diner panellet i candela anals del dol en lo offertori i en dits .3. officis" (A Causes Pies i Consentiments, Francischo Damiá, bracer, 9-12-1731).
- (20) "... 4 sacerdots celebrant los tres officis funerals de enterro, novenal y cap de any seguit luego mon obit, y vull donian als funerals los pans de animas y de absoltas segons costum" (Theresa Fonoý, 16-2-1770).
- (22) "... tres Funerals Oficis de Enterro, Novenal y capdeany vull me sian cantats ab la asistencia de quatre o cinch sacerdots donant la c(arita)t acostumada en dita Yglesia Parr(oqui)al" (Maria Fabregas, soltera, 9-1-1843).

- (19) "... tres Officis funerals de Enterro, Novenal y Capdeany ab assistencia de sinch P(re)b(e)res a coneguda de mos Marmessors (...) volent que en los tres officis se aportin Pa de Animas, de Absolta, y Panallets per los Bacins de la Iglesia, deixantho tot á coneguda dels Marmessors" (Madrona Pujol, vídua, 27-4-1759).
- (24) "Quiere que sus funerales y exequias se celebren en la parroquia en que muera con asistencia de cinco Sacerdotes" (Fran(cis)co Roca, 17-3-1877).
- (12) "... sis preveres donatlos la caritat acostumada tant en lo enterro com en las honrras.
 "(...) en mon enterro, novenal y capdeany, per repos dela mia anima en los dits officis se donia candela, diner, y panallet comseacostuma" (Rafael Moner, bracer, 29-2-1696).
- (13) "... (vol ser enterrada) en lo vas o carner de mon marit ab assistenti de sis sacerdots tant en lo dia del enterro com en lo dia del novenal y cap de ani donant la caritat acostumada (...) al cap del ani seguida ma mort sem sia selebrada una recordansa per repos de la mia anima ab assistencia de tres sacerdots, y ditas cosas (...) sian pagadas de vint lliureas ques dexa mon marit per intestar las quals he pagadas jo per son enterro novenal y capdeani y recordansa" (Maria Vinñas, "viuda de Antoni Vinñas sastre", 27-4-1707).
- (15) "...; en la qual sepultura, novenal, y capdeany vull hi entrevingan sis preveres, á quiscun donada la charitat ordinaria p(e)r los tres officis celebradors dins dos mesos ho quant antes" (Chatharina Pujol, vídua, ?-?-1715).
- (21) "... tres Fun(eral)s Oficis de Ent(erro) Novenal y Capdeany vull me sia fet ab la asistencia de sis Sacerdots donant la caritat acostumada: y en lo cas de no encontrarse dit numero de sacerdots: vull que se suplesca lo numero que de Sac(erdot)s faltia ab misas en sufragi de la mia anima" (Maria Carreras, 18-6-1841).
- (23) "... y á la brebedad posible los funeráles con la (assistència) de seis Sacerdotes" (Antonia Dussol, 15-1-1875).

Funerals bons (de 7 a 9 sacerdots)

- (25) "..., morint en dita Par(ròqui)a de Folgaroles (...) ahont disposa se li fossen celebrats los officis de enterro, Novenal, y Capdeany (...) ab acistencia de 7 Sacerdots, y lo Mestre". (A Causes Pies i Consentiments, Maria Barthomeus, "Majordona Viuda dexada del q(uon)d (am) Jauma Barthomeus Pagés del lloch de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Balcereny", 20-1-1740).
- (27) "... tres officis funerals ab la asistencia de set P(re)b(e)res y en ells ajeu de donar panellots als del dol, pans de absoltas, y animas" (Joan Torrents, corder, 12-6-1744).
- (28) "Maná se li fessen los 3 Oficis Fun(eral)s ab asistencia de 7 P(re)b(e)res, y se donás a la gent de dol ofertons; portessen pans de anima, y absolta". (A Causes Pies i Consentiments, Pau Aguilar, sastre, 21-2-1748).
- (29) "... tres Oficis fun(eral)s de Enterro, Novenal, y Capdeany ab asistencia de set P(re)be(res) y ab lo mateix numero vull sian fets los de ma muller Margarida seguit mon obit" (Pere Joan Baier, negociant, 11-6-1755).
- (31) "... officios funerales en su Igl(ési)a Parr(oqui)al con siete Sacerd(ot)es del mismo modo q(u)e para mi Hermana Merced" (Teresa Verdaguer, 12-8-1858).
- (32) "... y á la brebedad posible los officios funeráles con la asistencia de siete Sacerdotes, observando fielmente el estilo y consuetud de la Parr(oqui)a" (Teresa Prat, 7-4-1873).
- (26) "... los officis de Enterro, Novenal, y Capdeany ab asistencia de huit P(re)b(e)res, y lo M(estr)e de Minyons si ni haura" (Joseph Farrés, "Masover de la Torre den Morgadés", 13-4-1741).
- (30) "... los tres officis funerals ab accistencia de 6 P(re)ve), y tres religiosos de St. Thomás" (Marianna Castelló, 30-8-1766).

Funerals extraordinaris (a partir de 10 sacerdots)

- (39) "Maná se li celebrassen los 3 Oficis Fun(eral)s ab asistencia de 10 P(re)b(e)res y que donesen ofertons, pans de animas, y de absoltas". (A Causes Pies i Consentiments, Margarida Rovira, "Viuda deixada de Joan Rovira Mestre de Casas", 16-10-1747).
- (41) "... los tres off(ici)s fun(eral)s ab assitencia de deu P(re)b(e)res compresos quatre Religiosos de St Thomas essent â gust del R(ect)or, qui vuy es y per temps sera als quals sia donada la caritat acostumada y refeccio corporal (a casa del testador)" (Joseph Castelló, cirugià, 19-7-1777).
- (42) "... Off(ici)s fun(eral)s de Enterro, Nov(ena)l, i Cap de any ab la assist(ènci)a de deu Preveres donant a Quiscun la caritat acostum(ad)a segons lo estil de la Parr(òqui)a, i dinar en ma Casa, com jo fiu ab mon Pare que de gloria gose" (Francesch Aguilar, sastre, 22-2-1784).
- (33) "... vull que asistescan a mon enterro novenal y cap de Any dotse Preberes y los sia donada la charitat acostumada" (Joan Euras, "fadri de la Parroquia de St. Feliu de Terrasola", 11-7-1678).
- (43) "... tres funerals oficis de Enterro Novenal y Capdeany ab la asistencia de dotse Sacerdots donant a quiscun de ells la caritat acostumada; y si est numero no pot encontrarse los sacerdots q(u)e encontrarse puguan" (Ramon Coma y Guardia, "fill de Joan Coma Puigsasllosas Pages", 4-12-1843).
- (37) "(...) y quant mes prest sie possible vull me sien celebrats aquells solemnes officis de novenal, y cap de any, cõ honzas ab la mateixa asistencia de dotse Pre(vere)s, qui també celebren missas, y altres Divinos Officis per anima mia, y de quin tinch obligació á Deu pregar offerint en ells pa, vi, y llum, com es de lloable costum, als quals vull sia donada la caritat acostumada, y refecciõ corporal deixant per lo predit de mos bens lo necessari á coneguda de mos marmessors" (Marianna Coma, y Puitgseslloses, "muller de Joan Coma Pages S(enyo)r del mas Coma de la Par(ròqui)a de St. Pere de Falgás Bisbat de Vich filla llegal, y natural de Eudalt Puitgseslloses pages de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Folgarolas de dit Bisbat de Vich, y de Francisca muller sua difunts", 3-9-1736. Arxiu de Puigseslloses). 1455

- (34) "..., la qual sepultura, novenal, y capdeany disposá se li fos feta en dita Parroquial Iglesia ab intervencio de dotse Preveres donantlos a quiscun la charitat acostumada, y volgue que si a dits sos Marmessors aparexia cridar major numero de sacerdots, que poguessen fins al numero a ells ben vist, anals quals fos donada la charitat acostumada" (Eudaldus Puixseslloses, "Agricola Hereus et propietarius mansi Puixseslloses", 13-8-1692, a Causes Pies i Consentiments).
- (36) "...los officis de enterro, novenal y Capdeany ab assistencia de quinze Preveres y que en lo die de sa funeraria se donás a dits P(reve)res y gent de dol refeccio corporal y que per dita funeraria se gastas tot lo demes fos necessari a coneguda de dits sos Marmessors" (A Causes Pies i Consentiments, Josephus Pou, Agricola oriundus a manso Pou", 8-3-1726).
- (35) "..., y volgue que en dita Iglesia se li fossen celebrats los officis de enterro, novenal, y cap de any ab intervencio de 25 sacerdots o aquell numero que volguessen sos marmessors" ("R(everen)du(s) Joannes Vilar del Bosch, et Godayol Pr. in dicto loco residens", 5-6-1716).
- (40) "..., ab los officis de enterro novenal, cap de any, ab la assistencia de 25. sacerdots cada un dels quals dega celebrár tres missas resadas de la caritat acostumada" (Marianna de Sala, y Puigdesalit, 29-3-1752).
- (38) "..., volent se li celebrassen los 3 Oficis Funer(als) de Enterro Novenal, y Cap de any ab asistencia de 20 P(re)b(e)res donantlos a quiscun la caritat acostumada, y rrefeccio corporal en casa, mes volgué si agués sermó". (A Causes Pies i Consentiments, Marianna Gelabert, "Viuda deixada del quondam Bernat Gelabert Pages hereu del Mas Gelabert de la Parr(òqui)a de Sta. Maria de Folgaroles", 22-10-1744).

No es concreta el nombre de sacerdots

- (44) "Vull que en las funerarias mesas se sia donat diner y candela a tots los del dol" (Maria Angela Roca, vídua, 3-10-1683).
- (45) "... enterro, novenal y capdeany y recordanssa com tambe fassan fer tot lo any de mon obit la oferta (...) per las quals cosas assigno aquellas vint y set lliuras moneda Barcelonesa que se troban aver jo aumentadas en casa de mon marit despres de son obit ab rebuda com se dexara veurer dins de una caxa que tinc en casa de Francesch Aromir.
"Vull que en dits Oficis se sia portat pa de animas y de absolta yse donia pa diner y candela a tots los que assistiran als oficis" (Maria Vinyas, 2-6-1699).
- (46) "... y aixi mateix elegesch lo novenal y cap de any, y recordansa, lo qual novenal y cap de any sem sie fet dins quatre mesos ho lo mes prest ques pugue, donant a quiscu dels pre(sen)t)s la caritat ordinaria com se acostuma, y per tots celebren missas p(er) repos de la mia anima y sino ho tinch jo de menester que sia p(er) les animes aqui so jo obligada a pregar" (Eularia Palmarol, "muller de Joseph", 24-1-1714).
- (47) "...); Als quals officis de enterro nov(ena)l y Cap de any vull sem sien fets dins tres mesos ho lo les prest que sie posible, y als Sacerdots que asistiran sels sie donada la Caritat acostumada" (Maria Balart, "muller de Alvarador Balart texidor de lli", 22-8-1714).
- (48) "... 3 Oficis de Enterro, Novenal, y Capdeany segons la possibilitat de ma Casa" (Annamaria Puig, 12-10-1748).
- (49) "..., los tres Oficis fun(eral)s ab lo numº de P(re)b(e)res que i dexá son Pare en son Testament que tenia fet" (A Causes Pies i Consentiments, Pere Aguilar, "Pages Massover del Mas Raurell", 14-8-1755).
- (50) "... tres Off(ici)s fun(era)ls del mateix modo que jo fiu se celebra-sen per mon carissim Marit" (Petronilla (...), "V(ídu)a Masovera del Mas Palou", 10-11-1782).

- (51) "... los offi(cis) fun(era)ls segons la possibilitat de mos bens" (Francisca Codina, vídua, 17-11-1782).
- (52) "... los tres oficis funerals segons estil de la casa" (Juan Roca, "Fadri Corder", 17-11-1800).
- (53) "Los funerales com se acostuma á los demes R(ect)ors ab asistencia de P(re)b(e)res corresponens. (...).
"... officis de Novenal, y Cap de any ab asistencia dels P(re)-b(ere)s que judicaran los sobredits hereus de confiança y altres per mi instituits juntament, ab los Marmessors adalt nomenats" (S(enyo)r R(rcto)r Isidro Nadal, 31-10-1803).
- (54) "... los officis de Enterro, Novenal, y Capdeany a coneguda de dit mon Marit (y en defecte de ell, de mos Marmessors)". (Theresa Samón y Casacuberta, 18-4-1806).
- (55) "... tres officis funerals ab la pompa y asistencia de sacerdots, segons costum de esta casa, y discrecio de mos nombrats Marmessors, donant a quiscun de aquells la caritat acostumada" (Tereza Tordera, y Jussà, 9-9-1806).
- (56) "...; es tambe ma voluntad sem sian fets los Funerals de Enterro, Novenal y Cap de any segons acostuma ferse a ma familia" (Margarida Vivet, 25-2-1810).
- (57) "... los Funerals de Enterro, Novenal, y Capdeany si es possible ates lo q(u)e tenguia y no altrament, pues si es poca cosa vull que tot lo que tingua y me espectia sia en be de la mia anima" (Rosa Capdevila, donzella, 26-2-1810).
- (58) "... los Oficis Funerals de Enterro, Noven(a)l y Capdeany ab asistencia dels Sacerdots que es de costum a los de ma Casa" (Miquel Molist, 4-10-1810).
- (59) "... los Fun(eral)s Oficis de Enterro, Noven(a)l y Capdeany ab asistencia dels Sacerdots a mos Marm(essor)s ben vistos donant la caritat acostumada" (Jaume Pares, 2-1-1811).

- (60) "I igualment me sian fets en dita Igl(ési)a (de Folgueroles) los tres Funerals Oficis de Enterro, Novenal y Capdeany del modo y forma se practica ab mon Pare que de gloria gozia" (Francis)co Aguilar, 8-4-1812).
- (61) "... los Fun(eral)s Oficis de Enterro, Noven(a)l y Capdeany ab asistencia dels Sac(erdot)s que tindran a be asseñalar mos Marmessors, o com se practica per ma Muller Esperanza que de gloria gozia" (Bartomeu Casacuberta, 21-6-1812).
- (62) "... y tant prest com se puga me sian en dita Parroquia celebrats los tres Fun(eral)s Oficis de Ent(erro) Nov(ena)l y Capdeany ab asistencia dels Sacerdots disposaran mos Marme(ssor)s segons mas possibilitats" (Francis)co Vilalta, 7-8-1812).
- (63) "...: y tant prest com sia dable me sian fets en dita Iglesia los tres Funerals Oficis de Enterro, Nov(ena)l y Capdeany segons la consuetud de ma Casa a judici de mos Marmesors y marit" (Margarida Pedra y Molist, 13-12-1815).
- (64) "... ab los tres Fun(eral)s Oficis de Ent(erro) Nov(ena)l y Capdeany me sia fet conforme se ha practicat als amos de ma Casa" (Jaume Jutglar, "fill llog(eg)tim y nat(ura)l de Jaume Jutglar tambe Fuster y de Sivina Miro", 2-9-1816).
- (65) "... tres Fun(eral)s Oficis de Enterro, Nov(ena)l y Capdeany ab la asistencia y numero de Sacerdots que assistiren als Funerals de mon amat marit que gloria gozia" (Mª Angela Molist y Cassassas, 4-4-1818).
- (66) "... ab los tres Fun(eral)s Oficis de Ent(erro) Nov(ena)l y Capdeany vull me sian fets conforme ho disposará ma Estimada Mare" (Maria Guell, donzella, 25-5-1819).
- (67) "... ab los tres Fun(eral)s Oficis de Enterro No(vena)l y Capdeany ab lo numero dels Sacerdots ques practica ab los de mon difunt Marit podent variaro com compreengua mon Hereu" (Maria Rosa Gelabert, "Viuda deixada del q(uonda)m Francisco Gelabert Pages", 12-9-1821).

- (68) "... tres Fun(eral)s Oficis de Enterro, Novenal y Capdeany vull me sia feta del modo se practicá ab ma muller que de gloria gosia, o atesas las mias possibilitats" (Bartomeu Portet, "Pages Masover de la Casanova de Puigsasllosas", 1-10-1822).
- (69) "... tres Funerals de Enterro Novenal y Capdeany vull me sia fet en dita Ygl(ési)a del modo y forma se practicá ab mon marit q(u)e de gloria gosia" (Maria Rosa Sala, vídua, 30-12-1847).
- (70) "... tres Funerals oficis de Enterro, Novenal y Capdeany vull me sia fet del modo y forma se ha acostumat als amos de dita casa de Puigsasllosas" (Rosa Puigcercós y Cabanas, "muller de Segimon Coma y Puigsasllosas Pages propietari", 30-3-1848).
- (71) "... tres Funerals oficis de Enterro, Novenal y Capdeany (a gust dels seus marmessors) y segons costum de ma casa han acostumat a fer als amos de ella" (Maria Moret y Saderra, vídua, 14-7-1848).
- (72) "(...) los sufragis, y funerals per la mia anima en la conformitat que ben vist los sia (als marmessors)" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pagés, Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).
- (73) "... tres Funerals oficis de Enterro, Novenal y Capdeany y demes sufragis p(e)r ma anima vull que me sia fet del modo ordenat p(e)r mon dit marit en son ultim y valido testament otorgat en poder del R(evere)nt Vicari de esta Parroquia (20 febrer 1846)" (Maria Anna Vilamala y Clapera, "Viuda de Anton Vilamala Pages Masover del Mas Fochs", 17-7-1849).
- (83) "... tres officios funerales de costumbre y demas pios sufragios segun posibilidad de la casa" (Maria Estorch, "viuda de José Pedra", 18-11-1886).
- (74) "... ahont (Folgueroles) vull dintre 8 dias de seguit mon obit me sian celebrats los tres Oficis fun(era)ls, Cap de Any (...)" (Jacinto Dodas, 14-7-1851).

- (75) "... seguit mon obit, me sian invertidas quinze lliuras en los funerals ofici de Recordansa, oferta y missas, posant en los funerals lo numero de Sacerd(ot)s á mos marmessors ben vistos" (Pablo Vila, 12-10-1852).
- (76) "... y que se me celebren iguales funerales á los que se efectuaron para el nombrado mi difunto esposo" (Fran(cis)ca Serra, 24-8-1858).
- (77) "... los funerales, (...) á estilo de la parr(òqui)a todo como se practicó por mi dif(unt)a mujer" (José Masramon, 28-8-1860).
- (78) "... tres oficios funerales con asistencia de los Sacerdotes, á uso y costumbre de la casa y familia" (José Dodayol y Codina, 17-1-1866).
- (79) "... las honras funerales como á mi difunto padre" (Juan Generó, 27-8-1866).
- (80) "Quiero que luego de seguida mi muerte se me hagan celebrár los tres oficios funeráles con el numero de P(re)b(e)ros, que tuvieron mis dos hermanos Juan, y Ramón que en paz descansen" (José Generó, 23-10-1871).
- (81) "... el sufragio y tambien los funerales del modo y forma acostumbra esta casa y las misas de limosna y numero dispondrá el heredero que nombraré" (Pedro Palou, 27-12-1879).
- (82) "... los sufragios y funerales de costumbre y posibilidad de la Casa" (Anna Pons y Vila, 1-11-1883).
- (84) "... tres oficios funerales con la asistencia de sacerdotes que se acostumbren en nuestra familia" (Maria Sala y Palau, 14-2-1892 i Maria Tomás y Arderiu, vídua, 6-1-1894).
- (85) "Tambien ordeno que se me hagan los funerales y demas sufragios, tan pronto como sea posible ó segun crea prudente el Albacea (...), pero pagando los gastos de mis bienes" (Rosa Collell i Serra, vídua, 5-8-1897).

- (86) "Encargo a los predichos mis albaceas que dispongan el entierro de mi cadáver, y los funerales missas, limosnas y demás sufragios para mi alma, conforme á las instrucciones que les haya dado de palabra ó por escrito á todos ó á algunos de ellos y en defecto de tales instrucciones según les dicte su prudente criterio, gastando para ello lo que fuere necesario de los bienes de mi herencia" (Bartolome Pedra y Aÿats, 12-11-1898).
- (87) "Por lo demás deseo que se me celebren en sufragio de mi alma el entierro y funerales según las posibilidades de la casa, así cómo que se me celebren algunas misas" (José Sala Antentas, "casado, bracero", 31-7-1899).
- (88) "Quiero que enseguida de mi muerte se me celebren los funerales y todo lo demás que es costumbre en esta parroquia" (Concepción Godiol y Roca, 20-7-1902).
- (89) "... tres oficios funerales con la asistencia de sacerdotes que acostumbren nuestra familia" (Juan Planas y Sala, "propietario", 13-2-1908).
- (90) "Quiere que despues de su fallecimiento, en sufragio de su alma, se celebren entierro y funerales segun soctumbre de la casa" (Pedro Serra y Pons, 18-12-1913).

NOTA: A Causes Pies i Consentiments hem trobat la següent anotació:

"Maria Barceló Viuda de Miqu(e)l Blanch satisfizo p(o)r los fun(era)l(es) de este 5 ll. 8 s. = p(a)ra el pan 3 ll. 10 s. = p(a)ra la ofrenda del año del duelo 6 ll. s. y p(ar)a 3 Misas ala Demunt 1. 18. 9. Total 16 ll. 16 s. 9 d. como consta recibos que ha presentado". (Hi ha una data: 18 gener 1838, que sembla correspondre a la mort del difunt i no a la realització del testament).

RESUM (funerals)

La immensa majoria dels testaments mencionen els funerals. Pràcticament tots els que són cantats daten de la primera meitat del segle XIX.

El com i el quan de la celebració no solen ser assenyalats. Bona part dels atorgants ho deixen a gust dels marmessors o hereus. Tot i això, més de la meitat dels testaments concreten el nombre de capellans que han d'assistir-hi. Gairebé la meitat dels oficis funerals encomanats són de categoria mitjana.

En aquest cas, com en la sepultura, els poders fàctics i la població pagesa (amos) són els dos grups que superen la mitjana de la població total testamentària, tant els uns com els altres es fan celebrar funerals extraordinaris i bons. A l'altre extrem trobem els jornalers del camp, que es reparteixen entre els funerals mitjans i els senzills. Gairebé la meitat de la població pertanyent al ram de la construcció també els assenjala senzills, per bé que una part es decanta pels bons; així ho fan també alguns testadors del grup vestir-tèxtil, malgrat que la majoria d'ells indiquen funerals mitjans. Dins la població pagesa, aquesta elecció (funerals mitjans i bons) la fan també els masovers.

IV. CAPDANY O OFICI DE RECORDANÇA

El capdany o ofici de recordança és una missa o funció religiosa, que els testadors es deixen per a celebrar durant el primer any després de la seva mort. Alguns concreten específicament quan s'ha de celebrar i el nombre de capellans que hi han d'intervenir, però la majoria ho deixa a gust dels marmessors o familiars.

Hem classificat el capdany, igual que l'enterrament i els funerals, per categories segons el nombre de preveres que hi intervenen. Hem volgut saber també quina relació s'estableix entre la classe de capdany i l'ofici dels testadors.

L'apartat titulat citacions (transcripcions literals dels testaments estudiats) ha estat dividit de la forma següent: els testaments que no concreten el nombre de capellans que hi han d'assistir, no deixen a gust dels marmessors, hereus o familiars; l'anomenat capdany senzill (d'un a dos capellans); el capdany mitjà (tres capellans); i el capdany bo (més de tres capellans).

La majoria de testadors (54.5%) volen que se'ls faci un ofici de recordança o capdany en memòria de la seva mort. El 6.7% assenyala que el vol cantat. El 38.8% restant no diu explícitament que se li hagi de fer aquesta funció religiosa (vegeu gràfic IV.1). Tots els oficis de capdany cantats els trobem en testaments que daten de 1801 a 1850 (vegeu gràfic IV.2) (n'és un exemple la citació 7). És el mateix període de temps en què es troben els funerals cantats (vegeu gràfic III.3).

Si ajuntem els testaments que especifiquen que el capdany ha de ser cantat i els que només en fan menció sense concretar-ne la forma, veiem que el 61.2% de la població testadora encarrega aquest bé per a la seva ànima (vegeu gràfic IV.3).

De la mateixa manera que en la sepultura i els funerals, no totes les persones testadores concreten quin nombre de capellans hi ha d'haver i com i quan s'ha de celebrar aquesta funció religiosa. Bona part d'elles ho deixen a gust dels familiars o marmessors (vegeu com exemple citacions 1 i 4). Alguns es conformen en assenyalar un ofici de recordança segons el costum dels seus avant-passats (vegeu citació 6).

En determinats casos es concreta quan s'ha de celebrar (entenen sempre que serà en el període d'un any a partir de la seva mort): en el mateix dia en que esdevindrà la seva mort (vegeu citació 19); el dia de la mort o abans (vegeu citacions 3,4,5 i 7); el dia de la mort o el dia immediat (vegeu citació 2). En un dels testaments s'assenyala concretament la diada de Sant Josep per a la celebració de l'ofici de recordança i en un altre es diu que el campaner ha de fer un toc de defunció la vigília al vespre (vegeu citacions 9 i 19).

En quan a la forma en què han de ser realitzats aquests oficis de capdany, hem trobat molt poca cosa. A part el nombre específic de capellans, que serà tractat més endavant, només en alguns testaments es diu que hi han d'assistir el rector i vicari (vegeu citacions 8 i 10) o tots els sacerdots de la parròquia (vegeu citació 19) o que s'ha de donar pa d'ànimes i absoltes i panelletons als assistents per anar a oferir (vegeu citació 11).

NOMBRE DE CAPELLANS EN EL CAPDANY

El nombre de casos perduts en aquesta variable és molt alt (604, 80.5%) (vegeu gràfic IV.4), gairebé tants com en la sepultura (vegeu gràfic II.6). Hem de repetir el que ja hem dit abans: si no se n'especifica el nombre, és que ho deixa a gust dels marmessors; i això és en la majoria dels casos, puix que la variable anterior (capdany o ofici de recordança) només té 38 casos perduts (5.1%) (vegeu gràfic IV.3).

Els casos vàlids ens mostren que la immensa majoria dels nostres testadors (82.8%) indiquen capdanys de 2 (43.8%) a 3 (39%) capellans. El mínim és de 2 i el màxim de 12. La mitjana i la mediana són de tres sacerdots i la moda és dos (vegeu gràfic IV.4).

El nombre de capellans en l'ofici de recordança agrupats en intervals (vegeu gràfic IV.5) ens assenyala que el capdany que anomenem senzill (dos capellans) és indicat per un 43.8% de la població estudiada (vegeu citacions 7-11). Segueix de prop el mitjà (tres capellans) amb el 39% dels casos (vegeu citacions 12-14). La resta va per al que hem denominat capdany bo (més de tres capellans) amb un 17.1% (vegeu citacions 15-19) (vegeu gràfic IV.5).

Nombre de capellans en el capdany, segons l'ofici dels testadors

En el capdany, con en la sepultura i els funerals, els dos grups que superen la mitjana de la població testamentària (3.041) són, un cop més, els poders fàctics (6.500) i els pagesos (4.222). La resta de grups, tot i estant molt anivellats entre si, no hi arriben: ram de la construcció (2.563), jornalers del camp (2.500) i vestir-tèxtil (2.500) (vegeu gràfics IV.6-10).

Si agrupem el nombre de capellans en l'ofici de recordança en intervals, veurem una vegada més la diferència existent entre les diverses capes socials que conformen la població estudiada (vegeu gràfic IV.11). El 84.2% dels capdanys bons són per a la població pagesa. Des d'una altra perspectiva, el 75% dels pagesos trien capdanys bons o mitjans.

El grup anomenat poders fàctics, encara que poc representatiu (només disposem de dos testaments), es divideix també entre mitjà (50%) i bo (50%).

La majoria de jornalers del camp (52.9%) assenyala un capdany senzill, tot i que el 44.1% l'indica mitjà.

Respecte al ram de la construcció, la majoria (56.3%) es decanta pel mitjà i la resta (43.8%) pel senzill.

El grup vestir-tèxtil es divideix a parts iguals entre capdany senzill (50%) i capdany mitjà (50%).

En contemplar separatament els grups d'amos i masovers en la població pagesa, es manifesta altra volta una marcada diferència. La totalitat (100%) dels capdanys senzills són per als masovers i gairebé tots els bons (92.9%) són per als amos (vegeu gràfic IV.12).

CAP1 Capdany o recordança by VG3 Any del testament en intervals

VG3

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Row Pct	1701	1750	1751	1801	1851	1900	13850
Col Pct	750	800	850	900	950	1000	5450
Tot Pct	1	2	3	4	5	6	6

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Row Pct	1701	1750	1751	1801	1851	1900	13850
Col Pct	750	800	850	900	950	1000	5450
Tot Pct	1	2	3	4	5	6	6

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	213.80527	10	.00000
Likelihood Ratio	223.17870	10	.00000
Minimum Expected Frequency	.472		
Cells with Expected Frequency < 5	3 OF 18 (16.7%)		

Column Total	94	117	124	249	121	7	712
Total	13.2	16.4	17.4	35.0	17.0	1.0	100.0

Number of Missing Observations: 38

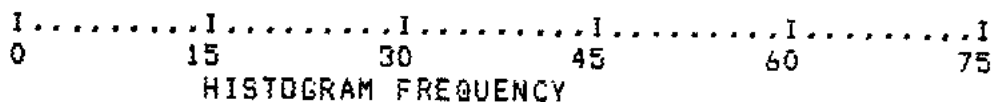
Gràfic IV.2 - Relació entre el capdany i l'any del testament en intervals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
	2	64	8.5	43.8	43.8
	3	57	7.6	39.0	82.9
	4	8	1.1	5.5	88.4
	5	6	.8	4.1	92.5
	6	4	.5	2.7	95.2
	7	3	.4	2.1	97.3
	8	2	.3	1.4	98.6
	10	1	.1	.7	99.3
	12	1	.1	.7	100.0
	.	604	80.3	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

ONE SYMBOL EQUALS APPROXIMATELY 1.50 OCCURRENCES

COUNT	VALUE	
64	2.00	*****
57	3.00	*****
8	4.00	*****
6	5.00	****
4	6.00	***.
3	7.00	**
2	8.00	*
0	9.00	
1	10.00	*
0	11.00	
1	12.00	*

MEAN	3.041	STD ERR	.130	MEDIAN	3.000
MODE	2.000	STD DEV	1.575	VARIANCE	2.481
KURTOSIS	10.027	S E KURT	.399	SKEWNESS	2.808
S E SKEW	.201	RANGE	10.000	MINIMUM	2.000
MAXIMUM	12.000	SUM	444.000		

VALID CASES 146 MISSING CASES 604

Gràfic IV.4 - Nombre de capellans en el capdany (població: total).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Senzill	1	64	8.5	43.8	43.8
Mitjà	2	57	7.6	39.0	82.9
Bé	3	25	3.3	17.1	100.0
	9	604	80.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

1	-----+
1	-----+
Senzill	64 1
1	-----+
2	-----+
Mitjà	57 1
1	-----+
3	-----+
Bé	25 1
1	-----+
1	-----+
1	-----+
0	-----+
	15
	30
	45
	60
	75
	FREQUENCY

VALID CASES 146 MISSING CASES 604

Gràfic IV.5 - Nombre de capellans en el capdany en intervals (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	18	10.2	52.9	52.9
	3	15	8.5	44.1	97.1
	4	1	.6	2.9	100.0
	.	143	80.8	Missing	
	Total	177	100.0	100.0	

Count Value One symbol equals approximately .40 occurrence

18 2.00 *****:*****
15 3.00 *****.
1 4.00 ***

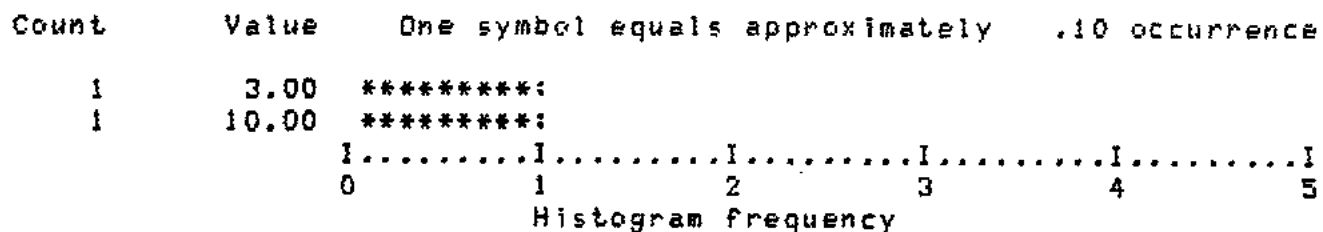
1.....1.....1.....1.....1.....1.....1
0 4 8 12 16 20
Histogram frequency

Mean	2.500	Std err	.097	Median	2.000
Mode	2.000	Std dev	.564	Variance	.318
Kurtosis	-.735	S E Kurt	.788	Skewness	.538
S E Skew	.403	Range	2.000	Minimum	2.000
Maximum	4.000	Sum	85.000		

Valid cases 34 Missing cases 143

Gràfic IV.7 - Nombre de capellans en el capdany (població: jornalers del camp).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	3	1	4.8	50.0	50.0
	10	1	4.8	50.0	100.0
	.	19	90.5	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

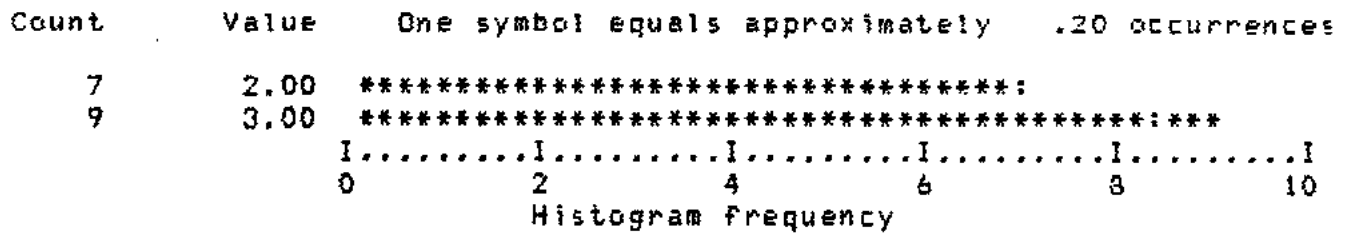

Mean	6.500	Std err	3.500	Median	6.500
Mode	3.000	Std dev	4.950	Variance	24.500
Range	7.000	Minimum	3.000	Maximum	10.000
Sum	13.000				

Valid cases   2   Missing cases   19

Gràfic IV.8 - Nombre de capellans en el capdany (població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	7	11.1	43.8	43.8
	3	9	14.3	56.3	100.0
	.	47	74.6	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

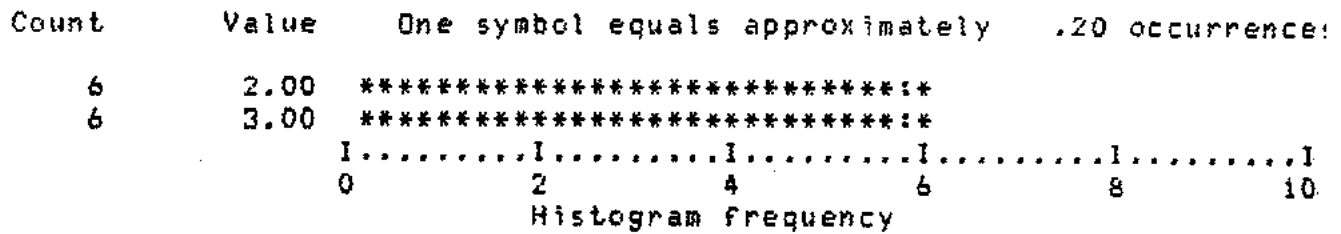

Mean	2.563	Std err	.128	Median	3.000
Mode	3.000	Std dev	.512	Variance	.263
Kurtosis	-2.219	S E Kurt	1.091	Skewness	-.279
S E Skew	.564	Range	1.000	Minimum	2.000
Maximum	3.000	Sum	41.000		

Valid cases   16   Missing cases   47

Gràfic IV.9 - Nombre de capellans en el capdany (població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	6	13.0	50.0	50.0
	3	6	13.0	50.0	100.0
	.	34	73.9	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

Mean	2.500	Std err	.151	Median	2.500
Mode	2.000	Std dev	.522	Variance	.273
Kurtosis	-2.444	S E Kurt	1.232	Skewness	.000
S E Skew	.637	Range	1.000	Minimum	2.000
Maximum	3.000	Sum	30.000		

Valid cases   12   Missing cases   34

Gràfic IV.10 - Nombre de capellans en el capdany (població: vestir-tèxtil).

		VG5						
Count	1	2	3	4	5	6	Row Total	
Row Pct	9	18	1	7	6		40	
Col Pct	22.5	45.0	17.5	15.0			38.8	
Tot Pct	25.0	32.9	43.8	50.0				
	8.7	17.5	6.8	5.8				
	11	15	1	9	6	2	44	
	25.0	34.1	2.3	20.5	13.6	4.5	42.7	
	30.6	44.1	50.0	56.3	50.0	66.7		
	10.7	14.6	1.0	8.7	5.8	1.9		
	16	1	1			1	19	
	84.2	5.3	5.3			5.3	18.4	
	44.4	2.9	50.0			33.3		
	15.5	1.0	1.0			1.0		
Column Total	36	34	2	16	12	3	103	
	35.0	33.0	1.9	15.5	11.7	2.9	100.0	

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	32.69423	10	.00031
Likelihood Ratio	38.10478	10	.00004
Mantel-Haenszel	4.75890	1	.02915

Minimum Expected Frequency = .369
 Cells with Expected Frequency < 5 = 9 DF 18 (50.0%)

Number of Missing Observations: 647

Gràfic IV.11 - Relació entre la classe de capdany i l'ofici dels testadors.

1479

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG13 Capellans en el capdany en intervals

VG13 Page 1 of 1

	Count	1	2	3	Row Total
Amos	1	1	13		14
		7.1	92.9		46.7
Mascovers	2	14.3	92.9		
		3.3	43.3		
	9	6	1		16
	56.3	37.5	6.3		53.3
	100.0	85.7	7.1		
	30.0	20.0	3.3		
Column Total	9	7	14		30
	30.0	23.3	46.7		100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 22.82525 2 .00001
 Likelihood Ratio 28.50885 2 .00000
 Mantel-Haenszel 19.93555 1 .00001

Minimum Expected Frequency = 3.267
 Cells with Expected Frequency < 5 = 4 OF 6 (66.7%)

Number of Missing Observations: 144

Gràfic IV.12 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la classe de capdany (població: pagesos).

CITACIONS (capdany o ofici de recordança)

No diu el nombre de capellans

- (1) "(...) Y â la disposicio de la teixa Muller mia deixo, si se podr  al cap del any,   antes,   depues, ferme celebrár un ofici, vulgarment dit de Recordansa" (Sagimon Samon y Pinós, bracer, 18-4-1806).
- (2) "(...) y que me sia feta la Recordanza o Ofici de Capdeany en lo dia que esdevindra ma mort o dia immediat" (Fran(ces)ca Casacuberta, 26-3-1814).
- (3) "... y un Ofici de Recordansa en lo dia Aniversari de ma mort o antes" (Joseph Torrents, 15-10-1821).
- (4) "... y me sia cantat un Ofici de recordansa en lo dia esdevindra la mia mort o antes conforme disposaran mos marmesors" (Juan Carbonell, bracer, 7-5-1843).
- (5) "... y que durante el primer año del duelo, se celebre en sufragio de mi alma el oficio llamado cap de a , gast ndo al efecto de mis bienes lo que fuere neces rio" (José Serra, 2-6-1869).
- (6) "... y el cabo de año segun costumbre de mis pasados" (Ramona Masvidal y Verg s, 27-6-1888).

Capdany senzill (de 1 a 2 capellans)

- (7) "Vull, y man q(u)e del dia de mon obit a un any en avant comptador me sia celebrat un offici cantat en altre manera nomenat recordansa el qual offici vull q(u)e assistescan lo Rector, y Vicari de dita p(arròqui)a tan solament, y els sia donada la caritat acostumada" (Pau Rossell, 10-10-1658).
- (8) "Vull que al cap de any me sia feta una Recordansa ab asistencia del Sr Rector de folgarolas y Vicary" (Antony Vinyes, sastre, 29-6-1682).
- (9) "Vull que lo dia de St. Joseph seguit lo any de mon obit tan solament una vegada sem sia celebrada una recordanssa ab asistencia de dos sacerdots donant la caritat acostumada" (Joseph Pares, "pages masover habitant en la Casa nova del Raguer", 14-9-1700).
- (10) "Item que en lo cap del any en dita Iglesia se li fos celebrat un offici de recordança amb asistencia de R(ector) y Vicari". (A Causes Pies i Consentiments, Rafael Casellas, "Pages masover del mas Raurell", 17-7-1724).
- (11) "...; y vull sem sia celebrat lo capdeany ab acistencia de dos P(reve)res ab pa de animas y absoluta y Panalletons" (Theresa Fonoŷ, 16-2-1770).

Capdany mitjà (3 capellans)

- (12) "Vull que al cap del any de mon ovit me se sia feta una Recordança ab la assistencia del enterro, novenal y capdeany ab la mateixa forma que lo enterro per Repos de ma anima (hi assistiren tres preveres)" (Josep Moner, bracer, 10-10-1683).
- (13) "...; tambe vull ofici de cos present y de Recordanza ab tres Sacerdots" (Silvestre Vivet, 30-4-1810).
- (14) "..., y lo endemà ô lo mes prest ques puga un ofici de recordansa y cap de añ ab la asistencia de tres sacerdots donant la caritat acostumada" (J(oseph) Serra, "Teixidor de canam", 3-7-1819).

Capdany'bo (mes de tres capellans)

- (15) "..., ý al cap del Aný se me sia celebrát un Offici de Recordança ab quatre P(re)b(e)res" (Theresa Poudevida, donzella, 21-3-1759).
- (16) "..., ý al cap del any lo Offici de regoneixense ab acistencia de vuýt P(re)b(e)res" (Anton Puigsesllossas, "hereu propietari del mas y bens Puigsesllosses", 5-2-1761).
- (17) "Vull sem fassa un ofici de capdeany ab sinch P(reve)res" (Apollonia Puigsesllossas, ý Guardia, "filla lilegitima y natural de Felix Guardia Pages ý hereu del mas de dit nom", 10-6-1774).
- (18) "...: y al cap del any me sia cantat un Ofici de Recordanza ab set Sac(erdot)s" (Fran(cis)co Aguilar, 8-4-1812 i Teresa Poudevida, "Viuda de Joseph Poudevida Pages Propietari del Mas Poudevida", 7-4-1812).
- (19) "Quiero y encomiendo en gran manera que mi heredero Antonio Vilá y Verdaguer y sus sucesores cualquiera y todos los que sean mis herederos perpetuamente se cuiden y me hagan celebrár un oficio de recordanza, una vez el año, en el mismo dia en que haya acaecido mi muerte, con asistencia de todos los sacerdotes que reciden ó viven en la misma parroquia, y que el campanero haga el toque de defunci6n en la vigilia por la noche" (Josefa Vila y Catalá, vfdua, 19-9-1891).

RESUM (capdany o ofici de recordança)

La majoria dels testadors volen que es celebri un capdany o ofici de recordança en memòria de la seva mort. Tot i això, és bastant alt el nombre de testaments que no en fan menció. Els oficis de capdany cantats daten de la primera meitat del segle XIX, el mateix període de temps en què són encarregats els funerals també cantats.

Com en la sepultura i els oficis funerals, bona part dels testadors no concreten tampoc quin nombre de capellans hi ha d'haver, ni com ni quan ha de tenir lloc la celebració.

Prop de la meitat de la població testamentària estudiada assenyala un ofici de recordança senzill. Un cop més la mitjana de la població total es veu superada, en el nombre de sacerdots, pels poders fàctics i els pagesos, que indiquen principalment capdanys bons i mitjans. En el ram de la construcció sobresurten els funerals de tipus mitjà. El grup vestir-tèxtil es divideix equitativament entre els anomenats funerals senzills i els mitjans. Finalment, la majoria dels jornalers del camp es queda amb els senzills. Semblantment fan els masovers de les cases de pagès.

V. OFERTA

L'oferta és l'acció d'oferir quelcom per a algú, en aquest cas, per a l'ànima del difunt. Aquest acte religiós el trobem en les tres quartes parts dels testaments consultats. Quan en una casa hi havia hagut una defunció, els familiars més propers durant tot un any oferien espècies (pa, vi, candeles) i també diners (encara que no sempre), per a afavorir el repós de l'ànima del mort.

La majoria de testaments no concreten com i amb quina freqüència ha de ser feta l'oferta. Entre els que ho fan sobresurten els components següents: vi, pa, diner i candela; i en quant a la periodicitat, podia ser setmanal o diària.

Tant la classe com la freqüència de l'oferta les hem relacionades amb l'ofici dels testadors, però el resultat no ha estat gaire significatiu, degut a la gran quantitat de testaments que no les concreten.

L'apartat titulat citacions (transcripcions literals dels testaments consultats) ha estat dividit en tres apartats: el primer fa referència als testaments que només assenyalen l'oferta o diuen que s'ha de fer segons el costum de la casa o la parròquia; en el segon s'hi troben els testaments que indiquen una oferta amb vi; i en el tercer i últim els que, assenyalant-ne els components, no mencionen aquesta beguda alcohòlica.

Anteriorment hem vist que en els enterraments i funerals els del dol o tots els assistents anaven a oferir pa d'ànimes i absoltes per a l'ànima del difunt. L'oferta, que contempla aquest capítol, no és res més que una prolongació d'aquella per espai d'un any a partir del dia de la defunció. Durant aquest període de temps els familiars més pròxims, la casa mortuòria, tenien l'obligació de fer aquest oferiment per major repòs de l'ànima del finat. La trobem indicada en la majoria de testaments (74.4%) (vegeu gràfic V.1).

CLASSE D'OFERTA

Els productes a oferir són diversos i llur combinació variada (vegeu taula V.1), tot i que bona part dels testaments no ho concreten, es limiten a dir: com és costum (39.3%), o simplement l'oferta (26.2%) o si ho poden fer els de casa seva (0.2%). Heus-ne aquí la relació: pa i llum (19%) (vegeu citacions 44-46 i 48); pa, diner i candela (6.7%) (vegeu citacions 37-43 i 47); pa, vi i llum o candela (6%) (vegeu citacions 25-27, 29-32 i 34); pa, vi, diner i candela (1%) (vegeu citació²⁸ 35); oferta i llum (0.6%) (vegeu citació 49); pa, vi i diners (0.4%) (vegeu citació 24); diner i candela (0.4%) (vegeu citació 36); i pa i vi (0.2%) (vegeu citació 33) (vegeu gràfic V.2).

És significatiu que l'oferta amb vi només la trobem en el segle XVII i la primera meitat del segle XVIII (vegeu gràfic V.3). Per altra banda, els diners com a un dels components ja els trobem explícitament indicats en aquests mateixos períodes i també en la primera meitat del segle XIX, però hem de suposar que ^{també} han format part de l'oferta en els següents períodes (encara que els testaments no els mencionin), puix que a finals dels anys seixanta encara la integraven.

D'aquesta manera resulta que la majoria dels testadors (65.7%) no concreten la classe d'oferta. Es limiten a dir: "fer l'oferta" (26.4%) o "l'oferta com és costum" (39.3%). Només un 26.8% diu que l'oferta ha de ser de pa i/o llum i/o diners i únicament el 7.5% assenyala una oferta, en la qual un dels components ha de ser el vi (vegeu gràfic V.4).

Classe d'oferta, segons l'ofici dels testadors

En no poder saber amb exactitud quins són els components dels valors oferta i com és costum, la significació del gràfic V.5 és mínima. Per altra banda, l'oferta amb pa, diners i candela arriba fins als nostres dies i és present en totes les capes socials. El que sí que ens indica clarament és que la majoria d'ofertes amb vi (66.7%) són fetes per la població pagesa, de les quals gairebé la totalitat (90.9%) són practicades pels amos de les cases de pagès (vegeu gràfic V.6).

FREQUÈNCIA DE L'OFERTA

La freqüència de l'oferta poques vegades queda reflectida en els testaments. O no ho diuen explícitament (42.7%) o s'acontenten en anotar com és costum (51.6%). Però en alguns d'ells se'n concreta la periodicitat: diàriament (3.8%) o setmanalment (2%) (vegeu gràfic V.7). Setmanalment vol dir cada diumenge (vegeu citacions 12, 13, 15, 21, 24 i 34) o els diumenges i les festes (vegeu citació 32) de tot l'any del plor. Dels testaments que indiquen que l'oferta s'ha de fer cada dia del primer any del dol, en són una mostra les citacions 1, 2, 6, 7, 14, 17, 28-30, 35, 39-43. Les ofertes amb una periodicitat

diària les trobem indicades en els segles XVII, XVIII i la primera meitat del segle XIX (vegeu gràfic V.8).

Hem de suposar que els testaments que no diuen clarament amb quina assiduitat s'ha de fer l'oferta, és que volen que es faci de la forma acostumada ("com és costum a la casa o a la parròquia"). Tot partint d'aquesta premisa, hem agrupat els valors no ho diu i com és costum. El resultat és que la immensa majoria (94.2%) dels qui volen que se'ls faci l'oferta, no n'especifiquen la freqüència (vegeu gràfic V.9).

Freqüència de l'oferta, segons l'ofici dels testadors

La relació entre la periodicitat de l'oferta i l'ofici dels testadors no és massa significativa, com a conseqüència dels pocs testaments que en concreten l'assiduitat (vegeu gràfic V.10). Podem veure, però, que la gran majoria (72.7%) dels testadors que indiquen una oferta diària, pertanyen a la capa de població pagesa i d'entre ells són els amos qui preferentment l'assenyalen (85.7%) (vegeu gràfic V.11).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No hc diu	N	183	24.4	25.6	25.6
Si	S	532	70.9	74.4	100.0
		35	4.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

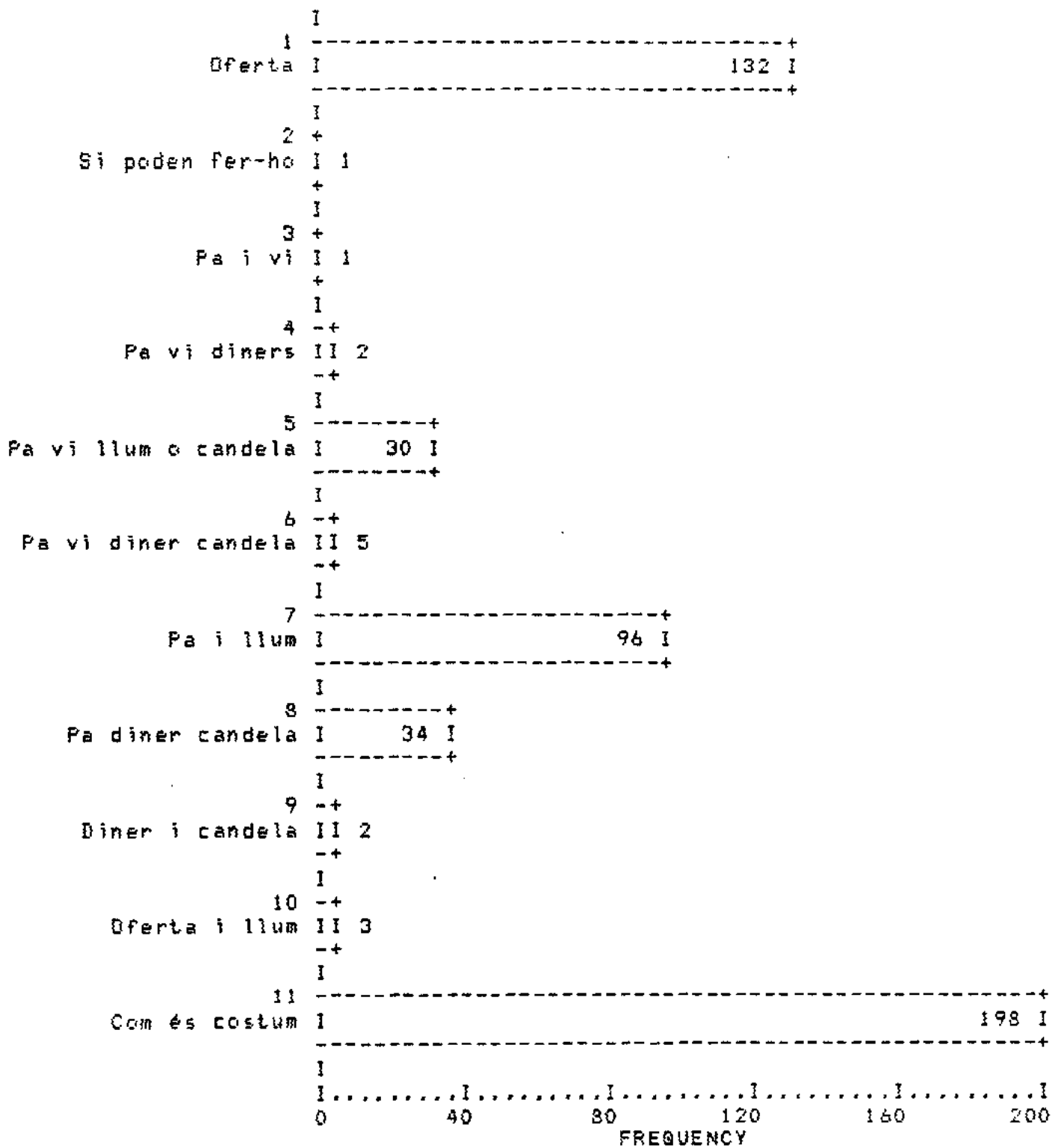
VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No hc diu	N	183	24.4	25.6	25.6
Si	S	532	70.9	74.4	100.0
		35	4.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 715 MISSING CASES 35

Gráfico V.1 - Oferta.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Oferta	1	132	17.6	26.2	26.2
Si poden fer-ho	2	1	.1	.2	26.4
Pa i vi	3	1	.1	.2	26.6
Pa vi diners	4	2	.3	.4	27.0
Pa vi llum o candela	5	30	4.0	6.0	32.9
Pa vi diner candela	6	5	.7	1.0	33.9
Pa i llum	7	96	12.8	19.0	53.0
Pa diner candela	8	34	4.5	6.7	59.7
Diner i candela	9	2	.3	.4	60.1
Oferta i llum	10	3	.4	.6	60.7
Com és costum	11	198	26.4	39.3	100.0
	99	246	32.8	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

Taula V.1 - Classe d'oferta.

VALID CASES

504

MISSING CASES

246

Gràfic V.2 - Classe d'oferta.

OFERTA Classe de oferta by V63 Any del testament en intervals

		V63					Page 1 of 2										
Count		Fins a		1701 -		1751 -		1801 -		1851 -		Posterior a		190		Row	
Col Pct		1700		750		800		850		900		rs a 190		Row			
Tot Pct		1		2		3		4		5		6		Total			
OFERTA	1	7	20	34	31	40								132			
Oferta		5.3	15.2	25.8	23.5	30.3								26.2			
		13.6	31.7	35.4	15.4	41.2											
		1.4	4.0	6.7	6.2	7.9											
	2		1											1			
Si poden fer-ho			100.0											.2			
			1.6														
			.2														
	3		1											1			
Pa i vi			100.0											.2			
			1.6														
			.2														
	4	1	1											2			
Pa vi diners		50.0	50.0											.4			
		2.2	1.6														
		.2	.2														
	5	15	15											30			
Pa vi llum o can		50.0	50.0											6.0			
		33.3	23.8														
		3.0	3.0														
	6	5												5			
Pa vi diner cand		100.0												1.0			
		11.1															
		1.0															
	7				96									96			
Pa i llum					100.0									19.0			
					47.8												
					19.0												
	8	2	12	16	4									34			
Pa diner candela		5.9	35.3	47.1	11.8									6.7			
		4.4	19.0	16.7	2.0												
		.4	2.4	3.2	.8												
Column		43	63	96	201	97	2	304									
Continued) Total		8.9	12.5	19.0	39.9	19.2	.4	100.0									

Gràfic V.3 - Relació entre la classe d'oferta i l'any del testament en intervals (continua).

DFERTA Classe de oferta by VG3 Any del testament en intervals

		VG3						
Count								
Row Pct	Fins a	1701 -	1751 -	1801 -	1851 -	Posterior	Row	
Col Pct	700	750	800	850	900	rs a 190		
Tot Pct	1	2	3	4	5	6	Total	
DFERTA								
9	2						2	
Diner i candela	100.0						.4	
	4.4							
	.4							
10					3		3	
Oferta i llum					100.0		.6	
					3.1			
					.6			
11	13	13	46	70	54	2	198	
Com és costum	6.6	6.6	23.2	35.4	27.3	1.0	39.3	
	28.9	20.6	47.9	34.8	55.7	100.0		
	2.6	2.6	9.1	13.9	10.7	.4		
Column	45	63	96	201	97	2	504	
Total	8.9	12.5	19.0	39.9	19.2	.4	100.0	

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	447.98542	50	.00000
Likelihood Ratio	412.89317	50	.00000
Mantel-Haenszel	5.29536	1	.02138

Minimum Expected Frequency - .004
 Cells with Expected Frequency < 5 - 45 DF 66 (68.2%)

Number of Missing Observations: 246

Gràfic V.3 - Relació entre la classe d'oferta i l'any del testament en intervals (final).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Oferta	1	133	17.7	26.4	26.4
Com és costum	2	198	26.4	39.3	65.7
Oferta amb vi	3	38	5.1	7.5	73.2
Pa llum diners	4	135	18.0	26.8	100.0
	9	246	32.8	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Oferta	1	133 I			
Com és costum	2				
Oferta amb vi	3	38 I			
Pa llum diners	4	135 I			
	9	246			
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	MISSING CASES	TOTAL
504	246	750

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
Oferta	1	133
Com és costum	2	198
Oferta amb vi	3	38
Pa llum diners	4	135
	9	246
TOTAL		750

Gràfic V.4 - Recodificació de la classe d'oferta.

VG5

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Oferta	27	31	5	13	15		91
Pct	29.7	34.1	5.5	14.3	16.5		27.1
Com és costum	32	59	2	23	9	9	134
Pct	23.9	44.0	1.5	17.2	6.7	6.7	39.9
Oferta amb vi	14	4	1		2		21
Pct	66.7	19.0	4.8		9.5		6.3
Pa llum diners	30	41	2	6	7	4	90
Pct	33.3	45.6	2.2	6.7	7.8	4.4	26.8
Column Total	103	135	10	42	33	13	336
Total	30.7	40.2	3.0	12.5	9.8	3.9	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 39.44877 15 .00055
 Likelihood Ratio 43.93002 15 .00011
 Mantel-Haenszel 3.87240 1 .04909

Minimum Expected Frequency = .625
 Cells with Expected Frequency < 5 = 9 DF 24 (37.5%)
 Number of Missing Observations: 414

Gràfic V.5 -- Relació entre la classe d'oferta i l'ofici dels testadors.

1491

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG14 Recodificació de la classe de oferta

VG14 Page 1 of 1

Count	Row Pct	Col Pct	Tot Pct	Oferta	Com és c ostum	Oferta a Pa mb vi diners	Row Total
1	11	8	10	12	41		
26.8	19.5	24.4	29.3	56.9			
61.1	44.4	90.9	48.0				
15.3	11.1	13.9	16.7				
2	7	10	13	31			
22.6	32.3	3.2	41.9	43.1			
38.9	55.6	9.1	52.0				
9.7	13.9	1.4	18.1				
Column	18	18	11	25	72		
Total	25.0	25.0	15.3	34.7	100.0		

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	7.26602	3	.06388
Likelihood Ratio	8.31290	3	.03997
Mantel-Haenszel	.08397	1	.76936

Minimum Expected Frequency = 4.736
 Cells with Expected Frequency < 5 = 1 OF 8 (12.5%)

Number of Missing Observations: 102

Gràfic V.6 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la classe d'oferta (població: pagesos).

VG15 Recodificació freqüència de la oferta by VG3 Any del testament en intervals

		VG3					
Count		1	2	3	4	5	6
Row Pct	IFins a 1700	1701 - 750	1751 - 800	1801 - 850	1851 - 900	1901 - 950	950 - 1000
Col Pct	1700	750	800	850	900	950	1000
Tot Pct	1	2	3	4	5	6	Total
1		2	2	5	1	1	10
Setmanament		20.0	20.0	50.0	10.0		2.0
		4.4	3.2	2.5	1.0		
		.4	.4	1.0	.2		
2		7	2	7	3		19
Diàriament		36.8	10.5	36.8	15.8		3.8
		15.6	3.2	7.3	1.5		
		1.4	.4	1.4	.6		
3		36	59	89	193	96	475
Com és costum		7.6	12.4	18.7	40.6	20.2	94.2
		80.0	93.7	92.7	95.0	99.0	100.0
		7.1	11.7	17.7	38.3	19.0	94.4
Column Total		45	63	96	201	97	504
		8.9	12.5	19.0	39.9	19.2	100.0

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	32.06309	10	.00039
Likelihood Ratio	30.23814	10	.00078
Mantel-Haenszel	11.24983	1	.00080

Minimum Expected Frequency = .040
 Cells with Expected Frequency < 5 = 12 OF 18 (66.7%)

Number of Missing Observations: 246

Gràfic V.8 - Relació entre la freqüència de l'oferta i l'any del testament en intervals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Setmanalment	1.00	10	1.3	2.0	2.0
Diàriament	2.00	19	2.5	3.8	5.8
Com és costum	3.00	475	63.3	94.2	100.0
	9.00	246	32.8	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	1.00	10	1.3	2.0	2.0
Setmanalment	2.00	19	2.5	3.8	5.8
1	3.00	475	63.3	94.2	100.0
Diàriament	9.00	246	32.8	MISSING	
1	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES	MISSING CASES	TOTAL
504	246	750

Gràfic V.9 - Recodificació de la freqüència de l'oferta.

VG15		VG5						Row Total
Count	Row Pct	1	2	3	4	5	6	Row Total
Col Pct	Col Pct	Pagessos Jornaler Poders f Ram cons Vestir-t Altres						
Tot Pct	Tot Pct	grossos s del ca àctics truació extil						
1	5	2	1	1	1	1	1	8
Setmanalment	62.5	25.0	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	2.4
	4.9	1.5	3.0	3.0	3.0	3.0	3.0	
	1.5	.6	.3	.3	.3	.3	.3	
2	8	2	1	1	1	1	1	11
Diariament	72.7	18.2	9.1	9.1	9.1	9.1	9.1	3.3
	7.8	1.5	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	
	2.4	.6	.3	.3	.3	.3	.3	
3	90	131	9	42	32	13	13	317
Com és costum	28.4	41.3	2.8	13.2	10.1	4.1	4.1	94.3
	87.4	97.0	90.0	100.0	97.0	100.0	100.0	
	26.8	39.0	2.7	12.5	9.5	3.9	3.9	
Column Total	103	135	10	42	33	13	13	336
Total	30.7	40.2	3.0	12.5	9.8	3.9	3.9	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 17.51470 10 .06372
 Likelihood Ratio 19.46583 10 .03473
 Mantel-Haenszel 5.67601 1 .01720

Minimum Expected Frequency = .238
 Cells with Expected Frequency < 5 = 12 OF 18 (66.7%)

Number of Missing Observations: 414

Gràfic V.10 - Relació entre la freqüència de l'oferta i l'ofici dels testadors.

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG15 Recodificació freqüència de la oferta

Count	Row Pct	Setmanal	Diàriame	Com és c	Row
Col Pct	ment	nt	ostum	Total	
Tot Pct	1	2	3	Total	
1	4	6	31	41	
	9.8	14.6	75.6	56.9	
	30.0	85.7	51.7		
	5.6	8.3	43.1		
2	1	1	29	31	
	3.2	3.2	93.5	43.1	
	20.0	14.3	48.3		
	1.4	1.4	40.3		
Column	5	7	60	72	
Total	6.9	9.7	83.3	100.0	

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	4.12885	2	.12689
Likelihood Ratio	4.56317	2	.10212
Mantel-Haenszel	3.26464	1	.07079

Minimum Expected Frequency = 2.153
 Cells with Expected Frequency < 5 = 4 OF 6 (66.7%)

Number of Missing Observations: 102

Gràfic V.11 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la freqüència de l'oferta (població: pagesos).

CITACIONS (oferta)

Oferta (segons costum)

- (1) "... Oferta cada dia tot lo any del dol" (Joan Soler, 1-1-1664).
- (2) "Mes vull que seguintse lo any de mon obit tots los dias se fassa la oferta com se acostuma" (Ignes Muns y Muner, 16-8-1697).
- (3) "... sem sia feta la oferta com se acostuma" (Climent Roma, 14-3-1701).
- (4) "Volgue que Theresa Godayol muller del dalt dit Joseph Godayol neboda sua per cert llegat li fa que li fes la offerta tot lo any del dol" ("R(everen)dus Joannes Vilar del Bosch, et Godayol Pr. in dicto loco residens", 5-6-1716).
- (5) "Volguer que per espay de un any se li fos feta la oferta, si ho podrian fer los de sa Casa". (A Causes Pies i Consentiments. "Mori en lo Hospital de Vich Eularia Aromir viuda deixada del q(uon)dam Francesch Aromir brasser (...), y se li dona ecclesiastica sepultura en dit hospital", 4-3-1718).
- (6) "... y que sem sie feta la offerta quotidiana per espay de un any" (Raymundos Feliu, "Magister puerorum", 9-7-1722).
- (7) "Maná se li fes la oferta en dita Igl(ési)a Parroquial tot un any cada dia". (A Causes Pies i Consentiments, Dna Ignasia de Sala i de Prat, 4-7-1736).
- (8) "... sem fassia la Oferta tot lo any segons estil de la Parr(òqui)a" (Joseph Rozanas, bracer, 7-12-1755).
- (9) "Ames de son enterro, fun(eral)s, oferta i Record(anç)a al cap del any, ques tot cumplert á escepcio de la Offerta ques va cumplint". (A Causes Pies i Consentiments, Ursula Costa Riffá, "M(ulle)r de Joseph Costa i Riffá ferrer", 17-11-1778).

- (10) "Com los meus bens no poden allargar á molt prego al meu hereu baix instituhidor tinga á be de ferme la oferta tot lo Any del dol segons lo estil de la Parr(òqui)a" (Maria Puig i Balart, 1-4-1786).
- (11) "..., i la Offerta, tot lo any del Plor" (Isidro Dodas, bracer, 18-5-1791).
- (12) "Y la oferta tots los Diumenges del any del dol" (Sagimon Samon y Pinós, bracer, 18-4-1806).
- (13) "Y la offerta tots los Diumenges del any del dol, conforme Jo la fiu per mos difunts pares" (Theresa Samón y Casacuberta, 18-4-1806).
- (14) "Vull que per tots los dias de un any continuo immediatam(en)t de seguit mon obit me sia feta la oferta en dita Ygl(ési)a segons costum" (Miquel Blanch, pagès, 30-8-1809).
- (15) "...; vull tambe que tots los Diumenges de un any despres de mon obit sem fassa la oferta" (Joan Alsina, teixidor, 6-9-1809).
- (16) "... y feta la oferta acostumada de dol" (Silvestre Vivet, 30-4-1810)
- (17) "Vull y mano que tots los dias del any del dol me sia feta la oferta" (Catarina Pladevall y Balart, vídua, 31-10-1822).
- (18) "..., y tot lo any del dol la oferta segons estil en dita Iglesia" (Pere MUsach, bracer, 5-9-1827).
- (19) "..., y que per tots los dies de un any continuo immediatament seguit mon obit me sia feta la oferta segons costum" (Josepha Pradell y Llussá, vídua, 12-5-1830).
- (20) "... y q(u)e sia feta la oferta si pot ser en la Iglesia Parroquial de S. Juliá ab los demes sufragis segons estil y consuetut de dita Parroquia" (Quirze Vilaragut, "Bracer de S. Juliá de Vilatorta", 7-12-1839).

- (21) "... y que se haga la ofrenda acostumbrada en los domingos" (Gertrudis Tauler, 30-9-1884).
- (22) "... y ordeno sem sia feta la oferta com acostuman fer los pagesos com es en cada diumenja per los demes dias de la sedmana" (Arcangela Molista, "No diu en que die ni en que any fonch pres").

(23) NOTA: En un dels testaments hem trobat el següent paràgraf:

"Considerant jo que no tinch persones propias de casa p(er) ferme la oferta en esta Par(ròqui)a; Perçó es ma voluntát, que en lloc de la oferta sem sien celebrades quinze missas resadas haont se vulla (...); Ý se sien celebradas p(er) lo R(everen)t D(oct)or Jaume Codina p(reve)re; Ý si dit no las voldrá ho no las podrá celebrár, ni fer celebrar es ma voluntát que las celebre lo R(everen)t R(ect)or de Folgaroles" (Josep Palmaró1, "M(estr)e de Casas", 17-9-1718).

Oferta amb vi

- (24) "..., y ab las offertas de pa, vi, y diners acostumadas per tot lo espay de un any; e si y segons Casa costumen fer los pagesos ço es en cada diumenge per tots los demes dias de la semana" (Archangela Molist, ?-6-1600).
- (25) "Vull que tot lo any del dol sem ha feta oferta de pa vi, y llum com llohablament ho acostuman de fer los parroquians de esta parroquia de Folgarolas" (Pere Puigsasllosas, "pages hereu util y propietari del mas Puigsasllosas", 6-11-1655).
- (26) "Vull que tot lo any del dol sem sia aportada oferta de pa, vi y llum com se acostuma de fer en esta Parroquia de Folgarolas" (Rafela Bach, 17-1-1657).
- (27) "Deix en dita Igl(ési)a hahont me sera celebrada dita sepultura me sia feta oferta tot un any de pa, vi y llum quiscun dia" (Pau Rossell, 10-10-1658).
- (28) "Vull me sia feta la oferta de Pa vy, candela, y diner tots los dias del any de mon dol" (Josep Moner, bracer, 10-10-1683).
- (29) "... que en tots los dias del any de mon obit se sia seguida per cada dia la oferta so es de pa, vi y candela" (Francesch Aromir, bracer, ?-?-1686).
- (30) "Mes vull seguirse lo ani de mon obit se sia feta la oferta de pa y vi y candela com se acostuma cada dia" (Antoni Aguilar, bracer, 7-6-1687).
- (31) "..., tambe vull que tot lo ani sem sia feta oferta de pa, vi, y llum, o, lo valor" (Bernat Euras, "masover de la Roca", 21-7-1689).
- (32) "Vull que en tots los diumenges, y festas del any del dol me sia feta oferta de pa, vi y llum, com es de lloable costum" (Marianna Coma, y Puitgseslloses, "muller de Joan Coma Pages S(enyo)r del mas Coma de la Par(ròqui)a de St. Pere de Falgás Bisbat de Vich filla lilegitima, y natural de Eudalt Puitgseslloses pages de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Fugarolas", 3-9-1736 . Arxiu de Puigseslloses).

- (33) "Tambe vull y man que per un any seguit mon obit, me sia feta oferta de pa, y vi..." (Pere Oms, bracer, 25-4-1743).
- (34) "Volgués que durant lo any de son Enterro se li fos feta la oferta de pa vi, y candela tots los diumenges segons estil de dita Par(ròqui)a" (A Causes Pies i Consentiments, Marianna Gelabert, "Viuda deixada del quondam Bernat Galbert Pages hereu del Mas Gelabert", 22-10-1744).
- (35) "Vull se aportia la oferta tots los dias del any en la iglesia de pa by diner, y candela" (Joan Homs, "sen diada ni any").

Oferta: pa, (diner), llum i/o candela

- (36) "... tot lo any de mon obit la oferta de diner y candela" (Maria Sala, "muller de Francesch Sala Scluper", 12-1-1700).
- (37) "...; mes vull sem sia feta la oferta de pa, diner, candela tot lo any..." (Fran(ces)ca Garriga, "muller de Joseph Garriga Bracer de la Ricardera", 12-12-1742).
- (38) "Vull, y man, q(ue) per un any seguit, per major repos de ma anima, me sia feta la oferta de pa, diner, y candela..." (Ferriol Guardia y Folchs, "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).
- (39) "..., y durant lo any de sa mort la Oferta de pa, diner, y candela diariament" (Maria Pou y Vila, "hereva propietaria del Mas Pou de la Parr(òqui)a de S(ant)a Maria de Folgaroles, muller de Onofre Vila, qui per causa de nupcias entrá en dit Mas Pou", 3-7-1753).
- (40) "...; mes durant lo any de mon obit la Oferta de diner Candela, y pa tots los dias" (Onofre Vila y Pou, pagès, 26-1-1755).
- (41) "... y seguit lo any del Obit (durant lo qual, man sem sia feta quiscun dia, la Oferta de pa, diner y candela)". (Marianna Jutglar, "muller de Jaume Jutglar", 13-4-1757 i Mariangela Balárt, 5-8-1758).
- (42) "... y en lo Any del Dol la Oferta de Pa, diner, y Candela tots los dias" (Maria Roca, "viuda deixada de Antón Roca Pages Propietari del Mas Roca", 3-9-1758 i Theresa Poudevida, donzella, 29-3-1759).
- (43) "... y durant lo any se me sia feta la Oferta de Pa, diner, y Candela tots los dias" (Genis Bóu, "Fadri habitánt á la Casa Nova del Raguér", 16-8-1759).
- (44) "Vull que per un any continuo comptant des del dia de ma mort en avant en la mateixa Igl(ési)a Parr(òqui)a me sia la oferta feta de pa y llum" (Miquel Molist, 6-5-1811).
- (45) "...: y me sia feta la Oferta de pa y llum segons estil" (Theresa Vilar, 27-6-1812).

- (46) "...: que me sia feta la oferta de pa y llum lo any del dol" (Vicens Casals, bracer, 5-4-1817).
- (47) "...: me sia feta la oferta de pa, diner y llum en lo any del dol" (Maria Vivet, 1-2-1819).
- (48) "... se sia feta la oferta de pa y llum lo any del dol del modo se acostuma fer en dita Igl(ési)a" (Antonia Dachs y Solar, 15-6-1843).
- (49) "..., y oferta y llum tot l'any del dol" (Margarita Guiteras, 25-11-1851 i Estaban Arqués, 26-10-1853).

RESUM (oferta)

Les tres quartes parts dels testaments consultats volen que se'ls faci l'oferta. La majoria dels atorgants no en concreten la classe. Els que ho fan, indiquen els components següents: pa, vi, diner i candela o llum. Cal tenir en compte, però, que la oferta amb vi només la trobem en el segle XVII i la primera meitat del segle XVIII. Els diners apareixen també en aquests mateixos períodes i a començaments del segle XIX.

No és significativa la relació entre la classe d'oferta i l'ofici dels testadors. Només es destaca l'oferta amb vi, que es feta majoritàriament per la població pagesa (amos).

La immensa majoria dels qui volen que se'ls faci l'oferta, no en concreten la freqüència. Quan s'indica, la majoria apel·la al costum. Són una minoria els testadors que n'indiquen la periodicitat: setmanal o diària. Les ofertes amb una periodicitat diària les trobem en els segles XVII, XVIII i la primera meitat del XIX.

La relació entre l'assiduitat de l'oferta i l'ofici dels testadors tampoc no és gaire significativa. Malgrat tot, la gran majoria dels atorgants, que indiquen una oferta diària, pertanyen a la població pagesa i són els amos qui l'encarreguen principalment.

VI. MISSES

La celebració de misses per a l'ànima del testador, un cop hagi fet el camí cap a l'altra vida, és un desig molt sovint expressat. Molts d'ells no en concreten el nombre i ho deixen a la voluntat dels seus familiars o marmessors, segons les possibilitats de la casa del difunt. N'hi ha, però, que disposant de pocs recursos econòmics empenyoren els seus béns amb aquesta finalitat.

La principal funció d'aquestes misses és facilitar el repòs de l'ànima del finat i ajudar-la a deixar amb més promptitud el purgatori, si esdevé el cas. Però els testaments que n'assenyalen el termini de celebració són minoria. Els que n'assenyalen el lloc són més nombrosos, però no són pas tots. Els indrets de celebració els hem dividit en quatre apartats: parròquia de Folgueroles, convent de Sant Tomàs de Riudeperes, ciutat de Vic i altres. Alhora hem tingut en compte les preferències respecte als altars on s'han de celebrar les misses i els sants o marededus a qui van dirigides.

Hem volgut saber quina relació existeix entre els testadors, que es deixen misses per a després de la seva mort i l'estament social al qual pertanyen. Alhora hem classificat el nombre de misses en intervals i els hem connectat amb les diferents capes de població que conformen el nostre estudi.

L'apartat titulat citacions (transcripcions literals dels testaments estudiats) ha estat dividit en set apartats: els testaments que no diuen el nombre de misses a celebrar; els que no en concreten el lloc de celebració; els que deixen misses a més d'un indret; els que volen que es diguin totes a la parròquia de Folgueroles; els que desitgen que sigui al convent de Sant Tomàs de Riudeperes; els que s'estimen més la ciutat de Vic; i els que mencionen altres llocs, que no són els esmentats.

L'obligació per als vius de fer celebrar misses per a l'ànima del difunt la trobem en la meitat dels testaments consultats (50.1%) (vegeu gràfic VI.1). Bona part d'ells ho deixen a la voluntat de llurs familiars i marmessors. D'altres diuen que la celebració de les misses ha de ser segons estil dels seus passats (vegeu citació 32) o que se'ls faci "el bé acostumat" (vegeu citació 35). N'hi ha que no en concreten el nombre, aquest ha de ser igual al que va tenir un familiar ja difunt: marit (citacions 8 i 9), germans (citació 11), etc. En alguns casos, pocs, trobem una certa flexibilitat en la quantitat, es pot augmentar (citació 18) o disminuir (citació 19), segons les possibilitats econòmiques de la casa en el moment en què es produeixi el fatal desenllaç.

Alguns testadors fan explícita llur voluntat de vendre una part o la totalitat dels seus béns materials (mobles, roba, utensilis, etc.) a fi de poder pagar les misses que es deixa per a la seva ànima (citacions 4-7). En d'altres es posa el dot com a garantia (citacions 15 i 31) o el cobrament de deutes (citacions 10 i 18). Només en un cas es diu que les misses han de ser amonestades amb anterioritat (citació 16).

No tots els testaments, ni de bon tros, assenyalen quan s'han de celebrar aquestes misses. A part els que diuen que han de ser "seguit mon obit" o "seguida la mia mort", que són els més freqüents (com a exemple, vegeu citacions 2, 8, 21, 30, 48, 49 i 50), n'hi ha, encara que pocs, que concreten el temps de celebració: durant l'agonia (citacions 21 i 23), el dia de la seva mort (citacions 51 i 59); a partir de la defunció, en un mes (citació 22), el dilluns de cada mes (citació 47), en l'espai de mig any (citació 17), al

cap de l'any (citació 16) i, finalment, els qui només indiquen que s'han de celebrar en el període de temps més breu possible a partir de la seva fi (citacions 11 i 31).

La intenció primordial de les misses és el repòs de l'ànima del testador, un cop mort: "per repòs de la mia ànima y demés obligacions". Les obligacions esmentades solen ser familiars molt pròxims, que l'han precedit en el camí cap a l'altra vida: pares (vegeu citacions 15, 27, 44, 46 i 54), marit (citacions 15, 20 i 33), muller (citacions 48, 52 i 56), avis (citacions 26 i 33), padrins (citació 34), etc. També s'encarreguen misses en honor i glòria de Jesucrist, la Mare de Déu i els sants (citacions 14 i 28).

Misses a celebrar, segons l'ofici dels testadors

La relació que s'estableix entre els testadors que encarreguen misses i llur ofici és significativa (vegeu gràfic VI.2). Prop de la meitat (45.1%) dels qui n'encomanen la celebració són pagesos. Gairebé totes les persones que pertanyen al grup anomenat poders fàctics (93.3%) en volen. Segueix el 69.1% dels pagesos, i el ram de la construcció (54.1%) i vestir-tèxtil (53.3%) amb poc més de la meitat de la població. L'únic grup que fuig d'aquesta tònica general, és el dels jornalers del camp, el 67.1% dels quals no encarreguen misses en els seus testaments.

NOMBRE TOTAL DE MISSES

Les quantitats de misses que es repeteixen amb més freqüència en els testaments són: 25 (8.4%), 6 (7.7%), 50 (7.4%), 20 (7%), 100 (6%), 10 (5.4%), 12 (5%), 15 (5%), 30 (4.4%) i 200 (3.7%). La resta són percentatges inferiors (vegeu taula VI.1). La mitjana és gairebé 67 misses (66.997); la mediana³⁰ i la moda, 25. El nombre mínim, que
1515

hem trobat en els testaments estudiats, és d'una missa i el màxim de vuit-centes (vegeu gràfic VI.3).

El 30.5% dels testadors, que es deixen misses, no n'assenyalen més de 10 (vegeu gràfic VI.4). A mesura que augmenta la quantitat de misses, disminueix el percentatge (el 28.2% es queda entre 11 i 25 misses, el 15.8% entre 26 i 50 misses i el 9.4% entre 51 i 100 misses), però amb una excepció: torna a augmentar en passar de 100 (16.1%).

Nombre total de misses, segons l'ofici dels testadors

En la població pagesa els nombres de misses repetits més vegades són: 100 (13%), 50 (10%) i 200 (10%) (vegeu taula VI.2). En el grup que formen els jornalers del camp sobresurten: 6 (12.5%), 10 (10.4%), 12 (10.4%) i 25 (10.4%) (vegeu gràfic VI.6). Entre els poders fàctics podem dir que no es destaca cap quantitat en particular, la característica d'aquest grup és el gran volum de misses que s'han de celebrar per a cada un dels testadors que el conformen (vegeu gràfic VI.7). El ram de la construcció es distingeix principalment en les quantitats següents: 30 (14.3%), 6 (10.7%), 40 (10.7%) i 50 (10.7%) (vegeu gràfic VI.8). El grup vestir-tèxtil no té cap nombre que sobresurti especialment (vegeu gràfic VI.9).

Altre cop, com ja hem vist en els capítols anteriors, els poders fàctics (164.143) i els pagesos (126.670) són els únics grups que superen la mitjana de misses de la població total (66.997). Les tres capes de població restants es queden molt per sota: ram de la construcció (23.036), vestir-tèxtil (18.778) i jornalers del camp (17.271) (vegeu gràfics VI.5-9). Tot i això, la mediana en el grup de la construcció supera en dos punts i mig la de la població total (vegeu gràfics VI.3 i 8).

Les quantitats mínimes i màximes de cada estament social són les següents, respectivament: pagesos (2 i 800 misses), jornalers del camp (1 i 150 misses), poders fàctics (5 i 500 misses), ram de la construcció (1 i 60 misses) i vestir-tèxtil (4 i 50 misses).

En agrupar en intervals el nombre de misses trobat en els testaments, queden paleses altra volta les diferències socio-econòmiques de les capes de població, en què hem dividit el nostre estudi (vegeu gràfic VI.10). El 82.6% dels qui assenyalen de 51 a 100 misses són pagesos, així mateix ho són el 83.3% dels qui en fan celebrar més de 100. La meitat dels jornalers del camp no n'encomanen més de 10 i el 39.5% d'ells es queden entre 11 i 25 misses. Prop de la meitat dels poders fàctics (42.9%) assenyalen més de 100 misses. El ram de la construcció es reparteix entre: fins a 10 misses (32.1%), d'11 a 25 misses (25%) i de 26 a 50 misses (39.3%). La majoria dels testadors pertanyents al grup vestir-tèxtil n'encarreguen d'11 a 25.

Si contemplem únicament i exclussiva la població pagesa, se'ns torna a fer manifesta la diferència entre amos i masovers a partir del nombre de misses assenyalat per ambdós grups (vegeu gràfic VI.11). Les quantitats que ultrapassen els 100 misses són totes assenyalades pels amos, així com el 81.3% del grup de 51 a 100 misses i el 58.3% del de 26 a 50 misses. En canvi els masovers sobresurten en els dos grups restants: fins a 10 misses (75%) i d'11 a 25 (62.5%).

LLOC ON S'HAN DE CELEBRAR LES MISSES

Només una part dels testaments, que assenyalen misses a celebrar, indiquen l'indret on ha de tenir lloc aquesta celebració. Així, a Folgueroles hem trobat: l'ermita de la Demunt (vegeu citacions 36-40, 43, 45, 51, 57 i 58), l'ermita de Sant Jordi (citació 36) i l'església

parroquial (citacions 46, 48-51, 53 i 55). Fora de Folgueroles: el convent de Sant Tomàs de Riudeperes (citacions 36, 38, 39, 41-44, 60-62), l'església parroquial de Vilalleons (citació 39), l'església parroquial de Tavernoles (citacions 46 i 65), l'església parroquial de Santa Maria de Corcó (citació 44), l'església parroquial de Sant Julià de Cabrera (citació 44), Sant Jaume del Cos (citació 36), i els santuaris de Puiglagulla (citacions 38 i 40), La Gleva (citació 37) i El Coll (citació 66). De la ciutat de Vic es mencionen els convents dels caputxins, els trinitaris descalços, els dominics, els carmelites calçats (citacions 41, 42 i 44) i el Remei (citacions 63 i 64).

Els testadors també tenen les seves preferències respecte als altars on s'han de celebrar les misses i els sants o marededeus a qui van dirigides. Entre tots destaca la devoció a la Mare de Déu del Roser (citacions 1, 2, 39, 40, 43, 45-47, 49-54, 58 i 59) i a la Mare de Déu dels Dolors (citacions 39, 43, 45, 50-53). L'altar del Sant Crist també és esmentat (citacions 38, 49 i 54). Entre els sants es menciona a Sant Antoni (citacions 38 i 43), Sant Joan (citació 39) i Sant Francesc (citació 43). També hi ha testaments que no concreten la devoció, però en canvi assenyalen l'altar major (citacions 49, 55 i 60) o un altar privilegiat (citació 51).

A la parròquia de Folgueroles

La parròquia de Folgueroles, com era de suposar, és el lloc més freqüentment citat per a la celebració de les misses trobades en els testaments (citacions 36-40, 43, 45, 46-59). El nombre de misses més vegades repetit és el 12 (11.4%) (vegeu taula VI.3). La mitjana és de 17.051 misses amb una mediana i una moda de 12 cada una. El

mínim a celebrar és una missa i el màxim cent (vegeu gràfic VI.12).

En la quantitat de misses celebrades a Folgueroles es manifesten les mateixes diferències que hem vist anteriorment. Els poders fàctics (25.000) i els pagesos (24.813) són els únics que superen la mitjana de la totalitat de la població testamentària. Els altres tres grups no hi arriben: jornalers del camp (10.750), vestir-tèxtil (7.500) i ram de la construcció (4.500) (vegeu gràfics VI.13-17).

Al convent de Sant Tomàs de Riudeperes

Aquest convent, situat prop de Folgueroles, fins fa pocs anys ocupat per frares de Sant Camil·lo (més coneguts per "frares de Sant Tomàs"), havia gaudit de força devoció entre els feligresos de les parròquies del voltant, entre elles la que ens ocupa; per això no ens ha d'extranyar la relativa freqüència en què és citat en els testaments (vegeu citacions 36, 38, 39, 41-44, 60-62).

El nombre de misses més citat és el 25 (18.5%) (vegeu gràfic VI.18). La mitjana de misses celebrades a Sant Tomàs per la totalitat de la població estudiada és de 42.037, superior a la de les misses celebrades a la parròquia de Folgueroles (vegeu gràfic VI.12). Malgrat això, el nombre de testadors que indiquen aquest convent (27 persones) és inferior al ^{de les} que assenyalen la parròquia (79 persones). Aquesta diferència és deguda a què són les famílies més riques qui hi encarreguen les misses i ho fan en un elevat nombre (el nombre màxim de misses per celebrar a Folgueroles és de 100 i a Sant Tomàs de 230): poders fàctics amb una mitjana de 76.667 misses i un màxim de 200 i la població pagesa amb 50.438 de mitjana i 230 misses com a màxim. Les altres tres capes de població (jornalers del camp, ram de la construcció i vestir-tèxtil) no hi tenen cap mena de representació (vegeu gràfics VI.19-23).

A les parròquies i convents de Vic

Només en 14 testaments (vegeu citacions 41, 42, 44, 63 i 64) hem trobat alguna referència a misses que s'havien de celebrar a Vic, per aquesta raó la part estadística no és massa significativa (vegeu gràfic VI.24). Malgrat tot, podem dir que la mitjana (45.429) és superior a l'enregistrada a Folgueroles (17.051) i fins i tot a Sant Tomàs (42.037) (vegeu gràfics VI.12 i 18). Gairebé la totalitat dels testadors que mencionen algun dels convents o parròquies de Vic són pagesos (el nombre màxim de misses és 200). Només un bracer o jornaler del camp indica aquesta ciutat (vegeu gràfics VI.25-29).

A altres indrets

Unicament 16 testadors mencionen altres llocs, que no són ni Folgueroles ni Sant Tomàs ni Vic (vegeu citacions 36-40, 44, 46, 65 i 66). La quantitat de misses a celebrar també es baixa, el màxim és 50 (vegeu gràfic VI.30). La mitjana és 8.438, molt inferior a totes les altres fins ara esmentades. Aquí, com en el cas anterior (Vic), el nombre de casos vàlids és tan baix, que les dades estadístiques no resulten gaire significatives. Tot i això, són els pagesos, un cop més, qui es destaquen en fer celebrar aquestes misses (vegeu gràfic VI.31). Els altres grups hi són ínfimament representats (vegeu gràfics VI.32-35).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Mo ho diu	N	359	47.9	49.9	49.9
S1	S	361	48.1	50.1	100.0
		30	4.0	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES	720	MISSING CASES	30
I			
N			
No ho diu	I		359 I
I			
S			
S1	I		361 I
I			
I			
I			
0	80	160	240
			320
			400
			FREQUENCY

Gráfico VI.1 - Misses.

MIS1 Misses by VG5 Recodificació del ofici

VG5

		Count						Row
		1	2	3	4	5	6	Total
MIS1	No ho diu	51	116	1	28	21	8	225
		22.7	51.6	.4	12.4	9.3	3.6	47.1
		30.9	67.1	6.7	45.9	46.7	42.1	
		10.7	24.3	.2	5.9	4.4	1.7	
		114	57	14	33	24	11	253
		45.1	22.5	5.5	13.0	9.5	4.3	52.9
		69.1	32.9	93.3	54.1	53.3	57.9	
		23.8	11.9	2.9	6.9	5.0	2.3	
Column	Total	165	173	15	61	45	19	478
		34.3	36.2	3.1	12.8	9.4	4.0	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson Likelihood Ratio 55.07494 58.09837 5 5 .00000 .00000

Minimum Expected Frequency - 7.061

Number of Missing Observations: 272

Gràfic VI.2 - Relació entre la celebració de misses i l'ofici del testador.

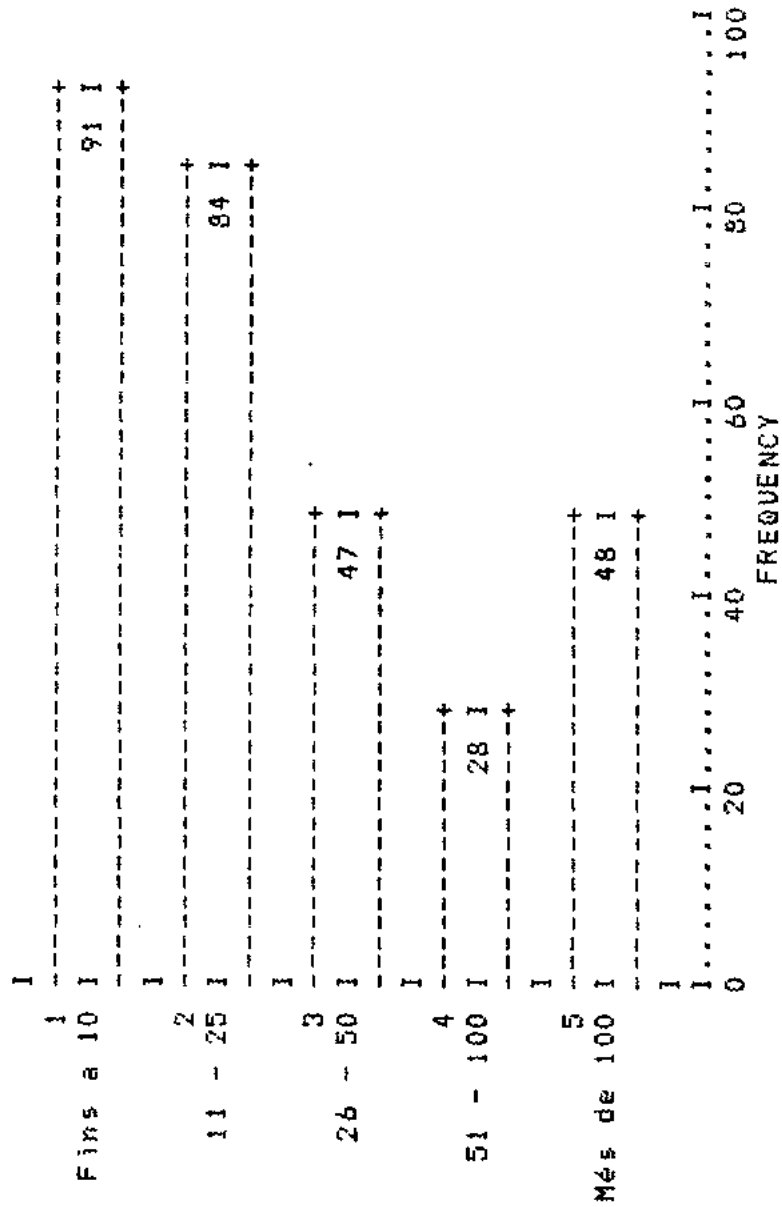

VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	5	.7	1.7	1.7
2	9	1.2	3.0	4.7
3	8	1.1	2.7	7.4
4	6	.8	2.0	9.4
5	8	1.1	2.7	12.1
6	23	3.1	7.7	19.8
7	5	.7	1.7	21.5
8	9	1.2	3.0	24.5
9	2	.3	.7	25.2
10	16	2.1	5.4	30.5
11	1	.1	.3	30.9
12	15	2.0	5.0	35.9
15	15	2.0	5.0	40.9
16	1	.1	.3	41.3
17	1	.1	.3	41.6
18	4	.5	1.3	43.0
19	1	.1	.3	43.3
20	21	2.8	7.0	50.3
25	25	3.3	8.4	58.7
27	1	.1	.3	59.1
30	13	1.7	4.4	63.4
33	1	.1	.3	63.8
36	1	.1	.3	64.1
37	1	.1	.3	64.4
40	7	.9	2.3	66.8
42	1	.1	.3	67.1
50	22	2.9	7.4	74.5
55	1	.1	.3	74.8
58	1	.1	.3	75.2
60	5	.7	1.7	76.8
63	1	.1	.3	77.2
70	1	.1	.3	77.5
85	1	.1	.3	77.9
100	18	2.4	6.0	83.9
102	1	.1	.3	84.2
106	1	.1	.3	84.6
125	2	.3	.7	85.2
130	1	.1	.3	85.6
150	6	.8	2.0	87.6
160	1	.1	.3	87.9
165	1	.1	.3	88.3
200	11	1.5	3.7	91.9
212	2	.3	.7	92.6
260	1	.1	.3	93.0
300	4	.5	1.3	94.3
303	1	.1	.3	94.6
340	1	.1	.3	95.0
400	9	1.2	3.0	98.0
430	1	.1	.3	98.3
500	3	.4	1.0	99.3
600	1	.1	.3	99.7
800	1	.1	.3	100.0
.	452	60.3	MISSING	
TOTAL	750	100.0	100.0	

Taula VI.1 - Nombre total de misses (població: total)

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fins a 10	1	91	12.1	30.5	30.5
11 - 25	2	84	11.2	28.2	58.7
26 - 50	3	47	6.3	15.8	74.5
51 - 100	4	28	3.7	9.4	83.9
Més de 100	5	48	6.4	16.1	100.0
	9	452	60.3	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 298 MISSING CASES 452

Gràfic VI.4 - Nombre total de misses en intervals (població: total).

Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
2	1	.6	1.0	1.0
3	1	.6	1.0	2.0
5	4	2.3	4.0	6.0
6	3	1.7	3.0	9.0
7	2	1.1	2.0	11.0
8	1	.6	1.0	12.0
9	1	.6	1.0	13.0
10	4	2.3	4.0	17.0
12	2	1.1	2.0	19.0
15	1	.6	1.0	20.0
17	1	.6	1.0	21.0
20	7	4.0	7.0	28.0
25	3	1.7	3.0	31.0
30	2	1.1	2.0	33.0
37	1	.6	1.0	34.0
40	1	.6	1.0	35.0
42	1	.6	1.0	36.0
50	10	5.7	10.0	46.0
55	1	.6	1.0	47.0
58	1	.6	1.0	48.0
60	3	1.7	3.0	51.0
63	1	.6	1.0	52.0
100	13	7.5	13.0	65.0
102	1	.6	1.0	66.0
125	1	.6	1.0	67.0
130	1	.6	1.0	68.0
150	3	1.7	3.0	71.0
160	1	.6	1.0	72.0
165	1	.6	1.0	73.0
200	10	5.7	10.0	83.0
212	1	.6	1.0	84.0
260	1	.6	1.0	85.0
300	3	1.7	3.0	88.0
303	1	.6	1.0	89.0
340	1	.6	1.0	90.0
400	6	3.4	6.0	96.0
500	2	1.1	2.0	98.0
600	1	.6	1.0	99.0
800	1	.6	1.0	100.0
.	74	42.5	Missing	
Total	174	100.0	100.0	

Taula VI.2 - Nombre total de misses (població: pagesos).

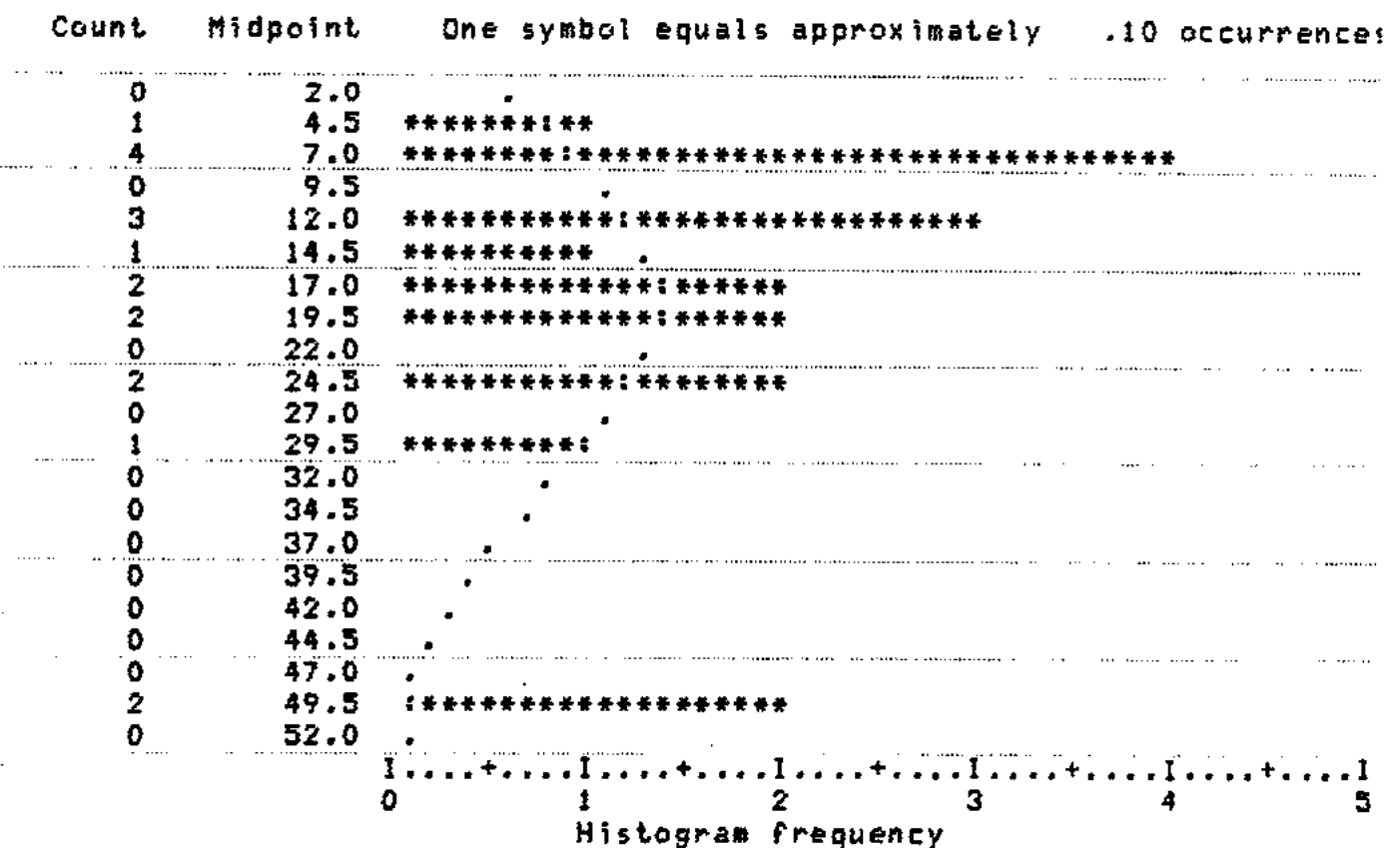

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	4	1	2.2	5.6	3.6
	6	2	4.3	11.1	16.7
	8	2	4.3	11.1	27.8
	11	1	2.2	5.6	33.3
	12	2	4.3	11.1	44.4
	15	1	2.2	5.6	50.0
	18	2	4.3	11.1	61.1
	20	2	4.3	11.1	72.2
	25	2	4.3	11.1	83.3
	30	1	2.2	5.6	88.9
	50	2	4.3	11.1	100.0
	.	28	60.9	Missing	
Total		46	100.0	100.0	

Mean	18.778	Std err	3.183	Median	16.500
Mode	6.000	Std dev	13.506	Variance	182.418
Kurtosis	1.565	S E Kurt	1.038	Skewness	1.389
S E Skew	.536	Range	46.000	Minimum	4.000
Maximum	50.000	Sum	338.000		

Valid cases 18 Missing cases 28

Gràfic VI.9 - Nombre total de misses (població: vestir-tèxtil).

VG16 Recodificació nombre total de misses by VG5 Recodificació del ofici

VG16	Count	VG5						Row Total	
		Row Pct	Pagessos	Jornaler	Poders	f Ram	cons Vestir-t		Altres
		Col Pct	grossos	s del ca	àctics	trucció	èxtil		
		Tot Pct	1	2	3	4	5		6
Fins a 10	1	17	24	2	9	5	1	58	
		29.3	41.4	3.4	15.5	8.6	1.7	27.0	
		17.0	50.0	14.3	32.1	27.8	14.3		
		7.9	11.2	.9	4.2	2.3	.5		
11 - 25	2	14	19	1	7	10	4	55	
		25.5	34.5	1.8	12.7	18.2	7.3	25.6	
		14.0	39.6	7.1	25.0	55.6	57.1		
		6.5	8.8	.5	3.3	4.7	1.9		
26 - 50	3	15	3	4	11	3	1	37	
		40.5	8.1	10.8	29.7	8.1	2.7	17.2	
		15.0	6.3	28.6	39.3	16.7	14.3		
		7.0	1.4	1.9	5.1	1.4	.5		
51 - 100	4	19	1	1	1		1	23	
		82.6	4.3	4.3	4.3		4.3	10.7	
		19.0	2.1	7.1	3.6		14.3		
		8.8	.5	.5	.5		.5		
Més de 100	5	35	1	6				42	
		83.3	2.4	14.3				19.5	
		35.0	2.1	42.9					
		16.3	.5	2.8					
Column Total		100	48	14	28	18	7	215	
		46.5	22.3	6.5	13.0	8.4	3.3	100.0	

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	94.39706	20	.00000
Likelihood Ratio	105.68189	20	.00000
Mantel-Haenszel	20.25789	1	.00001

Minimum Expected Frequency = .749
 Cells with Expected Frequency < 5 = 17 OF 30 (56.7%)

Number of Missing Observations: 535

Gràfic VI.10 - Relació entre el nombre total de misses i l'ofici dels testadors.

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG16 Recodificació nombre total de misses

Page 1 of 1

VG16

Count	1	2	3	4	5	Row Total
Row Pct	3	3	7	13	31	57
Col Pct	5.3	5.3	12.3	22.8	54.4	72.2
Tot Pct	25.0	37.5	58.3	81.3	100.0	
	3.8	3.8	8.9	16.5	39.2	
1	9	5	5	3		22
2	40.9	22.7	22.7	13.6		27.8
	75.0	62.5	41.7	18.8		
	11.4	6.3	6.3	3.8		
Column Total	12	9	12	16	31	79
	15.2	10.1	15.2	20.3	39.2	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 31.82338 4 .00000
 Likelihood Ratio 37.63488 4 .00000
 Mantel-Haenszel 31.26084 1 .00000

Minimum Expected Frequency = 2.228
 Cells with Expected Frequency < 5 = 4 DF 10 (40.0%)

Number of Missing Observations: 95

Gràfic VI.11 - Relació entre el lloc que ocupen els testadors en la casa de pagès i el nombre total de misses (població: pagesos).

VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	4	.5	5.1	5.1
2	5	.7	6.3	11.4
3	2	.3	2.5	13.9
4	4	.5	5.1	19.0
5	3	.4	3.8	22.8
6	6	.8	7.6	30.4
7	4	.5	5.1	35.4
8	2	.3	2.5	38.0
9	2	.3	2.5	40.5
10	7	.9	8.9	49.4
12	9	1.2	11.4	60.8
13	1	.1	1.3	62.0
15	2	.3	2.5	64.6
18	2	.3	2.5	67.1
20	6	.8	7.6	74.7
25	5	.7	6.3	81.0
30	7	.9	8.9	89.9
36	1	.1	1.3	91.1
40	1	.1	1.3	92.4
50	3	.4	3.8	96.2
60	1	.1	1.3	97.5
100	2	.3	2.5	100.0
.	671	89.5	MISSING	
TOTAL	750	100.0	100.0	

Taula VI.3 - Nombre de misses celebrades*la parròquia de Folgueroles
(població: total).

COUNT MIDPOINT ONE SYMBOL EQUALS APPROXIMATELY .40 OCCURRENCES

```

9          0 *****
19         5 *****
20        10 *****
3         15 *****
8         20 *****
5         25 *****
7         30 *****
1         35 ***
1         40 ***
0         45
3         50 *****
0         55
1         60 ***
0         65
0         70
0         75
0         80
0         85
0         90
0         95
2        100 *****

```

```

1.....+.....1.....+.....1.....+.....1.....+.....1.....+.....1
0          4          8          12          16          20
          HISTOGRAM FREQUENCY

```

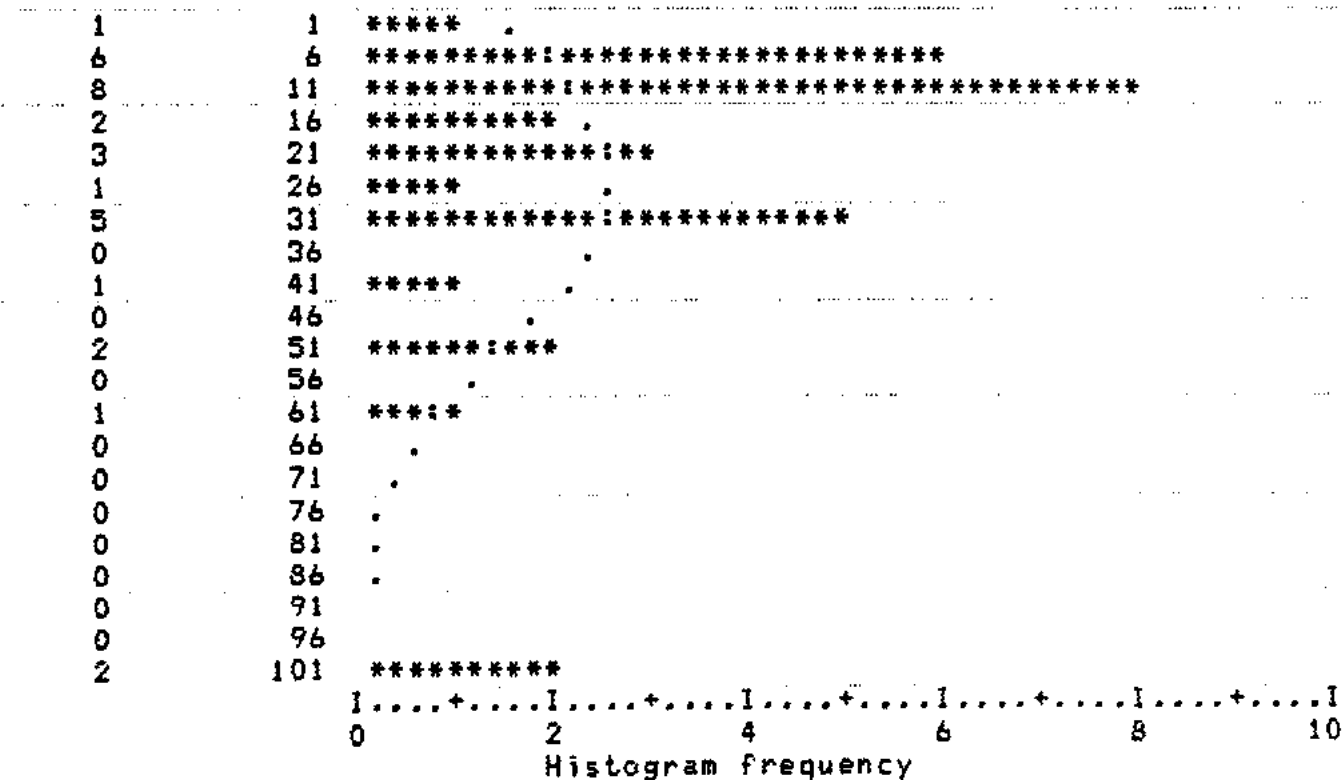
MEAN	17.051	STD ERR	2.093	MEDIAN	12.000
MDDE	12.000	STD DEV	18.605	VARIANCE	346.151
KURTOSIS	8.807	S E KURT	.535	SKEWNESS	2.641
S E SKEW	.271	RANGE	99.000	MINIMUM	1.000
MAXIMUM	100.000	SUM	1347.000		

VALID CASES 79 MISSING CASES 671

Gràfic VI.12 - Nombre de misses celebrades a la parròquia de Folgueroles (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Percent	Percent
	3	1	.6	3.1	3.1
	5	2	1.1	6.3	9.4
	6	3	1.7	9.4	18.8
	7	1	.6	3.1	21.9
	9	1	.6	3.1	25.0
	10	3	1.7	9.4	34.4
	12	3	1.7	9.4	43.8
	13	1	.6	3.1	46.9
	15	1	.6	3.1	50.0
	18	1	.6	3.1	53.1
	20	3	1.7	9.4	62.5
	25	1	.6	3.1	65.6
	30	5	2.9	15.6	81.3
	40	1	.6	3.1	84.4
	50	2	1.1	6.3	90.6
	60	1	.6	3.1	93.8
	100	2	1.1	6.3	100.0
	.	142	81.6	Missing	
Total		174	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .20 occurrences

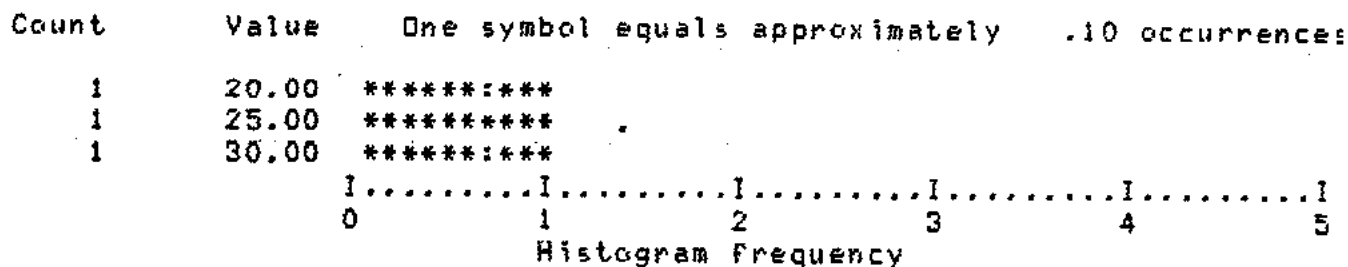
Mean	24.813	Std err	4.327	Median	16.500
Mode	30.000	Std dev	24.476	Variance	599.060
Kurtosis	4.066	S E Kurt	.809	Skewness	2.006
S E Skew	.414	Range	97.000	Minimum	3.000
Maximum	100.000	Sum	794.000		

Valid cases 32 Missing cases 142

Gràfic VI.13 - Nombre de misses celebrades a la parròquia de Folgueroles (població: pagesos).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	20	1	4.8	33.3	33.3
	25	1	4.8	33.3	66.7
	30	1	4.8	33.3	100.0
	.	18	85.7	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

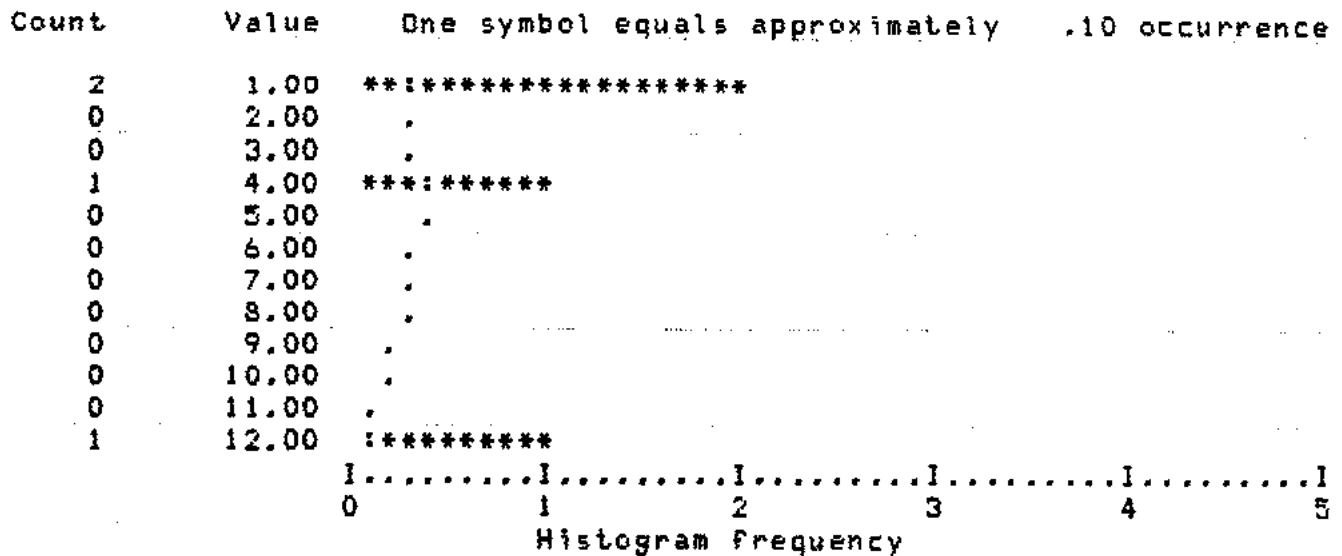
Mean	25.000	Std err	2.887	Median	25.000
Mode	20.000	Std dev	5.000	Variance	25.000
Skewness	.000	S E Skew	1.225	Range	10.000
Minimum	20.000	Maximum	30.000	Sum	75.000

Valid cases   3   Missing cases   18

Gràfic VI.15 - Nombre de misses celebrades a la parròquia de Folgueroles
(població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	2	3.2	50.0	50.0
	4	1	1.6	25.0	75.0
	12	1	1.6	25.0	100.0
	.	59	93.7	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

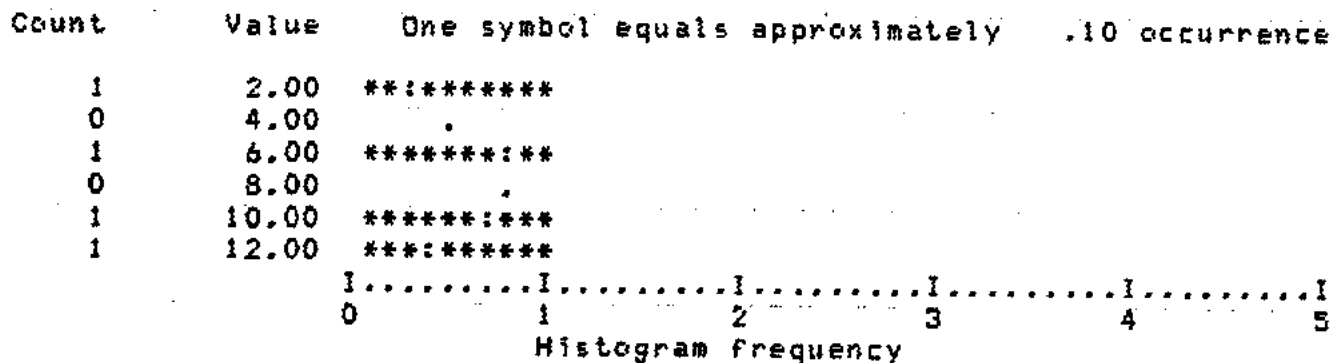

Mean	4.500	Std err	2.598	Median	2.500
Mode	1.000	Std dev	5.196	Variance	27.000
Kurtosis	2.340	S E Kurt	2.619	Skewness	1.597
S E Skew	1.014	Range	11.000	Minimum	1.000
Maximum	12.000	Sum	18.000		

Valid cases   4   Missing cases   59

Gràfic VI.16 - Nombre de misses celebrades a la parròquia de Folgueroles
(població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	1	2.2	25.0	25.0
	6	1	2.2	25.0	50.0
	10	1	2.2	25.0	75.0
	12	1	2.2	25.0	100.0
	.	42	91.3	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

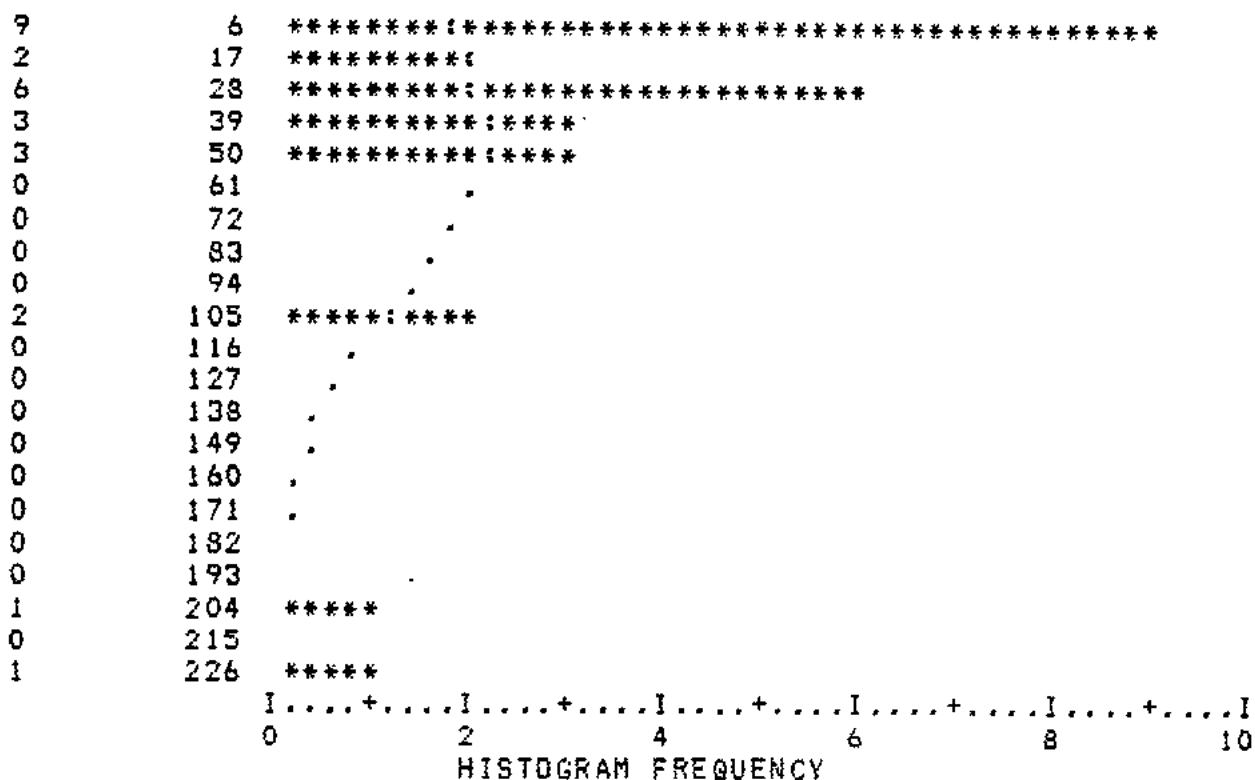
Mean	7.500	Std err	2.217	Median	8.000
Mode	2.000	Std dev	4.435	Variance	19.667
Kurtosis	-1.700	S E Kurt	2.619	Skewness	-.482
S E Skew	1.014	Range	10.000	Minimum	2.000
Maximum	12.000	Sum	30.000		

Valid cases   4   Missing cases   42

Gràfic VI.17 - Nombre de misses celebrades a la parròquia de Folgueroles
(població: vestir-tèxtil).

2	2	.3	7.4	7.4
3	3	.4	11.1	18.5
5	1	.1	3.7	22.2
10	3	.4	11.1	33.3
12	1	.1	3.7	37.0
20	1	.1	3.7	40.7
25	5	.7	18.5	59.3
30	1	.1	3.7	63.0
40	3	.4	11.1	74.1
50	3	.4	11.1	85.2
100	2	.3	7.4	92.6
200	1	.1	3.7	96.3
230	1	.1	3.7	100.0
.	723	96.4	MISSING	
TOTAL	750	100.0	100.0	

COUNT MIDPOINT ONE SYMBOL EQUALS APPROXIMATELY .20 OCCURRENCES

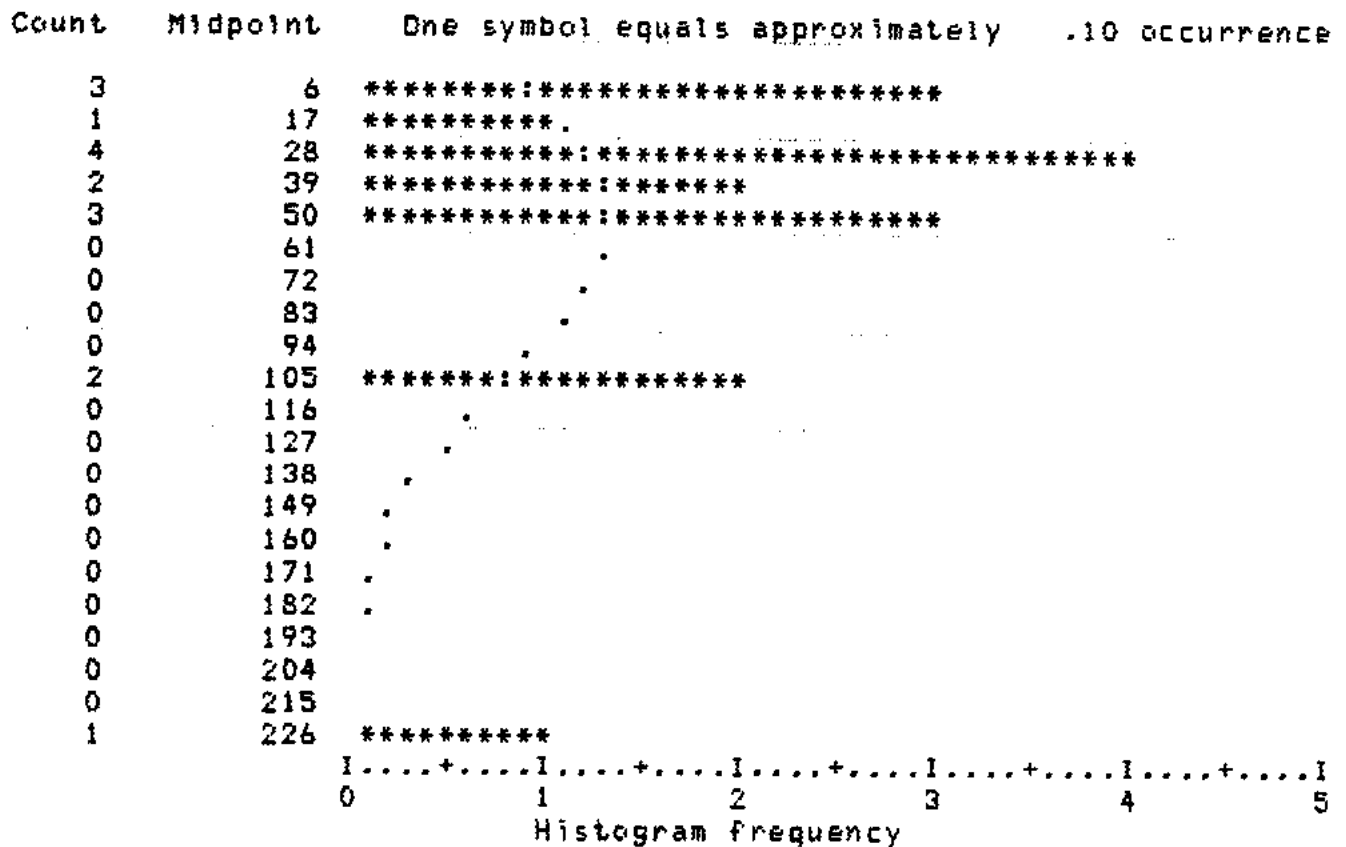

MEAN	42.037	STD ERR	10.835	MEDIAN	25.000
MODE	25.000	STD DEV	56.302	VARIANCE	3169.883
KURTOSIS	5.842	S E KURT	.872	SKEWNESS	2.433
S E SKEW	.448	RANGE	228.000	MINIMUM	2.000
MAXIMUM	230.000	SUM	1135.000		

VALID CASES 27 MISSING CASES 723

Gràfic VI.18 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	1	.6	6.3	6.3
	10	2	1.1	12.5	18.8
	20	1	.6	6.3	25.0
	25	3	1.7	18.8	43.8
	30	1	.6	6.3	50.0
	40	2	1.1	12.5	62.5
	50	3	1.7	18.8	81.3
	100	2	1.1	12.5	93.8
	230	1	.6	6.3	100.0
	.	158	90.8	Missing	
	Total	174	100.0	100.0	

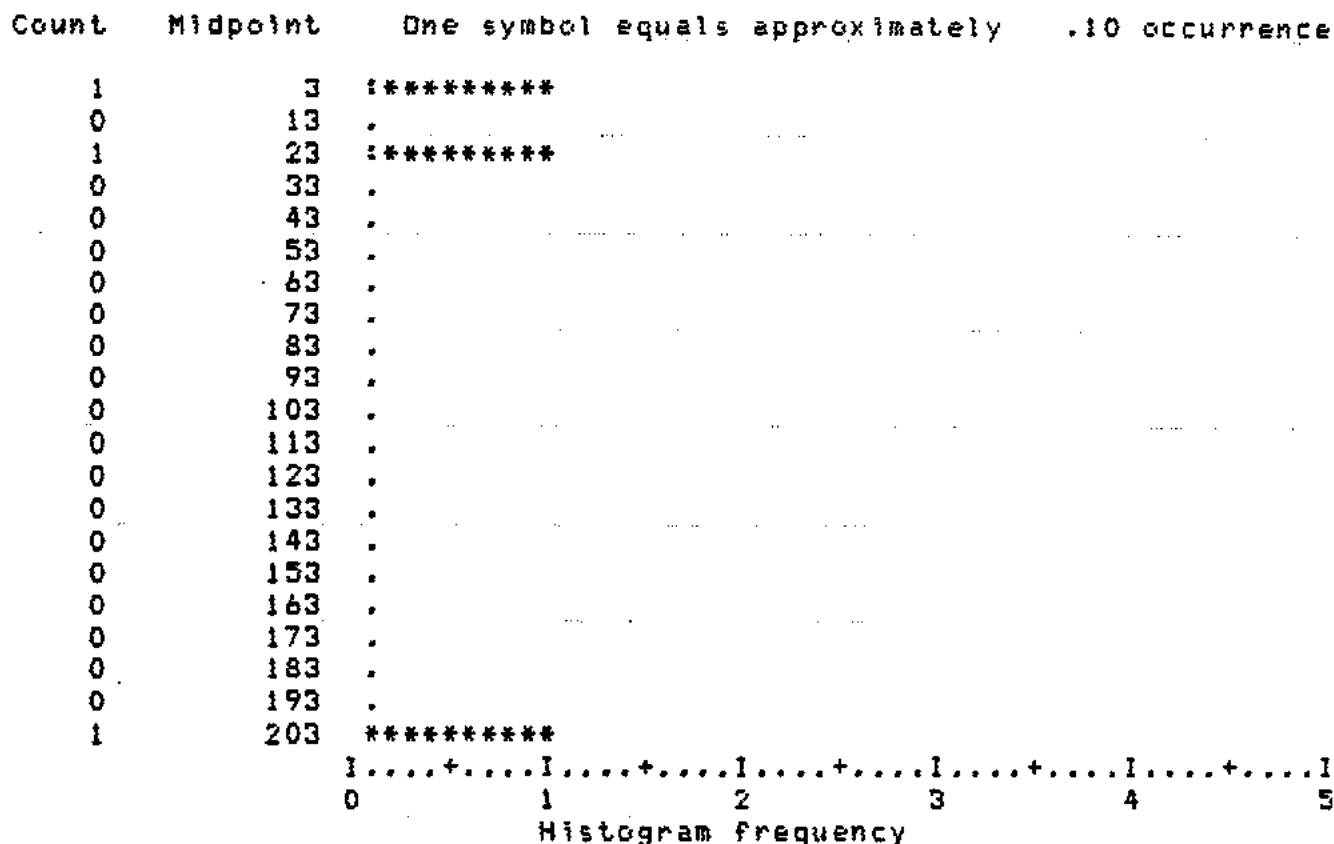

Mean	50.438	Std err	13.886	Median	35.000
Mode	25.000	Std dev	55.543	Variance	3085.063
Kurtosis	7.438	S E Kurt	1.091	Skewness	2.534
S E Skew	.564	Range	228.000	Minimum	2.000
Maximum	230.000	Sum	807.000		

Valid cases   16   Missing cases   158

Gràfic VI.19 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes (població: pagesos).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	5	1	4.8	33.3	33.3
	25	1	4.8	33.3	66.7
	200	1	4.8	33.3	100.0
	.	18	85.7	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

Mean	76.667	Std err	61.936	Median	25.000
Mode	5.000	Std dev	107.277	Variance	11508.333
Skewness	1.665	S E Skew	1.225	Range	195.000
Minimum	5.000	Maximum	200.000	Sum	230.000

Valid cases   3   Missing cases   18

Gràfic VI.20 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes (població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		177	100.0	Missing	
	Total	177	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	177		

Gràfic VI.21 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes
(població: jornalers del camp).

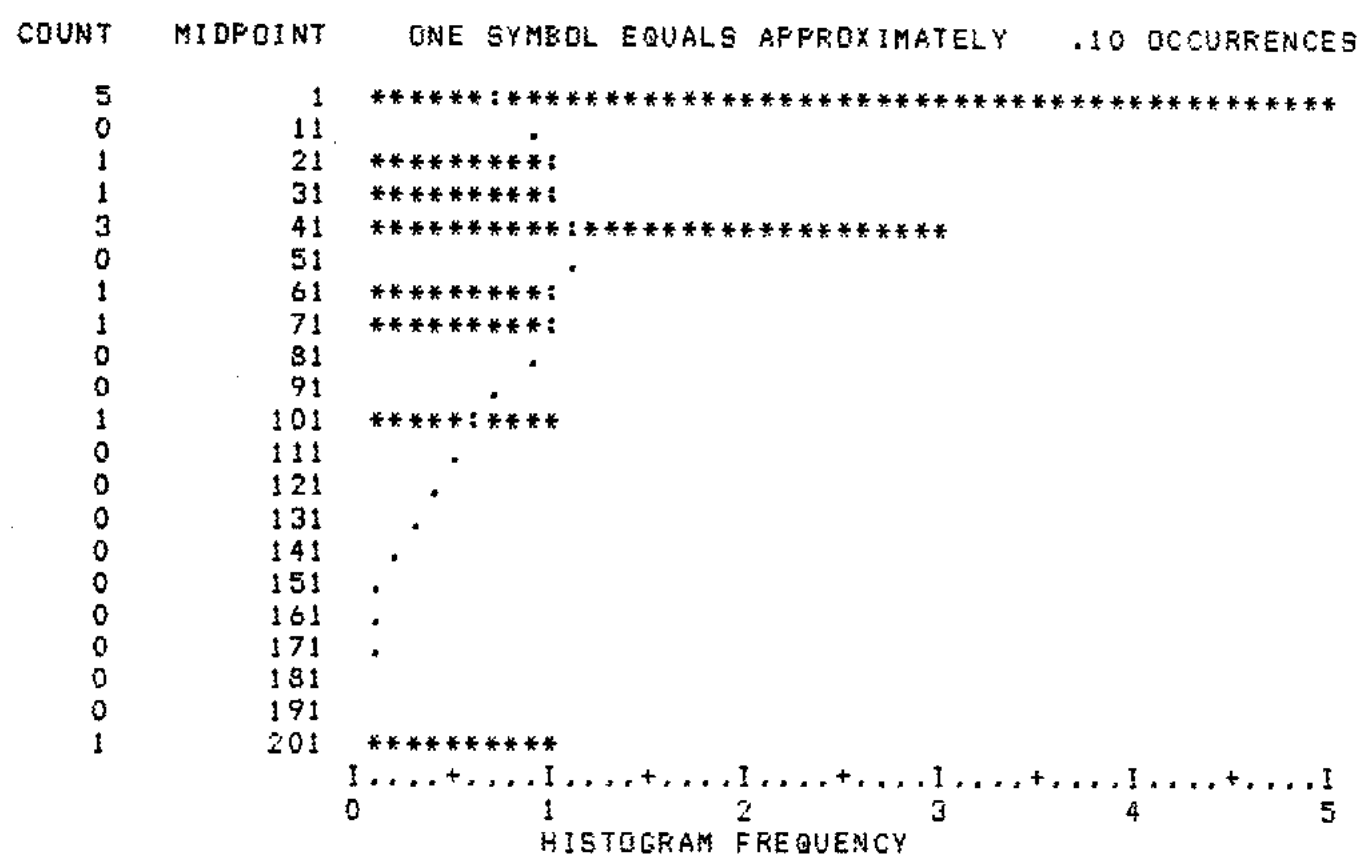
Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		63	100.0	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	63		

Gràfic VI.22 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes
(població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		46	100.0	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	46		

Gràfic VI.23 - Nombre de misses celebrades al convent de Sant Tomàs de Riudeperes
(població: vestir-tèxtil).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
	1	1	.1	7.1	7.1
	2	1	.1	7.1	14.3
	3	1	.1	7.1	21.4
	5	2	.3	14.3	35.7
	25	1	.1	7.1	42.9
	35	1	.1	7.1	50.0
	40	2	.3	14.3	64.3
	45	1	.1	7.1	71.4
	60	1	.1	7.1	78.6
	75	1	.1	7.1	85.7
	100	1	.1	7.1	92.9
	200	1	.1	7.1	100.0
	.	736	98.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

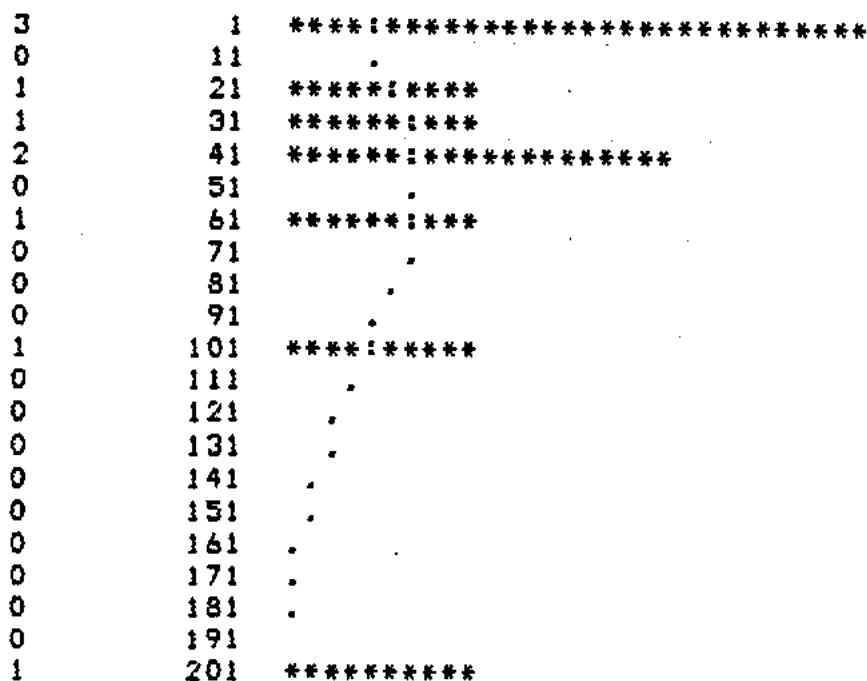
MEAN	45.429	STD ERR	14.349	MEDIAN	37.500
MODE	5.000	STD DEV	53.688	VARIANCE	2882.418
KURTOSIS	4.949	S E KURT	1.154	SKEWNESS	2.028
S E SKEW	.597	RANGE	199.000	MINIMUM	1.000
MAXIMUM	200.000	SUM	636.000		

VALID CASES 14 MISSING CASES 736

Gràfic VI.24 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	2	1	.6	10.0	10.0
	3	1	.6	10.0	20.0
	5	1	.6	10.0	30.0
	25	1	.6	10.0	40.0
	35	1	.6	10.0	50.0
	40	1	.6	10.0	60.0
	45	1	.6	10.0	70.0
	60	1	.6	10.0	80.0
	100	1	.6	10.0	90.0
	200	1	.6	10.0	100.0
	.	164	94.3	Missing	
	Total	174	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .10 occurrence

Mean	51.500	Std err	19.029	Median	37.50
Mode	2.000	Std dev	60.176	Variance	3621.16
Kurtosis	4.127	S E Kurt	1.334	Skewness	1.93
S E Skew	.687	Range	198.000	Minimum	2.00
Maximum	200.000	Sum	515.000		

Valid cases 10 Missing cases 164

Gràfic VI,25 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic (població: pagesos)

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
1	1	1	.6	100.0	100.0
.	.	176	99.4	Missing	
	Total	177	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .10 occurrence

Mean	1.000	Median	1.000	Mode	1.000
Range	.000	Minimum	1.000	Maximum	1.000
Sum	1.000				

Valid cases 1 Missing cases 176

Gràfic VI.26 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic
 (població: jornalers del camp).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		21	100.0	Missing	
		-----	-----	-----	
Total		21	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	21		

Gràfic VI.27 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic
(població: poders fàctics).

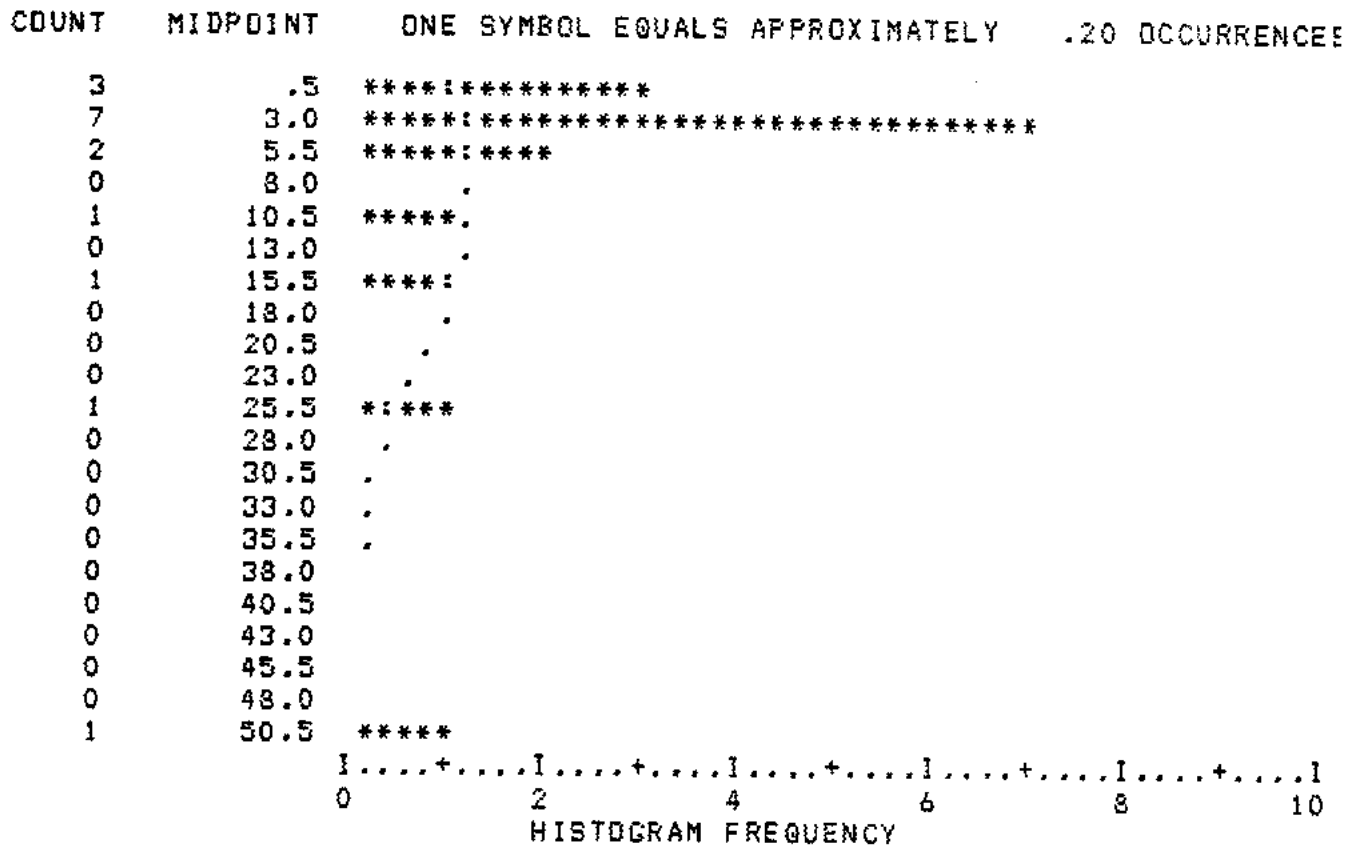
Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		63	100.0	Missing	
		-----	-----	-----	
Total		63	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	63		

Gràfic VI.28 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic
(població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
.		46	100.0	Missing	
		-----	-----	-----	
Total		46	100.0	100.0	
Valid cases	0	Missing cases	46		

Gràfic VI.29 - Misses celebrades a les parròquies i convents de Vic
(població: vestir-tèxtil).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
	1	3	.4	18.8	18.8
	2	2	.3	12.5	31.3
	3	4	.5	25.0	56.3
	4	1	.1	6.3	62.5
	6	2	.3	12.5	75.0
	10	1	.1	6.3	81.3
	15	1	.1	6.3	87.5
	25	1	.1	6.3	93.8
	50	1	.1	6.3	100.0
	.	734	97.9	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

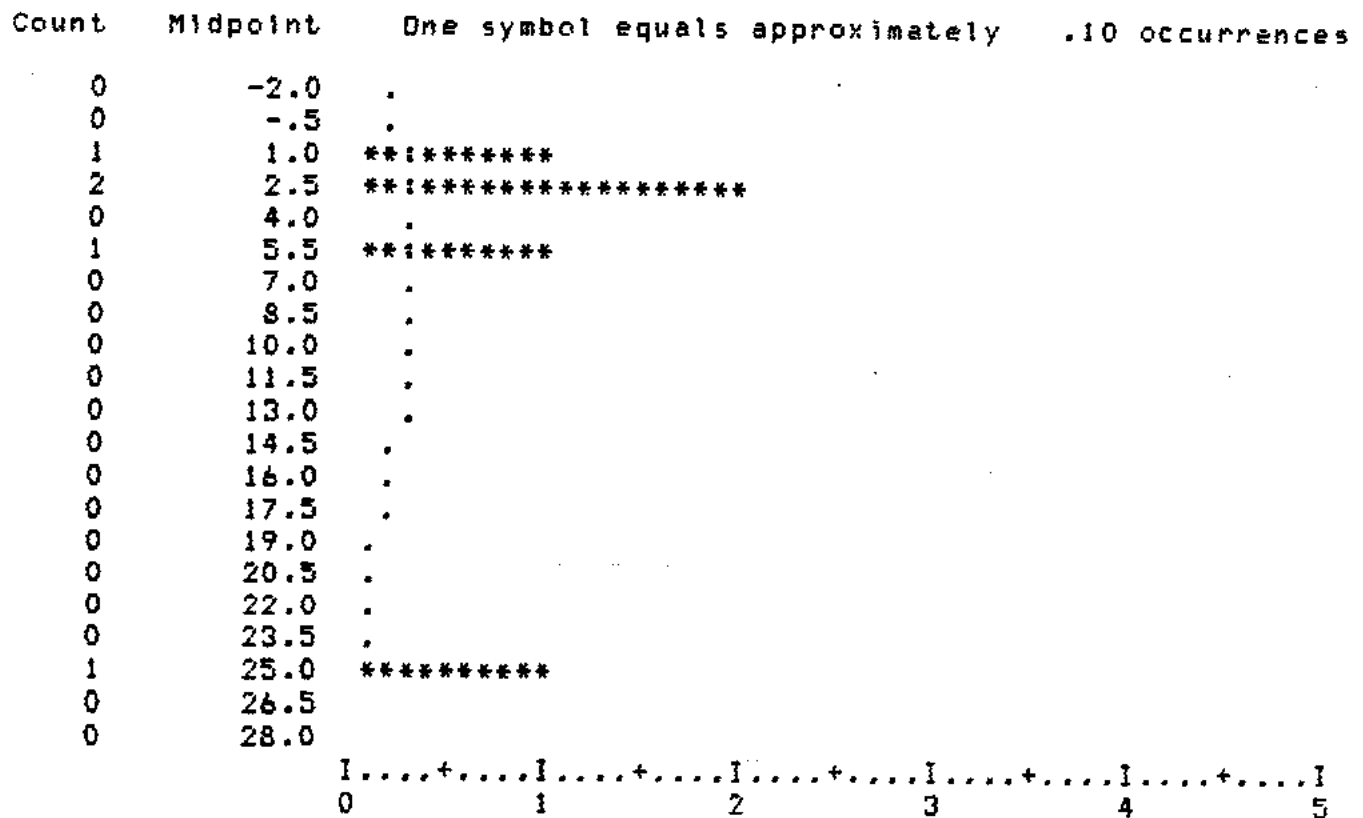

MEAN	8.438	STD ERR	3.192	MEDIAN	3.000
MODE	3.000	STD DEV	12.770	VARIANCE	163.063
KURTOSIS	7.824	S E KURT	1.091	SKEWNESS	2.711
S E SKEW	.564	RANGE	49.000	MINIMUM	1.000
MAXIMUM	50.000	SUM	135.000		

VALID CASES 16 MISSING CASES 734

Gràfic VI.30 - Nombre de misses celebrades a altres indrets (població: total).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	1	.6	20.0	20.0
	2	1	.6	20.0	40.0
	3	1	.6	20.0	60.0
	6	1	.6	20.0	80.0
	25	1	.6	20.0	100.0
	.	169	97.1	Missing	
	Total	174	100.0	100.0	

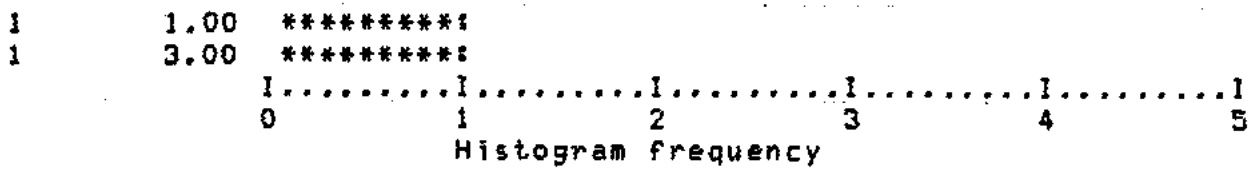
Histogram frequency					
Mean	7.400	Std err	4.479	Median	3.000
Mode	1.000	Std dev	10.015	Variance	100.300
Kurtosis	4.283	S E Kurt	2.000	Skewness	2.051
S E Skew	.913	Range	24.000	Minimum	1.000
Maximum	25.000	Sum	37.000		

Valid cases   5   Missing cases   169

Gràfic VI.31 - Nombre de misses celebrades a altres indrets (població: pagesos).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	1	.6	50.0	50.0
	3	1	.6	50.0	100.0
	.	175	98.9	Missing	
	Total	177	100.0	100.0	

Count   Value   One symbol equals approximately .10 occurrences

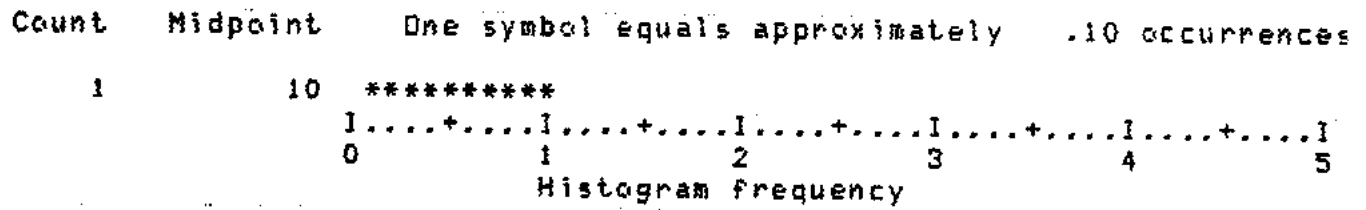
Mean	2.000	Std err	1.000	Median	2.000
Mode	1.000	Std dev	1.414	Variance	2.000
Range	2.000	Minimum	1.000	Maximum	3.000
Sum	4.000				

Valid cases   2   Missing cases   175

Gràfic VI.32 - Nombre de misses celebrades a altres indrets
(població: jornalers del camp).

1552

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
10	10	1	4.8	100.0	100.0
.	.	20	95.2	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

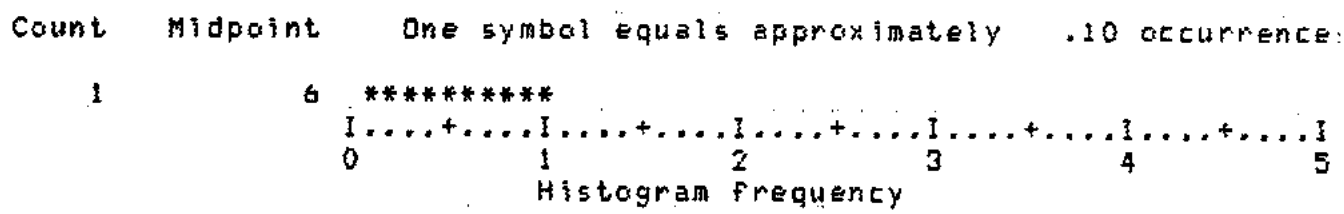

Mean	10.000	Median	10.000	Mode	10.000
Range	.000	Minimum	10.000	Maximum	10.000
Sum	10.000				

Valid cases 1 Missing cases 20

Gràfic VI.33 - Nombre de misses celebrades a altres indrets
(població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
6	6	1	1.6	100.0	100.0
.	.	62	98.4	Missing	
Total		63	100.0	100.0	

Mean	6.000	Median	6.000	Mode	6.000
Range	.000	Minimum	6.000	Maximum	6.000
Sum	6.000				

Valid cases 1 Missing cases 62

Gràfic VI.34 - Nombre de misses celebrades a altres indrets (població: ram de la construcció).

CITACIONS (misses)

No diu quantes misses s'han de celebrar

- (1) "... sem fassa algun confor a N^a S^a del Roser" (Maria Fonta, 15-1-1673).
- (2) "..., sien celebrades misses resades ha charitat de dos Reals missa encontinent seguit mon obit, y que sen digan algunes en lo Altar de Nostra Señora del Roser los dilluns, y les demes, se diran alla hont dispondran ma muller y Marmessors" (Francesch Sala, 2-10-1675)
- (4) "Deixo y luego per repos de la mia anima p(er) missas caritat 6 s. a la voluntat del S(enyo)r R(ecto)r, tot lo ques traura de mobles, y roba, y demes cosas hy havia a la casa" (Francis)co Gorchs, 22-5-1763).
- (5) "Los demes empero bens so es la casa (...) sinquanta lliuras, y quatre pessetes quem deu Carlos de Folgarolas, y una flassada, que es en casa, y una vanova lo deixo per celebrar missas (...) al Sr R(ecto)r de Folgarolas" (Francisca Oliva, ?-?-1769).
- (3) "Recomana a sa muller li fassa celebrar algunas missa, si troba ab avers sufficients aquellas que ben vist li sera". (A Causes Pies i Consentiments, Rafael Casellas, "Pages masover del mas Raurell", 17-7-1724).
- (6) "Vull, y man seguit luego mon obit se venguia la mia roba de port y de lo q(u)e sen traurá se celebra missas de las caritat de 6 s. a la facultat del Sr R(ecto)r de Folgarolas per repos de la mia anima" (Theresa Fonoy, 16-2-1770).
- (7) " (...): y las restants (quaranta lliures) sian entregadas al R. Rector de Folg(ueroles) per los sufragis a ell ben vistos en repos de la mia anima y obligacions Deu sap tingua.
"Item: vull y mano que tota la roba tingua sia venuda a publich encant y de son preu sian celebrades misas per mas obligacions" (Monica Codina, "Viuda deixada del q(uo)n(dam) Joseph Codina Sastre de est Poble", 17-4-1812).

- (8) "Vull y mano que encontinent mon Obit seguit me sian celebradas per repos de la mia anima las misas c(arita)t 7 s. 6 quiscuna que se celebraren y se dixia mon dit marit que en pau descansia" (Mª Angela Molist y Cassassas, 4-4-1818).
- (9) "... y tambe me sian celebradas las Misas tot conforme se practicá ab mon Marit J(ose)ph Craspi difunt" (Theresa Craspi y Vilademunt, vídua, 23-1-1826).
- (10) "Ytem digo y confieso que el sobredicho José Ribas me está debiendo tres cientos veinte reales, cuya cantidad quiero que se distribuya para misas de cuatro reales cada una en sufragio de mi alma.
"Ytem digo y confieso que Sebastian N. de C. Fustér de Sau me debe síncuenta y cuatro duros; y José Llusá de Torelló veinticuatro cuyas cantidades quiero que se empleen la mitad para misas en sufragio de mi alma y la otra que resta la deajo á mis herederos abajo nombrádos" (Candido Reixach, 16-2-1871).
- (11) "Quiero a la brebedád posible se me hagan celebrár en sufragio de mi alma el mismo numero de misas que á los sobredichos mis hermanos" (José Generó, 23-10-1871).
- (12) "Quiere, que de sus bienes se gasten cien pesetas parte de ellas en la celebracion de misas para mi alma y obligaciones que yo tenga, y parte para la distribucion de limosnas a los pobres" (Francisco Rifá y Montané, "labrador casado", 30-8-1894).

No diu el lloc on s'han de celebrar les misses

- (13) "... me sian ditas y celebradas cent missas en las Iglesias y altars aparexera a dits senyors mos mermesos volent que per la caritat de quiscuna de ditas missas sian donats quatra sous" (Rafael Sala", "pages filli l·legitim y natural de Bartomeu Sala quondam pages ereu del mas Sala", 28-8-1651).
- (14) "Vull sem sian ditas set missas en honra y gloria dels set goigs de Maria Santissima" (Rafela Bach, 17-1-1657).
- (15) "... sinch missas, ço es una Per mon Pare altre p(er) ma Mare, altre p(er) mon marit altre p(er) cada hu de mos sogras, ho p(er) qui jo sie obligada haont se vulle celebradoras una vegada tan sola-
m(en)t.
"Me deixo de mon dot p(er) cumplir las sobreditas cosas (yambé la funerària) y altrament a coneguda dels dits marmmissors sien distri-
buhides en be trenta lliuras barc(elonesa)s" (Mariana Centaner, "viuda de Manlleu", 24-5-1717).
- (16) "Me deix duas missas de caritat sis sous al cap del any celebradoras (...) y que se amonestian" (Diego Roura y Balart, 5-10-1718).
- (17) "... sent missas resades ab espaý de mitgany, y la caritat a coneguda dels Marmessors" (R(everen)t Cayetano Rocafiguera, "R(ect)or de Taverno-
las", 13-10-1719).
- (18) "Vull y man que seguida ma mort dels primers diners se cobraran pagats mos deutes sem sien fets celebrar per repos de la mia anima cinquanta missas resadas charitat quatre sous quisquna, per qui, y alli haont voldran mos marmessors, y si mon hereu baix elegidor men voldra fer celebrar algunas mes lay deixo asa disposicio" (A Causes Pies i Consentiments, Raymundus Feliu, "Magister puerorum", 9-7-1722).
- (19) "... quaranta missas resadas alli on ben vist los sera y ala caritat deixo allur coneguda y si los apar als Marmessors per alguna Causa dismi-
nuir dita quantitat de missas los dono facultat que facian celebrar las que ben vist los sera per repos de la mia Anima" (Joseph Albareda, "p(reve)re y Monjo de la Parrochial Iglesia de St. Julia de Vilatorta", 2-10-1727).

- (20) "... 4 missas resadas (...) las dos per la anima de (...) mon marit y las altras dos per la mia anima" (Margarida Torrents, vídua, 27-6-1734).
- (21) "Vull, que per repos de la mia anima, sem sian celebradas dos sentas missas de caritat 6 s. quiscuna, luego de seguit mon obit, ab la major prestesa se puga y ultra de estas docentas, dispoxo sem sian celebradas altres dotse en la mia agonía; y en suposicio noy hagues lloch, sem sian celebradas immediate post mortem; y esto a coneguda del Sr. Rector de Folgarolas en tot" ("R(evere)nt Geroni Abear P(reve)re, y Resident en la Parroquia de S. M. de Folgarolas", 24-4-1772).
- (22) "Vull y mano q(u)e per repos de la mia anima, y desempeño de las mias obligacions sem sian celebradas, dintre de un mes de seguida la mia mort, divuit missas, caritat set sous y sis quiscuna" (Salvador Balart, teixidor, 22-11-1806).
- (23) "Vull que seguida la mia mort quant mes prest posible sia per repos de la mia anima y demes per qui sia obligacio pregar sian ditas y celebradas 50 misas resadas C(arita)t 7 s. 6 quiscuna: celebradas a disposicio dels Marmesors: Y dispoxo que totas ditas Misas o las que se puguia sian celebradas durant las agonias de la mia mort" (Miquel Molist, 6-5-1811).
- (24) "Item: en atencio a que mon fill Albert Santaló deposá en poder de Jaume Aguilar Negociant de esta 120 ll(iures) b(arceloneses) de diners propis los quals foren extrets per ordre del dit y destinats a la Fabrica de mon Hereu que baix asseñalaré ab la obligacio que la mitat de dit Capital fos en be de sa anima y la altre en favor

meu y de ma filla Madalena d(i)f(unt)a: declaro que lo que me pertañ: vull que me sian celebradas 25 Misas a la disposicio de mos Marmesors y satisfets los gastos de mos Fun(eral)s y llegats: y desitjo que mon Hereu mentres no sapia la mort de mon fill Albert li facia dir un Ofici de Recordanza per ell o a qui tingua mes obligacio" (Fran(cis)ca Sentalo, 14-2-1812).

- (25) "... se me sian fetas dir y celebrar quatre-centes Misas resadas de caritat en las Igl(ési)as y per los sacerdots á d(it)s Marmesors ben vistos; y en cas lo die de mon obit no me trobia ab caudals, vull que los nomenats mos Marmesors facien celebrar las misas que á ells apareguian ferme celebrar per sufragi de la mia Anima y demes de ma obligacio" (Joseph Pradell y Gurri, "labrador, havitant en lo Mas Vilafraser de la Parr(òqui)a de Sant Andreu de Gurb", 6-3-1818).
- (26) "Vull me sian celebradas sis M(isse)s de caritat set sous y sis asaber tres p(e)r repos de la mia anima, y tres p(e)r la anima de la mia avia Maria Codina" (Fran(ces)ch Codina, bracer, 30-6-1834).
- (27) "... sian celebradas en repos de la mia anima y demes oblig(acion)s cincuenta misas c(arita)t 7 s. 6 quiscuna...
"... vint misas en sufragi de la anima de la mia mare q(u)e de Deu gosia, y sia pagada la oferta que p(e)r ella se ha fet en la Igl(ési)a Parr(oqui)al de Mura" (Maria Carreras, 18-6-1841).
- (28) "... me sian celebradas en repos y sufragi de la mia anima y obligacions que tingua devant de Deu cincuenta misas c(arita)t 7 s. 6 quiscuna: en la forma seguent: set en memoria dels Dolors de Maria S(anti)S(i)ma altres set en memoria dels set Dolors y Goigs de mon Patro y Advocat el Patriarca S. Joseph espos de Maria S(anti)S(i)ma: cinch Misas en honor de S. Vicens de Paul Fundador de la Misio, y las demes en honor y memoria de la santisima pasio y mort de Jesu Christ nostre Divino Redentor p(er) los sacerdots y Yglesias que disposaran mos marmesors" (Josepha Aguilar y Soler, donzella, 8-3-1844).

- (29) "... me sian celebradas p(e)r repos de la mia anima y demes obligacions vint misas C(arita)t quiscuna quatre rals si ho permeten las mias possibilitats" (Joseph Fogueras y Vedrena", casat ab Rosa Collell", 17-11-1847).
- (30) "Además quiero me sean celebradas luego de seguida mi muerte doscientas misas, las ciento primeras de caridad sinco re(ale)s v. cada una y las otras cien de caridad cuatro reales v. cada una en sufragio de mi alma y de las q(u)e tenga obligacion á Dios rogar" (Teresa Verdaguer, 12-8-1858).
- (31) "En la brevedad posible se me sean celebradas treinta missas, pero si es que no tenga la dote libre que no pueda disponer mas que de una parte, hahora por entonces lego no me sean celebradas mas que quince misas" (Margarita Verdaguer, 18-4-1861).
- (32) "Quiero se me celebren cincuenta missas segun estilo de mis pasados, cuya limosna puede taxar la discrecion de mis Albaceas" (Ramon Caralt, 19-9-1865).
- (33) "Dejo para sufragio de mi alma tres misas resadas, tres para mi marido y otras dos para mis abuelos que en paz descansan" (Maria Garriga, 3-6-1868).
- (34) "..., con la obligacion de hacerme celebrar seis Misas de limosna ordinaria para descanso de mi alma y diez y nueve Misas de la misma limosna para descanso del alma de mi padrina Manuela" (Juan Tatger, 16-12-1878).
- (35) "La nueva voluntat es que esdevinguda la meva mort v. ab els altres S(enyo)rs hereus de confiansa me fessin fer el be acostumat als meus passats y me fessin celebrar seixanta misses" (Bartomeu Pedra y Aÿats, 22-1-1912).

Deixen misses a més d'un lloc

- (36) "Vull que encontinent seguit mon obit sem fasi ditas quatre missas en la iglesia de Folgarolas una a Ntra Sra del Ademunt deu al Convent de St. Thomas de Riudeperes en lo altar privilegiat una a St. Jordi y una altre a St. Jau(m)e del Cos totas baxes" (Pere Puigsallosas, "pages hereu util y propietari del mas Puigsallosas", 6-11-1655).
- (37) "Se deixa se li fossen celebrades per una vegada nomes .2. missas a Ntra. Sra. de la Gleva y altres .2. a Ntra. Sra. de la Ademunt de dita parroquia de folgaroles. Las de la Gleva de la charitat allí acostumada a donar, y las de la Ademunt a la caritat de 11. 6 s.". (A Causas Pies i Consentiments, Joseph Costa, paraire, 11-3-1705).
- (38) "... me sian celebradas en la Igl(ési)a de St. Tomas de Riudeperes p(er) los religiosos de dit convent dotse missas resadas co es sis al altar de St. Antoni y las altres sis al altar del St. Christo caritat quatre sous moneda corrent...
"Deixo dos missas a N(ostr)a Sra. de la Demunt (...) de caritat sis sous...
"Deixo a N(ostr)a S(enyo)ra de Puixlagulla me se sia celebrada en dita Igl(ési)a una missa p(er) repos de la mia anima de caritat deu sous..." (Catarina Pujol, vídua, 18-3-1708).
- (39) "Item mana que seguida sa mort se li fossen celebradas set missas resadas en lo altar de Ntra. Sra. del Roser (...), y altres set en lo altar del Dolors de Maria Sanctissima de dita Iglesia, y tres en lo altar de St. Joan de dita Iglesia, y altres tres en lo altar major de Ntra. Sra. de la demunt charitat 6 s. quiscuna.
"Item maná que se li fossen celebradas seguida sa mort doscentas missa en lo collegi de St. Thomas de Riudeperes de la Parrochia de St. Juliá de Vilatorca.
"Item maná que en dit collegi de St. Thomas se li sie celebrat per los Religiosos de dit collegi un offici donant de Charitat al P. Guardi 2 ll.
"Item mana que per sos Marmessors, y allí haont els volguessen se li fassen fetas celebrar 150 missas charitat 5 s. quiscuna.
"Item maná que en la Iglesia Parroquial de Vilallahons per lo R(ec)tor y monjo se li fos celebrat en offici donant a cada cual 10 s. de charitat.

"Item maná se li fossen celebradas 10 missas resadas en la capella de Ntra. Sra. del Vilar del Bosch de dita Parrochia de Vilallahons per lo R(ector) de dita Parrochia charitat 6 s. quiscuna". (A Causes Pies i Consentiments, "R(everen)du(s) Joannes Vilar del Bosch, et Godayol Pr. in dicto loco residens", 5-6-1716).

(40) "... sem sian celebradas lo mes prest conespuga divuyt missas de charitat quiscuna sis sous; ço es sis á Ntra. Sra. de la Demunt; sis á la Mare de Deu del Roser...; y las restants sis a la Mare de Deu de Puig la Agulla" (Josep Palmarol, "M(estr)e de Casas", 17-9-1718).

(41) "Se deixá .50. missas de charitat ll. 5 s. quiscuna celebradoras per una vegada tant solament per Iguals parts en los convents dels caputxins de la Ciutat de Vich, de St. Thomas de Riudeperas de la parrochia de St. Marti de Riudeperes; y dels Trinitaris descalssos de dita ciutat de Vich.

"Item se deixá que se li fossen celebradas .5. missas de Salve Rodie per una vegada no mes de dita charitat ll. 5 quiscuna en lo convent del Pare Dominicos de dita ciutat de Vich". (A Causes Pies i Consentiments, Anton Roca, "Pages masover de dit mas Bruguer nou Hereu del Mas Roca", 23-8-1729).

(42) "Maná se celebrasses per sa anima 100 Missas de caritat 4 s. quiscuna en esta forma. 40 per los P(ar)es del Collegi de St. Tomas, 40 per los P(ar)es Capuchins del Convent de Vich, y las restants per lo Sacerdot, o Sacerdots ben vistos al Dr. Fran(cis)co Calderó P(re)-b(e)re y R(ecto)r de Folgaroles.

"Disposá que en atencio li feia lo hereu del Mas Gelabert un Censal de propietat 100 ll. pencio annual 5 ll., de la pencio cobradora annualment, ne celebrés o fes celebrar dit Dr. Fran(cis)co Calderó Rr. en las Iglesias, y altars ben vistos tantas Missas rezadas de caritat 6 s. quiscuna, per quantas bastaria la rrenda de la pencio annual; y en cas de quitacio de dit Censal disposa se consumia lo preu en Missas dicendas a la mateixa caritat per los Sacerdots ben vistos al dit Dr. Fran(cis)co Calderó" (Marianna Serra, donzella, 26-5-1746 . A Causes Pies i Consentiments).

(43) "30 Missas rezadas de caritat 6 s. esto es 10 en lo Altar de n(ost)ra Sra. del Roser, 10 al de nra. Sra. dels Dolors, y las restants 10 a la Capella de nra. Sra. del Ademunt celebradoras p(er) lo Rt. Rector, o lo Sacerdot a ell ben vist.

"30 Missas de caritat 5 s. vint en lo Altar de St. Fran(ces)ch, 10 al de St. Antoni de Padua, del Collegi de St. Tomas.

"200 Missas de caritat 4 s. celebradoras per los Religiosos del Collegi de St. Tomas en los Altars a ells ben vistos" (Joseph Godaiol, "Pages hereu del Mas Godaiol", ?-?-1746. A Causes Pies i Consentiments).

(44) "Se deixa 200 Missas rezadas una sola vegada celebradoras de caritat sis sous quiscuna, en esta forma, so es 50 en lo Collegi de St. Tomas de Riudeperas, 10 en lo Convent dels P(a)res Capuchins de Vich, 25 en lo Convent dels Carmelitas Calsats de la mateixa Ciutat de Vich, y las restants a la disp(osici)o dels Marmessors.

(...).

"Per rrepos de la sua anima, de mos Pares, Parents, y demes de sa obligacio maná se celebrassen una sola vegada, en la Igl(ési)a Par(ròquia)l de S(ant)a M(ari)a de Corco dos Oficis ab assist(ènci)a de tres P(re)b(e)res, y ab la mateixa assist(ènci)a de P(re)be(res) se li celebrés altre Ofici una sola vegada en la Par(roquia)l Igl(ési)a de St. Juliá de Cabrera". (A Causes Pies i Consentiments, Ferriol Guardia y Folchs, "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).

(45) "Item volgués se li fossen celebradas sinch centas missas resadas de caritat sis sous Bar(celoneso)s quiscuna; celebradoras so es quatre centas, setanta, en las Igl(ési)as, y per los Sacerdots disposarán dits Srs. Marm(ess)ors seus ab prohibició, que â comunitat alguna pugan assignás mes de 50. missas, y aixi mateix â Particulár algun asseñalarne mes de Deu. Y las rest(ant)s 30. sian calebradas, so es 10 en lo altár de Nra. Sra. del Roser, altres 10 en lo altar de Nra. Sra. dels Dóloros de dita Parr(oquia)l Igl(ési)a de Folgarolas, y las altres deu en la Capella de Nra. Sra. de la Demunt construhida dins dita Parr(òquia) de Folgarolas". (A Causes Pies i Consentiments, "Sra. Dna. Marianna de Sala, y Puigdesalit", 29-3-1752).

(46) "P(er) repós de las sua anima, de sos Pares, y demás de sa oblig(a-
ci)o 200 missas baxas, y resadas, de charitat 4 s. celebradoras en
las Ygle(ési)as y p(e)r los sacerdóts, que millór aparega als Marm(es-
sor)s: Y á mes de d(ita)s missas, disposa que se celebrián 6. missas,
de charitát 6 s. en la Capella de nra. Sra. del Rosér, de cadauna
de las Igl(ési)as de Folgarolas, y Tavernolas, per son respectiu
R(everen)t R(ect)or". (A Llibre de tots los aniversaris y Missas fundats
Esteve Serrabóu y Godaiol, pagès; Vic, 26-8-1767).

Misses que s'han de celebrar a la parròquia de Folgueroles.

- (47) "Vull sem celebran quatre misses al Altar de N(ostr)a del Roser al dilluns de cada mes seguit mon obit" (pera Pau Rey, "trencador de pedra", 29-12-1674).
- (48) "Maná que seguida sa mort en la dita Iglesia de Folgaroles se li fossen celebradas .12. misses per una vegada nomes, charitat 11. 5 s. quiscuna; so es las .6. per la anima de la q(uon)dam Maria Damiá y Sala primera muller sua; y las altres .6. per la sua anima, y sas obligacions". (A Causas Pies i Consentiments, Francischo Damiá, bracer, 9-12-1731).
- (49) "Volgués que seguida sa mort se li fossen celebradas 400 misses rezadas charitat 11. 6 s. quiscuna; so es 50 en la dita Iglesia parroquial de Folgaroles, en esta dorma .20. en lo altar major .20. en lo altar del St. Christo, y 10 en lo altar del Roser. Y las restants 350 en las Iglesias y altars haont voldrian sos marmessors" (A Causas Pies i Consentiments, "lo noble Dn. Francischo de Sala, y de Prats hereu y propietari de la casa, y mas sala", 23-6-1735).
- (50) "Maná que per rrepos de la sua anima seguida sa mort se li fosen celebrades 400 Missas rezadas de caritat 6 s. quiscuna en esta forma 20 en la Iglesia Parroquial, i de etas 10 en lo Altar de Ntra. Sra. dels Dolors, i 10 en lo Altar de Ntra. Sra. del Roser, las altras empero restants que fosen celebrades en los altars i Iglesias a sos Marmessors ben vistos". (A Causas Pies i Consentiments, Dna. Ignasia de Sala i de Prat, 4-7-1736).
- (51) "Lo die de son obit 5 Missas dicendas en un Altar privilegiat de caritat 11. 5 s. quiscuna.
"6 Missas celebradoras 2 a la Capella de M^a S(anti)S(sima dels Dolors; 2 a la Capella de Ntra. Sra. del Roser, cituadas una y altra dins la Igl(ési)a Par(roquia)l de Folgaroles altras 2 al Altar de la Igl(ési)a de Nra. Sra. del Ademunt en la Parr(òqui)a de Folgaroles de caritat 11. 4 s. quiscuna". (A Causas Pies i Consentiments, Pau Aguilar, sastre, 21-2-1748).
- (52) "... vint Missas de caritat quatre sous quiscuna una vegada solament celebradoras en los Altars del Roser y dels Dolors..., si lo R(everen)t R(ect)or las voldrá acceptar, o sino en las Iglesias ben vistas a mos Marmessors y lo mateix numero de Missas vull se celebrien per rrepos de la anima de Margarida carissima muller mia seguit son obit" (Pere Joan Baier, negociant, 11-6-1755).

- (53) "Disposá se li celebrassen trenta Missas en esta forma quinze al Altar dels Dolórs, y altres quinze al Altar del Roser tots de la Par(ro)q(ua)l Igl(ési)a de Sta. Maria de Folgarólas, de 6 s. caritat quiscúna". (A Causes Pies i Consentiments, "Maria muller de Joseph Ferrés Pages Massover del Mas Torra", 24-9-1755).
- (54) "... vuit Missas en los Altar del Roser, o lo del St. Cristo (...); quatre per las animas de mos Pares, las altras quatre p(er) la mia anima una sola vegada celebradoras a caritat de sis sous quiscuna" (Joseph Rozanas, bracer, 7-12-1755).
- (56) "Vull y mano que en continent mon obit seguit sian celebradas per repos de la mia anima setanta M(issa)s C(arita)t 7 s. 6 quiscuna y 15 per ma difunta muller Maria (...) per los Sac(erdot)s e Iglesias disposaran mos Marmesors" (Joseph Sala, 28-12-1814).
- (57) "... me sian celebradas trescentas misas resadas de caritat ordinaria per los Sacerdots, y en las Yglesias ahont disposarán mos Marmesors.
"Item. Igualment vull que luego de seguida la mia mort me sian celebradas tres misas â la Capella de Ntra. Sra. de la Demunt de caritat dotse sous quiscuna per los Sacerdots (a gust dels marmessors" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pagés, Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).
- (55) "Item que quant antes son hereu fos tingút, i obligat entregar al R. Rt. de dita Parr(òqui)a la caritat de tres lliuras barc(elonesa)s porque li fossen celebradas deu Missas resadas caritat sis sous quiscunas en lo Altar Major de dita Par(roqui)al Igl(ési)a". (A Causes Pies i Consentiments, Joseph Rossanes, bracer, 23-3-1777).
- (58) "Ordeno que luego despues de mi muerte, en sufragio de mi alma, y demás obligaciones mias, se celebren cient misas de limósna sinco reales.
(...)
"Item: lego la cantidad necesaria de dinero, para que luego de seguida mi muerte, manden los sobredichos albaceas celebrár tres oficios de devoción á N^a S^a de la Demún, y otros tres á la de N^a S^a del Rosario" (Teresa Prat, 7-4-1873).

(59) "... sem sian celebradas lo dia sem esdevindra morir deu missas en lo altar de N^a S^a del Roser de caritat quatre sous" (Francesh Juliá, "noy ha die ni any").

Misses que s'han de celebrar a St. Tomàs de Riudeperes

- (60) "... sinch missas en lo altar principal de St. Thomas de riu de peras donant los las Caritat que se acostuma" (Pau Rossell, "Pr y Rector de la Igl(ésia) par(roquia)l de St. Esteva de Tavernolas fill de pau Rossell pages hereu del mas Rossell de la p(arròqui)a de St. Esteve de Granollers", 9-10-1661).
- (61) "Item dexo y llego en lo monastir de St. Tomas tres missas" (Pera Rovira, 14-3-1667).
- (62) "Vull sem celebriam en lo altar privilegiat de S. Thomàs cent missas per repós de ma anima de caritat 7 s. 6" (Apollonia Puigsesllosas, y Guardia filla legitima y natural de Felix Guardia Pages y hereu del mas de dit nom", 10-6-1774).

Misses que s'han de celebrar a Vic

- (63) "Item dels altres bens meus vull y man sien celebrades per la mia Anima en lo Altar de Nostra Señora del Remy de Vich, dos misses baxes donant dits Marmessors de mos bens, la charitat acostumada" (Bernat Eures, pagès, 16-9-1675).
- (64) "... tres missas resadas una vegada tan solament en la Igl(ési)a del Convent del Remei de Vich, segons la caritat que apareixerá á mon dit fill unich i marm(essor)s" (Petronilla (...), "viuda Masovera del Mas Palou", 10-11-1782).

Misses que s'han de celebrar a altres indrets

- (65) "Item per repos de la mia anima vull sem celebren en lo altar de N^a S^a del Roser de la p(arròqui)a de Tavernolas sinquanta missas de caritat quatra sous cada una" (Pera Rossell, 24-11-1671).
- (66) "Item vull y mano q(u)e se diguian quant se puga tres Missas a M. S. S(antíssi)ma del Coll" (Anton Casas, 6-5-1814).

RESUM (misses)

En la meitat dels testaments consultats s'encarreguen misses. No és freqüent que els atorgants n'especifiquin el termini de celebració. La seva intenció és el repòs de l'ànima del testador, un cop mort.

Prop de la meitat dels qui n'encarreguen són pagesos. Gairebé totes les persones pertanyents als poders fàctics n'encomanen. Els grups del ram de la construcció i vestir-tèxtil també hi tenen una representació majoritària. L'únic grup, que divergeix de la tònica general, és el dels jornalers del camp, els quals majoritàriament no n'encarreguen.

Altre cop els poders fàctics i els pagesos superen amb molt la mitjana de la població total, les capes de població restants es queden força per sota.

Els pagesos es destaquen en fer celebrar més de cinquanta misses. Prop de la meitat dels poders fàctics n'assenyalen més de cent. La majoria dels testadors pertanyents al grup vestir-tèxtil n'encarreguen entre onze i vint-i-cinc. El ram de la construcció es reparteix fins a cinquanta misses. Entre els jornalers del camp són comptats els qui n'assenyalen més de vint-i-cinc. Aquest mateix límit es dona també entre els masovers de les cases de pagès, car els testaments que assenyalen més de cent misses són bàsicament dels amos.

Només una part dels atorgants, que volen misses, indiquen l'indret on ha de tenir lloc la celebració. Dins la parròquia de Folgueroles es menciona: La Demunt, Sant Jordi i l'església parroquial. Fora de Folgueroles: Sant Tomàs, Vilalleons, Tavèrnoles, Santa Maria de

Corcó, Sant Julià de Cabrera, Sant Jaume del Cos, Puiglagulla, La Gleva i El Coll. Entre els convents de la ciutat de Vic: els caputxins, els trinitaris descalços, els dominics, els carmelites calçats i el Remei. Destaquen les devocions a la Mare de Déu del Roser i a la Mare de Déu dels Dolors; i entre els sants a: Sant Antoni, Sant Joan i Sant Francesc.

Folgueroles és el lloc més sovint citat per a la celebració de les misses. En la relació entre la quantitat de misses celebrades a la parròquia i els oficis dels testadors es manifesten les mateixes diferències que hem vist anteriorment.

El nombre de testadors que indiquen el convent de Sant Tomàs com a lloc de celebració és considerablement més baix que el dels que prefereixen la parròquia. Malgrat tot, el nombre de misses és molt més alt, car són les famílies més riques les que hi fan l'encàrrec: els poders fàctics i els pagesos.

Els atorgants, que encarreguen misses als convents de Vic, són una minoria i gairebé tots corresponen a la població pagesa.

També són minoria i pagesos, principalment, els qui assignen misses a altres indrets, que no són Folgueroles ni Sant Tomàs ni Vic.

Hi ha una correlació directa, altament significativa ($r=0.9099$), entre el nombre total de misses i les misses celebrades a les parròquies i convents de Vic. Així mateix, és també significativa, encara que no tant, la correlació directa que s'estableix entre el nombre total de misses i les que s'han de celebrar al convent de Sant Tomàs de Riudeperes ($r=0.7470$).

VII. CELEBRACIONS DEL FUNDAT

Les celebracions del fundat, principalment aniversaris i misses anuals, compleixen la mateixa funció que els altres actes religiosos observats anteriorment: facilitar al difunt el camí cap al cel, alliberant-lo el més ràpidament possible de les flames del purgatori.

No és freqüent que es senyali específicament el termini de les fundacions, aquest es veu fixat per la quantitat total de diners assignada pel testador, la qual haurà de ser dipositada a l'arxiu parroquial.

Rarament s'encomanen fundacions a una altra parròquia que no sigui Folgueroles. Tampoc no sovintegen les al·lusions als ritus que les conformen.

Una dada a tenir en compte és quan ha de tenir lloc llur celebració, quin dia o dies de l'any són els assenyalats.

S'han confrontat la quantitat d'aniversaris o misses anuals amb l'ofici dels fundadors. Tot i que el resultat no ha estat tant significatiu com en capítols anteriors, ens deixa entreveure les diferències socio-econòmiques existents en l'època.

La secció titulada citacions (transcripcions literals dels testaments consultats) es compon de les següents parts: els testaments que no diuen el dia que s'han de celebrar; els que assenyalen el dia que morirà el fundador; els que, a més d'aquest dia, n'assenyalen d'altres; i els qui no assenyalen el dia de la seva mort.

Les fundacions més freqüents són aniversaris, misses o oficis, que s'han de celebrar en sufragi de l'ànima de la persona testadora el dia que fa l'any de la seva mort. Com a cas curiós, hem trobat la fundació de "dos atxas perpetuas de bona cera; pera q(u)e se aporten, y cremen en todas las ocasiones en que de dita Parr(oqui)al Igl(ési)a será lo S(antíssi)m Sagram(en)t del altar (...) aportat per viatich, â algùn malalt^{*} (vegeu citació 8).

Per a la celebració d'aquestes fundacions cal que els hereus del difunt dipositin una certa quantitat de diner a l'arxiu de la parròquia. Fins que aquest dipòsit no és complet, els hereus han de pagar una pensió anual a partir del dia de la defunció en un any i successivament fins a arribar a la suma establerta en el testament.

En la fundació d'alguns aniversaris s'invoca a: Déu Nostre Senyor, Maria Santíssima, tota la Cort Celestial, Santa Teresa de Jesús, Sant Francesc, Sant Joan Evangelista, etc.; però tot seguit es diu que han de ser celebrats "en satisfacció de mes culpes i pecats" (vegeu citacions 5, 26, 27 i 30). És a dir, el seu objectiu primordial és redimir l'ànima del difunt; i, en tot cas, les altres ànimes de la seva obligació: "de les ànimes per qui io estiga obligada a pregar" (citacions 26 i 30); "i demés per qui jo sia tingut a Déu pregar" (citació 27); "i obligacions a les quals en qualsevol manera estigués obligat a Déu pregar" (citació 31). Aquestes obligacions són les ànimes de les persones més properes a ells i que els han precedit en el camí cap a la vida eterna: el marit o la muller (citacions 4, 12, 16, 17, 32, 34, 37, 38 i 39), els pares (citacions 17, 30 i 31), etc.

El ritual de celebració poques vegades es posa de manifest en el text dels testaments. Tot i això, en alguns d'ells hi trobem els següents detalls: cal amonestar la fundació el diumenge abans "com s'acostuma al peu de l'altar" (citacions 20, 30 i 36); cal pagar la "lluminària i tocar (les campanes)" (citació 19); s'ha de gratificar a qui cantarà "al cor" de l'església "un nocturno y laudas" (citacions 1, 7 i 42); l'oferta pot ser de pa (citació 19) o de pa, vi i llum (citació 30); en tots els aniversaris o misses es fan les "absoltes acostumades" (citacions 19 i 42), però en un cas caldrà fer més a més una "absolta general sobre el vas de ma casa" (citació 19).

Els oficiants són normalment el rector i el vicari de la parròquia o altres sacerdots "a aquests ben vistos" (citacions 8, 18, 24, 26, 27, 29 i 30). En dos testaments es concreta la quantitat de quatre preveres sense especificar-ne la categoria (citacions 19 i 34).

A l'Arxiu Parroquial de Folgueroles hi ha la següent informació sobre la forma en què eren celebrats els aniversaris:

"En los dias feriales o dies feners del Any, lo Reverent Rector dñu en la ora que li apareix en la matinada los Aniversaris y Missas fundadas si ni ha o Cantars per las Animas tocant per dits Aniversaris Missas o Cantars lo scola dient antes de ditas selebrations de Aniversaris o Cantars un Nocturno y laudas com sta fundat en los Aniversaris y dispostat per las Illustrissimas de Vich en los Cantars de Animas en sos decrets y Visitas" (Consueta 1700).

"Te obligació (el rector), en los dies que no son de festa celebrar los Anniversaris, y missas fundadas, en la Parr(òqui)a conforme esta dispostat per los Fundadors costum de la Iglesia, y ordenat en las Constitucions Sinodals de est Bisbat" (Consueta 1764).

En dues ocasions els testadors n'han condicionat la celebració: han de tenir lloc només en el cas que l'hereu "no fes habitació continua" a la casa pairal (citacions 10 i 34).

El pagament, com ja s'ha dit abans, es fa mitjançant una certa quantitat de diners, que de cop o en pensió anual es va dipositant a l'arxiu parroquial. En un testament hem trobat la següent anotació: "la quantitat competent per a la celebració anual d'un aniversari perpetuo" (citació 9). En un altre es diu que l'hereu ha de donar tres pessetes al rector el dia abans de la celebració de l'aniversari (citació 28). En ocasions es deixa el dot, la reserva o el cobrament de determinats deutes com a garantia (citacions 4, 5 i 39). En d'altres el fundador obliga part dels seus béns (una casa, per exemple) (citacions 2, 3 i 40) o la totalitat d'ells (citacions 11, 12 i 27) per tal que sigui possible la celebració del fundat. Finalment, en alguns testaments s'assenyala un censal que una altra persona o casa deu al testador i que a partir de la mort d'aquest n'haurà de pagar la pensió anual a l'arxiu de la parròquia, on tindrà lloc la fundació (citacions 18, 21, 23, 30 i 42).

Algunes vegades, encara que poques, determinades persones són nomenades per a administrar els diners assignats a la fundació i vetllar-ne la realització. Els elegits solen ser: el rector de la parròquia (citacions ⁶27, 29, 33 i 35), el rector i obrers de la parròquia (citacions 3, 8, 23, 24, 26 i 42), el rector i l'hereu de la casa del difunt (citacions 18 i 30). En un únic cas l'hospital de Vic ha estat designat per a fer aquesta tasca (citació 43).

La immensa majoria dels fundadors (92.4%) volen que les misses o aniversaris, encomanats per ells, es celebrin a la parròquia de Folgueroles. Només sis persones (7.6%) han indicat un altre lloc (vegeu gràfic VII.1). Els indrets assenyalats són: l'església parroquial de Sant Esteve de Tavèrnoles (citació 31), Sant Tomàs de Riudeperes

(citació 7), l'hospital de Terrades de Vic (citació 43) i l'església parroquial de Sant Llorenç de Massanet.

Respecte als altars, on s'han de celebrar, hi ha les següents preferències: del Roser (citacions 20 i 30), dels Dolors (citació 21), de Sant Joan (citació 5) i del Sant Crist (citació 43).

NOMBRE TOTAL DE FUNDACIONS

No pas totes les persones es deixen aniversaris o misses anuals, només 101 dels 750 testaments consultats en fan menció (vegeu gràfic VII.2). Gairebé la meitat d'ells (49.5%) fa una sola fundació, el 25.7% n'assenyala dues. A mesura que anem apujant la quantitat, disminueix la freqüència. La mitjana és de gairebé tres fundacions (2.861). La mediana són dues i la moda una. El mínim que hem trobat és un aniversari o missa anual i el màxim en són vint-i-dos.

Si aquestes dades les agrupem en intervals, veurem que la gran majoria de testadors (75.2%), que es deixen fundacions, n'assenyalen entre una i dues (vegeu gràfic VII.3).

Nombre total de fundacions, segons l'ofici dels testadors

Tots els estaments socials, en què hem dividit la població estudiada, es destaquen en assenyalar una o dues fundacions (vegeu gràfics VII.4-8). Els pagesos (3.711), els poders fàctics (3.000) i el grup vestir-tèxtil (3.000) superen la mitjana de la població testamentària total. Els jornalers del camp (1.545) i el ram de la construcció (1.000) es queden per sota.

Les quantitats mínimes i màximes de cada capa social són les següents, respectivament: pagesos (1 i 22 aniversaris o misses), jornalers del camp (1 i 3 aniversaris o misses), poders fàctics

(1 i 12 aniversaris o misses), ram de la construcció (1 i 7 aniversaris o misses) i vestir-tèxtil (1 i 10 aniversaris o misses).

L'agrupació en intervals de totes aquestes dades no és massa significativa, degut a què, com ja hem dit anteriorment, tots els grups es destaquen en assenyalar una o dues fundacions (vegeu gràfic VII.9): pagesos (66.7%), jornalers del camp (90.9%), poders fàctics (70%), ram de la construcció (100%) i vestir-tèxtil (66.7%). Hem de tenir en compte, però, que el 75% dels qui assenyalen més de 4 aniversaris o misses anuals són pagesos i també ho són el 66.7% dels qui en volen entre 3 i 4, així com el 50% dels qui n'indiquen entre 1 i 2.

En agafar únicament la població ^(els resultats) pagesa no són tampoc massa significatius (vegeu gràfic VII.10). Malgrat tot, ens deixa entreveure la diferència social existent entre amos i masovers. Aquests darrers, que representen el 10.3% de la població pagesa que encarrega fundacions, no han assenyalat més de dos aniversaris o misses anuals en els seus testaments. Els amos suposen el 89.7%. Això ens indica que aquesta celebració religiosa era encarregada principalment per famílies d'una posició econòmica benestant, preferentment pagesos.

QUAN S'HAN DE CELEBRAR LES FUNDACIONS

Els fundadors no sempre en concreten la data de celebració. O no diuen res o es limiten a anotar "encontinent mon obit seguit" o ho deixen als "dies ben vistos al rector" (vegeu citacions 6, 10, 30, 34 i 36). En un cas fins i tot es diu que els cinc aniversaris encarregats es poden celebrar tots junts al mateix dia, però amb la condició que hi assisteixin deu capellans (2 x 5) (vegeu citació 30). La majoria (94.6%), però, vol que siguin el ^{dia} que moriran, "si impedit no serà d'alguna festa o altre aniversari que, si ho és", vol que es digui "lo dia immediatament següent no ocupat" (vegeu gràfic VII.11).

Només tres persones dels qui encomanen fundacions no han triat el dia de la seva mort. Una ha escollit l'endemà (1.8%) (vegeu citació 40) i les altres el dia del patró dels seus familiars, a qui van dirigides (3.6%) (vegeu gràfic VII.12).

En desglossar la resta de dades, que pertanyen als qui volen que almenys un dels aniversaris o misses anuals es celebri el dia de la seva mort, la relació queda de la següent manera: gairebé la meitat (46.4%) només es refereix al dia de la seva fi; el 19.6% indica a més el dia de la mort d'algun familiar (citació 36); el 17.9% assenyalava també la vigília o el dia del seu patró-na o el del patró-na del familiar a qui va destinat (citacions 33, 35, 36, 41 i 43); i el 10.7% ho deixa a gust dels marmessors o rector de la parròquia.

Poques vegades trobem clarament anotat en els testaments el termini i periodicitat de les misses o aniversaris fundats. La majoria indica que han de ser anuals, però no diu durant quant de temps s'hauran de celebrar. Alguns testament, encara que no és el més habitual, n'indiquen la freqüència: anualment i perpetuament (citacions 16, 21, 27, 40-43); un cada mes de l'any del dol (citació 19); sis mesos de l'any anualment, un aniversari cada mes (citacions 25 i 26); un any per altre (citació 12); de deu en deu anys (citació 11); per espai de quinze anys (citacions 20, 22 i 38).

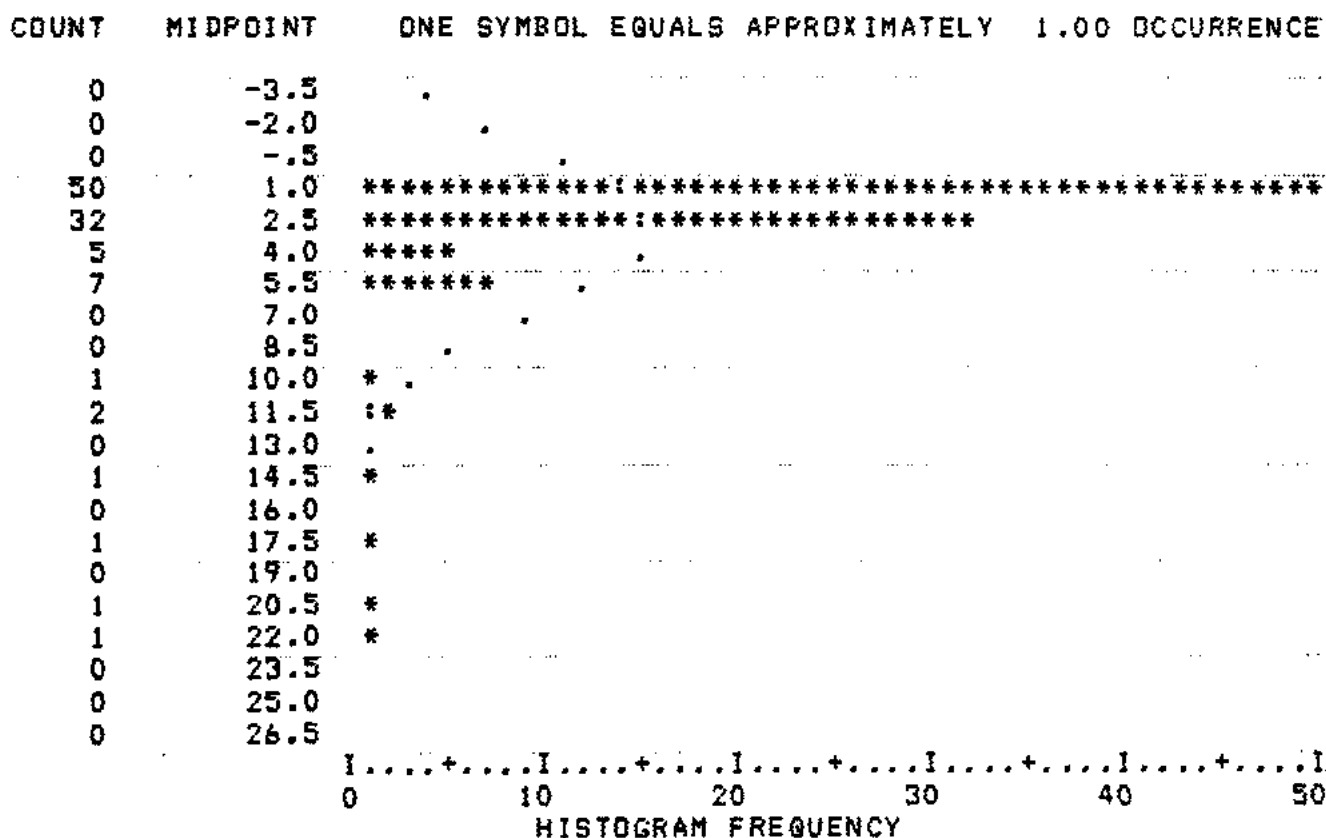
VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Folgueroles	1.00	73	9.7	92.4	92.4
Fora	2.00	6	.8	7.6	100.0
	9.00	671	89.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Folgueroles	1.00	73	9.7	92.4	92.4
	2.00	6	.8	7.6	100.0
Fora	9.00	671	89.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 79 MISSING CASES 671

Gràfic VII.1 - Lloc de celebració de les fundacions.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
	1	50	6.7	49.5	49.5
	2	26	3.5	25.7	75.2
	3	6	.8	5.9	81.2
	4	5	.7	5.0	86.1
	5	2	.3	2.0	88.1
	6	5	.7	5.0	93.1
	10	1	.1	1.0	94.1
	12	2	.3	2.0	96.0
	15	1	.1	1.0	97.0
	18	1	.1	1.0	98.0
	20	1	.1	1.0	99.0
	22	1	.1	1.0	100.0
	.	649	86.5	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

MEAN	2.861	STD ERR	.387	MEDIAN	2.000
MODE	1.000	STD DEV	3.889	VARIANCE	15.121
KURTOSIS	11.416	S E KURT	.476	SKEWNESS	3.303
S E SKEW	.240	RANGE	21.000	MINIMUM	1.000
MAXIMUM	22.000	SUM	289.000		

VALID CASES   101   MISSING CASES   649

Gràfic VII.2 - Nombre total de fundacions (població: total).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1 - 2	1	76	10.1	75.2	75.2
3 - 4	2	11	1.5	10.9	86.1
Més de 4	3	14	1.9	13.9	100.0
	9	649	86.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

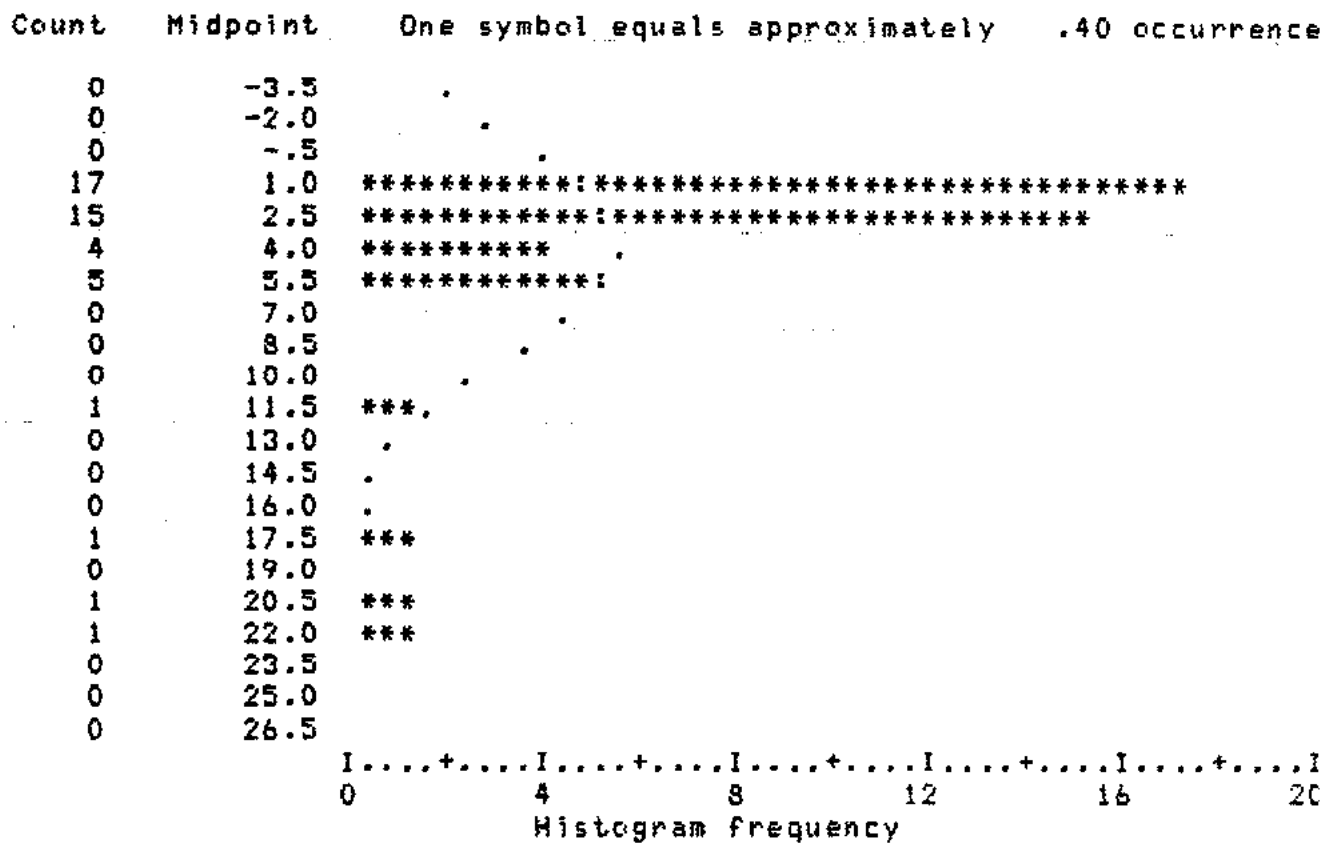
VALID CASES	MISSING CASES
101	649

VALID PERCENT	CUM PERCENT
75.2	75.2
10.9	86.1
13.9	100.0

Gràfic VII.3 - Nombre total de fundacions en intervals (població: total)

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	17	9.8	37.8	37.8
	2	13	7.5	28.9	66.7
	3	2	1.1	4.4	71.1
	4	4	2.3	8.9	80.0
	6	5	2.9	11.1	91.1
	12	1	.6	2.2	93.3
	18	1	.6	2.2	95.6
	20	1	.6	2.2	97.8
	22	1	.6	2.2	100.0
	.	129	74.1	Missing	
Total		174	100.0	100.0	

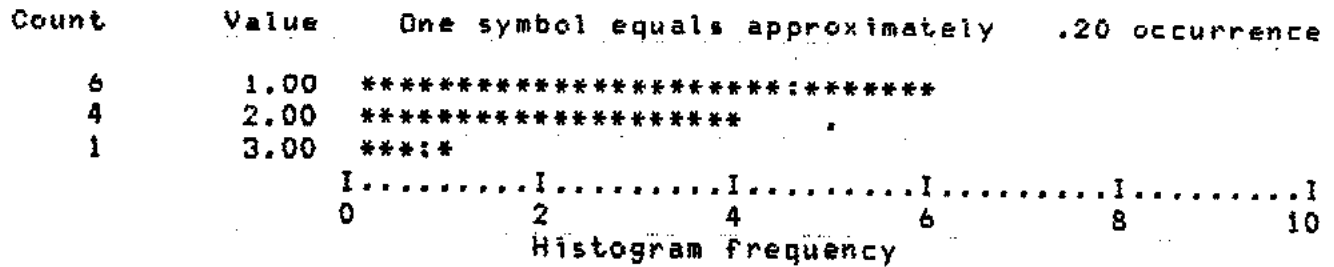

Mean	3.711	Std err	.733	Median	2.000
Mode	1.000	Std dev	4.916	Variance	24.165
Kurtosis	7.038	S E Kurt	.695	Skewness	2.719
S E Skew	.354	Range	21.000	Minimum	1.000
Maximum	22.000	Sum	167.000		

Valid cases   45   Missing cases   129

Gràfic VII.4 - Nombre total de fundacions (població: pagesos).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	6	3.4	54.5	54.5
	2	4	2.3	36.4	90.9
	3	1	.6	9.1	100.0
	.	166	93.8	Missing	
	Total	177	100.0	100.0	

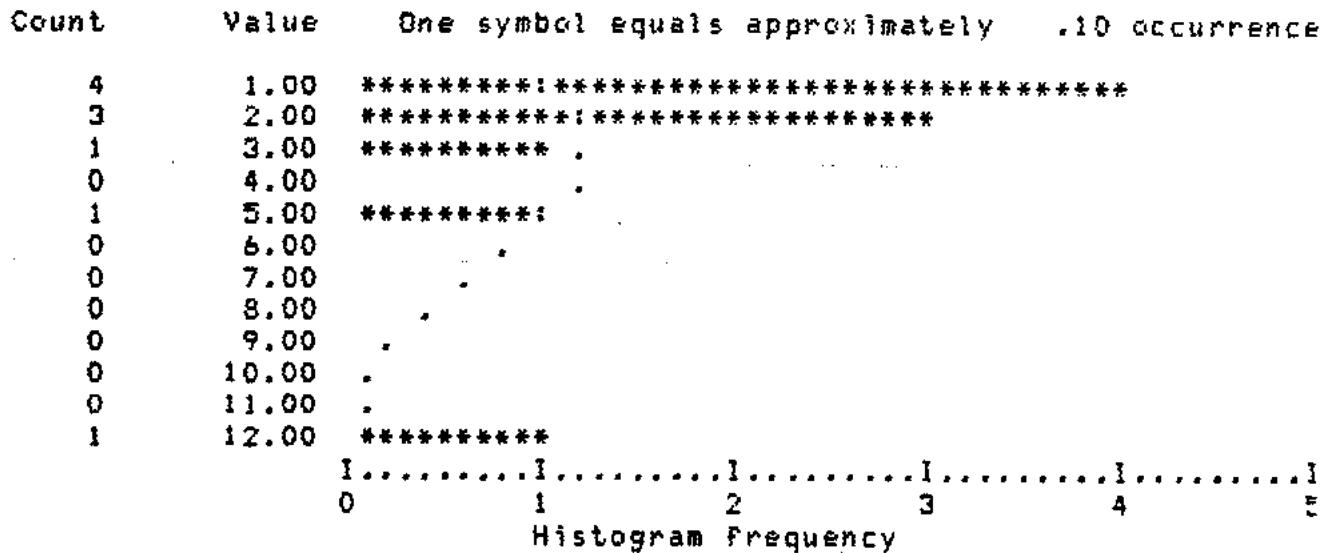

Mean	1.545	Std err	.207	Median	1.000
Mode	1.000	Std dev	.688	Variance	.473
Kurtosis	.081	S E Kurt	1.279	Skewness	.932
S E Skew	.661	Range	2.000	Minimum	1.000
Maximum	3.000	Sum	17.000		

Valid cases   11   Missing cases   166

Gràfic VII.5 - Nombre total de fundacions (població: jornalers del camp)

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	4	19.0	40.0	40.0
	2	3	14.3	30.0	70.0
	3	1	4.8	10.0	80.0
	5	1	4.8	10.0	90.0
	12	1	4.8	10.0	100.0
	.	11	52.4	Missing	
	Total	21	100.0	100.0	

Mean	3.000	Std err	1.075	Median	2.000
Mode	1.000	Std dev	3.399	Variance	11.556
Kurtosis	6.520	S E Kurt	1.334	Skewness	2.482
S E Skew	.687	Range	11.000	Minimum	1.000
Maximum	12.000	Sum	30.000		

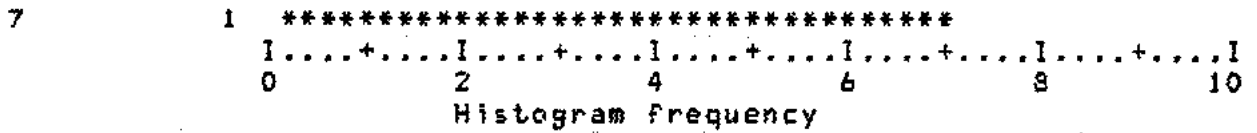
Valid cases   10   Missing cases   11

Gràfic VII.6 - Nombre total de fundacions (població: poders fàctics).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	7	11.1	100.0	100.0
	.	56	88.9	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .20 occurrences

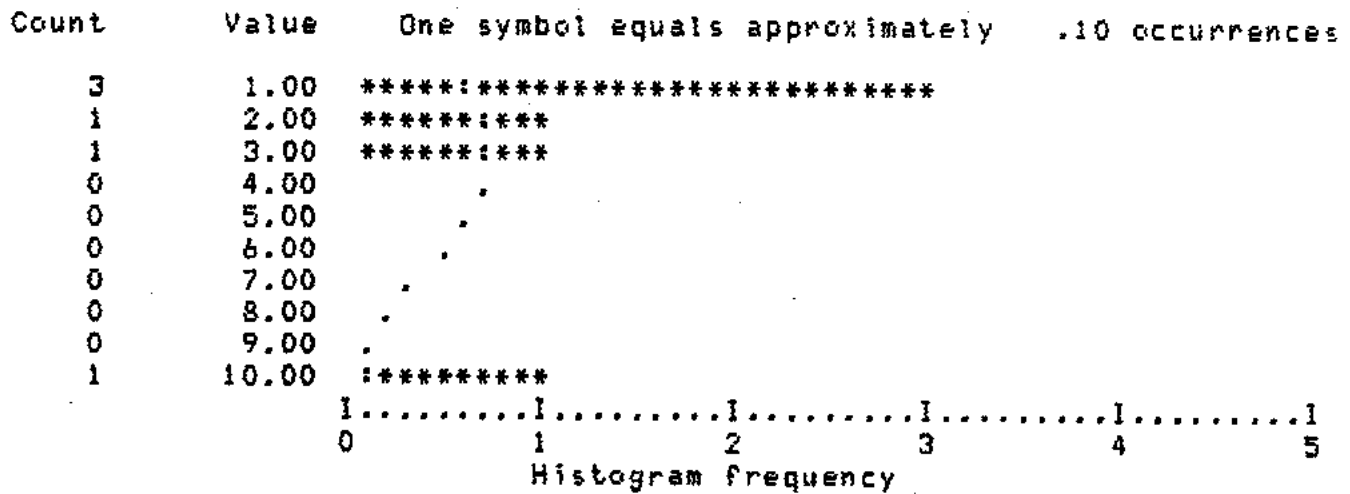

Mean	1.000	Std err	.000	Median	1.000
Mode	1.000	Std dev	.000	Variance	.000
Range	.000	Minimum	1.000	Maximum	1.000
Sum	7.000				

Valid cases 7 Missing cases 56

Gràfic VII.7 - Nombre total de fundacions (població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	1	3	6.5	50.0	50.0
	2	1	2.2	16.7	66.7
	3	1	2.2	16.7	83.3
	10	1	2.2	16.7	100.0
	.	40	87.0	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

Mean	3.000	Std err	1.438	Median	1.500
Mode	1.000	Std dev	3.521	Variance	12.400
Kurtosis	4.904	S E Kurt	1.741	Skewness	2.185
S E Skew	.845	Range	9.000	Minimum	1.000
Maximum	10.000	Sum	18.000		

Valid cases   6   Missing cases   40

Gràfic VII.8 - Nombre total de fundacions (població: vestir-tèxtil).

VG5

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
1 - 2	30	10	7	7	4	2	60
Row Pct	50.0	16.7	11.7	11.7	6.7	3.3	74.1
Col Pct	66.7	90.9	70.0	100.0	66.7	100.0	
Tot Pct	37.0	12.3	8.6	8.6	4.9	2.5	
2	6	1	1	1	1		9
Row Pct	66.7	11.1	11.1	11.1	11.1		11.1
Col Pct	13.3	9.1	10.0	10.0	16.7		
Tot Pct	7.4	1.2	1.2	1.2	1.2		
3	9		2		1		12
Row Pct	75.0		16.7		8.3		14.8
Col Pct	20.0		20.0		16.7		
Tot Pct	11.1		2.5		1.2		
Column Total	45	11	10	7	6	2	81
Total	55.6	13.6	12.3	8.6	7.4	2.5	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 7.03091 10 .72252
 Likelihood Ratio 10.76587 10 .37605
 Mantel-Haenszel 1.57759 1 .20911

Minimum Expected Frequency = .222
 Cells with Expected Frequency < 5 = 12 DF 18 (66.7%)

Number of Missing Observations: 669

Gràfic VII.9 - Relació entre el nombre total de fundacions i l'ofici dels testadors.

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG17 Recodificació quantitat de aniversaris

VG17 Page 1 of 1

Count	1	2	3	4	Més de 4	Row Total
Row Pct	22	4	9			35
Col Pct	62.9	11.4	25.7			89.7
Tot Pct	84.6	100.0	100.0			
	56.4	10.3	23.1			
	4					4
	100.0					10.3
	15.4					
	10.3					
Column Total	26	4	9			39
Total	66.7	10.3	23.1			100.0

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	2.22857	2	.32815
Likelihood Ratio	3.46829	2	.17655
Mantel-Haenszel	1.95348	1	.16221

Minimum Expected Frequency = .410
 Cells with Expected Frequency < 5 = 4 OF 6 (66.7%)

Number of Missing Observations: 135

1651

Gràfic VII.10 - Relació entre el lloc que ocupen els testadors en la casa de pagès i el nombre de fundacions.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
El dia que morirà	1.00	53	7.1	94.6	94.6
No el dia que morirà	2.00	3	.4	5.4	100.0
	9.00	694	92.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

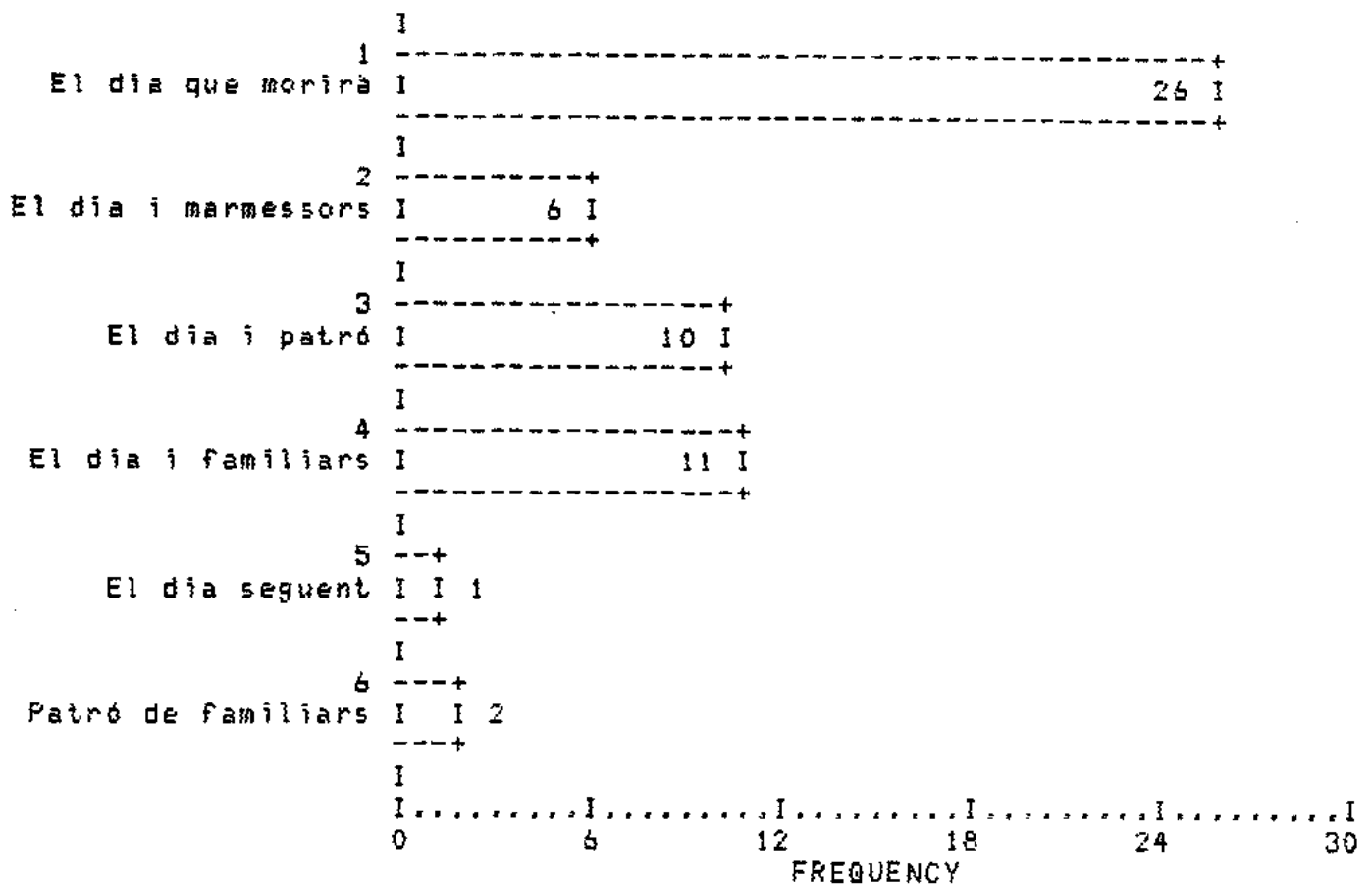
VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
El dia que morirà	1.00	53	7.1	94.6	94.6
	2.00	3	.4	5.4	100.0
No el dia que morirà	9.00	694	92.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
El dia que morirà	1.00	53	7.1	94.6	94.6
No el dia que morirà	2.00	3	.4	5.4	100.0
	9.00	694	92.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 56 MISSING CASES 694

Gràfic VI.11 - Recodificació de quan s'han de celebrar les fundacions (població: total).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
El dia que morirà	1	26	3.5	46.4	46.4
El dia i marmessors	2	6	.8	10.7	57.1
El dia i patró	3	10	1.3	17.9	75.0
El dia i familiars	4	11	1.5	19.6	94.6
El dia següent	5	1	.1	1.8	96.4
Patró de familiars	6	2	.3	3.6	100.0
	.	694	92.5	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES 56 MISSING CASES 694

Gràfic VII.12 - Quan s'han de celebrar les fundacions (població: total).

CITACIONS (celebracions del fundat)

No diu quan s'han de celebrar

- (1) "Item deix, y man q(u)e sian esmersadas catorse lliuras a censal per un aniversari celebrador cada any de catorse sous de caritat sinch reals per lo qui dira lo offici, y dos reals per lo qui cantara al cor, cantant primer un nocturno, y laudas" (Pau Rossell, 10-10-1658).
- (2) "Vull que la missa que fonda ab son testament mon para Tony Reit trencador de pedras de 4 ll. que sia de ll. 6 s. y aquells ajan de pagar los ereters de dita casa.
"Vull que me sia selebrat tots anis un aniversari per repos de ma anima, y de mos paras (...) per la selebratió del qual mano que se donia ll. 2 s. los quals se paguan de las 2 casas que vuy poseesch (...) aquell que poseira ditas casas sia obligat ha pagar al Rector de Folgarolas (...) dotsa sous" (Jauma Reit, "trencador de pedras", 25-9-1688).
- (3) "Item fundá un Aniversari, y una Missa resada celebradors tots los anys en la Iglesia Parrochial de Sta. Maria de Folgaroles, y ho dotá entre Anniversari, y Missa de 20 ll. quals volgue que sos Marmessors cobrassen del dalt dit Mas Costa de Taradell. Deixá la administracio de ditas pias fundacions anal Rt. Sor. y obrers de dita parrochia de Folgaroles". (A Causes Pies i Consentiments, Joseph Costa, paraire, 11-3-1705).
- (4) "Empero seguit mon obit pagadas mas injurias y deutes si se ha de vendrer la casa de mon marit hahont jo habito p(er) altres deutes lo que queda de mon dot y drets lo que resultara vull que sem celebren, o, celebrar fassen en dita Igl(ési)a de Folguerolas (...) deu missas de caritat sis sous y lo demes p(er) Aniversaris p(er) repos de la mia anima y de mon marit y en cas nos vengue hereto a mon net Anton Malet" (Maria Viñes, "viuda de Antoni Viñes satre, 6-9-1708).

- (5) "Instituhi, y fundá en la Iglesia Parrochial de Sta. Maria de Folgaroles dalt dita 2 Aniversaris dotant aquells de 20 ll. en propietat quiscun volent que per sos marmessors seguida sa mort fossen deposadas 40 ll. en lo arxiu de dita Iglesia Parrochial de Folgarolas per esmerssar per dita fundació.

"Item fundá 50 missas resadas charitat 8 s. quiscuna dotant aquellas de censals tenia esmerssors assanyaladors ja en dit son testament volent aquellas fossen celebradas per lo obtentor del Personat sots invocacio de St. Joan Evangelista en la Iglesia Parrochial ja dalt dita de Folgaroles y en lo altar de la mateixa invocacio per lo q(uon)-dam R(everen)t Joan Godayol R(ec)tor de Arbucias instituhit y fundat.

"Item mana que tot lo que se li deuria lo die de son obit fos per sos Marmessors cobrat, y esmerssat a for de censal y de la renda fundadas tambe missas charitat 8 s. quiscuna per lo dit obtentor del dit personat de S. Joan Evangelista celebradoras ab algunes circumstancias (tant essas com las 50 ultimament mencionadas) en dit son testament, y codicils explicadas". (A Causes Pies i Consentiments, "R(everen)dus Joannes Vilar del Bosch, et Godayol Pr. in dicto loco residens", 5-6-1716).

- (6) "Funda 20 missas charitat 11. 5 s. quiscuna celebradoras en la dita Iglesia parroquial de Folgarolas en los dies al Rt. Rtor. ben vistos per repos de la sua anima, y demes de sa obligació, y dota aquellas de un censsal preu 100 ll. s. li fahia lo hereu Borrell de St. Juliá Ca çorba. deixa la administració anal Rt. Rtor. De Folgaroles". (A Causes Pies i Consentiments, Salvador Pou, "Pages hereu del mas Pou", 23-2-1733).

- (7) "Volgué se li cantasen 22 aniversaris a la Igl(ési)a del Collegi de St. Tomas de Riudeperas de caritat quiscun de ells 11 ll. s." (A Causes Pies i Consentiments, Marianna Gelabert, "Viuda deixada del quondam Bernat Gelabert Pages hereu del Mas Gelabert de la Parr(ò-qui)a de Sta. Maria de Folgaroles", 22-10-1744).

- (8) "Vull y man, q(u)e encontinént mon obit seguit â major gloria de Deu omnipotént, y per salut, y repós de la mia anima, per dits Srs. Marmessórs meus en dita Parr(oqui)al Igl(ési)a de Sta. Maria de Folgarolas sian instituhts, y fundáts Sis Aniversaris anuals, y perpetuos celebradórs, per los R(evere)nts Rectór, y Vicari de dita Igl(ési)a: La administració dels quals deix, y ab tota plenitút

de drets encomano als Rnt Rector y obrérs quisqui perpetuam(en)t serán en dita Igl(ési)a per dotació dels quals sis aniversaris vull, y man q(u)e per mon hereu aváll escrit sian real, y efectivament deposadas cent seixanta lliuras Bar(celoneses) en lo arxiu de la mateixa Igl(ési)a dehont no pugan ser extretas sino es â efecte de resmers en lloch tuto, y segur en nom, y â obs de dita pia fundació, â coneguda de dits Ad(ministrad)ors; Y que en lo interim, y fins, â tant age fet lo dit deposit, dega pagár la annual penció de noranta sis sous Bar(celoneso)s comensánt fer la primera paga des del die de mon obit â un any â las horas proxim, y aixi después successivament, fins â la efectiva execuxió de dit deposit.

"Item vull y man q(u)e per dits Srs. Marmesors meus en dita Parroquiál Igl(ési)a de Sta. Maria de Folgarolas sian fundadas dos atxas perpetuas de bona cera; pera q(u)e se aporten, y cremen en totas las ocasions en que de dita Parr(oqui)al Igl(ési)a será lo S(antfissi)m Sagram(en)t del altár (que pera sempre sia alabát) aportat per viatich, â algùn malalt. Quales dos atxas vull sian alomenos de valor de dos lliuras setse sous Bar(celoneso)s â igual quantitat vull que per ellas dega annualment pagár mon hereu avall escrit, ab Rnt. Rector, y Obrers de dita Parr(oqui)al Igl(ési)a (aqui ab tota plenitút de drets deixo, y encomano ab lo p(rese)nt la administració de esta ma pia disposició) fins y â tant q(u)e en lo arxiu de la mateixa Igl(ési)a age real, y efectivament deposát noranta tres lliuras, y deus sous Bar(celoneso)s peraq(u)e dits Rnt. Rectór y obrers las esmersian en lloc tuto y segur: per lo dot de esta mia fundació" (Sra. Dna. Marianna de Sala, y Puigdesalit, 29-3-1752).

(9) "... que mon hereu baix escrit esmersia la quantitat competant per la celebració annual de un aniversari perpetuo p(er) repos de la mia anima, ô bé, que paguia quinse sous tots los anys al Sr. R(ecto)r de Folgarolas" (Fran(cis)co Gorchs, 22-5-1763).

(10) "Funda en esta Igl(ési)a Parr(oquia)l quatre Missas Ann(ual)s en los dies ben vistos al R(everent) R(ecto)r caritat = set sous i mitj quiscuna (...) sino en sup(osició) que son hereu no fes habitacio continua en dit Mas Poudevida, en qual cas mana que de sos bens sian deposadas en lo pr(esen)t arxiu = dos mil lliuras barc(elonese)s â obs de esmers fahedor en lloch tuto, i que de la pencio ann(ual) sen sian celebradas en los dias ben vistos al R. Rr. tantas Missas de caritat set sous i mitj quiscuna" (Joseph Poudevida, "Pages hereu del mas Poudevida", 15-1-1778. A Causes Pies i Consentiments). 1596

- (11) "Fundo ara per lo esdevenidor, que de deu en deu ans de seguida la mia mort, se celebra en la Igl(ési)a de Folgarolas un Aniversari de caritat una lliura per repos de la mia Anima, de mos pares i per sa dotacio poso la oblig(aci)o á mon hereu baix anomenat de pagar dita corresponcio, obligant tots mos bens i aso perpetuam(en)t" (Isidro Dodas, bracer, 18-5-1791).
- (12) "... se celebra un aniversari per Repós de la mia Anima en la Igl(ési)a de Folgarolas, un Any per altre; i seguida la mort de la dita Margarida m(ulle)r mia vull q(u)e se celebra dit Aniversari cada any perpetuam(en)t per repos de la mia Anima, i de la Anima de dita m(ulle)r mia: i per dot de dit Anive(rsar)i q(u)e jo ara per las horas fundo en dita Igl(ési)a obligo tots mos bens, de la caritat de 20 s. i deguan pagar dita quantitat, fins agian deposát en lo Arxiu de la Par(roquia)l de Folgarolas la q(uantita)t corresponent q(u)e es 33 ll. 6 s. 8 a fi de esmersarse á obs de dita fundació" (Anton Alsina, bracer, 8-10-1792).
- (13) "Funda un An(iversar)i i certa q(uantita) de Missas". (A Causes Pies i Consentiments, Joan Viladevall, "R(everen)t", 8-9-1793).
- (14) "Funda dos Anniversaris, y un offici". (A Causes Pies i Consentiments Josepha Sala y Puig, 2-6-1794).
- (15) "Item se me siguan celebradas cada ayn deu missas caritat set sous y sis quiscuna" (Joan Roca, "Fadri Corder", 17-11-1800).
- (16) "Mano, que luego de seguida la mia mort se me celebrian annualm(en)t y perpetuament dos aniversaris per repos de la mia anima, y de la de ma Muller Maria Roura y Santanera, quant aquesta sia difunta. Y per dot de dits dos Aniversaris, (...), obligo á tots mos bens, y vull que quiscun de ells sia de caritat vint sous, que annualment dita ma Muller haurá de satisfacer, fins hagi, deposit en lo arxiu de dita Parr(oqui)al (...) la quantitat corresponent, que es sexanta y sis lliuras barcelonesas y tretse sous y quatre diners (...)" (Joan Roure, sastre, 18-6-1802).

- (17) "Vull y mano: que de tot lo que resultia sobrant dels gastos de malaltia, Funerals y llegats per mi fets sia distribuït en Aniversaris o Misas per repos de la mia anima de mos Pares, marit, y demes a qui tinch obligacio a Deu pregar a disposicio de mos Marmessors" (Fran(ce)ca Casacuberta, 26-3-1814).

El dia que morirà

- (18) "... un aniversari annual perpetuament celebrador en la iglesia de Folgarolas (...) vull sem celebra lo dia que a mi me convindrà morir si impedit no sera de alguna festa o altre aniversari que si ho es vull sem diga lo dia immediatament seguent no ocupat, per la Celebratio del qual dexo y senyalo haquellas vint lliuras de Censal que la casa de na Margarida del Bosch ma fa ab pensio de vint sous, dels quals los catorsa vull sian per R(ect)or y Vicary, coes lo vicari sis sous per lo Rnt. R(ect)or vuit compesos lo tocar y majoria y los sis sous restants sien per lo hereu del Mas Puigsallosas (Anal qual y al Rr. qui sera dexo Administrados y en Cas que dit Censal se quitas bull que mos Administradors ho tornen semersar en lloch tutor y segur y que per lo entretant sian y stigan deposats en part segura en llar Coneguda" (Pere Puigsallosas, "pages hereu util y propietari del mas Puigsallosas", 2-11-1655).
- (19) "Deixo y llego a la Iglesia de Fugarolas dotze aniversaris ço es un en quiscun mes tot lo any del dol ab asistencia de 4 preveres ils sie donadas á quiscun de ells la charitat de 10 s.
"(...) un aniversari perpetuament celebrador quiscun any (...) celebrador lo die me convindra morir (...) sian esmerçades 60 ll. s. asfor de censal en lloch tutor y segur (...), y se doni al Rnt. Rector 2 s. de majoria, y 1 s. per quiscun obrer per la exertia, y se tinga de donar a mon hereu quiscun any si assistin a dit aniversari ab oferta de pa, y vui 4 ll. y dos sous al Rnt Rector per lluminaria, y tocar en lo qual hagen de assistir 4 preveres donantlos la charitat de 12 s. y dels dos sous restan haje de ferma absoluta general sobre del vas de ma casa ademes de las ques acostuman de fer en la celebratio dels aniversaris" (Jaume Gelabert, "pagès hereu util y propietari del mas Gelabert", 17-1-1658).
- (20) "Item deix y llego per repos de la mia anima y dels meus per espay de 15 anys comptadors des del dia q(ue) esdevindra q(ue) jo moriré q(ue) sem sie celebrada una missa resada en dit altar de N^a S^a del Roser de caritat sis sous (...) estiga obligat mon hereu (...) a pagarla de fet y de pia de mos bens per lo espay dels sobredits 15 anys y q(ue) lo Rnt. Rector o, son Vicari la tinga de amonestar lo diumenge abans com se acostuma en lo peu del altar" (Miquel Palmarol, "mestre de casas", 28-8-1690).

- (21) "... una Missa tots anys perpetuam(en)t per tal die com á mi me convindrà morir, si impedit no serà en lo Altár de N^a S^a dels Dolors (...) y p(er) la charitat de la qual assenyalo vuyt sous cobradors p(er) lo R(everen)t R(ector) de Folgaroles, qui es ho serà: Pregant als Marmessors sien servits fer interposar lo decret, y Austoritát del Ill(ustriss)im y Rev(eren)dissim (...) per la qual fundació celebració, consigno, dono, y assenyalo, tot aquell censal de penció Annual vuyt sous, y propietat vuyt lliuras bar(celonese)s que tots anys me fa y presta Salvador Balart Teixidor de lli (...) ho sos Hereus, y en cas de lluhició, y quitacio del dit censal vull sie deposat lo diner en lo Archiu de la Pa(rroquia)l Igl(ési)a de Folgaroles p(er) ma de mon Hereu baix escrit ho del Rt. Ror. y obrers de Folgaroles, qui son ho serán; del qual no puga ser llevat sino p(er) esmers tuto, y segur á Coneguda del dit Rt. Ror. y obrés" (Maria Anna Oller, vídua, 4-9-1714).
- (22) "Vull que los Hereus ho possessors de ma casa me fassen celebrar unam issa resada en la Iglesia de Folgaroles per lo R(everen)t R(ec)tor de aquella, o per qui dit Rtor. tinga gust de caritat sis sous per lo die que morire si impedit no sera y assó ha de esser per espay de quinse anys continuors despres de ma mort" (Maria Damiá, "uxor Francisci Damiá Agricola in dicto loco", 9-2-1718).
- (23) "Fundà un Aniversari celebrador en dita Iglesia parrochial de Folgaroles tots los anys lo die de son obit, sino sera impedit y sino lo die seguent no impedit. Lo dota de ll. 7 s. de cens li fa Joan Rovira mestre de cases per una casa se y poceex en lo dit lloch de Folgaroles, en la qual habita, y de altres ll. 7 s. li fa tambe de cens Salvador Balart per la casa haont habita també situada en dit lloch de Folgaroles. Deixá la Administració de dita fundació anal R(ec)tor y obrers de dita Parrochia de Folgaroles" (Joseph Armangol, fuster, 8-2-1726. A Causes Pies i Consentiments).
- (24) "Instituhi y funda un Aniversari, y una missa resada per la sua anima lo die de son obit si impedit no sera y sino (...) celebrador en la Iglesia parrochial dalt dita de Folgaroles, ab assitencia de R(ec)tor y Vicari, o dos Sacerdots, y dota a dit Anniversari y missa de 24 ll. en propietat deixa la Administracio anal Rtor. y obrers de Folgaroles". (A Causes Pies i Consentiments, Maria Oromir, "viuda del q(uon)dam Joseph Oromir Pages hereu del mas Oromir", 27-1-1733).

(25) "Volgué que se li fossen fundats .6. Aniversaris anuals, charitat 11. 16 s. quiscun, en dita Iglesia parroquial de Folgaroles celebradors un quiscun mes de .6. mesos del any en lo die en que esdevindria moris; y fonch sa mort en lo die .7. del mes de Juny, y axis se tindran de celebrar dits Aniversaris en lo die .7. dels mesos de Gener, Febrer, Mars, Abril, Maig, y Juny". (A Causes Pies i Consentiments, "lo noble Dn Francischo de Sala, y de Prats hereu y propietari de la casa, y mas Sala", 23-6-1735).

(26) "Vull, y man, que encontinent mon obit seguit a llahor, y gloria de Deu n(ost)re S(enyo)r, de Maria S(antis)S(im)a, de la gloriosa Mara S^a Theresa de Jesus, y de tota la Cort Celestial, y per repos de la mia anima, y de les animas per qui io estiga obligada a pregar, en dita Par(roquia)l Igl(ési)a de S^a M^a de folgaroles per dits mos Marmessors sian fundats sis Aniversaris anuals, y perpetuos de caritat setze sous barcelonesos quiscun celebradors per lo R(everen)t R(ecto)r de dita Igl(ési)a y son Vicari, o altre Sacerdot a ell ben vist en los mesos de Juliol, Agost, Setembre, Octubre, Novembre, y Desembre, per tal die qual assenyalara mon hereu avall escrit. La administració de dits 6 Aniversaris deix, y encomano al R(everen)t Rector, y Obrers quisqui perpetuament seran de dita Par(roquia)l Igl(ési)a. Per la dotació de dits 6 Aniversaris anuals vull, y man que per mon hereu avall escrit, sian real, y efectivament deposadas norantasis lliuras Barcelonesas en lo Archiu de la mateixa Igl(ési)a de ahont no pugan ser extretas sino es via de resmers en lloch tuto, y segur, y a obs de dita pia fundacia a coneguda de dits Srs. Administradors. Y que en lo interim, y fins a tant sie per dit mon hereu fet lo dit diposit, dega lo mateix hereu meu pagar norantasis sous Barcelonesos annualment, comenssant a fer la primera paga del dia de mon obit a un any proxim, y aixis succesivament despues en cada any, y en semblant dia, fins a tant sia real, y efectivament fet, y cumplert lo referit diposit. Los dias asenyalá Dn. J(ose)ph de Sala y de Lantorn hereu de dita testadora son per la celebracio del primer Aniversari dia 10 de Juliol (la testadora morí el dia 10 de juliol de 1751), y per los altres 5 lo primer dia de cada mes.

"En atencio de no ser bastant la suma de 96 ll. pera redsituar en cas de esmers 98 (...) que suma la caritat de 6 Aniversaris a raho de 16 s. quiscun, me ha dit Dn. Joseph de Sala, y de Lantorn fill y hereu de la testadora que correspondria cada any la dita suma, com y tambe la semblant per los Aniversaris de Dn. Fran(cis)co de

Sala y de Prats son Pare, y que per animo era aumentar lo seposit de una, y altra fundacio pera que tinguesen efecte no obstant la reduccio de 3 per cent en los Censals". (A Causas Pies i Consentiments, "Dª Teresa de Sala, y de Lantorn Viuda deixada de Dn. Fran(cis)co de Sala y de Prats Sr. util del Mas Sala", 19-6-1750).

(29) "Per repós de la sua anima, y demés de sa obligació fundá per despres de seguida la sua mort en la dita Igl(ési)a Parr(oqui)a l un Aniversari annual de caritat ordinaria celebrador per lo R. Rector de dita Igl(ési)a o altre Sacerdot de sa voluntat al die de son obit (...) si no será impedit, y si será impedit per lo die immediatament seguent no impedit. Y disposá que son hereu universal Fran(cis)co Serrabou y Pou germá seu hagués de pagar annualment la dita caritat fins que se haze redemit de aquella mediant lo deposit efectiu de son capital á efecte de esmers a coneixement del dit R. Rector, á qui deixá perpetuo Administrador de dita renda". (A Causas Pies i Consentiments, Jaume Serrabou y Pou, "Pagés hereu propietari del mas Pou", 4-1-1825).

(27) "Item a honra i gloria de Deu N(ostre) S(enyor) de Maria S(antís)S(i-ma) i del meu Glorios Patró S. Fran(ces)ch en satisfacció de mas culpas i pecats, per sufragi de la mia anima, i demes per qui Jo sia tingut á Deu pregar, es la mia voluntat instituir en la Igl(ési)a Parr(oquia)l de Sta. Maria de Folgarolas i funda com ara ab lo p(re)se)nt ja instituesch, i fundo un Aniversari annual i perpetu celebrador en ella tots anys en tal dia com me esdevindra morir si impedit no sera o altram(en)t lo die immediat seg(ue)nt per lo R(everent) R(ecto)r de ella, co son Vicari, dotant dit Aniv(ersari) annual de la caritat de vint sous annuals, i per sa perenne continuacio obligant per dot en dot tots los meus bens mobles, é inmobles volent que mon hereu avall instituhidor i sos succesors en mos bens estigan perpetuament obligats donar a dit Rt. Rr. la caritat annual de vint sous per la celebracio de dit Aniv(ersari)i i per tal dia com tinch, sens que percia de deposit, ni altram(en)t pigari exemirse ni sacudirse semblant obligacio de si deixant com deixo ab lo p(re)se)nt al R. Rr. Qui vui es, i per temps será Admin(istrado)r de di(t)a pia fundacio" (Francesch Aguilar, sastre, 22-2-1784).

- (28) "Item: vull y mano que mon Hereu que abaix anomenare sia anualment obligat a entregar en lo dia antes en que se esdevindra ma mort tres pecetas al R. Rector de esta Iglesia de Folgarolas per la celebracio de un Aniversari celebrador per repos de la mia anima en lo dia aniversari de ma mort: y en lo cas q(u)e dit R. Rector no volgues dita celebracio vull me sian ditas tres Misa c(arita)t 7 s. 6 quiscuna en dita Iglesia de Folgarolas" (Anton Dachs, traginer, 12-7-1812).

El dia que morirà i un altre dia

- (30) "(...) celebrats per lo reverent Rector y vicari (...) de Folgarolas en lo altar de nostra Senyora del roser de dita Iglesia set aniversaria a onor y gloria dels set goyts de la purissima Verge Maria per lo que vull sia donat a dits Rector y vicari vuyt sous a quiscun dells y per quiscun aniversari.

(...)

"Item A. llahor y gloria de nostre Senyor Deu Jesuchrist y de la purissima verge Maria mara sua y en remisio de mas culpas y peccats y de las animas de mon Para mara y altres de que jo sia tingut y obligat instituesch y fundo y perpetuament selebrar vull sinch aniversaris selabredors per lo reverent Rector y vicari de la dita parrochial Iglesia de Folgarolas. lo primer dels quals vull se celebre per lo dia que a mi me convindra morir quiscun any si impedit no sera y si sera impedit lo dia seguent no impedit y los restants quatra Aniversaris los dias aperaxera y ben vist li sera volent ordenant y manant que per la celebrasio de quiscun de dits sinch aniversaris sigan donats deu reals de caritat so es al Rector deu sous y al vicari altres deu sous ab que quiscun de aquells celebra missa en quiscun de dits aniversaris per la mia anima y de qui io sia tingut y obligat tinga tambe obligatio lo dit Rector lo diumenge Abans de la Celebrasio de dits aniversaris de amonestar aquells al peu del altar com es costum ferse (...) pera que lo altre dels administradors de dits aniversaris baix nomenadors no puga allegar ignorantia dels dias ho dia se celebraran aquells dexant la Administracio de dits aniversaris al Reverent Rector de la parrochial iglesia de folgarolas (...) y al Ereu y posasor de dita heretat y más Sala (...) per raho de la qual administratio y per los traballs que fossan se esdevindran patir a dits administradors vull man y orden y es ma voluntat que dels redditues per mi per la celabratio de dits aniversaris baix assignadors sia donat a dit Rector y hereu del mas Sala administradors predits deu sous a quiscun de aquells quiscun any ab que dit hereu de dita Eretat y mas Sala fasa aportar una vegada tant solament en lo discurs del any pa vi y llum en lo dia se celabrera algun dels sobradits aniversaris donant facultat y permis a dit Rector qui per tems sera de dita iglesia de Folgarolas que se li sera convenient de selebrar tots los sinch aniversaris ab un mateix dia de tal modo que en lo present lloch se trobasan deu capellans ho puga fer ab que tots deu celebren missa per la mia anima y de qui so tingut y obligat la qual selebrasio per dit rector en dit modo feadora puga fer sens aver de damanar asentiment no consen-

timent a dit Ereu de dit mas Sala administrador premit encarragant en aso la concientia de dit Rector perquè no sesa dita celabretio de dits aniversaris y se fasa en lo modo y forma que jo desitjo (...) y per titul de donatio otorgo y consedesch a nostre Senyor Deu y als administradors dels sobre per mi instituits aniversaris que en lo dia de mon obit se trobaran y als qui per tems seran tot aquell Censal mort de pensio annual de sis lliuras y preu y propietat de sent y vint lliuras que ami me fa y presta quiscun any a vint y dos de Abril Pera Joan beulas parayra ciutada de Vich com a principal y Joan masnou pages ereu del mas nou y onofra bosch pages Ereu del mas bosch tots dos de la parroquia de S. Marti de Viladráu (...) y Joan Pau montal pages Ereu del mas montalt de la parroquia de St. Sadorni de osor mort (...) com a fermansas per titul de venda y original creatio per dits principal y fermansas ha mi y als meus feta de la qual consta ab acta (...) Las quals institutio donatio y assignatio fas axi com millor dirse pot a tota utilitat y profit de la mia anima y de qui io so tingut y obligat. Extraent de ma y poder meu las ditas cosas posantles en ma y poder de dits administradors de dits aniversaris qui en lo dia de mon obit se trobaran y per tems seran sent-los per so tots mos drets y actions en virtut dels quals pugan exigir cobrar y demanar seguit mon obit las pentions de dit Censal y de aquellas fer y celebrar los dits aniversaris per mi de sobra instituits y per so, exposar qualsevol reclams instar qualsevol executions y altres cosas per la recoperatio de ditas pentions nesararias apocas de aquellas albarans y altres cautelas fer y firmar y en cas de luitio de aquell absoldre deffinir y remetrar lo dit Censal volent que en cas de luitio de aquell lo preu no puga ser extret de la taula dels comuns ho deposits comuns de la Ciutat de Vich ha ont sera depositat sino per altre asmers en lloch tuto y segur a coneguda de dits administradors en nom y obs de dits aniversaris faedor volent disposant y ordenant que per la conservatio de dits redditus per mi de sobra assignats y consignats sempra ques saguesca altre luitio ho luitions del censal ho Censals de ditas cent y vint lliuras fossan admersadors lo preu ho preus de aquells sian depositats en lo arxiu de la parroquial Iglesia de Sta. Maria de Folgarolas y de aqui nos pugan trauer sino per (...) de altre asmers faedor com dit es a coneguda de dits administradors y aixi perpetuament se observe" (Rafael Sala, "pages fill legitim y natural de Bartomeu Sala quondam pages ereu del mas Sala", 28-8-1651).

(31) "Ordená y maná, que per dits sos Marmessors fossen instituits, y fundas dos perpetuos Aniversaris de Caritat vint sous quiscun en la Iglesia Parroquial de St. Esteve de Tavernoles Celebradors per la Anima de son Pare per lo die li convingue morir, y lo altre per la Anima de sa Mare per lo die li convindria morir.

"Ordená, y maná semblantment que per dits sos Marmessors fos instituit, y fundat un perpetuo Aniversari de Caritat vint sous celebrador en la atras dita Iglesia Par(roqui)al de Sta. Maria de Folgaroles lo die li convindria morir, si impedit no seria per Sa Anima, y obligaciones â las quals en qualsevol manera stigues obligat â Deu pregar". (A Causas Pies i Consentiments, Dr. Joseph Reguer, "P(reve)re, y R(ec)tor de la Parroquia de Sta. Maria de Folgaroles", 25-2-1735).

(32) "Item institui 4 Aniversaris perpetuos, celebradors los dos p(er) la anima de Dn. Joseph de Sala son marit a 2 de Juliol, i los altres dos per ella a 20 de Abril dia de son obit dotarlos a quiscun de 16 s. de caritat". (A Causas Pies i Consentiments, Dna. Ignasia de Sala i de Prat, 4-7-1736).

(33) "Item per salut y repos de sa anima instituhí y fundá perpetuament dos Aniversaris celebradors lo un lo dia de son obit, lo altre la vigilia de St. Joan Baptista, dotantlos a quiscun de 15 s. deixan la Administraci6 de dita Fund(aci)a al R(everen)t R(ecto)r de Folgarolas". (A Causas Pies i Consentiments, Juan Padros, "pages Massover del Mas del Coll", 6-4-1740).

(34) "Fundá, e instituí dos Missas rezadas perpetuas, celebradoras en la Igl(ési)a de S^a Mª de Folgaroles, la una celebradora per sa anima y demes de sa oblig(aci)o lo dia li esdevindria a morir, la altra per la anima de Margarida Folchs y Galí sa muller lo endema del dia que se aura celebrat la primera, dotantlas de huit sous de caritat quiscuna.

"Maná que si lo que será hereu del Mas Folchs (menos Maria Rovira primera filla sua) fins al quart grau inclusive de sa descendencia no fa continua habitacio en dita Casa, vol que fassia celebrar per sa anima y demes de sa oblig(aci)o un Aniversari perpetuament cada mes en la Igl(ési)a Par(roquia)l de S^a M^a de folgaroles, lo die apareixerá al R(everen)t Rector de ella, ab assist(ènci)a de 4 P(re)b(e)res que tots an de dir Missa per ell; y aje de donar al Rt R(ecto)r per la celebracio de dit Aniver(sari) ab las circunstancias preditas 2 ll. 10 s. cada vegada ques celebrara dit Aniver(sari)". (A Causes Pies i Consentiments, Ferriol Guardia y Folchs, "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).

(35) "... fundo e instituesch dos Aniversaris perpetuos celebradors en la Iglesia Parr(oquia)l de Folgarolas, lo un lo dia de mon obit, lo altre la Vigilia de St. Antoni de Padua y la administracio de la qual fundacio encoman al R(evere)nt R(ect)or (...), doto a quiscun dels dos Aniversaris de setze sous moneda Barcelonesa que suman la rrenda dels dos una lliura dotze sous moneda barcelonesa (...).

"... lo R(evere)nt Antoni Puigsesllosas P(re)b(e)re..., mon Oncle (...) fundá una missa annual caritat vint sous (...), volent fossen deposadas, y esmersadas de sos bens 8 ll. s. (...), lo qual deposit no se ha fet encara i atenent que la dita suma de 8 ll. no bastaria en lo temps que som, per la dotacio de dita Missa a la caritat de ll. 8 s., per aver lo Rei rebaixat los Censals a tres per Cent; per lo tan desitjant la perpetuitat de dita fundacio en la forma disposa lo dit Rnt. Antoni Puigsesllosas meu oncle, mano a mon Hereu (...), corresponguia quiscun any al Rnt. Ror. de folgarolas la suma de ll. 8 s. (...) per la celebracio de dita Missa (...).

"Item per quan Fran(ces)ca Puigsesllosas (...) mare mia (...); fundá (...) un Aniversari perpetuo de caritat 15 s. (...) moneda barcelonesa, volent que fins son hereu agués esmersadas 15 ll. s. (...) moneda barcelonesa per la dotacio de dit Aniversari, tingués de correspondre quiscun any ll. 15 s. (...), per sa celebracio al

Rnt. Ror. de Folgarolas, atenent que lo deposit de las ditas quinze lliuras no se ha fet encara, ni seria bastant per la dotacio de dit Aniversari a la caritat asenyala de quinze sous quiscun any, per aver rrebaixat lo Rei los Censals a tres per Cent; per lo tant mano a mon hereu (...) corresponga quiscun any al Rnt. Ror. dits quinze sous, en lo interim tardará a fer lo deposit que ha de ser del capital bastant pera que corresponga a for de Censal quiscun any 15 s. dich quinze sous" (Anton Puigsesillosas, "Pages hereu", 2-5-1754).

- (36) "Instituhi en esta Igl(esi)a Parr(oquia)l de S. Maria de folgarolas i fundá un Aniv(ersar)i ann(ua)l i perp(etu)o de caritat una lliura barc(elonesa)s, i dos Missas ann(ual)s i perp(etua)s de caritat vuit sous barc(eloneso)s quiscuna; una de las quals Missas degas celebrarse lo die de S. Rosa de (...), i latre com tambe lo Aniv(ersar)i en los dies parega al R(everent) R(ecto)r quals junt ab lo Aniv(ersar)i se degan amonestar los Dium(en)g(e)s antes de fer resp(ectiv)e celebració.

"Item: instituhi en la mateixa Igl(ési)a i fundá altres dos Missas tambe de caritat vuit sous quiscuna celebradoras per repos de la Anima de Joan Garet i Poudevida fill seu difunt, una lo die de St. Joan Evang(elist)a, altre lo die de S. Thomas de Aquino en que dit son fill morí, quals diadas explicás despres de clos ja son testament.

"Item: ratificá, i de nou mana que fossen instituhtas en la mateixa Igl(ési)a, i fundadas las quatre Missas Ann(ual)s resadas que als son testam(en)t se deixá son fill major Joseph Poudevida de caritat set sous i mitj quiscuna; i que fins a tant son hereu haja fet lo deposit degut en lo arxiu de dita Igl(ési)a á obs de esmers sia tingut, i obligat en fer celebrar quiscun any, i altenar de la caritat referida, tant lo Aniv(ersar)i, com totas las referidas Missas; com aquestes i demes cosas en dít son testam(en)t haugamt san de creure". (A Causes Pies i Consentiments, Rosa Poudevida, vídua de Joan Garet, 24-10-1778).

- (37) "Vull y mano: que en atencio que mon amat Pare en son ultim y valido Testament disposa se diguesen annualment, per repos de sa anima dos Misas c(arita)t 7 s. 6 quiscuna: vull q(u)e mon Hereu continua en cumplir dita sa voluntat: volent igualment que el mencionat mon Hereu facia celebrar annualment dos Misas: la una en lo dia morire y la altre en lo dia de la mort de ma muller c(arita)t 7 s. 6 quiscuna" (Francesch Moner, 30-11-1812).

- (38) "Vull y mano: q(u)e quinse anys seguits me sian celebrats dos Capdeanys lo un en lo dia esdevindra ma mort y lo altre al dia succés la de ma muller" (Josep Sala, 28-12-1814).
- (39) "...: que mon Hereu (...) tingua anualment la obligacio de fer dir en la Igl(ési)a Parr(oqui)al de Santa Maria de folgarolas dos Aniversaris c(arita)t quiscun 1 ll. 5 s. un en lo dia esdevindra ma mort si impedit no será y lo altre en lo dia de la mort de ma carissima muller Petronilla: e igualment deu Misas c(arita)t 7 s. 6 a quiscun de nosaltres: hipotecant per aixó tota la reserva que tinch feta" (Pere Lopez, bracer, 6-1-1820).

Assenyala un dia, que no és el que morirà

- (40) "... una missa annual y perpetuament celebradora quiscun any lo dia seguit mon obit de charitat .de sis sous. Per la celebratio de la qual obligo a mon hereu sia obligat a pagar a la Iglesia parochial de Folgarolas sis lliuras, o, la pentio de ditas que son sis sous quiscun any obligant specialment la casa possehesch en di(t)a p(arrò-qui)a" (Antoni Payrac, serrador, 8-8-1657).
- (41) "... que per mon hereu sian smersadas per celebratio de tres aniversaris annuals y perpetuos lo un lo dia de St. Josep y lo dia de Sta. Anna y (...) lo dia de N^a S^a de Mars" (Maria Anna Sala, "viuda de Joseph Sala hereu y propietari de la Sala", 13-3-1671).
- (42) "Vull que en lo die de St. Antoni de Padua sem sie celebrát un Aniversari Annual y perpetuál p(er) ma anima, Ab Nocturno y Laudes, y absoltas acostumadas (...); y p(er) la charitat de aquell assenyalo setse sous annuals; y p(er) cumplir esta obligacio consigno la part de aquell censal, que correspondrá a la charitat del dit Aniversari, y lo fa dit Censál de major quantitat Diego Balart, y Catanyer bracer de Folgaroles.
- "It(em). Deix Administradors de dit Anniversari, al R(everent) R(ect)or y obrers (...), y en cas de quitació se age de diposar lo diner en lo Archiu de la Igl(ési)a de folgaroles; ço es setse lliuras" (Josep Palmarol, "M(estr)e de Casas", 17-9-1718).
- (43) "Aquell Censal de propietat sexanta y nou lliuras, y sexanta y nou sous en pensio (...) se entreguia en ma y poder dels Srs. Administradors del St. Ospital dit de Terradas de la ciutat de Vich ab la obligacio que tots Anys perpetuament dits Srs. Administradors me facian celebrar dos Aniversaris en lo Altar del St. Christo de dit Ospital, lo un en lo dia del Glorios St. Joseph dia 19 de mars per repos de la mia Anima, lo altre al dia de N^a Sra. de Mars dia 25 per repos de la Anima de Maria Nadal (...) dexant als Srs. Administradors la facultat de posari lo dero y donarlos la caritat que ben vist los sera, o la caritat que se acostuma donar ordinaria per los Aniversaris, y lo resultant de dit Censal vull y es ma voluntat sia a favor de dit St. Ospital donant facultat als Srs. administradors, o distribuescan per lo que sia Convenient en dit St. Ospital per los pobres y demes gastos y estos vull se celebriant quiscun Any seguit mon obit encara que Maria Nadal viuda visca" (Joseph Albareda, "p(reve)-re y Monjo de la Parrochial Iglesia de St. Julia de Vilatorra", 2-10-1727).

Altres celebracions

CANTARS

"(...) dos cantárs a la Igl(ési)a Pa(rroquia)l de St. Pere de Vall de Neu ab asistencia de dos P(reve)res dada é quiscun la charitat ordinaria. Y Axi matex ha la Igl(ési)a Pa(rroquia)l de Sta. Maria de Vilalleñs" (Maria Anna Oller, vfdua, 4-9-1714).

"I(te)m vull me sia fet un cantar en un dia del any de mon obit en la iglesia de Fulgarolas ab la matexa asistencia (6 capellans)" (Joan Homs, "sen diada ni any").

FER CREMAR CIRIS

"I(tem) atenent, y considerant, q(u)e mon oncle Jacinto Folchs, a qui jo he succehit, disposá en son testament, que en la Iglesia de S. Jordi (...) si fessen cremar dos ciris; vull, y man, q(u)e mos hereus, y successors cumplian en lo mateix" (Ferriol Guardia y Folchs "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).

ANIVERSARIS

"(...) = Y lo demás que restará sia deposit, com tinch dit en los Deposits del Rt. Capbreu Major á fi que quant se trobe esmérs en lloch tuto, y segur, se esmerse á for de censal per fundassen tantas missas de charitat sis sous quiscuna ó tants anniversaris de charitat quiscún quinse sous cantáts ab un Nocturno, y laudes, com se acostuma quants ó quantas sen podran fundar attés lo que restará la mitat celebradórs ó celebradoras en la Iglesia parr(oqui)al de St. Chistofol de Vespella celebrats ó celebradas per lo Rector, ó vicari de aquella, los dies á ells ben vistos per Anima mia, y del qº Rt. Pere Munts p(reve)re mon oncle, y la altre mitát sian fundáts ó fundadas en la Yglesia Parr(oqui)al de Sta. Maria de Folgarolas tots del Bisbat de Vich de ahont Jo som fill celebrats ó celebradas en dita Iglesia per lo Rector, o, Vicari de aquella per anima mia, per la de mon Pare, y Mare (...) y demás á qui Jo sie tingut, y obligat á Deu pregár, las Missas també de charitat sis sous, y los Anniversaris Cantáts ab los Nocturnos acostumat de charitat quinse sous celebradórs

també los dies ben vistos al Rector, ques partesca dita renda, assenyalant als dits Rrs. Rectors de Vespella y Folgarolas la part li tocará en nom, i obs de ditas fundacions de Anniversaris ó missas del sobrementonat capital (...)" (Rt. Vicens Munts, prevere i rector de Vespella, 22-10-1749).

"Per mort de Mª Folchs q(u)e fou als 25 Mars de 1790. Te obligacio J(ose)ph Ollar i Folchs, com hereu del Mas Folchs, per no habitar en lo Mas Folchs; de fer celebrar cada any 12 Aniv(ersari)s, ço es un cada mes, en la Igl(esi)a de Folgarolas, per lo q^e Forriol Guardia i Folchs; ab 4 P(reve)res de caritat 2 s. (o 11. ?) 10 s. quiscun y deu heu dir missa tots los 4 Preb(eres)" (Text trobat en un tros de paper dins el llibre de la Tercera Ordre del P. S. Francesch fundada l'any 1812).

"Anton Alzina forner de Folg(uerole)s en lo Test(amen)t q(u)e feu en poder del Rt. Rr. de esta fundá per sa Anima un Aniv(ersari) (...) celeb(rad)or un any per altre i per so paga son Hereu 10 s. cada any: i seguida la Mort de Margarida sa M(ulle)r se deu celeb(ra)r per los dos. Cada Any (...) fins ajia deposát en lo Archiu de Folga(ro)le)s 33 ll. 6 s. 8" (Text trobat en un tros de paper dins el llibre de la Tercera Ordre del P. S. Francesch fundada l'any 1812).

"Item en llahor y gloria de Nostre S(eny)or Deu Jesu Christ y M^a SSma. mare mia y Señora Nostra per salut y sufragi de la mia Anima y demes per qui tinch obligacio de pregar. Instituesch y Fundo com vull que per dits S(eny)ors mos Marmesors sian instituits y fundats en la parr(oqui)al Iglesia de Sta. maria de Folgarolas dos Aniversaris perpetuos de caritat ordinaria tots anys celebradors ab asistencia de quatre sacerdots en la mateixa Iglesia esto es lo un en lo dia correspon(en)t al dia de mon obit y lo altre en lo dia ó festa del Glorios St. Joseph mon Patro y sent impedit en los dias respectius mes immediats que no ho seran volent que sian amonestats en lo diumenge antes de la respectiva celebracio com se acostuma dels demes en dita Iglesia fundats, y que fins que sia per mon hereu abaix escrit depositat son corresponent Dot (...)" (Text extret del llibre: Consueta, dedicat a fundacions, pàg. 93, D^a Josepa Bru de Sala y de Puigdesalit, 1-4-1794)

Diari de celebracions del fundat en esta Iglesia Parrochial de Sta. Maria de Fogaroles fet y format, inseguint la reducci6 feta per lo Illm. y Rm. Dr. Ramon de Marimon Bisbe de Vich de las celebracions de dita Iglesia Parrichiala a 17 de setembre de 1725; y se format dit Diari, y comenssat a celebrar segons son orde en lo mes de Gener de

1.726

Se Adverteix primerament que com se trobian diferents celebracions que no se cobra llur renda, pero ni tampoch esta del tot perduda, y altres lo diner de los quals es depositat en algun deposit, y per estos causas per ara no se celebran, no obstant això las ditas celebracions se posaran en lo present diari ho calendari, y en los dies en que se dehuen, o deurian celebrar; y en 2 coderns de quant de lletra mia se trobara notat de quant anssa se deixan de celebrar, y las causa perque se deixan de celebrar y quant se tornaran celebrar en cas se tornian a celebrar. Lo mateix se observará en las demes celebracions que en lo esdevenidor per las mateixas causas forssan se deixeran de celebrar.

Se Arverteix segonament que com y haje varias celebracions la renda de las quals es perduda, o per tal se te en lo die de avuy estos no se posaran en lo present chalendari o diari, si empero despres de eil se notaran en est mateix codern perque se tinga noticia de ellas y si may se cobrava llur Renda se posarian aleshores en lo present Diari.

Se Adverteix tercerament que las celebracions que en lo esdevenidor forssan se fundaran de nou que axis com aniran entrant se possaran en lo present diari o chalendari.

1613

Se Adverteix ultimament que com en los residuos de las celebracions se son reduydos y haze part en alguns ques cobra, y part que no se cobra y axis haveri algunas celebracions de residuo que no se tindran de celebrar tots los anys, y que altrament se celebrarian tots los anys si se cobrava tota la renda; per lo tant perque se vaje ab tota claretat en lo present chalendari o Diari se posaran totas las celebracions de residuo; y despres de dit chalendari, y, de haver assentadas las celebracions se deixaran de celebrar per no cobrarce llur renda; en est mateix codern se faran unas notas del modo que son los residuos, y del modo se tindran de celebrar.

Gener

- 1 A(niversari) per lo Rt. Pere Sala Prior del far.
- 2 A per Josep Sala hereu del Mas Sala Germa de dit Prior y demes animes per qui te obligaci6 a pregar dit Prior.
- 3
- 4
- 5 A per lo Rt. Joan Godayol, y Sala Pre., Sos Pares, Antecessors, y altres de sa obligaci6.
- 6
- 7 A y missa per Elizabet Joana Forns.
A per Dn. Francischo de Sala y de Prats, Son Pare, y sa muller despres de morta, y per las animes de sa obligacio.
Lo primer Dilluns missa per lo Rt. Joan Sanarsach.
- 8
- 9 Anniversari, y missa per lo Rt. Gaspar Sala Pre., Sos Pares, y demes fidels defuncts de sa obligacio al altar major.

10 Anniversari per Llucrecia Godayol Suzanna Baralda, y son marit Francesch Codina, Pere Soler, y Jacintho Folchs sos Pares, y demes de sa obligaci6.

11

12 M(issa) per Joan Francesch Pou, sos Pares, y demes de sa obligaci6.

13 " " " " " " " " " " " "

14 A per Gabriel Estrada dies obitus.

15 A per Pere Puix.

Lo segon, y tercer Dimecres M(issa) per Jaume Poudevida, ho tal Poudevida, ho animes de Poudevida.

16 A per Galceran, y Mgdalena Puix.

17 A per Llucrecia Godayol.

18 A per Antoni, y Joan, ho Antoni Joan, ho Antoni Godayol.

19

20 M per Joseph Pou, sos Pares, y demes animes de sa obligaci6.

A per Maria Bartomeus sos P(ar)es, Marit i p(er) Dr. Reguer y demes de sa obligacio. D. O.

21 A y M per lo Rt. Esteva Gironella Pre. y demes animes de sa obligaci6

22 A per Joseph de Sala, Blasi Rodrigas, y Codina y Margarida muller de dit Blasi, y demes animes de la obligacio de dit Joseph de Sala.

23

24 A per Pere Soler, Llucrecia Godayol, Susanna Baralda y son marit, Francesch Codina y Jacintho Folchs. Dies obitus.

25 A per Marianna de Sala, y Gironella sos Pares, y demes animes de sa oblig(aci)o.

A p(er) lo Dr. Joseph Reguer Pbre. y Rr. y p(er) les an(im)as de sa obligacio D. O.

26 M per Salvador Pou, y altrás animas per qui te obligació a Deu pregar.

27

28 M per Antoni Reyts o per las animas de sa major obligació. Dies obitus. en lo Altar del Roser.

29

30 M per Joseph Torrent.

31

Son los Aniversaris assentats en dit mes 16 Son la Missas 12

(Hi ha una rectificació posterior: en comptes de 16, 18).

Febrer

1 A per lo Rt. Pere Sala Pre., Prior del Far.

2 A per Joseph Sala Germa de dit Prior, Sala, y animes per qui te obligació a pregar dit Prior.

3

4 M per lo Mas Amat, o per qui deixa la renda corresponent a ditas M(isse)s.

5 A per lo Rt. Joan Godayol, y, Sala Pre., sos Pares, Antecessors, y altres de sa obligació.

6

7 A y M per Elizabet Joana Forns.

A per Dn. Francischo de Sala, y de Prats, son Pare, y sa muller despres de Morta, y demes animes de sa obligació.

Lo Primer Dilluns M(issa) per lo Rt. Joan Savarsachs Pre.

8

9 A y M per lo Rt. Gaspar Sala Pre., sos Pares, y demes fidels defuncts de sa obligacio. Al altar major.

10

1616

11 Missa per Marianna Puixseslloses; ab absoluta cantada.

12 M per Marianna Puixseslloses; ab absoluta cantada.

13

14 A y M per Joan Padrós: lo modern.

15

Lo segon, y tercer Dimecres M. per Jaume Poudevida, o tal Poudevida,
o animes de Poudevida.

16

17 M per Francischo Damiá, y Animes de sa obligació. D. obitus.

M per Joseph Pou, sos Pares, y demes animes de sa obligacio. Dies
obitus. Se adverteix que en la renda de esta fundació, y sobran
2 s. per los quals sen tenen de dir algunas absoltas, aquellas
que lo Rtor. voldra y en lo día y hora voldra.

18 A per Antoni, y Joan ho Antoni Joan, ho Antoni Godayol.

19 M per Joseph Pou, sos Pares, y demes animes de sa obligacio.

20 A per Jacintho Folchs, Llucrecia Godayol, Suzanna Baralda, y
son marit, Pere Soler, y Francesch Codina. Dies obitus de Jacintho
Folchs.

21 A y M per lo Rt. Esteva Gironella Pre. y demes animes de sa obligació

22

23

24 M per Salvador Pou, y altres animes a qui te obligació a Deu pregar.

25 A per Marianna de Sala, y Gironella, sos Pares, y demes animes
de sa obligació.

26 M per Joseph Torrent.

27 M per Joan Francesch Pou, sos Pares, y demes de sa obligació.

28 M per Joan Francesch Pou, sos Pares, y demes de sa obligació.

29

Son los Aniversaris de est mes 11

Son las Missas 17

1617

Mars

1 A per lo Rt. Pere Sala Pre. Prior del Far.

Aniv. per Pau Aguilar sastre sos P(ar)es y demes de sa oblig(aci)o
D. O. (*).

2 A per Joseph Sala Germa de dit Prior Sala, y animes per qui te
obligaci6 a pregar dit Prior.

3

4

5 A per lo Rt. Joan Godayol, y Sala Pre, sos Pare, Antecessors, y
altres de sa obligaci6.

6 M per Eulalia Palmarol, y demes animes de sa obligaci6. Dies obitus.

7 A per Elizabet Joana Forns.

A per Dn. Francischo de Sala y de Prats, son Pare y sa muller despres
de Morta, y demes animes de sa obligaci6.

Lo primer dilluns M(issa) per lo Rt. Joan Savarsachs Pre.

8

9 A y M per lo Rt. Gaspar Sala Pre., sos Pares, y demes fidels defuncts
de sa obligaci6. Al altar major.

10 M per Josep Pou, sos Pares, y demes animes de sa obligaci6.

11 A y M per Mariá Oromir. Dies Obitus.

12 M per Joan Puixseslloses marit de Marianna, ab absoluta cantada.

13 M per Joan Puixseslloses marit de Marianna, ab absoluta cantada.

14

15 A per Antoni Oromir.

Lo segon, y tercer Dimecres M(issa) per Jaume Poudevida, o tal
Poudevida, o animes de Poudevida.

16

17 M per las animes del Mas Amat, o per qui deixá la renda corresponent
a ditas M(isse)s.

18

19 A per Jaume Godayol, Antoni Joan Sala y Godayol, Monserrada, y Patronilla Godayols. D. obit de Monserrada.

A per lo Illtre. Sagimon Sala Pre. y Cabiscol, sos Pares, y demes animes de sa obligaci6; ab solemnitat de la festa.

A per Joseph de Sala, y demes de sa obligaci6.

20

21 A y M per lo Rt. Esteva Gironella Pre. y demes animes de sa obligaci6

22

23 M per Joseph Pou, sos Pares, y demes animes de sa obligaci6.

24 M per Salvador Pou, y altrás animes per qui te obligacio á Deu pregar.

25 A per Marianna de Sala, y Gironella, sos Pares, y demes animes de sa obligaci6.

A per lo Illtre. Sagimon Sala Pre. y Caabiscol, sos Pares, y demes de sa obligaci6; ab solemnitat de la festa.

26

27 M per Joan Francesch Pou, sos Pares, y demes de sa obligaci6.

28 M per Joan Francesch Pou, sos Pares, y demes de sa obligaci6.

29 M per Joan Torrent.

30 Lo Ofici Solemne dels Dolors de M^a S^a lo sufragi ab 2 Missas se ha de aplicar tambe p(er) la anima del Dr. Joseph Reguer Pbre., sos p(ar)es, se ha de celebrar en lo dia dels Dolors de M^a S^a (*).

31

Son los Aniversaris de est mes 16

Son las Missas 18

A per lo Rt. Joan Vilar del Bosch, y Godayol, sos Pares, Germans, y demes de sa obligaci6, lo die dels Dolors de Maria Santissima en lo Altar dels Dolors, y Sⁱ Christo.

(*) És escrit en una lletra diferent de l'original.

1619

RESUM (celebracions del fundat)

Els testaments de l'arxiu municipal, que fan referència a la fundació d'aniversaris, misses o oficis, són una minoria. El ritual de celebració poques vegades es posa de manifest. Tot i això, la immensa majoria dels fundadors indica que han de tenir lloc a la parròquia de Folgueroles. Els altres indrets mencionats són: Tavernoles, Sant Tomàs, Vic i Sant Llorenç de Massanet. Respecte als altars, on s'han de celebrar, s'esmenten els: del Roser, del Dolors, de San Joan i del Sant Crist.

Els pagesos, els poders fàctics i el grup vestir-tèxtil superen la mitjana de la població total, els altres dos grups es queden per sota. L'agrupació en intervals no és massa significativa, puix que tots els grups es destaquen en indicar una o dues fundacions. Cal tenir en compte, però, que les tres quartes parts dels qui n'encomanen més de quatre són pagesos. Molts pocs masovers assignen fundacions en llurs testaments. Aquesta celebració religiosa era encarregada preferentment per famílies d'una posició econòmica benestant, bàsicament pageses.

Els fundadors no sempre en concreten la data de celebració. La majoria dels qui ho fan, volen que almenys un dels aniversaris es celebri el dia de la seva mort. Els altres s'han de celebrar: el dia de la mort d'algun familiar; la vigília o el dia del seu patró-na o el del patró-na del familiar, i un dia a gust dels marmessors o rector de la parròquia.

Rarament es troben anotats en els testaments el termini i la periodicitat de les misses o aniversaris fundats.

VIII. LLEGATS PIADOSOS O CARITATS

Reben aquest nom els llegats destinats a obres de pietat espiritual o corporal. Són a favor de l'Església, un hospital o dels pobres.

En alguns testaments hi apareixen deixes destinades a grups socials marginats (els pobres) o institucions religioses. Encara que no s'indiqui mai que aquests llegats són una forma de redimir l'ànima, en realitat és aquest el seu objectiu. Per aquesta raó resten inclosos dintre de la clausula de l'ànima. Segons la moral catòlica, fer caritat als pobres i desvalguts i a l'Església en particular, és una manera de guanyar el cel i expiar els pecats comesos durant la vida terrenal.

En tots els testaments, que se'n fan resó, hi trobem clarament anotat quines persones o institucions són destinatàries de l'almoïna. El que no s'indica tan sovint és l'indret i el dia en què ha de tenir lloc l'entrega o repartiment.

Hem volgut saber també quin estament social és el que deixa caritats amb més freqüència.

L'apartat citacions (transcripcions literals dels testaments estudiats) en aquest capítol no ha estat dividit. En ser pocs els testaments que en fan menció, hi són pràcticament tots, seguint un ordre cronològic.

Només en 42 testaments (5.7%) es fa menció a diferents llegats, que hem qualificat de caritats, perquè els seus beneficiats eren els pobres del poble, els hospitals de Vic o les diferents confradies de la parròquia, entre d'altres. La immensa majoria de testaments (94.3%) no diu res sobre aquest tema (vegeu gràfic VIII.1).

Els pobres són els destinataris més vegades mencionats (vegeu citacions 11, 12, 14, 15, 20, 27, 29, 33-39). La quantitat era fixada en el testament o es deixava a gust dels marmessors o del mateix rector de la parròquia (citacions 11, 12, 20, 27, 29, 33-35 i 37). El dia en què havia de tenir lloc la distribució no sempre és assenyalat en el testament, però alguns testadors deixen escrit que havia de ser el dia del seu enterrament (citacions 15 i 38), el dia dels funerals (citacions 11 i 17) o el "dia apareixerà bé al Sr. Rector per evitar tropells" (citació 20). El lloc on s'havia de donar la caritat poques vegades es concreta. Algunes cases de pagès convocaven els pobres davant llurs portes: "que en las portas de la casa de dit mas Gelabert fos donada charitat a tots los pobres que alli acudirian" (vegeu citacions 15 i 17). D'altres, que també havien practicat aquest costum, en comptes del dia del enterrament i a les portes de casa seva, volen que la caritat sigui feta un altre dia a elecció dels marmessors (citació 27) o bé la destinen a l'hospital de Vic (citació 24).

Els hospitals de Vic, principalment l'hospital general Ramon de Tarrades o "de pobres malalts" i el de la Misericòrdia, són els més assenyalats (citacions 1, 2, 22, 24-26, 28-30); però també ho és l'hospital de la Santa Creu de Barcelona (citacions 1 i 21). Fins aquí les caritats que afecten a les classes més desprotegides de la societat de l'època.

La resta de testadors fan deixes a l'Església a través de les seves institucions o associacions. Algunes caritats han de ser distribuïdes entre tots els bacins de la parròquia (citacions 10 i 16). D'altres van destinades: al bací de les ànimes del purgatori (citacions 1, 4, 6, 9, 20 i 21); al bací, administració, confraria o obra de la Mare de Déu del Roser (citacions 5, 7, 8, 9, 11, 12, 20-22 i 32); al bací de l'Obra de la parròquia (citacions 11-14, 18, 20, 31 i 32); al bací o administració de Sant Isidre ^(citacions) (11, 12, 20 i 22); i al bací de la Mare de Déu de Montserrat (citació 20).

Fora de la parròquia de Folgueroles les caritats afavoreixen: el convent dels caputxins de Vic (citacions 2 i 3); la capella dels Dolors de Vic; (citació 19); l'Obra de Puiglagulla (citació 13); i l'Obra de Sant Cristòfol de la Castanya (citacions 34 i 35).

Dos testadors volen que es doni una certa quantitat de diners al rector o a algun prevere de la parròquia, perquè aquest en disposi segons instruccions rebudes prèviament (citacions 23 i 35).

Hem de considerar a part un llegat, del qual en són destinatàries totes les nenes del poble ("à lo menos á les pobres"). Un testament de començaments d'aquest segle manifesta la voluntat de deixar una escola, regentada per dominiques del Pare Coll, per a instrucció de les nenes de Folgueroles. Són moltes les persones del poble que han passat per aquesta escola i les dones més velles encara es recorden de les monges que la dirigien. Posteriorment, les religioses, en deixar el poble, foren substituïdes per mestres seglars (citació 40).

El que es deixava en aquests llegats, que hem anomenat caritats, era principalment diners. Però també hi ha referències a: blat, xeixa

i pa (citacions 2, 3, 20, 21, 24-26 i 28); robes i mobles (citació 36);
i els ornaments de dir missa (citació 12).

En alguns casos es posen certes condicions als beneficiaris. Un testador, que ha fet una deixa a la Mare de Déu del Roser, vol que se li celebri un ofici al altar del mateix nom (citació 8). Un altre, que fa caritat als pobres a les portes de casa seva, desitja que tots els pobres que hi acudeixin resin un parenostre i una avemaria per a la seva ànima (citació 11).

Caritat, segons l'ofici dels testadors

La majoria de caritats (65.8%) provenen de la població pagesa. L'altre grup que segueix, però a molta distància (18.4%), és poders fàctics (vegeu gràfic VIII.2). Entre els pagesos, com era de suposar, els amos de les cases de pagès es destaquen clarament (90.5%) (vegeu gràfic VIII.3).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	700	93.3	94.3	94.3
Sí	S	42	5.6	5.7	100.0
		8	1.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	700	93.3	94.3	94.3
Sí	S	42	5.6	5.7	100.0
		8	1.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 742 MISSING CASES 8

Gràfic VIII.1 - Llegats piadosos o caritats.

CARIT Caritats by VG5 Recodificació del ofici

VG5

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
N	149	173	13	59	46	20	460
Row Pct	32.4	37.6	2.8	12.8	10.0	4.3	92.4
Col Pct	85.6	98.3	65.0	95.2	100.0	100.0	
Tot Pct	29.9	34.7	2.6	11.8	9.2	4.0	
CARIT							
No ho diu	25	3	7	3			38
Sí	65.8	7.9	18.4	7.9			7.6
	14.4	1.7	35.0	4.8			
	5.0	.6	1.4	.6			
Column Total	174	176	20	62	46	20	498
	34.9	35.3	4.0	12.4	9.2	4.0	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 47.36838 3 .00000
Likelihood Ratio 45.04007 5 .00000

Minimum Expected Frequency = 1.526
Cells with Expected Frequency < 5 = 4 DF 12 (33.3%)

Number of Missing Observations: 252

Gràfic VIII.2 - Relació entre els llegats piadosos i l'ofici dels testadors.

1627

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by CARIT Caritals

CARIT Page 1 of 1

Count	Row Pct	Col Pct	Total
1	56	19	75
2	51	2	53
	74.7	25.3	58.6
	52.3	90.5	
	43.8	14.8	
	96.2	3.8	41.4
	47.7	9.5	
	39.8	1.6	
Column Total	107	21	128
Total	83.6	16.4	100.0

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	10.52523	1	.00118
Continuity Correction	9.01190	1	.00268
Likelihood Ratio	12.33715	1	.00044
Fisher's Exact Test:			
One-Tail			.00071
Two-Tail			.00120

Minimum Expected Frequency = 8.695

Number of Missing Observations: 46

1628

CITACIONS (caritats)

- (1) "Dex y llego al ospital general de la Ciutat de Vich dit de Ramon de Tarradas sinch lliuras per subentio dels pobres malalts que alli estan una vegada tan solament pegadoras.
"Item dex y llego al ospital general de la Sta Creu de Barcelona (...) altres sinch lliuras també una vegada tansolament pagadoras.
"Item deix y llego al Basi de las animas del purgatori de dita Iglesia de folgarolas tres lliuras Barcelonesas (...)" (Rafael Sala, "pages fill legitim y natural de Bartomeu Sala quondam pages ereu del mas Sala", 28-8-1651).
- (2) "Al Hospital de Vich dexo vint reals.
"Vull que seguit mon obit se paste mitia quartera de blat als Pares caputxins de Vich" (Pera Raurell, "pages hereu util y propietari del mas Raurell", 9-7-1657).
- (3) "Es ma voluntat que sian donades de charitat als pares caputxins de la ciutat de Vich tres corderas de blat pastat y cuit" (Jaume Gelabert, "pages hereu util y propietari del mas Gelabert", 17-1-1658).
- (4) "Deix a la Iglesia de Fugarolas als Basins, so es de las Animas deu Reals. Item a la Obra deu sous, Item al Roser sinch sous" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola, "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).
- (5) "Dexo a la obra de N^a S^a del Roser setsa lliuras de las quals vull sem celebrian trenta missas de caritat de quatre sous las restans deixo per la obra de N^a S^a del Roser" (Isidro Codina, 4-7-1669).
- (6) "Deixo al bassi de las animas de la Iglesia parrochial de Fogarolas tres lliuras una vegada tant solament" (Maria Rocha, 3-9-1669).
- (7) "Dexo a la confrarie de Nostra Señora del Roser de dita Parroquia Set Reals dich 14 s." (Joan Soler, pagès, 22-12-1675).

- (8) "Deix y llego una vegada tan solament a N^a Señora del Roser (...) quinse lliuras moneda barcelonesa ab pacte que mon hereu tinga un any de espay de pagarias comensant a discorrer des del dia q(ue) jo morire en avant comptador y q(ue) los Pabordes de dita N^a S^a del roser luego q(ue) tindran cobradas ditas 15 ll. del hereu meu avall escrit tingan obligacio de ferme celebrar en dit altar de N^a S^a del roser un offici de N^a S^a ab assistensia de tres sacerdots donant los la caritat de sinch reals a cada sacerdot y la majoria al r(evere)nt rector y q(ue) dit lo offici tingan de cantar los goigs de N^a S^a y q(ue) perasso dits pabordes los tingan de donar un sou a quiscun sacerdot demes y dit offici y goigs sia per repos de la mia anima (...)" (Miquel Palmarol, "mestre de casas", 28-8-1690).
- (9) "... una lliura vuit sous moneda barcelonesa al baci de N^a Sra. del Roser (...).
"... al Baci de las animas sinch sous (...)" (Perpetua Godayol y Pla de la Sala, "muller de Antoni Godayol Pages hereu del mas Guda-yol", 4-11-1690).
- (10) "Volgue que seguit son obit sie donat a quiscun Baci de dita Parro-chial Iglesia de Folgaroles ll. 10 s. una vegada solament Pagadors" (Eudaldus Puixseslloses, "Agricola Hereus et propietarius mansi Puixses-lloses", 13-8-1692. A Causes Pies i Consentiments).
- (11) "... a la obra de la Pa(rroquia)l Igl(ési)a de Sta. Maria de Folgaro-les dos sous y ha la Administració de N^a Sra del Roser dos sous; y a la de St. Isidro lo matex una vegada tant solam(en)t pagadors.
(...)
"Deix ordenat á mos Marmmissors sien servits á llur coneguda fer charitat als pobres de Jesuchrist lo die de ma funeraria encomanantlos facen rezar la oració del Pare N(os)tre y Ave Maria, p(er) descans y repós de la mia anima ho dels meus" (Maria Anna Oller, vfdua, 4-9-1714).
- (12) "Mana que seguida sa mort sos marmessors comprassen un missal nou per la capella del Vilar del Bosch de Vilallahons si ja ell en vida nol agues comprat.

"Item deixá y llegá a la obra de la Iglesia Parroquial de Folgaroles dalt mencionada tots los ornaments de dir missa ell tindria lo die de son obit.

"Item deixá y llegá per una vegada deu reals a la administració del Roser y sis reals ala administració de St. Isidro de dita Iglesia Parróchial de folgaroles.

"Item mana que per sos marmessors fossen distribuïdas 6 ll. s. ab los pobres de la Parrochia de Fogaroles que serien verdaders pobres per una vegada tant solament". (A Causes Pies i Consentiments, "R(eve)ren)dus Joannes Vilar del Bosch, et Godayol Pr. in dicto loco residens", 5-6-1716).

(13) "Es ma voluntat, que si jo no puch treballár á Ntra. Sra. de Puig la Agulla; á favor de aquella obra deix tres lliuras dotze sous (...), y ala obra de Folgaroles hi llech una vegada duas lliuras" (Josep Palmarol, "M(estr)e de casas", 17-9-1718).

(14) "Deixá per una vegada tant solament trenta lliuras a la obra de la dita Iglesia Parrochial de Folgarolas, a obs de ajudar a dorar lo retaule de St. Chisto de dita Iglesia, o per allo aparexeria esser mes convenient anal R(everen)t R(ec)tor y obrers de dita Iglesia Parrochial.

"Volgué y maná que per una vegada fossen distribuïdes deu lliures de charitat, ab los Pobres de dita Parrochia de Folgarolas". (A Causes Pies i Consentiments, Josephus Pou, "Agricola oriundus a manso Pou", 8-3-1726).

(15) "Maná que en lo die se donaria ecclesiastica sepultura al seu cadaver, que en las portas de la casa de dit mas Gelabert fos donada charitat a tots lo pobres que alli acudirian (...)" (A Causes Pies i Consentiments, Jaume Gelabert, "Pages Hereu del Mas Gelabert", 12-12-1728).

(16) "Deixa, y llega als Bassins, que se acostuman acaptar en dita Iglesia de folgaroles la quantitat de diner á dits mos Marmessors ben vista". (A Causes Pies i Consentiments, "Dr. Joseph Reguer P(reve)re, y R(ec)tor de la Parroquia de Sta. Maria de Folgaroles", 25-2-1735).

- (17) "..., y que a tots los Pobres que acudisen lo dia dels Funerals al dit Mas Gelabert sels fes almoina a coneguda dels Marmessors, revocant en los codicils, lo que avia disposat en son testament, que la almoina fos de una lliura de pa o quatre diners". (A Causes Pies i Consentiments, Marianna Gelabert, "Viuda deixada del quondam Bernat Gelabert Pages hereu del Mas Gelabert", 22-10-1744).
- (18) "Legá al Baci de la Obra de la dita Igl(ési)a Parr(oquia)l de Sta. Maria de Folgaroles 2 ll. moneda Barcelonesa una sola vegada, y no mes pagadoras". (A Causes Pies i Consentiments, Teresa Godaiol, "muller de Joseph Godaiol Pagés hereu del Mas Godaiol", 2-5-1746).
- (19) "Deixá a La Capella de M^a SS^a dels dolors de la Ciutat de Vich 10 ll. una sola vegada pagadoras". (A Causes Pies i Consentiments, Maria Serra, donzella, 26-5-1746).
- (20) "Volgué que sian pastadas tres quarteres de blat per los Pobres repartidor lo dia apareixera be al Sr Rector per evitar tropells.
"5 s. a cada hu dels Bacins de las Animas, de la Obra, de Nra. Sra. del Roser, de St. Isidro, y de nra. Sra. de Monserrat". (A Causes Pies i Consentiments, Joseph Godaiol, "Pages hereu del Mas Godaiol", ?-?-1746).
- (21) "A la Confraria de M^a SS^a del Roser de Folgaroles llegá una quartera de blat o tres lliuras una sola vegada pagadoras, lo mateix llegá al Baci de animas de la Par(roquia)l Igl(ési)a de Folgarolas, lo mateix tambe al Hospital de S^a Creu de Barcelona". (A Causes Pies i Consentiments, Ferriol Guardia y Folchs, "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).
- (22) "Deixá al Hospital G(enera)l de Pobres Maláalts de Vich 5 ll. s. dich sinch lliu(ra)s, una vegada pagadoras.
"Deixá als dos Bacins del Roser, y de St. Isidro de la mateixa Igl(ési)a 3 ll. s. dich tres lliu(res) una vegada pagadoras". (A Causes Pies i Consentiments, "Dr. Fran(cis)co Calderó P(re)b(e)re y R(ecto)r de folgarólas en lo Collégi dels PP. Jesuítas de la Ciutat de Lleyda", 8-8-1748).

- (23) "... 15 ll. (...) moneda Barcelonesa (...), las quals mos Marmessors entregaran al Dr. Fran(cis)co Caldero P(re)b(e)re, y R(ecto)r de Folgaroles, pera que ell ne disposie conforme sap" (Joan Monells, "Trencador de pedra, 24-8-1747).
- (24) "En lloch de la caritat se avia de donar lo dia de son Enterro a las portas de la Casa del Folchs, es sa voluntat se donia, en lloch de esta, al Hospital de Vich dos quarteras de blat, o 6 ll. s. una sola vegada". (A Causes Pies i Consentiments, Margarida Folchs, y Gali, "Viuda deixada de Ferriol Guardia, y Folchs Pages hereu del mas Folchs", 27-4-1753).
- (25) "Deixa una quartera de xeixa al St. Hospital G(enera)l de Vich dit de Ramon de Tarradas". (A Causes Pies i Consentiments, Pere Aguilar, "Pages Massover del Mas Raurell", 14-8-1755).
- (26) "Una quartera de blat al St. Hospital G(enera)l de pobres malalts de Vich". (A Causes Pies i Consentiments, Maria Pujalrreu, "muller de Joan Gelabert Pagés hereu del Mas Gelabert", 29-9-1755).
- (27) "Ordeno y vull que en lloch de la caritat se sol donar en las portas de la Casa del difunt lo dia de son Enterro, se distribuescan dotze lliuras moneda barcelonesa, altre dia a eleccio dels Marmessors, entre los pobres de la Parroquia" (Josep Serrabou, y Godaiol, "Pages hereu del Mas Godaiol (...) fill de Joseph Serrabou Pagés hereu del Mas Serrabou", 20-10-1756).
- (28) "Al Hospital de Malalts de Vich llegá 3 quarteras de blat, i a la Misericordia de Vic = 1 quart(e)ra". (A Causes Pies i Consentiments, Fran(cis)co Puigsesllosas, "Pagés hereu del Mas Puigsesllosas", 27-4-1763).
- (29) "Dexá als Pobres de Jesuchrist, per una vegada, p(e)r caritat 25 ll. s. que las distribuesquian Los Marm(ess)ors al modo los apareguia de major gloria a Deu.
"Dexá al Hospital de Malalts de Vich p(e)r charitat 25 ll. s. per una vegada". (A Llibre de tots los aniversaris y Missas fundats en la Iglesia parrochial de Sancta Maria de Folgaroles, Esteve Serrabou y Godaiol, pagés; Vic, 26-8-1767).

- (30) "Deixo al Hospital de la Misericordia de Vich 35 ll.
 "Deixo al Hospital dels malalts de Vich 25 ll." (Apollonia Puigses-
 llosas, † Guardia, "filla legitima y natural de Felix Guardia Pages
 † hereu del mas de dit nom", 10-6-1774).
- (31) "Deixá a la obra de la Iglesia de Folgarolas quaranta lliuras
 una vegada pagadoras". (A Causes Pies i Consentiments, "R(evere)nt
 Antoni Vilarrubia R(ecto)r de esta Parr(òqui)a", 15-9-1776).
- (32) "Deixá i llegá ala Confr(ari)a del Roser desta Igl(ési)a la quant(i-
 tat) de sinch lliuras barc(elonese)s i a la obra de la propia Igl(ési)a
 dos lliuras barc(elonese)s una vegada pagadoras solam(en)t". (A Causes
 Pies i Consentiments, Joseph Castelló, cirugià, 19-7-1777).
- (33) "Deixo y llego a los Pobres de esta Parr(òqui)a de Folgarolas
 cent lliuras una vegada pagadoras: las que sian distribuidas del
 millor modo apareguia al R(everen)t Rector de dita Igl(ési)a" (Fran-
 (cis)co Aguilar, 8-4-1812).
- (34) "Deixo y llego: a la Obra de la Iglesia Parr(oqui)al de S. Cristofol
 de la Castaña (...) vuit lliuras B(arcelonese)s (...): y set lliuras
 B(arcelonese)s per los pobres de dita Parr(òqui)a a la disposicio
 de son Rector.
 (...)
 "... al Hospital de pobres malalts de la Ciutat de Vich vint y
 cinch lliuras una vegada pagadoras" (Pere Lopez, bracer, 6-1-1820).
- (35) "Deixo y llego á la Obra de la Igl(ési)a Parroqui)al de S. Crsitofol
 de la Castaña (...) vuit lliuras B(arcelonese)s (...); y set lliuras
 B(arcelonese)s per los pobres de dita parroquia, distribuidas per
 son R. Rector.
 (...)
 "... vint lliuras B(arcelonese)s als pobres de esta Parr(òqui)a
 de Folgarolas, distribuidas per son R. Rector.
 "... q(u)e sian entregats al R. J(ose)ph Aguilar P(re)b(e)re,
 habitant en S. Maria de Folgarolas, xixanta y un duros perq(u)e sian
 empleats en obras pias, segons las instruccions q(u)e jo li he donat;
 entenent dita entrega, morint jo de esta indisposicio y no altrament"
 (Pere Lopez, bracer, 11-3-1823).

- (36) "Ropas y muebles míos los albaceas los distribuirán en limosnas á las personas que ellos les agradecerán bien" (Maria Campás, 9-3-1861).
- (37) "Lego á los pobres mas necesitados de esta Parroquia segun juicio del propio Párroco doscientos cuarenta reales, que distribuirán á la brevedad posible dichos Albacías" (Teresa Prat, 7-4-1873).
- (38) "Quiere además que el día de su entierro se distribuyan 50 duros ó sean 250 pesetas para limosnas entre los pobres, á juicio de sus dichos albaceas" (Marciano Benet y Vila, "hacendado de edad 73 años"; Barcelona, 22-5-1877).
- (39) "Quiere, que de sus bienes se gasten cien pesetas parte de ellas en la celebracion de misas para mi alma y obligaciones que yo tenga. Y parte para la distribucion de limosnas á los pobres" (Francisco Rifá y Montané, "labrador casado", 30-8-1894).
- (40) "...: que prenguin deseguida inventari de tot lo que poseexo: que paguin ab diner els drets que tinga sobre á cal Dragó la meva germana ó els meus hereus: que no vulgan plets ab ells: que per fer aquesta paga y (...) els demes gastos se venguin els mobles y bestias que tinga. (...) per fer la subasta del Moliner de Rosanes, que ho fa molt be, y si es necessari, que es venguin la casa que tinch al costat de Cal Campané y el tros de terra, que hi ha aprop de la casanova dels Frares: però no vull que's vengui aquesta casa ni les altres (si tinguessen tambe de vendrer) al Eudal, ni al Campané, ni al Dachs, ni á les seves families, á no ser que les paguessen molt bé, y en igualtat de preu vull, que sigan preferits els Srs. de casa Sala y en Ton Rey. Y una vegada liquidat tot y pagats els drets dels hereus de cal Dragó y gastos del bé, traspas y demes vull que de les tres casas de la plassa s'escullesá la mes apropiat per escola y habitació de religioses y les altres s'arrendin ab les millors condicions á n'algun bon massover, però de cap manera al Endal, el Campanés, el Dachs, ni als seus hereus, a no ser que ho paguessin molt. Y que el producte, ó venta d'aquest arrendament y el de les terres s'entregui juntament ab la casa arreglada per escola á les religioses dominiques del P(are) Coll de Vich ab l'obligació d'ensenyar gratuïtament á les nenes d'aquesta població, á lo menos á les pobres, y si aquestes religioses no poden o no volen l'us de fruit dels meus bens ab el fi ú obligació indicada, vull que s'ofereixi á n'algun altre institut

religios ab iguals condicions y si arribés algun temps que'l local y les meves ventes no poguessen donarse a religioses, vull que'ls administradors dels meus bens, ó siga els meus hereus de confiança ó els meus sucesors destinin les ventes ó en gratificar al Sr. mestre y la Sra. mestra en el cas de que ensenyin bé y cristianament á la quitxalla, ó per un petit hospital en aquesta població y pels pobres malalts fills del poble ó en alguna altre obra bona que'ls aparexi mes necessaria y que redundi á la major gloria de Deu en aquesta població y profit dels meus conterrànis, ya que aquest es el meu unich fi, donar gloria á Deu y fer algun be als meus paisans" (Bartomeu Pedra y Ajats, 22-1-1912).

RESUM (llegats piadosos o caritats)

Els testadors que deixen llegats piadosos o caritats són una minoria. La immensa majoria dels testaments no diuen res sobre aquest tema.

Els pobres són els destinataris més vegades mencionats, però també es fan deixes als hospitals de Vic o Barcelona. Altres atorgants en concedeixen a l'Església mitjançant les seves institucions, confraries o associacions: ànimes del purgatori, Mare de Déu del Roser, Obra de la parròquia, Sant Isidre, etc.

El contingut d'aquests llegats és bàsicament en diner, però també hi ha casos en què el pagament es fa en espècie. Dins aquest mateix capítol hem considerat el llegat d'una escola a les nenes més pobres del poble.

La majoria de caritats procedeixen de la població pagesa (amos) i els poders fàctics.

CLAUSULA DELS DRETS

I

CLAUSULA DE LES DEIXES O LLEGATS

Aquestes dues clàusules les hem considerades juntes perquè en els testaments consultats no era fàcil destriar-les. Hem agrupat tots els fills mascles no hereus universals i totes les filles no hereves universals en un mateix capítol. No sempre queda clar quins fills o filles han rebut la llegítima o el dot i quins no, si el que els deixa el testador és un dret o és simplement un llegat. Tot i això, sempre que s'ha especificat, ho hem tingut en compte (vegeu capítol X. fills mascles no hereus universals i filles no hereves universals).

En aquesta part també es considera el llegat d'usdefruit, que fa el marit a la muller o la muller al marit junt amb l'adjudicació d'altres béns, si s'escau.

El capítol altres persones també hi té el seu lloc. Són els familiars, que no essent ni fills ni filles ni marit o muller usufructuaris, són considerats en els testaments. Així com els llegataris, que no tenint cap lligam de parentiu amb l'otorgant, obtenen alguna deixa.

CLÀUSULA DELS DRETS

Aquesta clàusula és la que ordena pagar les llegítimes i els dots als fills i filles, que hi tenen dret i encara no els han rebut.

"El dret a la llegítima i als dots està per sobre de la voluntat del testador; s'han de pagar tant si el testador hi pensa com no, i encara que no ho vulgui" (Maspons i Anglasell, ⁹27: 142).

CLAUSULA DE LES DEIXES O LLEGATS

En aquesta clàusula el testador ordena el que té inclinació de fer i no hi està obligat. Són deixes d'obligació moral, de devoció, de desig de distribuir part del seu patrimoni de la forma que més li plagui.

"(...); són deures de consciència, d'amistat, d'agraïment, de parentiu, de retorn de favors, de gratitud, de compensació o de qualsevol de les menes d'obligació moral que poden néixer del tracte amb parents i no parents en el transcurs de la vida" (Maspons i Anglasesell, 1927:144)

El llegat és vàlid de qualsevol manera que s'ordini. Se'n poden fer a tothom. El testador pot llegar tota classe de béns i drets, amb l'única condició que estiguin en el comerç dels homes; però se n'ha de reservar una part per a pagar les llegendimes, els dots i l'escreix, a qui estigui obligat. També es poden llegar coses que en aquell moment no existeixen, però que existiran; per exemple, la collita d'un determinat any. Sobre el llegat l'otorgant hi pot posar tota classe de condicions, obligacions, càrregues i substitucions.

"Perquè el llegat tingui efecte, és precís que el legatari mori després del testador; si mor abans, el llegat esdevé nul, i va a l'hereu, perquè queda formant part de l'herència. En canvi si el legatari mor després, encara que no l'hagi cobrat, ni demanat, els seus hereus tenen el dret de reclamar-lo en nom seu, a excepció d'aquells que per sa naturalesa són personalíssims del legatari, com els aliments, el d'alguna pensió per mentre visqui o el d'usdefruit.

"Un llegat comprèn totes les coses accessòries a ell, i el dels drets sense l'exercici dels quals no es podria utilitzar.

"Així, per exemple, el llegat d'una casa comprèn el de les portes de la casa, i el dret de passar pels camins que hi van.

"Altrament, les coses que no hi són accessòries encara que hi siguin barrejades, no hi són compreses; en el llegat d'una casa, per exemple, no hi van compresos els mobles que hi hagi dins, ni

les eines; i en el d'una calaixera, res del que hi ha en els seus calaixos; a menys que de la manera com és escrita la clàusula de la deixa o les seves concordants, se'n dedueixi el contrari.

"El d'una casa amb tot el que es trobi en ella, no comprèn les que hi són accidentalment, i en canvi s'entén a les que accidentalment en són fora; per exemple, el d'una casa de pagès, amb tot el que hi hagi no comprèn la roba del mosso, i en canvi comprèn l'arada que es va deixar en un camp.

"Si el llegat és d'una cosa que n'hi ha vàries, correspon a l'hereu escollir la que ha de constituir el llegat: a menys que el testador digui que vol que sigui el legatari el que triï, perquè llavors ho ha de fer ell, i pot triar la millor" (Maspons i Anglasesell, 1927: 148-149).

El Dret català contempla el dret de l'hereu a guardar-se una quarta part del valor de cada llegat. Aquest dret rep el nom de quarta falcidia. La seva finalitat és que l'hereu no renunciï a l'herència i tingui interès en fer complir el testament. De vegades els llegats pugent tant que l'herència queda reduïda a molt poca cosa, per no dir res. Hi podria haver el perill que l'hereu se'n desentengués i el testament no fos executat, amb el consegüent perjudici per a tots els legataris, que perdrien els seus drets. Aquesta quarta, però, no afecta els llegats piadosos.

"Tant la llegítima, com els dots, com, en general, els drets d'altres, es poden pagar fent-los un llegat; i es consideraran béns pagats mentre el llegat sigui suficient.

"Cal, però, tenir molt present que en aquest cas, com que el llegat no és una deixa graciosa sinó un pagament d'una obligació, en tot allò que representi aquest pagament, el testador no hi pot posar condicions, ni gravàmens de cap mena; l'ha de deixar lliure, i si n'hi posa, són nuls i com si no hi fossin i el legatari ho ha de percebre íntegrament" (Maspons i Anglasesell, 1927: 151).

IX. FILLS I FILLES NO HEREUS-VES UNIVERSALS

Aquest capítol és encapçalat per una introducció teòrica sobre els drets de llegítima i dot, l'escreix i els béns parafernals.

A continuació segueix la part que versa sobre els llegats fets als fills i filles no hereus-ves universals, que es troben en els testaments de l'arxiu parroquial.

Les deixes, siguin o no en concepte de llegítima i/o dot, les hem dividides en: diners en metàl·lic, diners per altres vies, segons els marmessors, roba, mobles, bestiar i/o eines i productes agrícoles, utensilis i joies i estada a la casa paterna; a més de les diverses condicions que els testadors tenen a bé de posar sobre els drets o llegats que fan, entre elles destaquen la de matrimoni espiritual o carnal i la de casar a gust de la família o marmessors.

En cada cas hem volgut saber quina relació hi ha entre aquests llegats i l'ofici de qui els otorga; sempre que la relació ha estat significativa, l'hem tinguda en compte.

La secció de les citacions (transcripcions literals dels testaments consultats) té dos apartats, units per una sola numeració: un per als fills mascles no hereus i un altre per a les filles no hereves. Cada un d'ells es compona de les parts següents: diners en metàl·lic, diners per altres vies, segons els marmessors, estada a la casa paterna i altres béns (a més de diners).

LA LLEGÍTIMA

La llegítima és un dret que tant els fills com les filles tenen sobre el patrimoni de llurs pares: llegítima paterna i llegítima materna.

En el testament s'ha d'ordenar el pagament de la llegítima als fills i filles que no l'hagin rebuda. Només es pot ometre en cas que hagi estat pagada en vida.

"Pera que s'entengui dexada la llegítima y no quedi per tant invalidat el testament n'hi hà prou ab que s'assigni als fills per rahó de llegat o qualsevol altra causa bens en quantia igual, inferior o major que la de la seva llegítima o sensillament se faci menció d'ells.

"En aquèts casos el fill pot demanar suplement de llegítima" (Maspons i Anglasell, 1907: 147).

La llegítima és la quarta part del patrimoni; és a dir, del que queda del patrimoni un cop s'hagin pagat els deutes, restitucions, despeses funeràries i la quarta falcídia, quan es degui. És la quarta part a distribuir entre tots els fills, tant si en té un com si en té molts.

Els fills que tenen llegítima són els nascuts de legítim matrimoni, els fills naturals, els fills adoptius i, en relació amb la mare, els fills espuris. Aquest dret el tenen també els fills pòstums. Però no hi tenen dret els fills il·legítims. Quan parlem de fills, es so breentenen també les filles.

"La llegítima no 's deu més que pera després de la mort, de manera que mentres viu el causant, el llegitimari no té cap dret en lo seu.

"No obstant, el pare pot assignar en vida, llegítima al fill, però dita assignació es sempre revocable, sinó es la assignada al fill emancipat, perquè aquesta val com a tal llegítima desde'l primer moment y pot esser no sols assignada, sinó vàlidament entregada.

"Ab tot, si el fill que la rebé en vida la hagués consumida avans de la mort del pare, pot novament reclamarla al arribar aquesta, de manera que pot esser dit pare obligat a entregarla no sols dues, sinó tres y més vegades" (Maspons i Anglasell, 1907: 145).

En cas que algun dels fills hagués premort, hi tenen dret els seus fills en representació seva. Si no tingués fills, se'n beneficien els pares.

"Així, doncs, perquè el nét tingui llegítima, o part de la llegítima en els béns dels seus avis, és necessari, que el seu pare hagi mort abans que ell i que l'avi; que el seu pare al moment de morir tingués dret a cobrar llegítima dels béns del seu, si en aquell moment també hagués mort, i que a més ell no tingui impediment d'il·legitimitat per a cobrar-ne en els del seu pare.

(...)

"Amb relació a la mare i l'àvia, és exactament igual.

"En parlar de nêts, s'entén parlar igualment de nêtes" (Maspons i Anglasell, 1927: 95-96).

Podem resumir dient que la llegítima és un dret inqüestionable que, en cas de premort del legitimari, passa per línia descendent als seus fills i nêts, naturals o adoptius, o espuris amb relació a la mare; en cas que no hi hagi línia descendent, la llegítima passa a la línia ascendent, pares i avis.

La llegítima no admet gravàmens ni condicions de cap mena. Tots els que es posin sobre seu seran considerats nuls i el legitimari la rebrà en la seva totalitat.

"Les donacions singulars fetes per raó de matrimoni s'entenen a compte de llegítima" (Borrell i Soler, 1923(a): 163).

Si la quantia assignada en testament és inferior a la llegítima, el legitimari pot reclamar fins a obtenir el que en dret li pertoca.

"Al computar la llegítima del fill, s'ha de tenir en compte lo rebut del causant com a llegat, fideicomis, dot, escrex o donació per rahó de matrimoni; les donacions en que expressament facin constar el pare donador i el fill donatari, que 's consideraran com a llegítima,

lo rebut al entrar el fill en Religió y en general tot lo que 'l llegitimari hagués rebut directe o immediatament dels bens del pare o de la mare, excepte aquelles donacions que rebé 'l pare del fill en potestat y que per la mort se confirman.

"Al computar la llegítima de la mare, s'ha de tenir en compte el dot rebut d'ella.

"Al computar la llegítima dels avis, els néts hi han de tenir en compte els bens que 'ls seus pares rebessin d'aquells, a menos que al arribar el moment d'entregarla els haguessin perduts" (Maspons i Anglasell, 1907: 148-149).

Els fruits dels béns, que conformen la llegítima, també s'hi inclouen. Els fruits s'han de començar a comptar des del moment de la mort del pare. En cas que els béns no produeixin fruits, els seus guanys es comptaran a partir del moment de la reclamació del legitimari. Aquest també té dret a demanar suplement de llegítima: "primer quan la que li han assignat es de quantia inferior a la deguda; y según, quan haventla renunciat ab jurament o expressament, conseguex després per la restitució in integrum anular la renuncia" (Maspons i Anglasell, 1907: 152). Però aquest dret no és vàlid fins a la mort del pare i també passa a l'hereu del legitimari.

Els drets de reclamació de llegítima i el seu suplement prescriuen als trenta anys i es transmeten als hereus encara que aquests siguin estranys. La prescripció no comença a córrer des de la mort del pare, sinó des del dia de l'assignació.

EL DOT

En els capítols matrimonials queda expressat el règim dotal. Els capítols són el codi de la família, en ells s'hi reglamenta la vida d'aquesta en el present i en el futur.

"Les seves clàusules més freqüents són, en essència, quatre, i es poden resumir de la següent manera:

"1ª Els pares del nuvi fan donació de béns a aquest, i ell es dóna per pagat dels seus drets.

"2ª Els pares de la núvia fan també una donació a aquesta, i també ella se'n dóna per pagada.

"3ª La núvia posa en mans del marit aquests béns que els pares li han donat perquè els utilitzi com a dot; i el marit, per si sol o conjuntament amb els seus pares, li n'asseguren el retorn i, a més, li prometen un escreix o espoli.

"4ª El nuvi i la núvia, conjuntament, fan hereus de llurs béns els fills que esperen tenir, i fixen en quines condicions.

"Cadascuna d'aquestes quatre clàusules es pot destriar, i realment es destria, en diversos pactes, i és tan ampla la llibertat de convenir-ne, que, essent sempre les mateixes en essència, donen lloc a la ubèrrima varietat que caracteritza el Dret familiar català" (Maspons i Anglasesell, 1935: 28-29).

Així com el pare del nuvi fa una donació al seu fill, el pare de la núvia també li'n fa una a ella, que pren el nom de dot. El fet de dotar a la filla no va en perjudici que aquesta retingui o adquireixi altres béns a més del dot, a títol de parafernals.

"També sol anomenar-se dot el que es dóna al fill no hereu que es casa, a compte de llegítima" (Borrell i Soler, 1923(a): 198) (vegeu citacions 25 i 29).

Els anomenats béns dotals, a més del dot, comprenen també l'escreix. Aquests béns poden ser tants com el donador vulgui, però acostumen a ser d'un valor equivament a la llegítima i d'aquesta manera es considera que ja s'han pagat els drets a la noia. El dot acostuma a tenir un valor semblant a la part de llegítima que toca a la filla.

"L'ascendent que dota una descendent sol donar-li menys del que li tocara per llegítima, per si disminuís el patrimoni del dotant: la qual cosa no priva la dotada de demanar, en son cas i a son temps, suplement de llegítima" (Borrel i Soler, 1923(a): 211).

El dot presuposa la celebració del matrimoni. El pare té l'obligació de dotar la filla. Aquesta obligació passa als seus hereus i en defecte dels hereus del pare passa a l'avi o besavi.

"Els pares o els qui dotin per ells, no poden imposar a la dotada condició ni gravamen de cap mena, en la part del dot que 's pot considerar com a anticipo de llegítima" (Maspons i Anglasell, 1907: 24).

Com hem dit abans, el dot és el que la muller o altre per ella entrega al marit per ajudar-li a sostenir les càrregues del matrimoni. També rep aquest nom el que es dóna a la noia que ingressa en religió; però, en aquest cas, en morir la dotada no s'ha de retornar als hereus.

El béns passen a ésser de la dotada. Si el seu valor és equivalent al de la llegítima, passen a ser-ne sense condicions de cap classe, ja que la llegítima és lliure per a aquell que hi té dret. Si valen més, o els dóna una persona que no està obligada a deixar-li llegítima, s'hi poden pactar condicions i obligacions a complir.

"En essent que la donació ha estat convinguda, la núvia constitueix els béns en dot al qui serà el seu marit; és a dir, els posa en mà d'ell, no perquè passin a ésser seus, sinó perquè en tregui el rendiment possible i n'aprofiti els fruits i rendes per a sostenir la família; i el marit, el seu pare, o tots dos, n'asseguren el retorn amb altres béns seus, o com poden.

"Si, amb el temps, el marit té un daltabaix de fortuna, el dot no en respon, i encara que el marit perdi el seu, no perd el dot. Si és cosa evident que, estant en les seves mans, perilla, o que el fa servir per al que no deu, l'ha de tornar a la seva muller. Fora d'aquests casos, ni el pot perdre, ni la dona mateixa l'hi pot reclamar. El dot és, doncs, una assegurança per a la família, una cosa amb la qual no es pot especular, i la garantia que, encara que la desgràcia plani sobre el cap de casa, la família tindrà en els béns dotals un recurs de vida.

(...)

"En morir la muller, el marit ha de tornar el dot als hereus d'ella. Com que, per regla general, són els fills, si són menors d'edat el segueix administrant com a pare que els manté; però ja el té per altre títol, i jurídicament l'ha de tornar. Ha de tornar els mateixos béns, si així fou convingut al lliurament del dot; altrament, compleix tornant-ne el valor. Per aquest motiu, en aquest segon cas, es diu que el dot és "estimat", perquè, en realitat, no consisteix en allò que el marit ha rebut materialment, sinó en el seu valor o, en termes jurídics, la seva "estimació"; i en l'altre cas, es diu que el dot és "inestimat", perquè, com que l'ha de tornar el mateix que el rep, no s'ha fet constar la seva estimació, és a dir, quant valia.

"En morir el marit, el seu hereu l'ha de tornar a la muller tal com s'havia pactat. La muller, en recobrar-lo, o els seus hereus, si ella ha mort, en poden disposar lliurement, almenys en la part que representa la llegítima que li pertocava en els béns del dotant" (Maspons i Anglasesell, 1935: 37-39).

El dot pot comprendre béns de tota mena: diners, mobles, roba, joies, drets i en general tot el que està en el comerç dels homes.

El pare no té obligació de dotar totes les filles de la mateixa forma, prevalen les circumstàncies especials de cada cas i cada moment. Però, si no es diu tàcitament, se suposa que el dot és igual al donat o promès a altres filles. En cas que la filla es casi a contracor del pare, aquella no pot demanar un dot de quantia superior a la que se suposa tindrà la llegítima paterna.

La filla pot demanar augment de dot, si considera que la quantia és menor al que li correspon. Aquest dret passa als seus hereus i prescriu als trenta anys.

El dot que s'aporta a un segon matrimoni no pot ser inferior al que se li prometé en contraure el primer.

"El dot estipulat a termini és exigible als respectius venciments, i els terminis es compten des de la celebració del matrimoni.

"Del dot que no es paga el dia estipulat se'n deuen interessos legals a favor del marit des que sosté les càrregues de la família; (...)" (Borrell i Soler, 1923(a): 218) (vegeu citacions 33, 102, 180 i 183).

La confessió del marit (dot confessat) de rebre o haver rebut el dot, no n'obliga la restitució. Quan la confessió és feta en testament no té cap efecte.

"El dot que no consta entregat al marit sinó per confessió d'ell mateix -dot confessat- té menys eficàcia que si l'entrega fou feta baix fe de notari o declarada per executòria.

(...)

"La confessió feta en testament -encara que abans s'hagués promès dot- val merament com a un llegat; per la qual cosa perdria son eficàcia com a dot si la perdés com a llegat; i, a més, no disfruta els privilegis dotals. Si el marit, en testament, confessés d'haver rebut més del que consta pagat en època, l'excés no val com a llegat, sinó que es presum el dit per error" (Borrell i Soler, 1923(a): 228-229).

Els fruits del dot pertanyen al marit, però han de ser aplicats al sosteniment i necessitats de la família. Del que sobri, en pot disposar lliurament.

Si un tercer embarga els béns del marit, la muller pot recórrer a l'opció dotal.

"Opció dotal és un privilegi concedit a la dona casada o vídua i als seus fills hereus, a virtut del qual, si un tercer embarga béns del marit, fundat en títol menys preferent que el de la dona, aquesta o els dits fills hereus poden apoderar-se i retenir els béns mobles i, si no són prou, els immobles del marit que sien necessaris i suficients per assegurar els crèdits dotals" (Borrell i Soler, 1923(a): 249).

Com que el dot és destinat a sostenir les càrregues del matrimoni, un cop dissolt aquest, el dot s'ha de restituir a la muller o a sos hereus. Els pactes de reversió i de què el dot passarà als fills no impedeix a la dona de reclamar-lo, puix que s'entén que aquests pactes no s'han de complir fins a la mort de la dotada.

"Tota persona, en constituir dot, pot estipular, per pacte exprés, que, morta la dotada, li revertirà el dot o que passarà als seus fills o als seus hereus; però la reversió només sol pactar-se pel cas que la dona mori sense fills" (Borrel i Soler, 1923(a): 262) (vegeu citacions 26 i 175).

S'ha de restituir la totalitat del dot, incluídes joies i robes de la muller, encara que el marit o els seus hereus no la tinguessin. La muller o els seus tenen dret a la tenuta (vegeu capítol X. Usdefruit)

"A falta de pacte lícit que ho modifiqui, el dot consistent en immobles s'ha de tornar immediatament, i el que consisteix en altres coses, en el terme d'un any; (...)" (Borrell i Soler, 1923(a): 263).

De la restitució del dot en responen els béns del marit.

"Els béns dotals inestimats s'han de tornar tal com són al temps de la restitució, sens perjudici de l'obligació del marit d'indemnitzar els perjudicis que li sien imputables; però no s'han de restituir les coses destruïdes sense dol ni culpa; per la qual cosa, els mobles i robes que no apareixen es poden considerar consumides o destruïdes per l'ús, quan han passat molts d'anys de l'entrega, segons apreciació del tribunal.

"Si s'han venudes les coses dotals, se n'ha de tornar el preu; i si han estat substituïdes per altres, la dotada té acció útil per reivindicar aquestes" (Borrell i Soler, 1923(a): 264-265).

"Ni la dona ni els seus hereus no es poden prendre els béns dotals per sa pròpia autoritat; sinó reclamar-los al marit o a sos hereus. Si aquells els prenguessin, els segons podrien usar interdicte per recobrar-les" (Borrell i Soler, 1923(a): 267).

El marit té el dret de treure dels béns dotals les despeses funeràries de la seva muller. En canvi, no té dret a reintegrament per a les despeses de la darrera malaltia d'aquella.

L'ESCREIX

La dona porta el dot al matrimoni i el marit en agraïment li fa donació de l'escreix o espoli.

L'escreix no es deu, si no es pacta, perquè és voluntari; però tota donació feta pel marit a la muller en els capítols matrimonials s'entén com a escreix i, com a donació feta en capítols, és irrenunciable i no necessita insinuació. Així mateix, l'augment de dot fet pel marit té la consideració d'escreix i no de dot. L'escreix presuposa la celebració del matrimoni.

"És un deute del marit que rarament ha de pagar en vida, però sol assegurar-se amb hipoteca; per la qual cosa constitueix una reserva de la família, per al cas de ruïna del marit; i, mort ell, un recurs per a la dona i els fills.

"El D(ret) català expressa que es pacta per raó de la virginitat de la desposada: sia com a homenatge, sia com a indemnització de sa pèrdua; però també es pacta per les condicions personals de la núvia i en correspondència al dot. La consideració de la virginitat no és absoluta; car es pot estipular a favor de la vídua; però no l'adquireix la que es casa com a donzella i no ho és. També es pot considerar com una remuneració del treball de la dona, a semblança de la soldada del pubill; però no es guanya per anyades, sinó tot d'un cop: tal volta per sa relació amb la virginitat.

"(...). A Vic i altres comarques l'escreix sol consistir en 1/3 del dot, si no és molt quantiós.

"(...), si no es paga tot el dot, solament hi ha obligació de pagar una part d'escreix proporcional a la del dot que s'entrega; (...). D'aquí que ha de provar l'entrega del dot el que reclama l'escreix" (Borrell i Soler, 1923(a): 276-278).

L'escreix és un crèdit contra el marit, que no se li pot reclamar mentre dura el matrimoni, puix que ell en té l'usdefruit. Si no es pacta el contrari, l'escreix és dels fills a parts iguals. Aquests

l'adquiriran en dissoldre's el matrimoni, però mentre dura és dels pares. Entretant el pare o la mare són vius, l'usufructuen i els fills no tenen dret a reclamació, encara que l'escreix s'hagués estipulat a favor d'ells.

"L'escreix no es dona, sinó que es promet, perquè els béns que el formen, que són del marit, no passen a mans de la muller, sinó que segueix tenint-los ell. Per aquest motiu, durant el matrimoni, no pot ésser reclamat, si no és en aquelles circumstàncies excepcionals en què també pot ésser-ho el dot.

"D'aquí ve que si el matrimoni no té fills, pràcticament és com si no s'hagués pactat, i en dissoldre's el matrimoni, queda extingit, i els béns que el formaven segueixen essent patrimoni del marit, o, si ha mort, dels seus hereus. Si el matrimoni és amb fills, és dels fills; quan mor primer la mare, queda d'ells per parts iguals, però no el poden reclamar fins que el pare ha mort. Quan és el pare qui mor primer, també queda d'ells, però la mare hi té l'usdefruit, i l'hi han de respectar mentre visqui. Això no obstant, la mare té el dret d'escollir entre l'usdefruit del total, o quedar-se'n la meitat en propietat i deixar-se perdre l'usdefruit de l'altra; i els fills s'hi han de conformar. En aquest cas, en morir el pare, mare i fills poden disposar de llur part com els plagui.

"Alguna vegada prometen l'escreix, no pas el marit sol, sinó el marit i el seu pare o pares; però aquesta circumstància no altera el seu règim, si no és que, en el cas de no haver-hi fills, els béns que el formaven queden per a aquell de qui eren, i, per tant, no sempre tots per al marit" (Maspons i Anglasell, 1935: 39-40).

La família viu dels fruits i rendes que li aporten la donació feta al nuvi pel seu pare, el dot de la núvia i l'escreix que aporta el marit, perquè poques vegades el marit i la muller poden disposar dels béns. Tant la donació al marit com el dot a la muller solen ser béns gravats i condicionats, i l'escreix és una promesa que no s'ha de complir mentre duri el matrimoni.

"El que sempre és per al cap de casa són els fruits i rendes que tots aquests béns produeixen; ho són sense cap condició, amb facultat de disposar-ne lliurement per a sostenir la família i les despeses que ocasiona, siguin de la mena que siguin" (Maspons i Anglasesell, 1935: 41).

La família subsisteix gràcies a aquests fruits i rendes i al que guanyen treballant tots els qui la formen. Segons la quantitat de rendes i fruits, la família serà qualificada de rica o de pobra.

ELS BÉNS PARAFERNALS

Dels béns dotals no en poden disposar ni el marit ni la muller, però aquesta pot disposar d'altres béns anomenats parafernals, que no són el dot. Tenen un caràcter extradotal. La muller en pot disposar de la mateixa manera que si fos soltera. El marit no hi té cap dret.

"Són bens parafernals els que té la muller al temps de contraure matrimoni y no tenen el caràcter de dotals.

"No obstant, les caxes, mobles y altres presents fets pèl pare a la filla al temps del casament y per rahó d'ell, per costum s'entén que son bens dotals, encara que espressament no s'hagin incluit en el dot" (Maspons i Anglasell, 1907: 85).

Els fruits que donen els béns parafernals són propietat exclussiva de la muller, tret del cas que aquesta no hagi aportat dot al matrimoni, perquè aleshores s'hauran d'aplicar al sosteniment d'aquest.

"Els règims que no toleren o restringeixen els parafernals, estimulen l'absolutisme del marit, (...)" (Maspons i Anglasell, 1935: 51).

El 30.5% dels testaments consultats assenyalen fills mascles no hereus universals (vegeu gràfic IX.1) i el 42.0% indiquen filles no hereves universals (vegeu gràfic IX.2). Des d'una perspectiva global podem dir que gairebé la meitat dels otorgants (48.4%) mencionen fills o filles o ambdós que no són hereus universals (vegeu gràfic IX.3).

Més de la meitat dels llegats o deixes fets als fills (52%) i filles (54%) són en concepte de dot i/o llegítima (vegeu gràfics IX. 4 i 5). Així ho fan constar també ^{gairebé la meitat (48.3%) de} testadors que tenen fills d'ambdós sexes; un 7.2% ho estableix només per als nois i un 5.6% sols per a les noies (vegeu gràfic IX.6).

No és significativa la relació entre el concepte de dot i/o llegítima dels llegats i l'ofici dels testadors, ja que tots els estaments socials, en què hem dividit el nostre estudi, es destaquen en seguir els mateixos criteris per als fills que per a les filles.

En alguns testaments es deixa per llegat el dot o part d'ell (citacions 5, 20, 60 i 132), en altres es fa referència a la reserva feta en els capítols matrimonials (citacions 23, 24, 91, 96 i 98).

DINERS EN METÀL·LIC

El 79.7% dels donants deixen diners en metàl·lic als fills (vegeu gràfic IX.7) i el 81.9% en deixen a les filles (vegeu gràfic IX.8). El 75% dels qui tenen fills i filles en deixen a ambdues parts (vegeu gràfic IX.9) (vegeu citacions 1-37 i 69-107).

La majoria de testadors lleguen lliures i/o sous a la seva descendència, però cap a finals del segle XIX trobem altres tipus de moneda. A fi de poder-ho computar tot junt en una mateixa operació estadística, hem passat totes les quantitats a sous tenint en compte les següents equivalències (extretes, la majoria, dels mateixos testaments):

1 ll(iura) = 12 s(ous) = 240 d(iners)

1 ll = ~10 rals = 12 sous

1 ll = ~2.67 ptes = ~10 rals

25 ll = 66 ptes . 2 rals 67 cts.

35 ll = 93 ptes 33 cts.

1 dobla = ?

1 cruzado de Portugal = 9 rals moneda catalana

1 duro = 5 ptes de plata

1 duro = 1 ll. 17 s. 6 d.

1 onza (en or o plata) = ?

Si es donen diners en metàl·lic a més d'un fill o a més d'una filla, es té en compte la quantitat més alta, que sol ser la que es dona als fills o filles per casar. Als casats, ja dotats, els donen sempre quantitats més baixes, freqüentment com a suplement de llegítima.

Si no es diu la quantitat que es dona als nois i noies per casar (perquè no en tenen o no consta) i sí que es diu la quantitat que s'adjudica als fills o filles casats com a dret de llegítima o suplement d'aquesta, es computa la quantitat anotada, que sol ser sempre en sous. És per aprofitar aquesta informació, que la suma final és en sous i no en lliures. Si volem saber la quantitat en lliures, només hem de dividir la suma per dotze sous que té cada lliura.

Les quantitats més vegades apuntades per als fills són: 120 sous o 10 lliures (13.1%), 5 sous (11.9%) i 300 sous o 25 lliures (10.2%). I per a les filles: 5 sous (15.4%), 300 sous o 25 lliures (13.4%) i 360 sous o 30 lliures (7.9%) (vegeu taules IX. 1 i 2). La mitjana és de 362.966 sous per als fills i de 1118.966 sous per a les filles. Amb una mediana de 120 sous i 300 sous i una moda de 120 sous i 5 sous, respectivament. La quantitat mínima per a fills i filles és de 1 sou i la màxima de 8400 per als fills i de 120000 per a les filles.

Per tant les filles tenen una mitjana més alta en diners en metàl·lic que no pas els fills i a més també tenen quantitats més altes. A l'hora tenen també una dispersió típica més alta (7759.101) que la dels fills (965.605) (vegeu gràfics IX.10 i 11).

En agrupar aquestes dades en intervals, veiem que prop de la meitat de les filles (42.9%) obtenen d'1 a 120 sous, que és el mateix que es concedeix a la majoria dels fills (58.5%) (vegeu gràfics IX.12 i 13). A partir d'aquesta quantitat, a mesura que creix el nombre de sous, disminueix la freqüència tant per als nois com per a les noies. Això ens dona una correlació de Pearson clarament significativa (0.8584) entre aquestes dues variables.

FILLS AMB FILLES

Coefficient 0.8584

Casos vàlids (131)

Significació 0.000

La majoria dels otorgants, que tenen fills i filles, donen les mateixes quantitats en diners en metàl·lic tant als fills d'un sexe com als de l'altre (51.1%) (vegeu gràfic IX.14).

Diners en metàl·lic, segons l'ofici dels testadors

En la població pagesa els nombres que més vegades es repeteixen són: 300 sous o 25 lliures (14.3%) i 120 sous o 10 lliures (11.9%) per als fills; 300 sous o 25 lliures (10.8%) i 5 sous (7.7%) per a les filles (vegeu taules IX.3 i 4).

En el grup format pels jornalers del camp sobresurten: 5 sous (22%) i 300 sous o 25 lliures (14.6%) per als fills (vegeu gràfic IX.17); 5 sous (22.6%), 300 sous o 25 lliures (16.1%) i 360 sous o 30 lliures (12.9%) per a les filles (vegeu taula IX.5).

Els poders fàctics pràcticament no tenen representació en aquestes dues variables, ja que bona part d'ells han triat el camí del celibat.

En el ram de la construcció puntegen les quantitats següents: 600 sous o 50 lliures (21.4%), 72 sous o 6 lliures (14.3%) i 5 sous (14.3%) per als fills (vegeu gràfic IX.19); 5 sous (11.5%), 15 sous (11.5%) i 1200 sous o 100 lliures (11.5%) per a les filles (vegeu gràfic IX.20).

En el grup vestir-tèxtil la mostra per als fills és molt petita i només es destaca amb poca diferència la quantitat de 60 sous o 5 lliures (33.3%), la qual cosa fa que no sigui gaire significativa (vegeu gràfic IX.21). Tot i que la mostra per a les filles és un xic més gran, el nombre que sobresurt també és poc significatiu: 300 sous o 25 lliures (16.7%) (vegeu gràfic IX.22).

Respecte als fills, la població pagesa (890.214) i el ram de la construcció (401.857) són els únics grups que superen la mitjana de la població total (362.966). Les altres dues capes de població: vestir-tèxtil (194.000) i jornalers del camp (112.610) es queden molt per sota (vegeu gràfics IX.15, 17, 19 i 21).

Pel que fa referència a les filles, els pagesos (1566.554) donen una mitjana força més alta que la de la població total (1118.118) i molt superior a la dels altres tres grups: vestir-tèxtil (638.500), ram de la construcció (452.769) i jornalers del camp (220.581) (vegeu gràfics IX.16, 18, 20 i 22).

Les quantitats mínimes i màximes assignades per cada estament social són les següents, respectivament: pagesos (6 i 8400 sous per als fills; 5 i 24000 sous per a les filles), jornalers del camp (5 i 564 sous per als fills; 3 i 1200 sous per a les filles), ram de la construcció (5 i 1200 sous per als fills; 5 i 1500 sous per a les

filles) i vestir-tèxtil (36 i 600 sous per als fills; 5 i 3000 sous per a les filles). La població pagesa és qui dóna les màximes més altes i els jornalers del camp les més baixes. Les filles en totes les capes socials superen als fills tant en la mitjana com en les quantitats màximes.

En agrupar en intervals els nombre de sous deixats als fills, es fan paleses les mateixes diferències que hem vist anteriorment. El 73.2% dels jornalers del camp i el 66.7% del grup vestir-tèxtil no donen més de 120 sous als seus nois. El ram de la construcció es reparteix equitativament entre: fins a 120 sous (28.6%), de 121 a 300 sous (21.4%), de 301 a 600 sous (28.6%) i de 601 a 1200 sous (21.4%). El 72.7% dels qui lleguen de 601 a 1200 sous són pagesos i també ho són el 80% dels qui indiquen més de 1200 sous (vegeu gràfic IX.23). Entre la població pagesa hem de diferenciar els amos dels masovers. Els intervals fins a 120 sous (80%) i de 121 a 300 sous (75%) són apuntats pels masovers, principalment. En canvi, les agrupacions de 601 a 1200 sous (83.3%) i de més de 1200 sous (100%) són assenyalades pels amos (vegeu gràfic IX.24).

Les diferències entre els estaments socials, en què hem dividit el nostre estudi, no són tan significatives pel que respecta a les filles (vegeu gràfic IX.25). En aquest cas encara no arriben a la meitat (46.8%) els jornalers del camp que no deixen més de 120 sous a les seves noies; en canvi, augmenten els altres grups: de 121 a 300 sous (24.2%), de 301 a 600 sous (24.2%) i de 601 a 1200 sous (4.8%). El ram de la construcció també és molt repartit; tot i això, el percentatge més alt (34.6%) és per a l'interval fins a 120 sous. Semblantment podríem dir del grup vestir-tèxtil, que tot i tenint els percentatges més alts a fins 120 sous (33.3%) i de 121 a 300 sous (33.3%), arriba

a un 16.7% en l'interval de més de 1200 sous. Respecte a la població pagesa, que també es reparteix entre tots els intervals, es destaquen els pagesos (36.9), que assignen fins a 120 sous a les seves filles; alhora aquesta població representa el 73.3% dels qui els concedeixen més de 1200 sous. En aquest cas, com en l'anterior (fills), el 100% dels qui donen més de 1200 sous a les noies són amos. Els masovers són majoria en els altres intervals: fins a 120 sous (70%), de 121 a 300 sous (71.4%), de 301 a 600 sous (55.6%) i de 601 a 1200 sous (60%) (vegeu gràfic IX.26).

DINERS PER ALTRES VIES

Es poc freqüent que els testadors deixin diners per altres vies, és a dir, no en metàl·lic, als seus fills i filles. En els testaments consultats només ho hem trobat en un 4.5% per als fills (vegeu gràfic IX.27) i en un 1.6% per a les filles (vegeu gràfic IX.28) (vegeu també citacions 38-45 i 108-110).

En ser una mostra tan petita no és significativa la relació entre els diners per altres vies adjudicats als fills i els diners per altres vies cedits a les filles. Com tampoc no ho és la relació entre la igualtat o diferència entre fills i filles d'un mateix testador a l'hora d'obtenir diners per altres vies i l'ofici de l'otorgant.

Els diners per altres vies deixats als fills són: drets sobre una casa (vegeu citacions 39 i 41); el seu lloguer durant uns determinats anys (citació 42); els sufragis pagats per a l'ànima del llegatari (citació 43); una vinya, un hort i la meitat d'una casa (citació 44); les anualitats de la societat de quintos (citació 45); drets sobre el dot de la mare (citació 38); el manteniment durant els estudis (citacions 2 i 40), etc.

Respecte a les filles trobem: una casa (citació 108); la meitat d'un hort (citació 109); diners sobre un censal, que li fa una altra persona (citació 110), etc.

SEGONS ELS MARMESSORS

Alguns otorgants deixen la quantitat i classe dels llegats, encara que siguin en concepte de dot i/o llegítima, a gust dels marmessors (i/o hereu o altres familiars). El percentatge que es refereix als fills (15.6%) és una mica més baix que el que afecta a les filles (17%) (vegeu gràfics IX.29 i 30). El 18.6% de les persones testadores, que tenen fills i filles, ho deixen a gust dels marmessors tant per als nois com per a les noies (vegeu gràfic IX.31).

La relació entre les diferències existent entre germans de sexe oposat i l'ofici dels testadors no és significativa, puix que tots els estaments socials sobresurten en deixar-ho a mans dels marmessors, tant per als fills com per a les filles (vegeu citacions 46-48 i 111-119)

ROBA

En alguns testaments es mencionen peces de roba, que es deixen als fills (3.6%) i, sobretot, a les filles (18.6%) (vegeu gràfics IX.32 i 33). Dels qui tenen fills i filles, només un 1.7% en deixa a ambdós sexes i un 9.6% únicament a les filles; no hi ha ningú que en deixi als nois i no a les noies (vegeu gràfic IX.34).

Aquí tampoc no és significativa la relació amb l'ofici del testador, ja que en totes les capes socials la immensa majoria dels qui deixen roba indiquen les filles.

De la roba deixada als fills, no sempre se'n concreta la classe i la quantitat (vegeu citacions 60 i 65). Els casos en què es fa,

indiquen roba de llit principalment: mårfega o matalàs, llançols, flassada, vànova i coixineres (vegeu citacions 55, 57, 62, 63, 66 i 67).

La roba assignada a les filles, sigui com a dot i/o llegítima o simplement com a llegat, és més variada que la que es deixa als fills. Una bona part dels otorgants no en concreten la classe i quantitat (citacions 148, 149, 152, 153, 155-158, 161, 163, 164, 167, 177, 179, 182, 184 i 185). Una testadora deixa la roba que hi hagi a la seva habitació el dia que ella mori (citació 162) i una altra vol que la noia esculli la roba que més li agradi (citació 147). A part d'això, en els testaments hem trobat: una cana d'estamenya (citació 133), peces de bri (citació 143), tovalloles (citacions 130-133, 139, 147, 170, 186 i 187), aixugamans (citacions 131, 132 i 139) i sacs (citació 132). També roba de llit: llançols, principalment (citacions 128-133, 139, 141, 150, 151, 165, 166, 168, 170, 173, 176, 178, 180, 186 i 187), coixineres (citacions 131-133, 139, 151, 168, 170 i 180), vànoves (citacions 131, 132, 147 i 165), mårfegues (citacions 132, 133 i 150) i flassades (citacions 141 i 150). O roba de taula: estovalles (citacions 130-133, 139, 165 i 187) i tovallons (citacions 130, 131, 133, 139, 150, 151, 170, 180 i 186). Però la roba més mencionada és la de vestir, tant si es fa referència només a "tota la roba de port" de la difunta (citacions 143, 150, 165, 170, 172, 174 i 181), com si es detallen les peces que es deixen a les filles: vestit (citacions 130, 135, 138, 142, 171, 175 i 186), vestit d'estamenya (citacions 127, 137 i 160), vestit nupcial (citació 139), faldilles (citacions 129, 133, 145, 159 i 180), faldilló (citació 150), camises (citacions 130, 139, 146, 170, 178, 180 i 186), mocador del coll (citació 171), manto (citacions 127, 130 i 132), caputxa (citació 171) i "capells amb els embornosos" (citació 136).

MOBLES

Els 2.7% dels testadors, que tenen fills mascles no hereus, els deixen mobles en els seus testaments, així com l'11.3% dels qui tenen filles que no són hereves universals (vegeu gràfics IX.35 i 36).

Dels otorgants, que tenen fills d'ambdós sexes, només un 1.7% (igual que en la roba) deixa mobles a uns i altres; un 5.6% només en cedeix a les noies i un 0.6% únicament als nois (vegeu gràfic IX.37).

Un cop més no és significativa la relació entre l'ofici dels testadors i el deixar mobles als fills i filles.

Entre els mobles llegats als fills hi ha: caixes, llits, taules i calaixeres (citacions 54, 61, 63, 64, 67 i 68).

Les caixes són el moble que amb més freqüència es deixa a les filles (citacions 127, 128, 130, 132, 133, ¹³⁶138, 139, 144, 145, 147, 151, 154-156, 160, 164-167, 169-171, 180 i 182). També s'indiquen: calaixeres (citacions 175 i 186), una pastera (citació 141) i una taula (citació 165).

BESTIAR, EINES I PRODUCTES AGRÍCOLES PER ALS FILLS

Només un 1.3% dels testadors, que tenen fills mascles no hereus universals, els deixen bestiar (vegeu gràfic IX.38): bous, nodrissos, ovelles, matxos i cabres (citacions 56, 58 i 67).

Únicament també un 1.3% dels otorgants deixen eines i productes agrícoles als seus fills no hereus (vegeu gràfic IX.39). Entre les eines hi ha: aixades, pales i també una carrossa (citacions 53, 54 i 67). El blat i la xeixa són els productes agrícoles mencionats (citacions 56 i 59).

UTENSILIS I JOIES PER A LES FILLES

En aquest cas, com en el del bestiar, eines i productes agrícoles per als fills, són molt pocs els testaments que lleguen utensilis i joies a les noies no hereves universals (vegeu gràfics IX.40 i 41).

Només un 2.3% dels testadors amb filles deixen: una olla de ferro, un parolet d'aram, una olleta d'aram, un torn, una romana, un perol i un erer (vegeu citacions 132, 133, 141, 147, 150 i 165).

Solament dos testaments (0.6%) assenyalen joies per a les filles: un no ho concreta (citació 134) i l'altre indica un anell (citació 140). Encara que no siguin joies, en el sentit més estricte de la paraula, en aquest apartat hi poden tenir cabuda una campaneta de plata i una cullereta del mateix metall, que són esmentades en altres dos testaments (citacions 131 i 133, respectivament).

ESTADA A LA CASA PATERNA

Un llegat diferent dels que hem comentat abans és el de l'estada a la casa paterna, especialment indicat per als fills i filles no hereus, que s'han quedat solters. Els fills hi són contemplats en minoria (5.4%) respecte a les filles (8%) (vegeu gràfics IX.42 i 43).

Entre els testadors, que tenen fills d'ambdós sexes, el 3.4% deixa l'estada a la casa pairal a tots per igual, el 2.8% només menciona nois i el 1.7% sols es refereix a les noies (vegeu gràfic IX.44).

Aquí tampoc no és significativa la relació entre l'ofici dels testadors i el fet de deixar l'estada a la casa paterna als fills i filles solters. La mostra és molt petita, només dotze casos.

La citació 49, a més de llegar l'estada a la casa, deixa al legatari l'ús dels mobles (vegeu citacions 49-52 i 120-126).

CONDICIONS SOBRE EL LLEGAT O DEIXA

La més freqüent és la del matrimoni o entrada en religió. És més sovint anotada per a les noies (46%) que no pas per als nois (32.1%) (vegeu gràfics IX.45 i 46). El 26.4% dels testadors, que tenen fills i filles, posen aquesta condició a ambdós sexes; el 17.4% només a les filles i el 5.1% solament als fills (vegeu gràfic IX.47).

En aquesta variable (matrimoni), com en la de casar a gust, que veurem a continuació, no són significatives les relacions que ambdues estableixen amb l'ofici dels testadors.

Una altra condició, que trobem de tant en tant en els testaments consultats, és la de casar a gust dels marmessors, el pare o la mare, o l'hereu. Apareix amb més freqüència per a les noies (5.8%) que no pas per als nois (0.4%) (vegeu gràfics IX.48 i 49).

Hem trobat altres condicions, encara que no amb la mateixa assiduitat que les dues esmentades: en cas que el llegatari o els seus fills no arribin a l'edat de testar (citacions 5, 11, 78, 126 i 165); cal que es diguin certa quantitat de misses (citacions 75 i 132); si no hi ha matrimoni, la deixa es redueix (citacions 74, 116 i 182); el llegatari ha de viure en unió amb la família i treballar per a ella (citació 45); en cas de desavinença amb l'hereu, deixa al fill o filla altres béns (citacions 9, 20, 99, 126 i 161), etc.

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
No en tenen	0	387	51.6	51.6	51.6
En tenen	1	363	48.4	48.4	100.0
Total		750	100.0	100.0	

Value Label	Value	Frequency	Valid Percent	Cum Percent
No en tenen	0	387	51.6	51.6
En tenen	1	363	48.4	100.0

Valid cases 750 Missing cases 0

Gràfic IX.3 - Tinença de fills o filles o ambdós no hereus universals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	109	14.5	48.0	48.0
Sí	S	118	15.7	52.0	100.0
		523	69.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0		

VALID CASES	MISSING CASES	FREQUENCY
227	523	40
		80
		120
		160
		200

Gràfic IX.4 - Dot i/o llegítima per als fills no hereus universals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	145	19.3	46.0	46.0
Si	S	170	22.7	54.0	100.0
		435	58.0	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	145			
Si	S	170			
		80			
		120			
		160			
		200			

VALID CASES 315 MISSING CASES 435

Gràfic IX.5 - Dot i lilegtima per a les filles no hereves universals.

DOT1 Dot 1 legitima per als fills by DOT2 Dot 1 legitima per a les filles

DOTZ Page 1 of 1

		Count		Row Pct		Col Pct		Tot Pct	
DOT1		N	%	N	%	N	%	N	%
No ho diu	S	70	10	87.5	12.5	84.3	10.3	38.9	5.6
	Sf	13	87	13.0	87.0	15.7	89.7	7.2	48.3
	Total	83	97	46.1	53.9	100.0			

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	99.27165	1	.00000
Continuity Correction	96.29614	1	.00000
Likelihood Ratio	110.88243	1	.00000
Minimum Expected Frequency	36.889		

Number of Missing Observations: 570

Gràfic IX.6 - Relació entre el dot i/o la llegitima per als fills i per a les filles.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	46	6.1	20.3	20.3
Sí	S	181	24.1	79.7	100.0
		523	69.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	46	6.1	20.3	20.3
Sí	S	181	24.1	79.7	100.0
		523	69.7	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 227 MISSING CASES 523

Gràfic IX.7 - Diners en metàl·lic per als fills no hereus universals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	57	7.6	18.1	18.1
Sí	S	258	34.4	81.9	100.0
		435	58.0	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
No ho diu	I	57
Sí	I	258
	I	160
	I	80
	I	240
	I	320
	I	400

VALID CASES 315 MISSING CASES 435

Gràfic IX.8 - Diners en metàl.lic per a les filles no hereves universals.

FILLES

		COUNT	FILLS			ROW
	I	NO	ho	di	SI	TOTAL
ROW	PCT	ho	di	SI		
COL	PCT	IN	IN	IN		
TOT	PCT	IN	IN	IN		
N		32	7			39
No ho diu		82.1	17.9			21.7
		84.2	4.9			
		17.8	3.9			
S		6	135			141
SI		4.3	95.7			78.3
		15.8	95.1			
		3.3	75.0			
COLUMN		38	142			180
TOTAL		21.1	78.9			100.0

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
106.39720	1	0.0000	8.233	NONE
111.01927	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	
NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS =				570

Gràfic IX.9 - Relació entre els diners en metàl·lic per als fills i per a les filles.

VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	2	.3	1.1	1.1
5	21	2.8	11.9	13.1
6	2	.3	1.1	14.2
7	1	.1	.6	14.8
10	5	.7	2.8	17.6
13	1	.1	.6	18.2
15	6	.8	3.4	21.6
24	4	.5	2.3	23.9
25	1	.1	.6	24.4
29	1	.1	.6	25.0
30	1	.1	.6	25.6
36	10	1.3	5.7	31.3
48	2	.3	1.1	32.4
60	14	1.9	8.0	40.3
72	7	.9	4.0	44.3
96	2	.3	1.1	45.5
120	23	3.1	13.1	58.5
180	9	1.2	5.1	63.6
240	4	.5	2.3	65.9
296	1	.1	.6	66.5
300	18	2.4	10.2	76.7
319	1	.1	.6	77.3
360	11	1.5	6.3	83.5
480	1	.1	.6	84.1
540	2	.3	1.1	85.2
564	1	.1	.6	85.8
600	6	.8	3.4	89.2
660	1	.1	.6	89.8
672	1	.1	.6	90.3
720	2	.3	1.1	91.5
840	1	.1	.6	92.0
900	1	.1	.6	92.6
1080	1	.1	.6	93.2
1200	7	.9	4.0	97.2
2400	1	.1	.6	97.7
3600	1	.1	.6	98.3
4800	1	.1	.6	98.9
7200	1	.1	.6	99.4
8400	1	.1	.6	100.0
.	574	76.5	MISSING	
TOTAL	750	100.0	100.0	

Taula IX.1 - Suma total de sous per als fills no hereus
(població: total).

1076

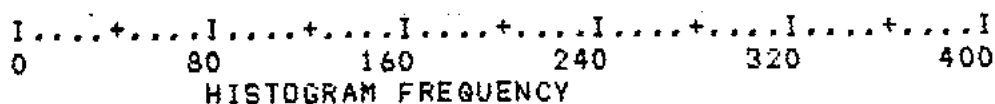
VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	1	.1	.4	.4
3	1	.1	.4	.8
5	39	5.2	15.4	16.1
6	3	.4	1.2	17.3
7	3	.4	1.2	18.5
10	11	1.5	4.3	22.8
12	4	.5	1.6	24.4
13	1	.1	.4	24.8
15	13	1.7	5.1	29.9
20	1	.1	.4	30.3
22	1	.1	.4	30.7
24	2	.3	.8	31.5
29	2	.3	.8	32.3
36	4	.5	1.6	33.9
60	5	.7	2.0	35.8
72	4	.5	1.6	37.4
115	1	.1	.4	37.8
120	13	1.7	5.1	42.9
144	4	.5	1.6	44.5
180	7	.9	2.8	47.2
185	1	.1	.4	47.6
192	1	.1	.4	48.0
240	3	.4	1.2	49.2
296	1	.1	.4	49.6
300	34	4.5	13.4	63.0
312	1	.1	.4	63.4
319	1	.1	.4	63.8
360	20	2.7	7.9	71.7
365	1	.1	.4	72.0
420	2	.3	.8	72.8
450	1	.1	.4	73.2
480	6	.8	2.4	75.6
540	2	.3	.8	76.4
564	2	.3	.8	77.2
600	13	1.7	5.1	82.3
720	9	1.2	3.5	85.8
840	2	.3	.8	86.6
900	1	.1	.4	87.0
960	2	.3	.8	87.8
1080	2	.3	.8	88.6
1200	11	1.5	4.3	92.9
1500	1	.1	.4	93.3
1800	1	.1	.4	93.7
2400	6	.8	2.4	96.1
3000	1	.1	.4	96.5
3600	1	.1	.4	96.9

Taula IX.2 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: total) (continua).

4800	1	.1	.4	97.2
6000	1	.1	.4	97.6
7200	1	.1	.4	98.0
8400	1	.1	.4	98.4
12000	2	.3	.8	99.2
24000	1	.1	.4	99.6
120000	1	.1	.4	100.0
.	496	66.1	MISSING	
TOTAL	750	100.0	100.0	

CDUNT MIDPOINT ONE SYMBOL EQUALS APPROXIMATELY 8.00 OCCURRENCES

247	2851	*****:*****
3	8566	.
2	14281	.
0	19996	.
1	25711	
0	31426	
0	37141	
0	42856	
0	48571	
0	54286	
0	60001	
0	65716	
0	71431	
0	77146	
0	82861	
0	88576	
0	94291	
0	100006	
0	105721	
0	111436	
1	117151	

>NOTE 9701

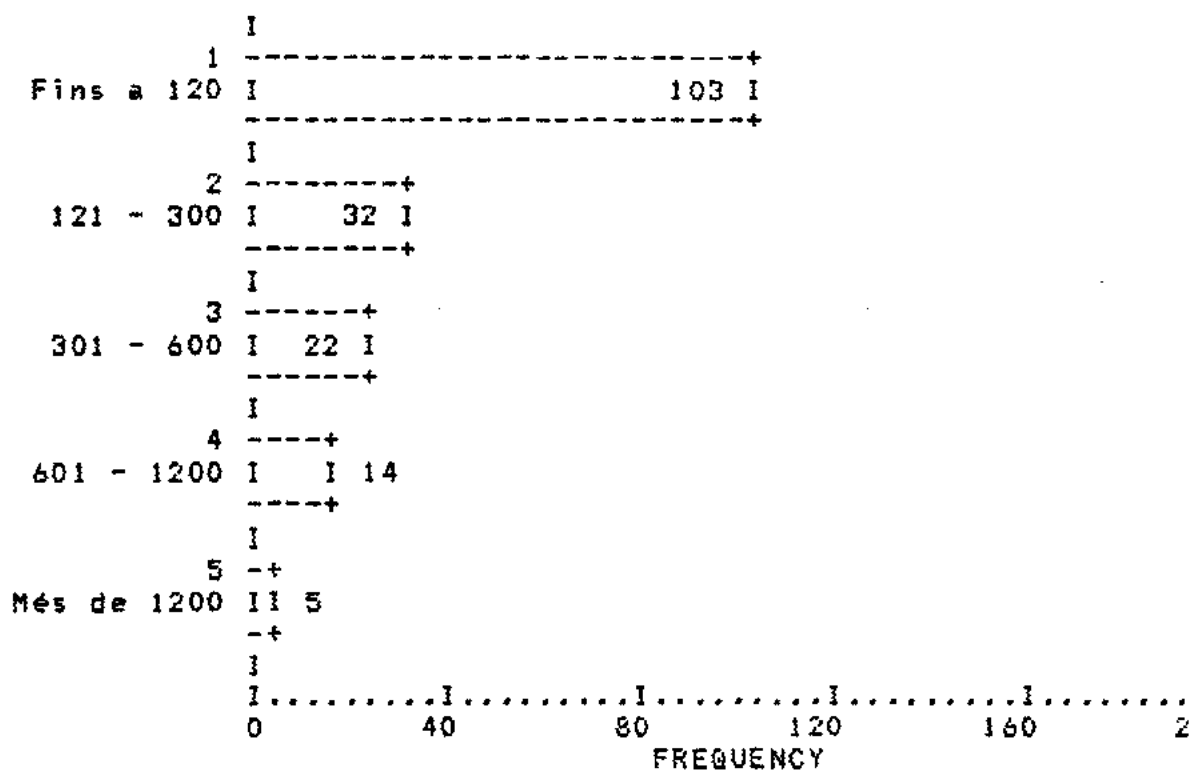
>One or more of the requested statistics will not be computed because value would be too large. A dot "." will appear in place of these values.

MEAN	1118.118	STD ERR	486.849	MEDIAN	300.000
MODE	5.000	STD DEV	7759.101	VARIANCE	60203643.3
KURTOSIS	.	S E KURT	.304	SKENNESS	14.459
S E SKEW	.153	RANGE	119999.000	MINIMUM	1.000
MAXIMUM	120000.000	SUM	284002.000		

VALID CASES 254 MISSING CASES 496

Gràfic IX.11 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: total) (final).

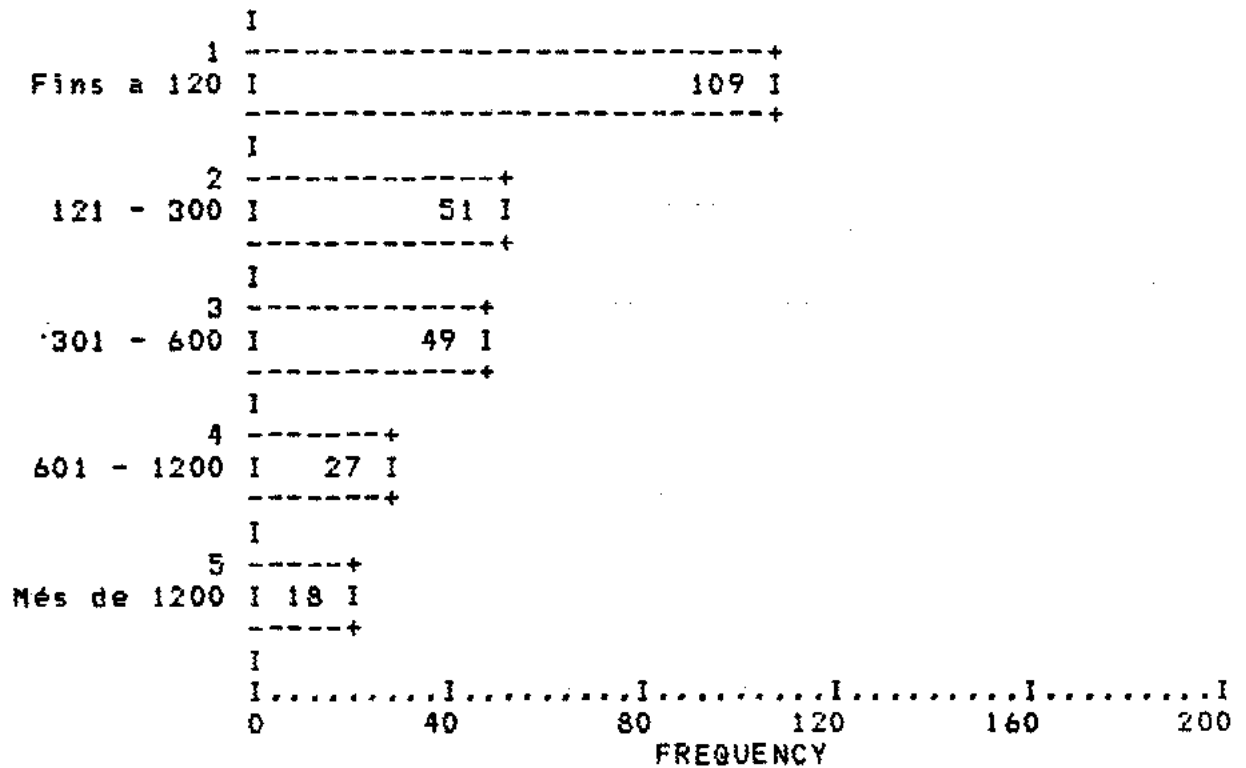
VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fins a 120	1	103	13.7	58.5	58.5
121 - 300	2	32	4.3	18.2	76.7
301 - 600	3	22	2.9	12.5	89.2
601 - 1200	4	14	1.9	8.0	97.2
Més de 1200	5	5	.7	2.8	100.0
	9	574	76.5	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES 176 MISSING CASES 574

Gràfic IX.12 - Suma total de sous en intervals per als fills no hereus.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fins a 120	1	109	14.5	42.9	42.9
121 - 300	2	51	6.8	20.1	63.0
301 - 600	3	49	6.5	19.3	82.3
601 - 1200	4	27	3.6	10.6	92.9
Més de 1200	5	18	2.4	7.1	100.0
	9	496	66.1	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES 254 MISSING CASES 496

Gràfic IX.13 - Suma total de sous en intervals per a filles no hereves.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fillles més	1	46	6.1	35.1	35.1
Tots igual	2	67	8.9	51.1	86.3
Fillls més	3	18	2.4	13.7	100.0
.	.	619	82.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	1				
Fillles més	1	46			
2	2				
Tots igual	2	67			

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
1	1	15			
Fillles més	1	18			
2	2	30			
3	3	45			
0	0	60			
		75			

VALID CASES 131 MISSING CASES 619

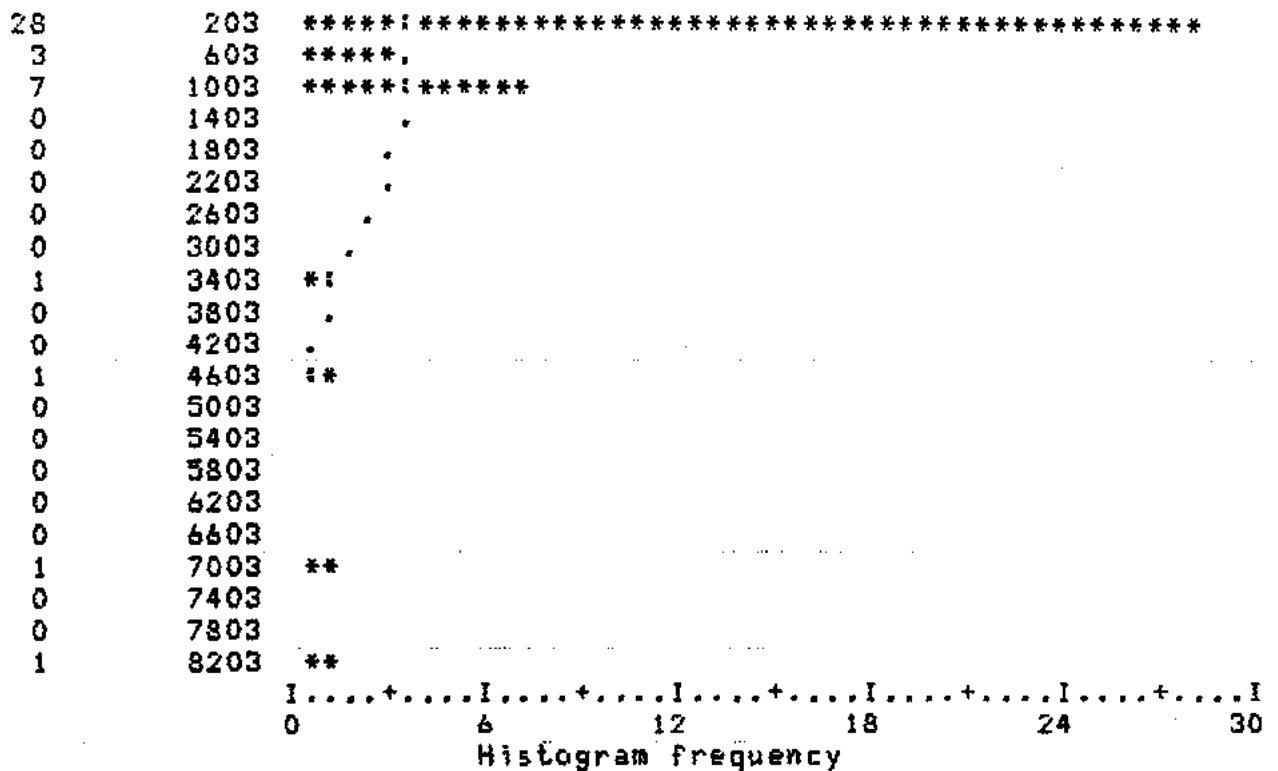
Gràfic IX.14 - Igualtat o diferència entre la suma total de sous per als fills i per a les filles.

Value Label	Value	Frequency	Percent	Percent	Percent
	6	1	.6	2.4	2.4
	7	1	.6	2.4	4.8
	15	1	.6	2.4	7.1
	29	1	.6	2.4	9.5
	36	3	1.7	7.1	16.7
	60	3	1.7	7.1	23.8
	72	2	1.1	4.8	28.6
	120	5	2.9	11.9	40.5
	180	3	1.7	7.1	47.6
	240	1	.6	2.4	50.0
	300	6	3.4	14.3	64.3
	360	1	.6	2.4	66.7
	480	1	.6	2.4	69.0
	540	1	.6	2.4	71.4
	720	1	.6	2.4	73.8
	840	1	.6	2.4	76.2
	900	1	.6	2.4	78.6
	1080	1	.6	2.4	81.0
	1200	4	2.3	9.5	90.5
	3600	1	.6	2.4	92.9
	4800	1	.6	2.4	95.2
	7200	1	.6	2.4	97.6
	8400	1	.6	2.4	100.0
	.	132	75.9	Missing	
	Total	174	100.0	100.0	

Taula IX.3 - Suma total de sous per als fills no hereus
(població: pagesos).

Count   Midpoint   One symbol equals approximately   .60 occurrence:

Mean	890.214	Std err	280.535	Median	270.000
Mode	300.000	Std dev	1818.072	Variance	3305385.00
Kurtosis	9.853	S E Kurt	.717	Skewness	3.162
S E Skew	.365	Range	8394.000	Minimum	6.000
Maximum	8400.000	Sum	37389.000		

Valid cases   42   Missing cases   132

Gràfic IX.15 - Suma total de sous per als fills no hereus
(població: pagesos).

Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
5	5	2.9	7.7	7.7
6	1	.6	1.5	9.2
7	1	.6	1.5	10.8
10	3	1.7	4.6	15.4
12	2	1.1	3.1	18.5
15	4	2.3	6.2	24.6
29	1	.6	1.5	26.2
36	1	.6	1.5	27.7
60	1	.6	1.5	29.2
72	2	1.1	3.1	32.3
120	3	1.7	4.6	36.9
180	3	1.7	4.6	41.5
300	7	4.0	10.8	52.3
360	4	2.3	6.2	58.5
365	1	.6	1.5	60.0
420	1	.6	1.5	61.5
480	1	.6	1.5	63.1
540	2	1.1	3.1	66.2
600	3	1.7	4.6	70.8
720	2	1.1	3.1	73.8
840	1	.6	1.5	75.4
900	1	.6	1.5	76.9
960	1	.6	1.5	78.5
1080	1	.6	1.5	80.0
1200	2	1.1	3.1	83.1
2400	3	1.7	4.6	87.7
3600	1	.6	1.5	89.2
4800	1	.6	1.5	90.8
6000	1	.6	1.5	92.3
7200	1	.6	1.5	93.8
8400	1	.6	1.5	95.4
12000	2	1.1	3.1	98.5
24000	1	.6	1.5	100.0
.	109	62.6	Missing	
Total	174	100.0	100.0	

Taula IX.4 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: pagesos).

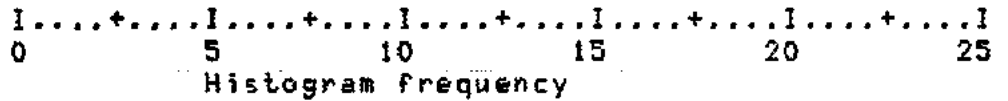

Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
3	1	.6	1.6	1.6
5	14	7.9	22.6	24.2
6	1	.6	1.6	25.8
10	3	1.7	4.8	30.6
13	1	.6	1.6	32.3
15	3	1.7	4.8	37.1
20	1	.6	1.6	38.7
22	1	.6	1.6	40.3
72	1	.6	1.6	41.9
115	1	.6	1.6	43.5
120	2	1.1	3.2	46.8
144	1	.6	1.6	48.4
180	1	.6	1.6	50.0
185	1	.6	1.6	51.6
240	1	.6	1.6	53.2
296	1	.6	1.6	54.8
300	10	5.6	16.1	71.0
312	1	.6	1.6	72.6
319	1	.6	1.6	74.2
360	8	4.5	12.9	87.1
480	1	.6	1.6	88.7
564	1	.6	1.6	90.3
600	3	1.7	4.8	95.2
720	2	1.1	3.2	98.4
1200	1	.6	1.6	100.0
.	115	65.0	Missing	
Total	177	100.0	100.0	

Taula IX.5 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: jornalers del camp).

Count   Midpoint   One symbol equals approximately   .50 occurrences

0	-78	.
25	-10	*****:*****
1	58	**
4	126	*****
2	194	****
1	262	**
21	330	*****:*****
0	398	.
1	466	**
1	534	**
3	602	***:***
0	670	.
2	738	:***
0	806	.
0	874	.
0	942	.
0	1010	.
0	1078	.
0	1146	.
1	1214	**
0	1282	.

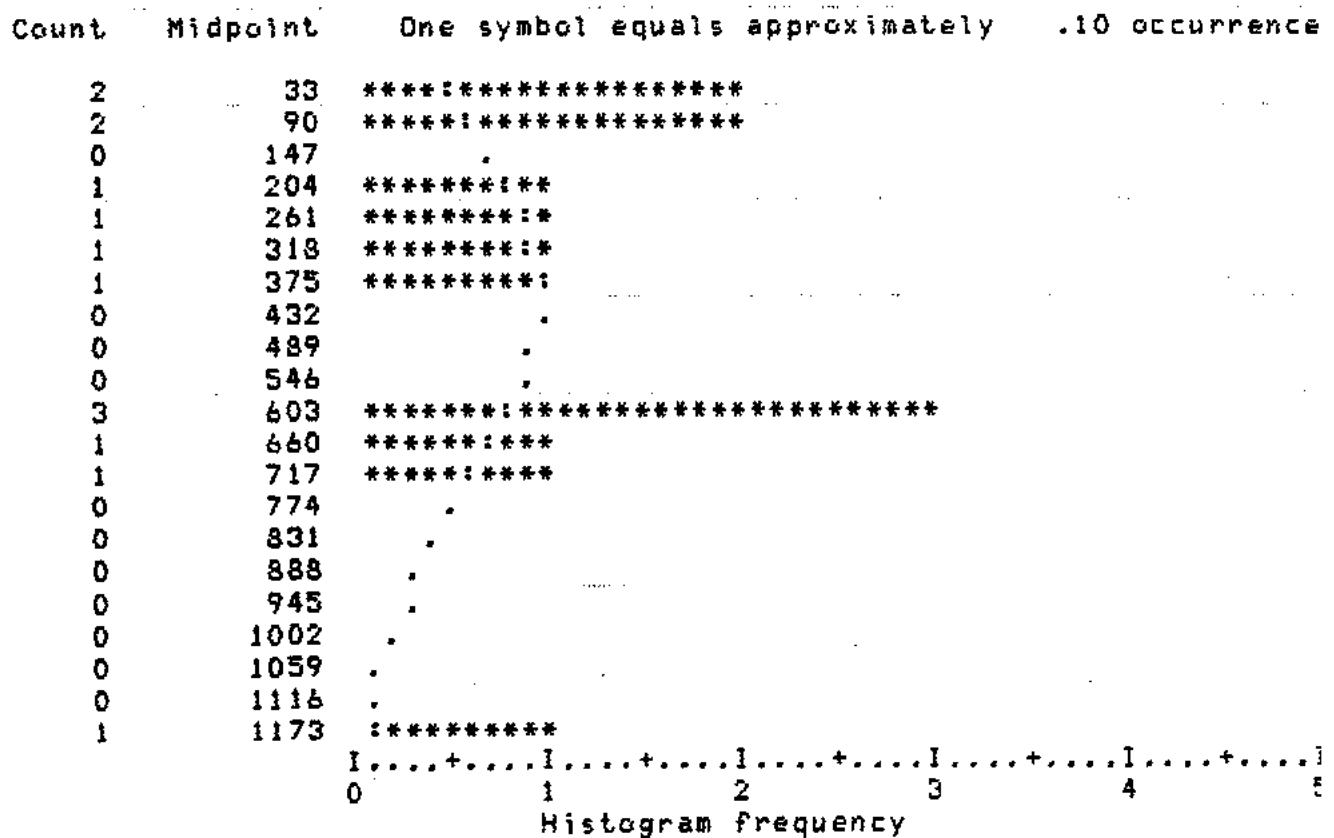

Mean	220.581	Std err	30.450	Median	182.500
Mode	5.000	Std dev	239.766	Variance	57487.690
Kurtosis	3.308	S E Kurt	.599	Skewness	1.466
S E Skew	.304	Range	1197.000	Minimum	3.000
Maximum	1200.000	Sum	13676.000		

Valid cases   62   Missing cases   115

Gràfic IX.18 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: jornalers del camp).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	5	2	3.2	14.3	14.3
	72	2	3.2	14.3	28.6
	180	1	1.6	7.1	35.7
	240	1	1.6	7.1	42.9
	300	1	1.6	7.1	50.0
	360	1	1.6	7.1	57.1
	600	3	4.8	21.4	78.6
	672	1	1.6	7.1	85.7
	720	1	1.6	7.1	92.9
	1200	1	1.6	7.1	100.0
	.	49	77.8	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

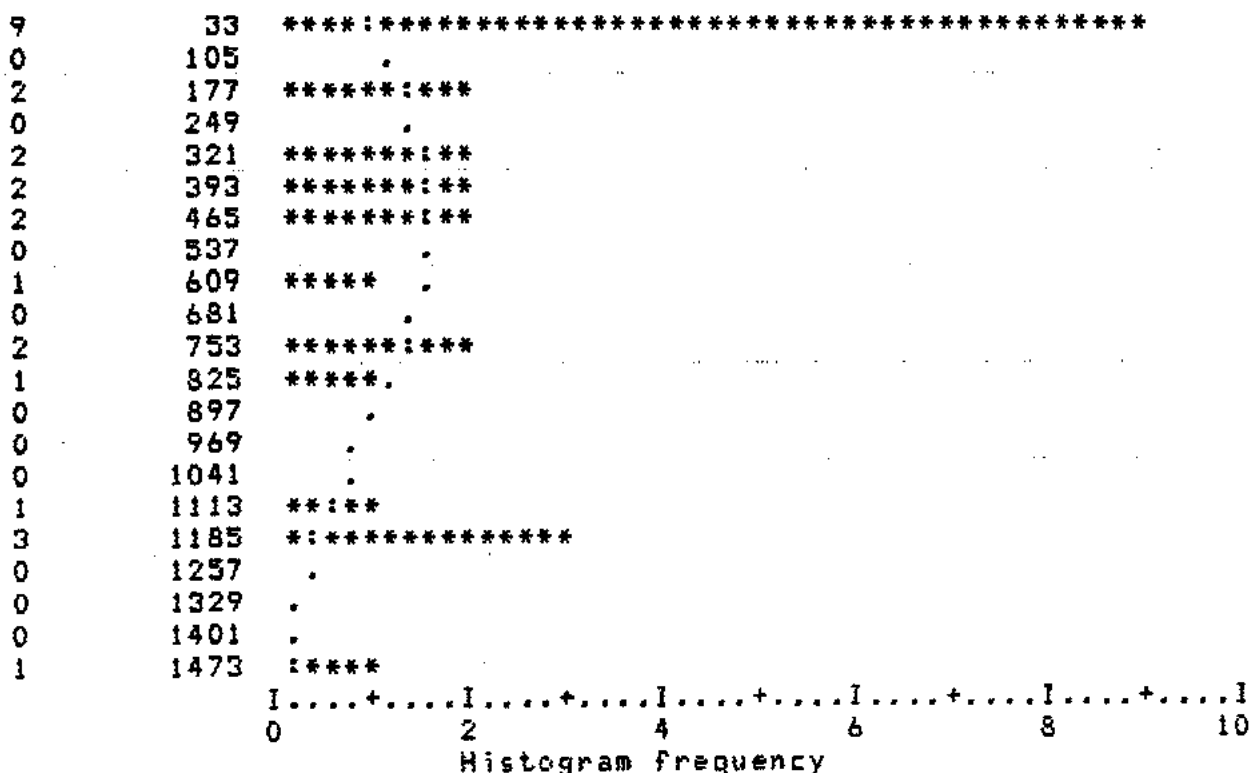
Mean	401.857	Std err	92.260	Median	330.000
Mode	600.000	Std dev	343.204	Variance	119165.670
Kurtosis	.490	S E Kurt	1.154	Skewness	.800
S E Skew	.597	Range	1195.000	Minimum	5.000
Maximum	1200.000	Sum	5626.000		

Valid cases 14 Missing cases 49

Gràfic IX.19 - Suma total de sous per als fills no hereus
(població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Percent	Percent
	5	3	4.8	11.5	11.5
	12	2	3.2	7.7	19.2
	15	3	4.8	11.5	30.8
	24	1	1.6	3.8	34.6
	144	1	1.6	3.8	38.5
	180	1	1.6	3.8	42.3
	300	2	3.2	7.7	50.0
	360	2	3.2	7.7	57.7
	480	2	3.2	7.7	65.4
	600	1	1.6	3.8	69.2
	720	2	3.2	7.7	76.9
	840	1	1.6	3.8	80.8
	1080	1	1.6	3.8	84.6
	1200	3	4.8	11.5	96.2
	1500	1	1.6	3.8	100.0
	.	37	58.7	Missing	
	Total	63	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .20 occurrence:

Mean	452.769	Std err	91.681	Median	330.000
Mode	5.000	Std dev	467.485	Variance	218542.025
Kurtosis	-.540	S E Kurt	.887	Skewness	.813
S E Skew	.456	Range	1495.000	Minimum	5.000
Maximum	1500.000	Sum	11772.000		

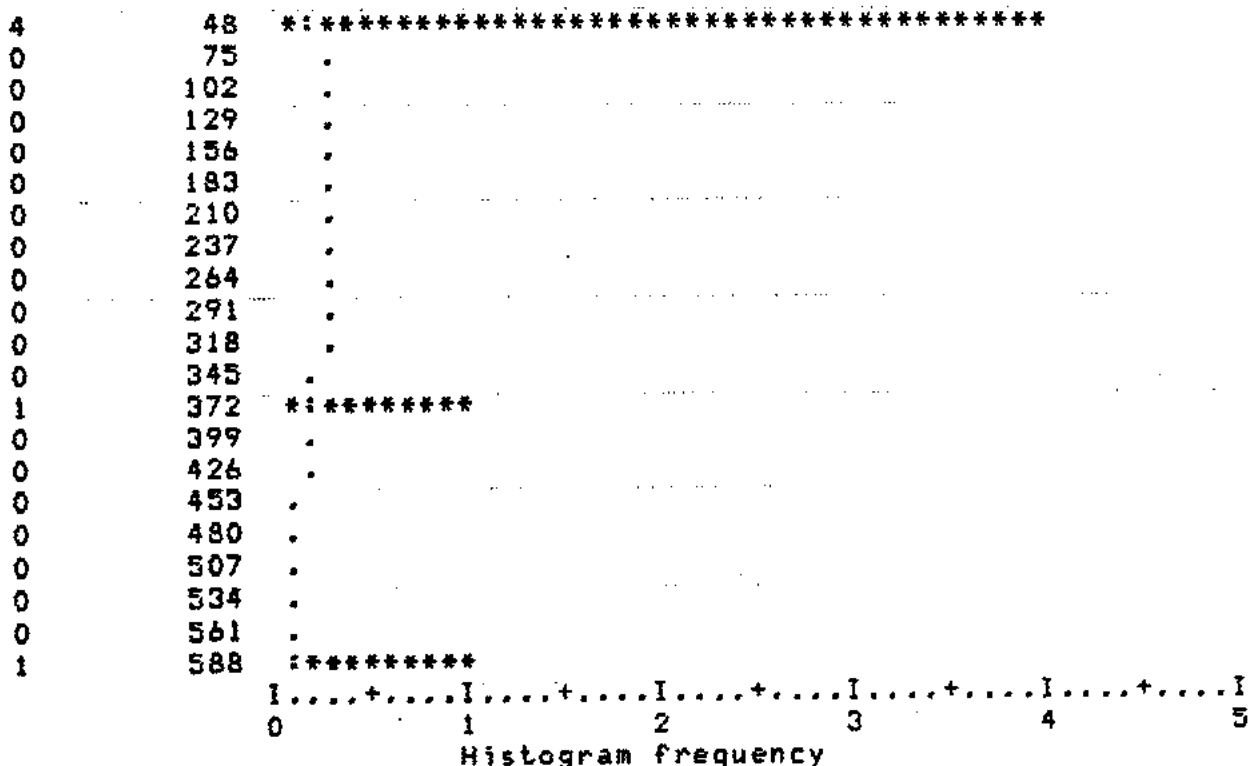
Valid cases 26 Missing cases 37

Gràfic IX.20 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: ram de la construcció).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
	36	1	2.2	16.7	16.7
	48	1	2.2	16.7	33.3
	60	2	4.3	33.3	66.7
	360	1	2.2	16.7	83.3
	600	1	2.2	16.7	100.0
	.	40	87.0	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .10 occurrences

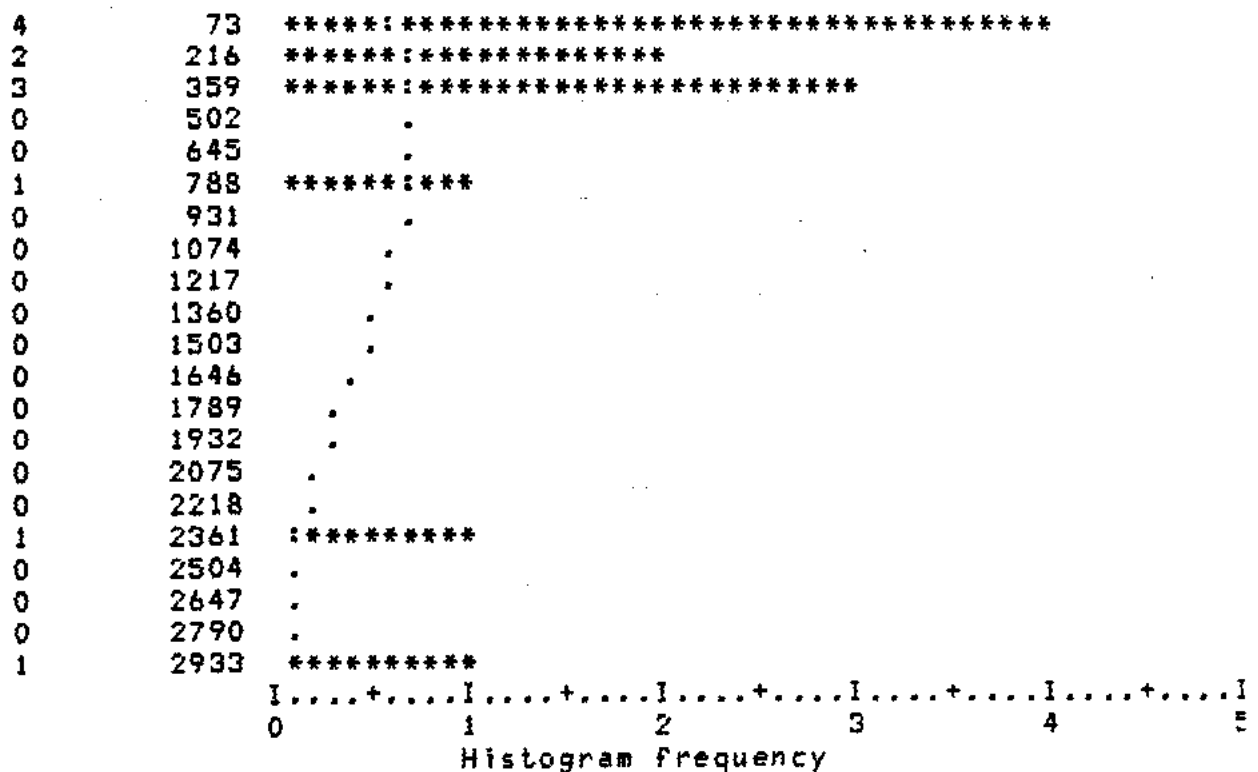
Mean	194.000	Std err	95.670	Median	60.000
Mode	60.000	Std dev	234.343	Variance	54916.800
Kurtosis	.633	S E Kurt	1.741	Skewness	1.390
S E Skew	.845	Range	564.000	Minimum	36.000
Maximum	600.000	Sum	1164.000		

Valid cases 6 Missing cases 40

Gràfic IX.21 - Suma total de sous per als fills no hereus
(població: vestir-tèxtil).

Value Label	Value	Frequency	Percent	Percent	Percent
	5	1	2.2	8.3	8.3
	10	1	2.2	8.3	16.7
	15	1	2.2	8.3	25.0
	120	1	2.2	8.3	33.3
	180	1	2.2	8.3	41.7
	192	1	2.2	8.3	50.0
	300	2	4.3	16.7	66.7
	420	1	2.2	8.3	75.0
	720	1	2.2	8.3	83.3
	2400	1	2.2	8.3	91.7
	3000	1	2.2	8.3	100.0
	.	34	73.9	Missing	
	Total	46	100.0	100.0	

Count Midpoint One symbol equals approximately .10 occurrence

Mean	638.500	Std err	286.391	Median	246.000
Mode	300.000	Std dev	992.088	Variance	984238.818
Kurtosis	2.698	S E Kurt	1.232	Skewness	1.953
S E Skew	.637	Range	2995.000	Minimum	5.000
Maximum	3000.000	Sum	7662.000		

Valid cases 12 Missing cases 34

Gràfic IX.22 - Suma total de sous per a les filles no hereves
(població: vestir-tèxtil).

VS5

Page 1 of 1

Count	1	2	3	4	5	6	Total	
Row Pct	Pagessos grossos	Jornalers e del ca	Poders actius	f Ram trucció	de Vestint	Altres exil		
Col Pct	1	2	3	4	5	6	Row	
Tot Pct	1	2	3	4	5	6	Total	
VS26	1	17	30	1	4	4	3	58
Fins a 120	28.8	50.8	1.7	6.8	6.8	5.1	52.7	
	40.5	73.2	100.0	28.6	66.7	37.5		
	15.2	26.8	.9	3.6	3.6	2.7		
	2	10	9		3		1	23
121 - 300	43.5	39.1		13.0		4.3	20.5	
	23.8	22.0		21.4		12.5		
	8.9	8.0		2.7		.9		
	3	3	2		4	2	3	14
301 - 600	21.4	14.3		28.6	14.3	21.4	12.5	
	7.1	4.9		28.6	33.3	37.5		
	2.7	1.8		3.6	1.8	2.7		
	4	8			3			11
601 - 1200	72.7			27.3			9.8	
	19.0			21.4				
	7.1			2.7				
	5	4					1	5
Més de 1200	80.0					20.0	4.5	
	9.5					12.5		
	3.6					.9		
Column Total	42	41	1	14	6	8	112	
Total	37.5	36.6	.9	12.5	5.4	7.1	100.0	

Chi-Square Value DF Significance

Pearson	38.31639	20	.00810
Likelihood Ratio	43.81584	20	.00159
Natal-Haenszel	.08146	1	.77532

Minimum Expected Frequency = .045
 Cells with Expected Frequency < 5 = 28 DF 30 (76.7%)

Number of Missing Observations: 638

Gràfic IX.23 - Relació entre la suma total de sous per als fills i l'ofici dels testadors.

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG26 Recodificació dels sous als fills

VG26

Count	1	2	3	4	5	Row Total
Row Pct	121	30	60	60	12	283
Col Pct	0	0	0	0	200	200
Tot Pct	1	1	3	4	5	14
1	3	2	5	3	13	39.4
2	23.1	15.4	38.5	23.1	100.0	100.0
3	20.0	25.0	83.3	100.0	100.0	100.0
4	9.1	6.1	15.2	9.1	39.5	110.0
5	12	6	1	1	20	60.6
6	60.0	30.0	5.0	5.0	100.0	100.0
7	80.0	75.0	100.0	16.7	271.7	271.7
8	36.4	18.2	3.0	3.0	60.6	181.8
Column Total	15	8	1	6	3	33
Total	45.5	24.2	3.0	18.2	9.1	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 13.17462 4 .01045
 Likelihood Ratio 14.83536 4 .00506
 Mantel-Haenszel 10.87196 1 .00098

Minimum Expected Frequency = .394
 Cells with Expected Frequency < 5 = 8 DF 10 (80.0%)

Number of Missing Observations: 141

Gràfic IX.24 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la suma total de sous per als fills (població: pagesa).

20

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG30 Recodificació dels sous de les filles

VG30

Count	1	2	3	4	5	Row Total
Row Pct	6	2	4	2	9	23
Col Pct	26.1	8.7	17.4	8.7	39.1	46.0
Tot Pct	30.0	28.6	44.4	40.0	100.0	
	12.0	4.0	8.0	4.0	18.0	
	14	5	5	3		27
	51.9	18.5	18.5	11.1		54.0
	70.0	71.4	55.6	60.0		
	28.0	10.0	10.0	6.0		
Column Total	20	7	9	5	9	50
	40.0	14.0	18.0	10.0	18.0	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson	13.56363	4	.00883
Likelihood Ratio	17.08860	4	.00186
Mantel-Haenszel	9.83473	1	.00171

Minimum Expected Frequency = 2.300
 Cells with Expected Frequency < 5 = 8 DF 10 (80.0%)

Number of Missing Observations: 124

Gràfic IX.26 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la suma total de sous per a les filles (població: pagesos).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	214	28.5	95.5	95.5
Sí	S	10	1.3	4.5	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	MISSING CASES	TOTAL
224	526	750

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
No ho diu	1	214
Sí	2	10
	3	160
	4	240
	5	320
	6	400

Gràfic IX.27 - Diners per altres vies per als fills no hereus universals.

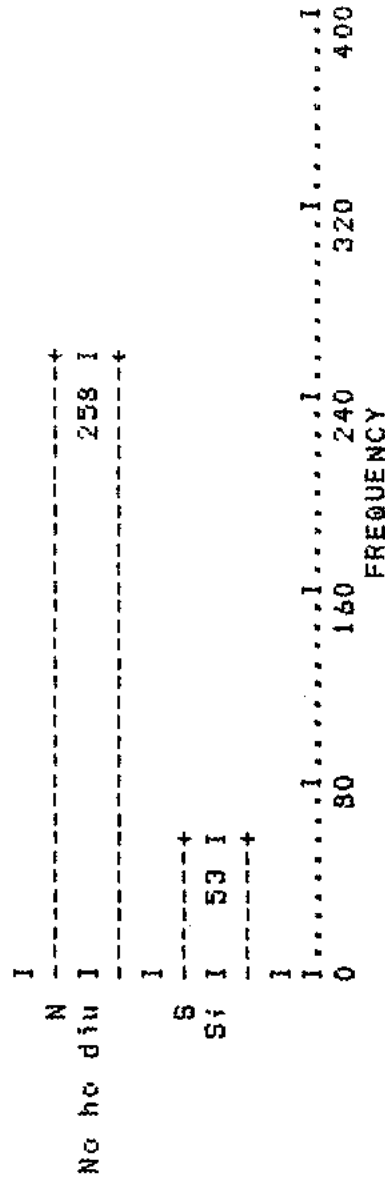
VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	189	25.2	84.4	84.4
S1	S	35	4.7	15.6	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	MISSING CASES	TOTAL
224	526	750

VALID CASES 224 MISSING CASES 526

Gràfic IX.29 - Segons els marmessors per als fills no hereus universals.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	258	34.4	83.0	83.0
Si	S	53	7.1	17.0	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 311 MISSING CASES 439

Gràfic IX.30 - Segons els marmessors per a les filles no hereves universals.

701

MARMES1		MARMES2		ROW TOTAL	
Count	I	ING	ho	di	SI
ROW PCT	ING	ho	di	SI	
CBL PCT	ING	ho	di	SI	
TOT PCT	ING	ho	di	SI	
N	138	1	5	1	143
No ho diu	96.5	1	3.5	1	90.2
	99.3	1	13.2	1	
	78.0	1	2.8	1	
S	1	1	33	1	34
SI	2.9	1	97.1	1	19.2
	.7	1	85.8	1	
	.6	1	18.6	1	
COLUMN TOTAL	139	38	177		
	78.5	21.5	100.0		

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
137.12827	1	0.0000	7.299	NONE
142.62372	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	

NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS = 573

Gràfic IX.31 - Relació entre segons els marmessors per als fills (MARMES1) i per a les filles (MARMES2).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Ng ho diu	N	253	33.7	81.4	81.4
Sf	S	58	7.7	18.6	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Ng ho diu	N	253	33.7	81.4	81.4
Sf	S	58	7.7	18.6	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 311 MISSING CASES 439

Gràfic IX.33 - Roba per a les filles no hereves.

		ROBA1		ROBA2		TOTAL	
	COUNT	IN	IS	IN	IS	IN	IS
N	157	17	1	174			
No ho diu	90.2	9.8	1	98.3			
	100.0	85.0	1				
	88.7	9.6	1				
S	3	1	3				
Si	100.0	1	1.7				
	15.0	1					
	1.7	1					
COLUMN TOTAL	157	20	177				
TOTAL	88.7	11.3	100.0				

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
15.79923	1	0.0001	0.339	2 DF 4 (50.0%)
23.95603	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	

NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS = 573

Gràfic IX.34 - Relació entre la roba per als fills (ROBA1) i per a les filles (ROBA2).

706

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	218	29.1	97.3	97.3
S1	S	6	.8	2.7	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	MISSING CASES	TOTAL
224	526	750

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
No ho diu	1	218
S1	6	6
	1	160
	1	240
	1	320
	1	400

Gràfic IX.35 - Mobles per als fills no hereus.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	276	36.8	88.7	88.7
Sí	S	35	4.7	11.3	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	311	MISSING CASES	439
-------------	-----	---------------	-----

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
No ho diu	1	276
Sí	2	35
	0	160
	1	240
	2	320
	3	400

Gráfico IX.36 - Mobles per a les filles no hereves.

1707

		MOBLES2				ROW
COUNT	I	IN	NO	DI	SI	TOTAL
ROW PCT	COL PCT	IN	NO	DI	SI	
TOT PCT	IN	IS	I			
	N	163	10	1	173	
	No ho diu	94.2	5.8	1	97.7	
		99.4	76.9	1		
		92.1	5.6	1		
	S	1	3	1	4	
	SI	25.0	75.0	1	2.3	
		.6	23.1	1		
		.6	1.7	1		
COLUMN		164	13		177	
TOTAL		92.7	7.3		100.0	

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
18.29456	1	0.0000	0.294	2 OF 4 (50.0%)
27.52650	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	

NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS = 573

Gràfic IX.37 - Relació entre els mobles per als fills (MOBLES1) i per a les filles (MOBLES2).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	221	29.5	98.7	98.7
Si	S	3	.4	1.3	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0		

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	221	100.0		
Si	S	3			
		160			
		80			
		240			
		320			
		400			

VALID CASES 224 MISSING CASES 526

Gràfic IX.39 - Eines i productes agrícoles per als fills no hereus.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	309	41.2	99.4	99.4
Si	S	2	.3	.6	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

```

1
N
-----+
No ho diu 1
309 1
-----+

```

```

1
S +
Si 1 2
+

```

```

1.....1.....1.....1.....1.....1.....1.....1.....1.....1
0      80      160      240      320      400
FREQUENCY

```

VALID CASES 311 MISSING CASES 439

Gràfic IX.41 - Joies per a les filles no hereves.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	212	28.3	94.6	94.6
Si	S	12	1.6	5.4	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	212	1		
Si	S	12	1		
		160	1		
		80	1		
		240	1		
		320	1		
		400	1		

VALID CASES 224 MISSING CASES 526

Gràfic IX.42 - Estada a la casa paterna per als fills no hereus.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	286	38.1	92.0	92.0
Sí	S	25	3.3	8.0	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	286	38.1	92.0	92.0
Sí	S	25	3.3	8.0	100.0
		439	58.5	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 311 MISSING CASES 439

Gràfic IX.43 - Estada a la casa paterna per a les filles no hereves.

		ESTADAZ				
ESTADA1	COUNT	IN	NO	DI	Sf	ROW TOTAL
N	163	1	3	1	166	
NO	98.2	1	1.8	1	93.8	
DI	97.0	1	33.3	1		
Sf	92.1	1	1.7	1		
S	5	1	6	1	11	
	45.5	1	54.5	1	6.2	
	3.0	1	66.7	1		
	2.8	1	3.4	1		
COLUMN TOTAL	168	9	177			
	94.9	5.1	100.0			

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
49.02737	1	0.0000	0.559	1 OF 4 (25.0%)
59.45293	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	

NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS = 573

Gràfic IX.44 - Relació entre l'estada a la casa paterna per als fills (ESTADA1) i per a les filles (ESTADA2).

571

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	152	20.3	67.9	67.9
Sí	S	72	9.6	32.1	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	152			
Sí	S	72			
		80			
		120			
		160			
		200			

VALID CASES 224 MISSING CASES 526

Gràfic IX.45 - Condició de matrimoni per als fills no hereus.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	169	22.5	54.0	54.0
Sí	S	144	19.2	46.0	100.0
		437	58.3	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES	313	MISSING CASES	497
1			
N			
No ho diu		169	
1			
S			
Sí		144	
1			
1			
1			
0			
	40	80	120
			160
			200
			FREQUENCY

Gràfic IX.46 - Condició de matrimoni per a les filles no hereves.

MATRIM1		MATRIM2		ROW
Count	%	Count	%	TOTAL
N	91	31	122	
diu	74.6	25.4	68.5	
S	9	47	56	
Sf	16.1	83.9	91.5	
	9.0	60.3		
	5.1	26.4		
COLUMN	100	78	178	
TOTAL	56.2	43.8	100.0	

CHI-SQUARE	D.F.	SIGNIFICANCE	MIN E.F.	CELLS WITH E.F. < 5
51.03979	1	0.0000	24.539	NONE
53.39039	1	0.0000	(BEFORE YATES CORRECTION)	

NUMBER OF MISSING OBSERVATIONS = 572

Gràfic IX.47 - Relació entre la condició de matrimoni i per a les filles (MATRIM1) i per a les filles (MATRIM2).

17/18

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
No ho diu	N	223	29.7	99.6	99.6
Sí	S	1	.1	.4	100.0
		526	70.1	MISSING	
TOTAL		750	100.0		

VALID CASES	224	MISSING CASES	526
-------------	-----	---------------	-----

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
No ho diu	1	223
Sí	0	1

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY
0	1	160
1	0	240

Gràfic IX.48 - Condició de casar a gust de la família o marriessors per als fills no hereus.

CITACIONS (fills mascles, que no són l'hereu)

Diners en metàl·lic

- (1) "(...) Jau(m)e Puigsallosas mon fill cent lliuras per tota part de herentia y drets de institutio y haqueixas en fet de casament o engres de religio.
"It(em) dexo a Salvador altre fill meu deu reals" (Pere Puigsallosas "pages hereu util y propietari de mas Puigsallosas", 6-11-1655).
- (2) "(...) a Joseph Vilar del Bosch Pages y Hereu del mas Vilar del Bosch fill comu meu (...) cent lliures, y axi mateix a Sagimon y Juan (...) fills meus (...) cent lliures cada un dels dos y si voldran estudiar tots dos sian alimentats de las Casas del mas Vilar del Bosch, y Godaiol, y dits llegats los fas los sia donat en cas de Casament o, per aver algun Benefici per poderse ordenar si voldran ser algun dells o, tots dos sacerdots" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola. "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).
- (3) "(...) a Miquel fill meu (...) 20 ll. s. moneda barcelonesa (...) las quals tinga de aver de mon hereu avall escrit lo dia q(ue) dit Miquel sera en matrimoni collocat y si per cas dit Miquel se feiha sacerdot q(ue) las tinga de aver lo dia q(ue) comenzara de ordenarse (...) 15 dias antes q(ue) professia" (Miquel Palmarol, mestre de cases, 28-8-1690).
- (4) "(...) al postumo q(ue) porta en sas entrañas la dita Getorudis muller mia si es femella 25 ll. s. com tinch dit de Maria filla mia tambe a sas liberas voluntats y si es mascle 10 ll. s. tantsolament tambe a sas coluntats en edat de 20 anys" (Joseph Rosanes, menor, 27-9-1694).
- (5) "(...) ha mon fill Joseph (...) sinch lliuras Bar(celonese)s (...) en cas de collocació p(er) tota legitima materna y part de mon dot tocant a ell.
"(...) sinch lliuras Bar(elonese)s ha mon fill (...) qui es Pere Joan Roca (...).
"(...) ha als altres mos fills leg(ftims) y nat(ural)s qui serán sin tindre.

(...)

"It(em) quant que q(uan)t quiscun de dits mos fills no arribas a edat de testár en tal cas vull q(u)e los llegats a ells fets vingan a mon hereu dit; si empero vindran á edát de fer testament en tal cas tingan vull dits llegats a llurs voluntats" (Maria Anna Roca, 12-11-1712).

- (6) "Item en atencio, que jo de mos bens pagui los gastos de la funeraria y lo fer la oferta part del any del dol, de la dalt dita q(uon)dam Joana Puig (...) 1ª muller mia, y axis, estar obligat del Adot, de dita Joana (...), qual Adot está assegurat sobre de una casa situada en lo carrer nou (...), la cual casa poceex lo dalt dit Pau Puig primer fill meu (...) per raho de dit Adot, en refersem y pagarsem lo dit gasto de dita funeraria y oferta; Deixo, y llego, per tots drets de legitima Paterna als dalt dits Pau (...) y Josep (...) fills meus (...) tots los credits que tinch sobre lo Adot de dita Joana (...) per raho de dita funeraria y oferta (...) a mes los deixo, y llego (...) sinch sous moneda Barcelonesa a quiscun, y nols deixo mes per no tenir bens (...)" (Joseph Puigt, bracer, 20-1-1737).

- (7) "(...) a Joan Roca soldat, que serveix al Ren Nre. Sr. altre dels fills meus 10 ll. moneda Barcelonesa, (...) si arriba a colocalse en lo stat del matrimoni, i si no se casa, es ma voluntat que mon hereu gastia 10 ll. en ferli la funeraria, quant sabrá y li constará que mort sera" (Jaume Roca, "dit lo Pagés", 11-4-1741).

- (8) "A Tomas (...) fill meu (...) está ab esperansas de entrar Religios, mano y ordeno que de mos bens lo hereu (...) aje de donarli lo que aura de menester per la entrada y professio en la Religio, y si lo dit Tomas no pogués alcansar dit estat li deix, y llego 25 ll. (...) moneda Barcelonesa (...).

"A Miquel (...) altre fill meu (...) que mon hereu lo aje de alimentar treballant ell per la Casa, y en cas de pendrer estat, li deix, y llego 25 ll. (...) moneda Barcelonesa (...).

"It(em) per quant Fra Fran(cis)co (...) altre fill meu se troba ia profés en la Religio de Nra. Sra. del Carme, y aja gastat considerablement per arribarlo a dit estat, li lego, y deix solament 10 s." (Joseph Molist, "Pagés Masover del Mas Godaiol", 2-1-1749).

- (9) "(...) Fran(cis)co Pujol mon (...) fill (...) 50 ll. s. (...) moneda barcelonesa (...); y si vingues lo cas (...) de desavenirse dit Fran(cis)co (...) ab mon hereu (...), mano al dit mon Hereu entregua a dit Fran(cis)co (...) tota la ferramenta que spectia al Ofici de Fuster y de Arquitecto, y es en Casa y tambe un Matalas que es en Casa" (Sagimon Pujol, escultor, 17-4-1754).
- (10) "A Verecundo (...) fill meu (...) li deix, y llogo perpetuo hospedatge en ma Casa; y en cas se colloques en estat de Matrimoni sols li llogo, y deix per tots drets de legitima paterna 3 ll. moneda barcelonesa (...), la mateixa quantitat deix y llogo a Crecencio (...) altre fill meu" (Joseph Rozanas, bracer, 7-12-1755).
- (11) "(...), â anal fill meu Joan, llogo 10 ll. s. una vegada pagaderas en suposicio de pendrer estat com â las fillas vull empero; que, si alguna de las mias tres fillas, y dit Joan, moriran sens fills; ò filla de llegalitmatrimoni procreat, ò sens arribar â la edat de fer testament, vull sian tornadas âl dit meu hereu baix escrit, tant las 25 ll. s. de la dita filla mia, com las deu lliuras del meu fill Joan" (Joseph Gallach, 3-11-1767).
- (12) "(...) a tots mos fills y fillas (...) tant als qui ja son collocats, com als qui estan per collocar, per tots drets de llegalitmatrimoni (...), sinch lliuras barce(lonese)s â Quiscun (...)" (Petronilla (...), "V(fdu)a Masovera del Mas Palou", 10-11-1782).
- (13) "(...) a Genís (...) mon fill Escultor per tots drets de llegalitmatrimoni paterna (...), resp(ect)e de ser ja collocat en estat, de averi donat i costat molt com ell sap, i es notori, sis lliuras bar(elonese)s (...)" (Pere Solá, serrador,, 18-10-1784).
- (14) "Deixo y llogo als Fills que en lo dia de mon obit deixare 5 s. a quiscun per dret de llegalitmatrimoni: augmentant estos segons mas possibilitats a judici de mos marmessors" (Francesch Poudevida, 8-9-1811).
- (15) "Deixo y llogo a mon Fill Jacinto Domenech 15 s. una vegada pagadors volent que si se libra ell del serveiy Militar sia mentingut sa y

malalt per mon Hereu treballant a profit de ma Casa conforme sas possibilitats (Andreu Domenech, masover, 6-12-1811).

- (16) "Deixo y llego a mon amat Fill Juan en cas de retornes a Casa 25 ll. s. barcelon(ese)s" (Joseph Casals, 30-3-1817).
- (17) "Deixo y llego: a Pau, a Teresa fills meus per tots drets de llegiti-ma materna sinch lliuras a cada un y en lo cas nos encontres lo Testa-ment de mon marit en que llega a quiscun de dits mos fills deu lliuras llego a quiscun dels mencionats quinze lliuras contant las cinch lliuras en la mencionada quantitat: la que vull que respectivament sels entreguia en lo cas se colloquian en Matrimoni carnal o espiritual" (Madalena Cirera, 16-6-1817).
- (18) "Deixo y llego á mon fill (...) vint y sinch lliuras ab sinch pagas sinch lliuras cada añ" (Ramon Payarols, bracer, vidu, 2-6-1826).
- (19) "Deixo y llego á Joseph, Ramon, Andreu y Fran(cis)co y cualsevol altre fill o filla á mi y á Maria Teresa Carisima muller mia comuns per tots drets de llegitima Paterna, y suplement de aquella y per tots y cualsevols altres drets á ella tocants y pertañents, co tocar devent y podent ara y en lo esdevenidor en mos bens y per col.locació de matrimoni carnal ó espiritual, y venint dit cas y no altrement y habitant en compaña de ma muller y hereu que baix nombrare y treba-llant en profit de ma casa que sian mantinguts sans y malalts en tot lo necessari a la vida humana y en cas de col=locació de matrimoni carnal ó espiritual de dits mos fills y en el cas de no viurer en compaña de ma muller y hereu y treballar en profit de ma casa solament cuan vinga lo cas de contraure matrimoni espiritual ó carnal quinsa lliuras B(arcelonese)s (...)" (Sagimon Generó, "pagés masover del Mas del Coll", 7-9-1831).
- (20) "Deixo y llego al sobre dit mon fill R(evere)nt Joan Comerma P(re)-b(e)re tot lo pertanyent á mi procedent del altre mon fill Rnt. Joseph Comerma Pbre. difunt y Rector que fou de Aviñó.
"Item: de las quatre centas cincuenta lliuras Bar(elonese)s de dot que portí en la casa de Comerma, vull sien donadas sent lliuras

B(a)r(celes)es á mon fill Jaume (...) y sent lliuras ama filla Catarina (...) en cas de collocarse en Matrimoni Espiritual ó corporal, y vull q(u)e en cas de no avenirse ab mon hereu y q(u)e tinguan de separarse de Casa vull tinguan dret de demanar los sobre dits llegats; y mon hereu obligacio de pagarlos si ho permeten las possibilitats: advertint que en cas de dubtes sia lo cas estipulat y disidit per homens intelligents y desinteresats" (Josepha Comerma y Sola, vídua, 4-11-1835).

(21) "Item, á Joseph, Pere, Bernat, Jaume y Jordi fills meus deixo y llego á quiscun de ells tres lliuras Brs. per tot dret de llegitima paterna (...), en cas de collocarse en matrimoni espiritual o corporal y no altrement, y mentres visquian ab mon hereu (...) vull sien mantinguts sants y malalts calats y vestits treballant á son favor" (Anton Vilamala, "Pag(ès) masover del mas Folchs", 10-12-1839).

(22) "En atencio a q(u)e mon fill Joseph te ja rebut la quantitat mes q(u)e suficient p(e)r drets de llegitima ly asigno y fas un llegat de cinch sous" (Juan Carbonell, bracer, 7-5-1843).

(23) "(...) a mon fill Jaume y ma filla Clemencia: declaro y asigno al primer vint y cinch lliuras, y ala segona cinquanta lliuras (...) quant contraguen matrimoni podent disposar de ellas a sas liberas voluntats.

"Item: vull y mano: q(u)e las cinquanta lliuras q(u)e me vas reservar en dits cap(ítol)s vull q(u)e ma muller las puguia distribuir entre tots mos fills del modo disposara ma estimada muller (...): y en lo cas moris sens habero executat, vull que las ditas sean distribuidas entre mos dits fills en parts iguals" (Joan Planas, bracer, 10-8-1845).

(24) "(...) a mos fills Segimon y Maria Vila p(e)r drets de llegitima materna 5 s. a quiscun pegadors.

"(...) que sia mon fill Fran(cis)co pagat de los treballs que te fet p(e)r conduir lo hort q(u)e jo usufructuo.

"Item: en atencio al amor que mon fill mencionat Francisco me te demostrat y en agraiment als favors que de ell tinch rebuts y espero en adevant rebre li dexo cuarenta lliuras que tinch libres (...) del Capitols Matrim(onial)s que vas firmar quant vas contraurer matrimoni ab mon difunt marit (...)" (Maria Rosa Sala, vídua, 30-12-1847).

- (25) "(...) a mon Fill Jaume 5 s. en atencio de haber ell rebut lo dot que ly corresponia quant se collocá en Matrimoni" (Madalena Guell y Vergés, 14-4-1848).
- (26) "Per los drets de legitima paterna, suplement de aquella, part de creix, y de qualsevols altres, que puguian pretendrer sobre mos bens, deixo y llego á cada fill mascle nat, ó postume que lo dia de mon obit hauré y tindré, y que no será hereu meu universal, per lo cas de contraure matrimoni, graduarse en algun art, ú ofici setsentas lliuras barcelonesas ab facultat que dono al hereu avall escrit per posarlos el pacte revercional acostumat" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pagés, Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).
- (27) "(...) p(e)r tots drets de llegitima materna a mos estimats fills Josep, Pere, Bernat Jordi Jaume y a ma estimada filla Maria Rosa un duro o 1 ll. 17 s. 6 a quiscun de ells una vegada pegadors" (Maria Anna Vilamala y Clapera, "Viuda de Anton Vilamala Pages Masover del Mas Fochs", 17-7-1849).
- (28) "Deixo á mon fill Anton (...) quinse lliuras barce(lone)sas una vegada solament pagadoras y en lo unich cas de no poder succehir á la mia universal heretat per causa de haberhi sucesio del pr(ese)nt ú altre llegitim matrimoni de mon hereu Joseph (...) baix nomenador" (Mariangela Masilleras, 29-10-1852).
- (29) "Deixo á mon fill Eudal en rahó de no haberli deixat res son pare en son ultim testament trenta lliuras barce(lone)sas per dret de llegitima paterna y materna, de modo q(u)e vull no puguia exigir res mes de mon hereu per quant ya se li ha donat altres cosas amés de las ditas 30 ll. q(u)e per suplement de dot y llegitima paterna y materna li assigno una vegada pagadoras" (Josefa Punti (11-1-1853).
- (30) "(...). Y asimismo lego cien libras en la misma forma (en cas de matrimoni) á mi hijo Hipolito (...); pero si me naciese algun hijo posthumo, si fuese varon le lego 60 lib(ras) y si(e)s hembra 120 libras con lo bien entendido que se han de deducir de las dotes primeramente mencionadas, quedando entonces 120 por la sobre dicha Maria y 60 por mi hijo Hipolito de las sobre tambien dichas, y si fuese varon se quedará la misma proporcion (...) de las 60 libras dotales que se ha guardado en el caso de ser hembra (a la Maria abans n'hi ha llegat dues-centes)" (Antonia Coma, 20-4-1859).

- (31)(31)"Por todos derechos de legitima materna y demas que puedan pretender en mis bienes Jose y Maria hijos mios y del dicho Juan Vila mi Esposo les lego asaber al José cinco libras, y á la Maria diez libras, pagaderas una sola vez en metalico cuando respectivamente se acomoden ó tomen estado" (Margarita Boixeda, 17-8-1859).
- (32) "Pudiendo disponer de cuatrocientas libras Barcelonesas las deixo y llamo por herederos de ellas á mis hijos nacidos y por nacer. En cuanto á la distribución de dichas cuatrocientas libras entre mis hijos deben ser preferidos los hijos varones á las hembras, y los de mayor edad á los de menor edad, dejando al juicio de los Albaceas el señalar á cada uno, ó cada una su parte que le corresponda, segun las leyes y costumbres vigentes y mas seguidas del Principado de Cataluña, y en especial de este llano de Vich" (Ramon Caralt, 19-9-1865)
- (33) "Legó á mis dos hijos Jacinto y Magdalena en pago de su legitima paterna, suplemento de ella, y demás derechos que puedan tener sobre mis bienes noventa libras barcelonesas á cada uno de los dos, divididas en dos partes iguales pagandoseles la primera el dia de las bodas, y la otra al concluir el año, y en el caso de morir sin hijos han de pagar al heredero las dos terceras partes" (Francisco Roca, 7-2-1870).
- (34) "Legó á mi hijo cuando tome estado una onza en oro ó plata con una paga solamente" (Antonia Dussol, 15-2-1875).
- (35) "Legó a mis hijos Jayme y Antonio la cantidad de veinte y cinco libras moneda catalana o sea sesenta y seis pesetas dos reales sesenta y siete centimos de real pagaderas una sola vez al tomar estado" (José Gallifa, 30-11-1883).
- (36) "Legó á mis hijos José y Jayme Farrés ciento y veinte pesetas por una vez pagaderas, á cada uno por sus derechos de legitima paterna á sus libres voluntades y faculto á mis Albaceas para aumentar dicho legado segun mis bienes lo permitan y atendido el comportamiento que ellos tengan" (Pedro Farrés, 29-1-1885).
- (37) "Legó á mi hijo (...), en caso de no respetar y obedecer á su madre (...), la cantidad de 80 ptas. una sola vez pagad(era)s (i el deshereda)" (Jacinto Puntí y Rifá, "tendero", 7-10-1906).

Diners per altres vies

- (39) "(...) á Joan Moner mon Fill tots los drets tinch a la casa ab pacta que donia a perpetua ma filla lo adot he donat a las altres Filles u si a las demes fillas mias se los deu res de adot ell ho tinga de pagar y mes tambe aja de pagar a Jaume Balart alias Diego tres centas teulas y dos bigas de roure de vint y quatre palms" (Raphel Moner, bracer, 4-8-1708).
- (41) "Si vingues lo cas, q(u)e se tragués alguna Casa del Mas Masvidal de Viladráu, vull q(u)e mon Hereu avall escrit, i tingua una part i mitja, y la altre part se partesca, entre el Fran(ce)sch, Jaume, i Antonia fills meus" (Joan Masvidal, bracer, 12-11-1796).
- (42) "Deixo y llego a mon estimat Romas per dret de llegitima y en lo cas de collocarse en Matrimoni carnal o espiritual lo lloguer de dos anys de la casa q(u)e poseesch en la Ricard(er)a" (Madalena Raurell, 12-4-1817).
- (43) "Vull y mano q(u)e igual sufragi sia celebrat per la anima de mon fill J(ose)ph" (Joan Masalleras, bracer, 3-5-1823).
- (44) "(...) a mon Estimat fill Ramon (...) per tots drets de llegitima materna (...): una viña plantada en honors del mas Vila de Mura, un hort de regadiu, y la mitat de una casa que poseesch en dita Parr(ò-qui)a de Mura: volent que en lo cas de no saberse convenir est mon fill ab lo hereu q(u)e anomenare, en lo modo de la divisio de la espresada casa: vull que esta sia venuda, y se dividesca son import en parts iguals entre los dos germans fills meus volent que esto tingua lloch quant se colloquia en estat decent y concludida la carrera que emprenguía" (Maria Carreras, 18-6-1841).
- (45) "A cada uno de mis hijos por dote, quiero que se les pague las anualidades que cuestan la sociedad de quintos que se halla establecida en esta poblacion mientras ellos lo necesitan, y dure la Sociedad; pero con la condición que han de vivir unidos a la familia, y trabajar a favor de la misma, y no siendo asi dejo á cada uno de ellos igual cantidad, que á cada una de las hijas pagadoras una sola vez no mas" (Joan Generó, 27-8-1866).

(38) "(...) a Jaume Reyts fill meu vintisinch lliures moneda Barcelonesa las quals deu pagar Pera Julia (Alias Pera Clára) per compliment de Paga del meu dot, que eran sinquanta lliuras, dich 50 ll. s. com ha Hereu y possessor dels bens de mon Pare Antoni Julia" (Joanna Reyts, vídua, 23-1-1676).

(40) "Item dixo, i lleugo á Joseph Licenciado en Sag(rat)s Canons, á Pau, i Pere fills meus (...), los quals tots vui en dia estudiaran, per tots drets de legitima Paterna (...), que en cas se encaminen en veritat al estat clerical, (...) hereu avall instituhidor los dega assistir en tot lo que puga (...) mantenirlos, calçarlos, i vestirlos per passar los estudis fins sian convocats en lo estat sacerdotal; en cas empero se encaminen al estat secular los deixo venint lo cas de collocacio en estat, i per una vegada pagadors tant solam(en)t lo que judicaran mos Marm(essor)s atesa la possibilitat de mos bens, fentsel carrech del molt quem costan mos fills.

(...)

"Item no obstant que ab lo que tinch disposat i llegat á mos fills Licenciado, Joseph, Pau i Pere per en cas se encaminen al estat clerical fins ques troben constituhits en lo estat Sacerdotal, deuen donarse per satisfests de tots los drets podrian pretendrer de mos bens per raho de legitima Paterna i suplem(en)t de aquella, si consideran lo quem costan i la possibilitat de mos bens; ab tot per llevarlos tota ocasio de riñas i disputas deixo a Quiscun de dits mos fills venint lo cas de ser ja collocats en dit estat, i no altram(en)t, vint i sinch lliuras bars(elonese)s (...)" (Francesch Aguilar, sastre, 22-2-1784).

Segons els marmessors (i/o l'hereu i/o altres familiars)

- (46) "(...) y los altres fills y fillas que per ventura en lo esdevenidor tindré, sien dotats segons la possibilitat de mos bens a coneguda dels dalt dits Tutors y curadors y si vingues los cas que la dita filla mia, o altres fills, y fillas que per ventura en lo esdevenidor tindre, o algu de ells no fossen, o fos collocats y dotats quant esdevindran morir los dalt dits Tudors per mi alegits, vull, ordeno y mano que lo ultim de dits Tudors quedarà ab vida, que en son testament assenynale a aquell, o aquells fills, o fillas meus que no sera o no seran collocats y dotats en aquella ocasio; aquella porció que christianament li apareixera haverseli ho haversels de asenyalar, segons la possibilitat de mos bens" (Josep Serra, teuler, 4-9-1726).
- (47) "Item a Antoni altre fill meu (...), a Lluys altre fill meu (...) y a Ignasia tambe filla mia (...); per quant no tinc res plantat ni renda forta nols assenyalo res determinat; si empero ordeno (...) en cas de collocacio, en matrimoni, o entrada en religio que per mes marmessors de mos bens sels sie donat allo que ells voldran segons la possibilitat de mos bens (...)" (Salvador Pares, "Pages Masover del Mas Puitgsech", 8-2-1732).
- (48) "Item á Joan (...) fill meu (...), á Maria filla mia (...), a Margarida altre filla mia, (...), y a tots y qualsevols altres fills o fillas nats o postumos, en lo die de dema si Jo tindre, Los deixo y llogo á quiscun de ells, y ellas allo que apareixera á nals dalt dits Marmessors (...), y en lo modo y forma á ells los apareixera aguda raho de la possibilitat de mos bens" (Anton Mallet, bracer, 30-7-1802).

Estada a la casa paterna

(49) "(...) vull que tambe, tinguen estada en ma Casa, y us de dits mobles tots mos fills, y fillas, fins y a tant hajen pres estat, y lo q(u)e esdevindra esser mon hereu, aqueix vull encara que sie casat ell, sa muller y filla gaudescan de dita estada de casa, y us dels mobles, ajudant ell á pagar á ditas mare y muller mia los mals y carrechs de dita casa.

"Item vull, ordeno, y mano que si me esdevindra morir en esta ocasio q(u)e del que se cullirá de las sembrades tinc y si tindre ningun diner muÿra ara ó en qualsevol altre ocasio ne sian alimentats los sobradits mare muller y filla, y ne sien juntament pagats aquells deutes, q(u)e se podran pagar dels deutes se encontrara q(u)e Jo tindre y á pagarlos obligat estare" (Anton Mallet, bracer, 30-7-1802).

(50) "(...) y á mos fills, y á cada hu en particular deixo 30 ll. (...), y que deguin ser mantinguts á la casa, y de mos bens á igual del amo, treballan ells á favor de la Casa" (Francisco Centanera, 20-7-1809).

(51) "Vull que mon fill Miquel per motiu de ser fatuo sia mantingut per qui usufructuará los meus bens segons y com disposia el que vui es, y en lo temps esdevenidor será regent de la cura de animas en dita Parr(òqui)a" (Pere Musach, bracer, 5-9-1827).

(52) "Quiero y deseo que hasta que sea colocado mi hijo el Rñdo D. Jacinto sea cuidado y asistido por mi heredero, segun las posibilidades de la casa" (José Verdaguer, 5-9-1876).

Roba, mobles, bestiar, eines i productes agrícoles

- (53) "Dexo ha mon fill menor (...) deu lliuras. Una Axada Gran, y una Pala fanguera para treballar" (Josep Moner, bracer, 10-10-1683).
- (54) "(...) a Josep fill meu deu lliuras moneda barcelonesa (...) y aso quant se collocara en matrimoni, o paria, botiga. Una caixa te en ma casa se li sia donada, y no se li fasia frau en ella.
"(...) a Antoni fill meu, (...) sis lliuras (...) en collocatio de matrimoni.- una caixa, una pala fanga, dos axadas una de glanar (sic) y altre de cavar. Eleguen que no li sien impedidos, y dits mobles sen vulla aportar y sempre que vulla y sia de sa voluntat" (Antoni Moner, pagès, 16-8-1694).
- (55) "(...) en cas de collocatio de matrimoni se donia amon fill segon Miquel Palmarol vint y cinc lliuras moneda Barcelonesa comprenent las vint y cinc lliuras que son Para mon marit (...) li dexá en son testament entenent ab ditas vint y cinc lliuras pagarli tots los drets se li podran esperar de Paterna y materna (...).
"(...) en dit cas de collocatio de matrimoni se li sian donats al dit Miquel mon fill dos llançols" (Maria Palmarol, 23-3-1698).
- (56) "Attenent y considerant que a Francisco Molist fill meu (...) li tinc prestat un Bou a presta graciosa, y diferents quarteras de blat per tots drets de legitima Paterna y Materna (...) li deixo y llego y fas donacio de dit Bou y quarteras de blat li havia deixat.
"Item attenent, y considerant que quan Miquel (...) fill meu (...) se colloca en matrimoni, lo doni alguns nodrissos, y algunas ovelles sols li deixo (...) deu sous (...).
"Item attenent y considerant, que a Pere Molist, y a Ramon Molist també fills meus y de la dita Elena Molist segona muller mia quan se collocaren en matrimoni nols doni res. Deixo y llego a quiscun dels dos 10 ll. s.
"Item vull, y es mon animo que si vivint jo pagara a dit Pere y Ramon ditas 10 ll. s. (...) no pugan demanar a mon hereu dit llegat (...) los deixo y llego per una vegada no mes pagadors ll. 6 s. (...) a quiscun; y tambe (...) a Francischo y Miquel.

"(...) vull que lo que tinch donat a dits Francischo y Miquel, com dalt esta explicat, vaja en paga o en descarrega del que los auria promes en dits respective capitols, y lo mateix vull se observia ab Pere y Ramon si los donava alguna cosa (...)" (Ramon Molist, "Pages Masover del Mas Godayol", 4-12-1727).

- (57) "Deixo, y luego a (...) mon fill primogenit (el qual no ha estat anomenat hereu per la testadora) dos llansols, una flassada y una vanova, una marfega a coneguda dels marmessors" (Patronilla Riera, ?-1-1762).
- (58) "(...), y a mon fill Lluçia, altres docentas lliuras Barcelonesas, y dos matxos, quedant mos bens en lo estat se troban" (Jaume Urpiá, traginer, 2-3-1763).
- (59) "Als fills deixo 5 ll. s. barcelonesas a cada hu, (...), en cas de collocaci6 en Matrimoni, y al Anton (que passa los estudis) li deixo, y luego, quatre quarteras de xeixa, per any, fins a tant estiga acomodat, 6 ordenat, complidament, in sacris, per la necessitat del vestir y demes te, en lo curs dels estudis" (Isidro Pradell, "Masover del Mas del Coll", 7-12-1770).
- (60) "Deixo y dispozo que mon edot sia distribuit a fills y fillas y tamb6 la mia roba a coneguda de dits marmessors y a judici precedent de ells" (Maria Garriga i Mir6, "Muller de Joseph Garriga", ?-?-1773).
- (61) "Deixo y luego a mon estimat fill Joseph una de las caixas mias y lo q(u)e ly puguia corresponder de mon dot per dret de llegitima materna" (Ignacia Bach, 6-2-1816).
- (62) "Deixo y luego a mon Estimat Fill Anton trenta lliuras una vegada pegadoras per dret de llegitima materna en lo cas tant solament de collocarse en Matrimoni espiritual o carnal y junt un parell de llansols" (Francisca Sentalo, 26-1-1818).
- (63) "En cas la criatura que porto en el ventre nasquia y arribia a edat de pendrer estat li deixo vint y sinch lliuras, dos llansols y una caixa (...)" (Maria Payarols, "muller de Isidro Prat", 5-3-1828).

- (64) "Deixo y luego als Rnt. J(ose)ph, Ramon, Maria, Margarida y Marianna fills meus (...) vint y sinch lliuras Bar(celonese)s y una caixa tot una vegada tansolament pagador á quiscun de ells sempre y quand contruhán matrimoni spiritual o corporal, y mantenintse solters vull tinguián sempre abrich en ma casa" (Jaume Roca, mestre de cases, 16-7-1840).
- (65) "Deixo y luego per dot y dret de llegitima: paterna y materna á mon fill Joseph sinquanta lliuras una vegada pagadoras, y las robas q(u)e be apareixerá á ma muller y marmessors" (José Rifá, ?-?-1853).
- (66) "Lego á mi hijo Román la cantidad de cinco pesetas teniendo ya recibidas cuatro sabanas, y algunas otras cosas que le podían pertenecer por parte de los derechos paternos y maternos" (Maria Tomá y Arderiu, vídua, 6-1-1894).
- (67) "Que provea (i'hereu) á mi hijo menor (...) de un par de lechos con su jergón, un colchón nomás, dos almohadas, dos pares de sábanas para cada lecho, con dos mantas para cada uno, dos mesas, una cómoda, la carroza con un par de bueyes, una docena de cabezas de ganado lanar y dos cabras, dejando á la disposición de mi esposa (...), ya el designar la calidad de lo espresado, ya la equitativa distribución de lo demás del ganado y muebles" (Francisco Soler y Monteys, "casado, labrador", 18-10-1896).
- (68) "(...) a Pere Balart fill meu (...) per dret de legitima paterna (...) 3 ll. s. moneda Barcelonesa y una caixa de Pollanchre vella tinch en ma casa per una vegada no mes pagadoras ditas cosas" (El testament està en molt malt estat. Alguns paràgrafs són il·legibles. Només sabem que és un home, que de cognom es diu Balart).

CITACIONS (filles, que no són l'hereva)

Diners en metàl·lic

- (69) "Deixo y llego ha Teresa Molist filla mia (...) vint y sinch lliures moneda Bar(celone)sa (comprement hi los sinquanta Reals que la mia Neta Maria Ighes filla de mon fill Joan Molist me dexá en son ultim Testament; lo qual llegat li fas y dexo ab pacte y conditio de ques case a gust de dits Marmessors meys y curadors seus devall escrits. Y, a, obs y per collocatio de son Matrimoni" (Archangela Molist, ?-7-1600).
- (70) "Deixo a na Romira de Folgarolas filla mia deu lliuras y aquexas quant casara na Francisca sa filla.
"Item dexo ana Rujera altre filla mia deu lliuras quant casara una filla que te ques diu Maria" (Pere Puigsasillosas, "pages hereu util y propietari del mas Puigsallosas", 6-11-1655).
- (71) "(...) a Maria Masvidala filla comuna mia y del dit Jaume Vilar del Bosch marit meu avuy muller de Fran(ces)ch masvidal pages y Hereu del mas Vidal de Viladrau (...) y axi mateix a Patronilla (...) avuy muller de Joaseph Sendra Pages y hereu del mas Sendra de la Parroquia de Sta. Maria de Seba (...) de sinch lliuras moneda Barcelonesa" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola. "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).
- (72) "(...) se donia de mos bens propis trenta lliuras y sinch sous a ma filla Maria Aromir en lo dia de son spositori o que entrara en religio las quals se tregan de aquella quitatio fiu de aquell sensal de setsa lliuras y deu sous y milloras de casa" (Francesch Aromir, bracer, ?-?-1686).
- (73) "Deixo a cada una de mas fillas sin tindre trenta lliuras en cas de casament una vegada y que ne pugan disposar, en cas de no tenir successió legitima" (Pera Hom, 28-2-1694).
- (74) "(...) a ma filla (...) quaranta lliuras moneda bar(celones)a (...) en cas de matrimoni, o ingres de Religio. Y en cas moris sens colocalse en matrimoni dexo que dispusar puga per sa anima de deu lliuras, y lo restant tornia al hereu devall escrit" (Helena Roura y Balart, 30-4-1696).
1735

(75) "Deixo a maria rosa muns ma filla setse lliures que tinch de mon dot (...) ab obligatio de ferme dir sinch missas (...).

"Vull que una dobla que he donada a Fr(ancis)co muns marit de la Rosa ma filla en compta del dot la dexo a Anton Mallet mon net" (Maria Viñes, "viuda de Antoni Viñes satre", 6-9-1708).

(76) "Deix y llech á Maria, Emarenciana, Theresa y á Archangela donzellas fillas legitimas, y naturals mias, y de Geltrudis muller mia a quiscuna de ellas vynt y cinch lliuras bar(celones)es (...) en fet de casament no trobantse casadas ni essero estadas; casantse empero á voluntat dem on hereu" (Joseph Rosanes, paraire, 7-3-1717).

(77) "(...) a Isabel, a Maria, a Theresa, a Archangela, a Escolastica, a Rosa y a Fran(cis)ca fillas legitimas y naturals mias (...) sinch sous per bona memoria (...).

"It(em) encoman á mon hereu y als dalt dits mammissors, acomoden en stát a las ditas mas fillas que no serán casadas, (...)" (Marianna Roca, "viuda de Diego Roca bracer", 12-6-1717).

(78) "Item deix y llecho á Catherina á Antonia y a Marianna totas tres donzellas fillas a mi (...) per tots drets es á saber de legitimas Paterna y materna (...) dos mila lliuras moneda Bar(celone)sa pagadoras á quiscuna de ditas tres fillas mias occorent sa collocacio en matrimoni y no abans, ni altrament (...) ab pacte (...) que si ellas moriran quant que quant ab Infants (...) ô fills legitims y naturals y de legitim y carnal matrimoni procreats mascles o Fembras un, ó mes: algun dels quals pervindrà ô arribara á edat de poder fer testament: Que Ales hores pugan las ditas tres fillas mias y quiscuna de aquellas que aixi ab dits fills morirá puga disposar y a sas liberas voluntats Perpe fer de tot lo dit llegat: si empero será cas que las referidas tres fillas mias moriran ô alguna de ellas morirá quant que quant sens dits Infants ô ab tals ningun empero dels quals pervindrà ô arribará a dita edat de poder fer testament que aleshores y en tal cas las ditas tres fillas mias co la que sens dits Infants morira solament puga disposar y asas liberas voluntats perpe fer de siscentas lliuras Bar(celones)as: y las restants mil quatrecentas lliuras Bar(celones)a(s) de las ditas fillas o filla mias) pervenir hagen a món

hereu avall escrit. Encara ab lo present dono plena facultat (...) als (...) Marmessors meus (...) occorrent la collocacio de matrimoni (...) pugan de mos bens augmentar ô disminuir, (...), lo present llegat fins â la quantitat â ells ben vista (...)" (Josep de Sala i Mas, 20-11-1727).

(79) "A Maria Teresa filla mia (...) per dret de legitima materna 25 ll. moneda Barcelonesa (...), ab la condicio empero que se casia a gust de Josep (...) marit meu, y altres Marmessors" (Margarida Rovira y Solá, 22-7-1744).

(80) "(...) a Maria (...), y Thereza (...) filles mies (...) en cas de collocacio de Matrimoni vint y sinch lliuras moneda Barcelonesa a quiscuna de ellas, ab la condicio que casian â gust del dit Joseph cots llur Pare (...), si empero no casassen â gust de llur Pare, sols los llego y deixo en lo cas de collocacio de Matrimoni deu lliuras â quiscuna de ellas" (Maria Cots, 10-10-1745).

(81) "(...) a Maria (...), Marianna (...), Teresa (...), (...) fillas mias, los llego, y deix a quiscuna de ellas un Cruzado de Portugal volent antiguament nou rraals moneda Catalana (...)" (Maria Pou y Vila, 3-7-1753).

(82) "(...) quatre filles mias las llego, y deix a quiscuna de ellas un Duro valent cinc pesetas en plata, (...)" (Onofre Vila y Pou, pagès, 26-1-1755).

(83) "Deixo y llego â las tres fillas mias en cas (...) es â saber; en suposicio de pendrer lo estat de antrimoni ô de Religio, 25 ll. s. Barcelonesas a cada una de ditas tres fillas, una vegada tant solament pagadoras" (Joseph Gallach, 3-11-1767).

(84) "(...) â las dos fillas mias (en cas de collocaci6 de matrimoni) 25 lliuras Barcelonesas (...), si se casan, â gust de la mare, y Germas; ô, si, no, res; y esto, per tot suplement de llegitima Paterna, y Materna" (Isidro Pradell, "Masover del Mas del Coll", 7-12-1770).

- (85) "Deixo y Llego a Maria Rosa y a Maria Theresa... fillas a mi (...) Mil lliuras moneda Bar(celone)s(a) a quiscuna de ellas las quals las sian pagadas a obs y per contemplacio de son Matrimoni carnal o espiritual (...), y en cas de tenir mes fillas sols deixo a ditas Maria Rosa y Maria Theresa, y a altres fillas mias (...) la quantitat de setcentas lliuras moneda Barcs. (...)" (Joseph Poudevida, 15-1-1778).
- (86) "Deixo á Jacinta filla mia (...) per collocacio de son matrimoni (...) 25 ll. s. i lo demás q(u)e se li donia, segons la possibilitat de ma casa, (...), casanse áb lo consentim(en)t de dits Marm(essor)s, i aixi mateix, i del mateix modo dexo lo mateix á cada una de las demás fillas, q(u)e dexaré lo die de mon obit: i ala Margarida filla mia per esser ja casada li dexo 5 s. una vegada tansolament" (Joan Santaló, fuster, 24-10-1791).
- (87) "Si esdevindrà ser collocada en matrimoni Maria filla mia, vull y mano se li donia en dot dos centas lliuras, y sinquanta lliuras per vestits, y q(u)e estas quantitats sian pagadas de mos bens, sens obligar á asso la casa de la mia habitacio (...). Y mentres no se verifiquia lo matrimoni de dita Maria filla mia vull sia mantinguda de mos bens de menjar, y beurer, calsar, y vestir tant en sanitat, com en malaltia; treballant ella empero á util y favor de la casa" (Salvador Balart, teixidor, 22-11-1806).
- (88) "Asseñalo per dot a ma Filla Josepha quaranta lliuras Barcelonesas pagadoras en cas de collocarse en Matrimoni espiritual y carnal; volent que estas se aumentian fins a vuitanta en cas que las circumstancias de ma Casa ho permetian: ítem: en atencio de quedar ja collocada en Matrimoni ma altre filla Maria; li deixo deu sous una vegada pagadors" (Maria Blanch, 12-6-1810).
- (89) "Deixo y llego a Marianna filla mia 1 ll. 10 s. una vegada pagadors, en atencio de quedar suficientment dotada quant se casá" (Jaume Pares, 2-1-1811).
- (90) "Deixo y llego: a ma estimada filla Mariana (...) per tots drets de lilegitima materna o suplement de aquella per tots y qualsevols altres drets a ella tocants cinquanta lliuras Bars. una vegada pagadoras en lo cas de collocacio de Matrimoni espiritual o corporal: volent que en lo cas que ella no en disposia per morir en edat pupillar

o arribant a esta no fes testament morint Donsella: vull q(u)e de las mencionades cinquanta lliuras se ly facian los Fun(eral)s a judici de mon Marmessor: y lo sobrant sia per be de la mia anima.

"Item: vull y mano: q(u)e en lo cas cobria com espero de los bens de mon Germa (...) lo q(u)e a mi expecta; sia aumentat lo dot de mas dos fillas Rosa y Marianna Font a judici y a la prudencia de mon Marmessor: y q(u)e esta quantitat dit mon Marmessor tan solament la entreguia en lo cas de collocarse ellas en Matrimoni Espiritual o Carnal: y en est lance dita quantitat sia libre y puguian ellas disposar a sas liberas voluntats: volent empero q(u)e si ellas moren antes de casarse lo augment de dit dot procedent de lo alt expressat sia invertit en be de la mia anima a judici de mon Marm(essor)". (Esperanza Pares, 11-8-1815).

(91) "Vull y mano: que en atencio a que ab los Capitols Matrim(onial)s de mon Hereu Ygnasi (...) llegar a mas Fillas Maria, Margarida quince lliuras una vegada pegadoras p(e)r tots drets de llegitima paterna: las asigno ab lo present a quiscuna de las ditas 5 s. confirmant dit llegat mencionat en quant menester sia" (Pere Teixidor, bracer, 3-6-1820).

(92) "(...); á Rosa filla meva vull li sien donadas per mon hereu (...) sent lliuras B(a)r(celones)s (...) sempre y quant se colloquia en matrimoni Espiritual ó corporal, y mantenintse miñona vull sie mantinguda en casa calçada, vestida, sana y malalta, treballant á favor de la casa: alas demes fillas mevas Marianna y Maria per estar ja suficientment dotadas y collocadas en Matrimoni, los deixo sinch sous per tots drets de llegitima" (Francis)co Sentenera, "mestre de casas viudo", 13-3-1839).

(93) "Item á Maria Rosa (...); y á Maria fillas mias dexo y llego trenta lliuras Brs. á quiscuna de ellas (...) ab facultat als Marmesors de aumentar ó disminuir dit llegat segons la possibilitat de mos bens, sempre y quant vinga lo cas de collocarse en matrimoni espiritual o corporal y no altrement, y mentres viuran ab mon hereu, vull sien mantingudas sanas y malaltas calçadas, y vestidas treballant ellas, a favor de la casa" (Anton Vilamala, "Pag(ès) masover del mas Folchs", 10-12-1839).

- (94) "En atencio a q(u)e ma estimada filla maria ha rebut lo corresponent dot p(e)r los drets li corresponian sobre ma casa quant contrague matrimoni: ly asigno set sous y sis diners tan solament" (Francisco Roura, vidu, 2-12-1840).
- (95) "(...) p(e)r sos drets a ma estimada filla Maria Rosa muller de Joseph Pallas cinquanta lliuras una vegada pegadoras a sas liberas voluntats si queda ella hereva o usufructuaria de son dit marit y en lo cas contrari deguan aquellas tornar a mon Hereu (...).
"(...) a ma altre filla Maria Vilamala p(e)r dits drets cinquanta lliuras b(a)r(ce)loneses volent q(u)e sia mantinguda p(e)r mon hereu en sanitat y en malaltia treballant en utilitat de la casa" (Anton Vilamala, "Pages masover del Mas Folchs", 20-2-1846).
- (96) "(...) en atencio a que en los Capitols Matrimonials per mi firmats quant contrague Matrimoni mon fill Segimon ab Paula Verdaguer me vas reservar p(e)r testar trescentas cinquanta lliuras; deixo y luego de estas a ma Estimada filla Maria Guell y Verges D(onzell)a dos centas lliuras volent q(u)e no disposant de ellas sian a favor de mon hereu (...)" (Madalena Guell y Vergés, 14-4-1848).
- (97) "(...) a ma Estimada filla Margarida p(e)r tots sos drets de lilegitima materna doscentas lliuras B(a)r(ce)loneses) una vegada pagadoras y vull que ly sia abonat tot quant justifiquia ella hagia adelantat p(e)r metges medicinas y aliments en esta malaltia q(u)e estich pasant.
"(...) a ma altre estimada filla Rita cent lliuras B(arcelona)ses per tots drets de lilegitima materna (...)" (Rita Torrents y Campá, "muller de Jaume Torrents Corder", 1-8-1848).
- (98) "Llego aquellas trenta lliuras, q(u)e me vas reservar en los Cap(i)tol)s matrimonials de Joseph Salarich ab ma filla Rosa (...) per testar, á Anna (...) filla mia pagadoras quant prengua estat ab los pllassos á mos marmessors ben vistos.
(...)
- (99) "Item vull q(u)e mon hereu hagia de mantenir sana y malalta á ma predita filla Anna treballant ella á profit de la casa, y en cas de desavenencia vull q(u)e mon hereu li cedisca un cuarto de la casa, us de cuina y la tercera part del hort" (Margarita Guiteras, 25-11-1851)

- (100) "Deixo a ma filla Dolores per dot y robas en cas de colocació en matrimoni carnal ó esp(iritua)l trenta lliu(res)s bar(elope)sas libres á sas voluntats una vegada solam(en)t pagadoras per tots drets á ella corresponents" (Joaquina Barnola, 9-11-1854).
- (101) "A ma filla Catarina deu sous y lo que podr  la casa al temps de pendre estat" (Bernardo Sala, 14-5-1857).
- (102) "Lego   mi hija Carmen (...) en paga de su legitima paterna y demas derechos que puede tener   mis bienes, treinta libras barceloneses divididas en dos pagas quinse el dia que tome estado, y las demas cuando haya pas do un año" (Jaime Godayol, 28-12-1870).
- (103) "Lego   mis dos hijas Gracia y Concepcion la cantidad de noventa y seis reales por una sola vez al contraer estado espiritual   carnal, siendo mi voluntad que hasta que sean colocadas, sean tambien mantenidas y cuidadas por mi heredero, trabajando empero lo que puedan por la casa" (Sagismundo Vinyets, 16-9-1876).
- (104) "Quiere que su hija (...) se tenga por contenta y satisfecha por lo mucho que de el ha ya recibido, renunciando todos sus derechos" (Juan Tatger, 16-12-1878).
- (105) "Lego a mi hija Marianna Morató casada con Jaime Jutgl , cantero, la cantidad de cuarenta pesetas una sola vez pagaderas, por razon de haberle entregado ya al contraer matrimonio ochenta pesetas para comprar ropa de su uso.
- (106) "Lego tambien a mi hija Luisa Morató casada con Pedro Morató, labrador, la cantidad de cuarenta pesetas una sola vez pagaderas por razon de haberle entregado al contraer matrimonio ochenta pesetas para comprarse ropas de su uso" (Pedro Morató, 2-6-1884).
- (107) "Lego   mi hija Maria Vilamala y Sitjes ochenta ptas (...).
"Lego   mi hija Filomena Vilamala y Sitjes la cantidad de ochenta pesetas, que ya las tiene recibidas de mi mano, no teni ndole de dar mada m s" (Antonio Vilamala y Riera, "bracero, viudo", 31-8-1902).

Diners per altres vies

- (108) "(...) â Antonia filla mia (...) 100 ll. s. barcelonesas en suposicio de collocacio de lo St. Matrimoni, ô en religio: Per seguretat de las sent sobreditas lliuras, vull se lÿ sia entregada una de las dos casas mias, fins â tant estiga satisfeta perfetament dita Antonia de las sent lliuras de edot, ÿ esto es, en cas de collocacio en matrimoni deixant â la llibertat de la mia filla baix escrita, ÿ de mi hereva universal, la llibertat de elegir la casa â ella mes ben vista per sa habitacio, ab la obligacio de alimentar alsar, calsar, ÿ vestir, segons la possibilitat, â la dita Antonia treballant la dita Antonia â obs de la casa, fins â tant siga satisfeta de dit edot, ÿ collocada en matrimoni segons esta dit" (Joan Bertrana, 11-1-1769).
- (109) "Deixo â Maria filla mia (...), per haverme alimentada ÿ acistida molts anys i inexplicables beneficis de ella rebuts, trenta lliuras (...), ÿ estada de casa mentras viurá ÿ la mitat del hort en vida de ella" (Escolastiga Romeu, 12-9-1774).
- (110) (...) a MariaAnna filla mia en cas de collocatio trenta lliuras las quals las y deixo sobre un censal de pensio quiscun any trenta sous me fa Joseph Bach pages de d(it)a p(arròqui)a y en cas dit Bach quitas lo dit censal, vull se deposian los diners en lo Archiu de Folgarolas per tornar esmersar y de allí no pugan axir sino es per esmers o per collocatio de d(it)a Maria Anna" (Francesch Juliá, bracer, "noy ha die ni any").

Segons els marmessors (i/o l'hereu i/o altres familiars)

- (111) "(...) que Maria Anna filla (...) mia (...) sia colocada en matrimoni segons lo poder de ditas casas del mas vilar del Bosch y Godayol a coneguda del dit marit meu y de mon Hereu, y marmessors (...)" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola. "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).
- (112) "Mariangela y Mariana (...) fillas mias (...) en cas de pendrer estat (el que disposaran els marmessors); y si ellas casaban a disgust de mos Marmessors, sols los llego per tot dret de legitima paterna 1 ll. (...) moneda Barcelonesa" (Joan Monells, trencador de pedra, 24-8-1747).
- (113) "Disposo, sian dotadas las mias fillas, segons la possibilitat, y sels donia de edot segons la possibilitat, tant a la de la primera muller, com a las de la segona muller" (Joseph Cots, 24-1-1772).
- (114) "(...), y a cada una de mas fillas vull a cas de volerse casar sel donia dot corresponent a possibilitats de la casa a coneguda de mon Hereu (...), y de mos Marmessors (...)" (Hipolit Pons, "masover del Aromir", 2-7-1809).
- (115) "Deixo y llego a ma Estimada Filla Josepa: y altres Fills y Fillas que nats, o posthums deixare y haure per tots drets de llegitima materna lo que mon estimat Marit comprenyua, y en son defecte lo altre mon Marmessor, ates la collocacio fasian" ("Jo Antonia Roca y Antentas muller de Joseph Roca Pages Hereu del Mas Roca" 2-1-1819).
- (116) "Deixo y llego a ma Carissima Filla Antonia p(e)r tots drets de llegitima paterna y suplement de aquella en lo cas de collocarse en Matrimoni Espiritual o carnal lo que mos Marmessors y muller comprenyuan atesas las circunstancias de ma casa: podent la dita disposar de cinquanta lliuras morint miñona" (Joseph Fusimaña, bracer, 6-5-1820).

- (117) "(...) a mas Estimadas fillas Margarida y Rosa lo q(u)e mos marmesors prudentment creguian poderlas correspondrer sobre mos reduits bens y escasa fortuna en lo dia se colloquian en estat de matrimoni" (Juan Carbonell, bracer, 7-5-1843).
- (118) "(...) en atencio a q(u)e Mª Anna y Teresa fillas mias estan ya satisfetas de sos drets quant contragueran matrimoni los asigno 5 s. a quiscuna y a Maria y Josepha altres fillas mias solteras los asigno p(e)r sos drets lo q(u)e compreengan mos dits Marmesors quant contraguian matrimoni" (Bernat Clapera, "Masover de la casa nova dels Frares", 13-6-1844).
- (119) "Deixo per dot y llegal paterna en cas de colocacio en matrimoni corp(ora)l á ma filla Josepa (...) lo q(u)e se ha donat á cada una de las fillas ya colocadas una vegada solam(en)t. Y á mas fillas ya colocadas los deixo sinch s. una vegada pagadors" (José Badia, 16-9-1854).

Estada a la casa paterna

- (120) "Fa de llegat a Petronilla filla mia (...) estada en la casa posesch" (Joan Julia, 8-3-1662).
- (121) "(...) a Magdalena Rovira deu lliuras y stada en casa y que ditas deu lliuras no las puga demanar sino disposar las cinc per sustento per quant sen tingues de anar de casa li donan las ditas sinch lliuras y las restans ne puga disposar per la sua anima" (Pera Rovira, 14-3-1667).
- (122) "(...) a Patronilla Julia filla mia deu lliuras y puga estar en casa mia fentla lo gasto que stiga ab pau y quietut ab lo Hereu de que ordenat" (Joan Julia, 8-3-1672).
- (123) "(...) a Marianna filla mia (...), per tots drets de llegatim) paterna (...) que per mon hereu avall instituhidor sia en ma casa mantinguda sana i malalta, calçada, i vestida menjada, i beguda segons la sua possibilitat, i treballant ella en quant puga á util i profit de casa" (Pau Serra, teuler, 24-4-1784).
- (124) "A Teresa Alsina D(onzell)a filla mia, en cas de collocacio de Matrimoni se li donia per Dot lo q(u)e aparexerá a mos Marmesors, segons la possibilitat de la casa, i asso casantse agust dels Marmesors, - i en lo interim se agia de mantenir sana, i malalta, segons la possibilitat de la casa, treballant per utilitat de la casa" (Anton Alsina, bracer, 8-10-1792).
- (125) "Deixo y vull que á Margarida filla mia siguia tractada en lo manjar, beurer, y vestir, segons las possibilitats de la casa treballant ella empero á benefici de la casa en quant puguia y esso per esser tulida de peus" (Martí Comas, "Pages Masover de la Caseta del Mas del Coll", 24-4-1803).
- (126) "(...) que Maria carissima filla mia sia mantinguda en la familia de mon hereu tant cuant naturalment viura en menjar y veure, en calsar y vestir, en sanitat y malaltia mantenintse miñona, treballant empero

ella en quant pugua en utilitat de ma casa: y en lo cas de no voler o no poder la espresada viurer en dita ma casa: ly sia entregat en efectuarse dita separació: un llit de peu de gall parat ab marfaga, dos llansols y una flasada, la olla de ferro q(u)e ella la pagá y dotse lliuras b(arcelonese)s ab diner, de tot lo q(u)e en puga disposar a sas liberas voluntats y ly asigno per tots drets de llegitima paterna, de tot lo q(u)e podra disposar librement venint lo cas de morir ab fills o fillas llegitims y nat(ural)s pero morint sens fills sols pugua disposar de sis lliuras debent tornar tot lo demes en la casa de mon hereu" (Joseph Bonay, bracer, 17-2-1844).

Roba, mobles, utensilis, joies.

- (127) "Dexo y llego a Maria Raurell filla mia natural dos centas lliuras y se li fassen dos caxas vestit de stemenya y manto en cas de collocatio o ingres a religio" (Pera Raurell, "pages hereu util y propietari del Mas Raurell", 9-7-1657).
- (128) "(...) a Joana Reytfilla mia quaranta lliuras una caixa comuna ab dos llansols en cas de collocatio ab consell dels tutors.
"(...) a Isabel Reytfilla mia quoranta lliuras una caixa ab dos llansols en cas de collocatio ab consell dels tutors" (Pera Pau Reytf, trencador de pedra, 29-12-1674).
- (129) "Vull se sia donat ha ma filla Margarida dos llançols, y unas faldillas de cordellats del Bogader Pinta y possera que sen ser voscan las dos fillas mentra viscan" (Maria Angela Roca, vídua, 3-10-1683).
- (130) "(...) a Maria donzella filla mia (...) vuytanta lliuras Bar(celone-s)as en collocatio de matrimoni; y no altrament, una caxa de noguera o Alba enllistonada ab ses Joyhas, quatra llansols de dos talladas, y mitja de bri, sis camisas novas, una dotzena tovallons, manto, vestit segons possibilitat de mon hareu, un parell estovallas, y un parell de tovallolas. Y tambe a coneguda de mos marmesors (...) y si dita maria se casaa a disgu(s)t de mon hareu y marmesors; en tal cas li dexo deu lliuras Bar(celones)as" (Antoni Moner, pagès, 16-8-1694).
- (131) "En cas de collocatio, o, ingres de religio dexo una vanova nova y quatra llanssols dels ques trobaran en casa a Maria Rosa ma filla y una tovallola guarnida de puntas, sis tovallons dos axugamans duas estovallas una de mostra y una cuxinera.
"Dexo a ma filla Teresa menor quatra llanssols un dels quals ab randaduas estovallas una de mostra, dos tovallons, dos axugamans y una cuxinera y fil per una vanova lo qual trobaran amanit en mas caxas" (Maria Vinyas, 2-6-1699). (vegeu *4).
- (132) "(...) a Maria Teresa donzella filla ultima mia en cas de collocacio de matrimoni vint lliuras que tinch de screx quem feu mon marit sobre sos bens, y vint y quatre lleuras que rebe mon marit lo dia de las

esposallas que fou als 5 de agost de 1663 (...). Mes dexo a dita ma filla Maria Teresa setsa lliuras de mon dot que no son cobradas de la casa de mos paras ab pacta que fasa celebrar sis misas, mes dexo a dita ma filla Maria Teresa quatre llansols, una vanova nova, una tovallola guarnida de puntas y altre de tela tambe guarnida, dos stovallas de mostra usades, dos axu(ga)mans, y dos coxineras, un sach bo y un de dolent, dos marfegas dolentas lo manto una caxa dolenta. Mes li dexo ames de las sobreditas cosas la olla de ferro ab las llevas un parolet de aram y una olleta de aram.

"Mes vull que no sian posats en possessio Anna Maria ma filla o sos ereus que no ajan donat per antes a ma filla Maria Teresa tots los drets de son para y de mi sa mara" (Maria Vinñas, "viuda de Antoni Vinñas sastre", 27-4-1707).

- (133) "Deix a Theresa Pajás ma filla una caxa, un llançol, 2 tovallóns lo un gran laltre petit, y una tovallola, una cullera de plata, lo torn, una cana de stamenya y unas faldillas negras y una cuxinera y una marfega petita.

"It(em) a Magdalena ma filla Deix altre Caixa bona, un llansol, unas estovalletas, 2 tovallóns lo un gran laltre petit, una cullera de plata, una cana de stamefiya, una faldillas de estamefiya de sacolór una cuxinera una Romana y una tovallola llisa.

"It(em) Deix a cada una de ditas mas fillas duas doblas, es a saber de aquellas quatre doblas, que me deu lo hereu Soldevila de la Cor" (Maria Payás, vídua, 13-6-1719).

- (134) "(...) si pagats tots los gastos de ma funeraria, y tots mos deutes me queden liquidos y claros 100 ll. s. moneda Barcelona, que en tal cas sien donadas y pagadas a Francischa Albareda filla mia per tots drets de legitima Materna 50 ll. s. (...) en cas de casament o entrada en religio, y encara que me quedian liquidas mes de cent lliures no li deixo, ni llego mes que las ditas cinquanta lliures (...) que en tant quant, tardera dita Francischa filla mia, en collocarce en matrimoni, o entrar en religió sie mantinguda, segons la possibilitat de mos bens per mon hereu, en sa familia (...) y si moria Donzella, que se li fassia la funeraria segons la possibilitat de dit mon hereu y la porció se li hauria agut de donar (...). Mes ordeno y mano que tant me quedian com no me quedian liquidas las ditas cent lliures

de mon Adot (...) si dita Francischa (...) se collocara en matrimoni o entrara en religio que per mos marmessors li sie donat alguna cosa de joyas, allo que ells voldran (...)" (Paula Albareda, "viuda deixada del qdam. Joseph Albareda Pages Hereu del Mas Albareda Vella de la parrochia de Sta. Maria de Folgaroles", 20-1-1734).

(135) "En atencio, que quant Madrona (...) filla mia y de la (...) primera muller mia (...), contrague matrimoni (...) li doni dos vestits nous, ademes de la roba tenia de son vestit; sols li deixo, y llego (...) sinch sous moneda Barcelonesa, per tots drets de legitima Paterna" (Joseph Puÿtg, bracer, 20-1-1737).

(136) "A Rosa Vilar filla mia (...) per dret de legitima materna 100 ll. moneda Barcelonesa (...) en cas de collocacio de matrimoni, mes vull que en tal cas li sian donadas dos caixas mias ab la roba que hia y tots los capells meus ab los embornosos.

(...)

(137) "It(em) per quant Salvador Pou Pages Hereu del mas Pou (...) en son ultim testament mana a son hereu me fes cada any un vestit de estamenya durant ma vida natural, declaro que estic satisfeta. Vull y mano a mon hereu (...) no pugua damanar(lo) al hereu del mas Pou" (Rosa Vilar, 18-12-1744).

(138) "Trobantme ja tenin cinch fillas casadas (...), y que aquestes las he dotadas conprirament; no obstant per lo molt amor los professo los llego â quiscuna de ellas 200 ll. (...) moneda Barcelonesa (...).

"It(em) â las dos fillas Donsellas, que son Magdalena, y Antonia, per los drets de lilegitima, Paterna, y Materna (...) deixo â quiscuna de ellas en los casos de collocacio de Matrimoni (...), per dot, (...) vuit centas lliuras moneda catalana ab dos vestits, y caixas â coneguda de mos Marmessors, las quals cosas los sien satisfetas per mon hereu (...), y aixi mateix vull sian mantingudas tant en sanitat com en malaltia de tot lo necessari â la vida humana, fins sian collocadas en algun dels dits matrimonis, (...).

"It(em) per lo molt amor professo â ditas Magdalena, y Antonia Donsellas fillas mias los fas un llegat de 200 ll. (...) a mes del dot los senyalo (...) â quiscuna de ellas (...).

"It(em) vull mes que si alguna de ditas mas fillas casará malament,

ÿ de sa sola autoritat (...) sens lo consentiment de sa mare, si â las horas viurá, ÿ si no viura dels tutors ÿ curadors, o dels Marmesors (...) los deixo tant solament 200 ll. (...) a quiscuna de ellas, ÿ vull sia de ningun valor lo llegat los fas de doscentas lliuras catalanas.

"It(em) vull, que las 200 ll. dexo, ÿ llego â quiscuna de las fillas casadas, ÿ Donsellas sian pagadas apprest la mort de Margarida Folchs ÿ Gali carissima muller mia, ÿ no antes en esta forma, que si dita Margarida (...) haura cobrát las vuitcentas lliuras catalanas, que estan en Deposit en la casa de la ciutat de Vich, se hajen de donar â quiscuna de mas fillas cent lliuras, ÿ las restants cent lliuras las hajen de cobrar mas fillas de las pensions, que aniras discorrent, esto es, no hauran de cobrar totas juntas de las pensions caurán, sino servant ordre entre ellas, ÿ de grau en grau segons la antiguitat de cada una" (Ferriol Guardia y Folchs, "Pages hereu del Mas Folchs", 7-3-1747).

(139) "(...) Maria Aguilar Donzella filla mia (...) per tot los drets de llegitima paterna y materna (...) 35 ll. (...) moneda Barcelonesa, vestit nuptial una caixa com la que doni a Teresa (...) altra filla mia (...), y lo vestit nuptial ha de consistir, so es en una rropilla cupucha de escot bo, xipó de zamellot, faldillas de estameña scotina y faldillo de xamelot; 2 llansols nous, 6 tovallons nous, duas estovalas bonas, una tovallola bona, duas coxineras bonas, una parell de axugamans, sis camisas bonas" (Pau Aguilar, sastre, 21-2-1748).

(140) "(...) a Monica (...), a Ignacia (...), a Teresa (...), Rosa (...), Magdalena (...), a totas, y a quiscuna de ellas sols llego y deix 10 ll. (...) moneda Barcelonesa (...).

"(...) Antonia (...) Donzella filla mia (...) en cas de colocacio en Matrimoni (...) 100 ll. s. (...) moneda Barcelonesa (...) y aixi mateix li deix un anell lo millor dels que io tinc" (Margarida Folchs y Gali, "Viuda deixada de Ferriol Guardia, y Folchs Pages hereu del Mas Folchs", 27-4-1753).

(141) "Per quant a Marianna filla mia, y de la dita Margarida muller mia li señali per dot 40 ll. s. quant se casá ab Joseph Armengol Bracer de la Seguera de dita S^a Maria de Folgarolas, de la qual quanti-

tat non te rrebudas sino deu lliuras, vull y man a ma hereva li paguia las trenta lliuras se li dehuen: mes llego a dita Mariana una pastera, y un perol.

"It(em) a Teresa altra filla mia (...), mano li sian pagadas de mos bens quaranta lliuras moneda barcelonesa, quals li aseñalo de dot; mes li llego dos llansols medians, y una flassada de rretalls" (Pere Joan Baier, negociant, 11-6-1755).

(142) "Si vingués lo Cas que Maria Antonia filla mia carisima, y de Joan Gelabert mon amat Espos moris antes de collocarse en lo estat del Matrimoni Carnal, deix, y llego a la Par(roquia)l Igl(ési)a de S^a Maria de folgarolas lo millor vestit que io tinch per una Casulla, pero si dita Maria Antonia se collocara en estat de matrimoni carnal, li deix, y llego lo dit vestit" (Maria Pujalrreu, "muller de Joan Gelabert Pagés hereu del Mas Gelabert", 29-9-1755).

(143) "Deix, y llego â Antonia filla mia sinquanta lliuras Barcelonesas, tant si as casa com si no as casa. It(em) tota la roba que te la dita filla y tambe tota la mia roba de port y dos pessas de bri, que ja son fetas" (Josepha Castelló, 27-1-1768).
(Vegeu *1 *2 *3).

(147) "(...) a Margarida filla mia major (...) tant me ha valgut, i assistit en mos mals, i pobresa, que despres que Rosa altre filla mia (...) elegit de tres caixas que tinch la que a ella mes li agrade, que de las Robas (...) puga dita Marg(ari)da triar la que mes estime, quedant altre tambe per dita Rosa; tambe de dos ollas de ferro deixo i llego a dita Margarida la olla mes petita, de dos Vanovas que tinch (...) la una a dita Margarida, de dos tovalloles (...) tambe li deixo la una; i sent que mon Germa Ignasi Codina (...) deuen trenta lliures (...)" (Algunes parts d'aquest testament són il·legibles) (Francisca Codina, vídua, 17-11-1872).

(148) "(...) a Margarida filla mia (...) per tots drets de leg(ítim)a Paterna (...) en cas de collocacio en Matrimoni carnal, ó esp(iritua)l venint dit cas, i no altrament, vint i sinch lliuras bar(elonese)s, i la demes roba corresponent que doni a Escolastica altre filla mia, quant la casi, una vegada pagador lo sobredit tant solam(en)t" (Matheu Vivet, bracer, 24-9-1784).

- (149) "(...) a Maria (...) per tots drets de legítim)a paterna (...), en cas de collocacio en Matrimoni carnal o esp(iritua)l i venint dit cas, i no altram(en)t, lo mateix que tinch donat a Margarida altre filla mia per dit fi, tant en diner, com en roba, i demes, una vegada pagador tant solam(en)t" (Pere Solá, serrador, 18-10-1784).
- (150) "Deixo, y llegeo á Maria Armengol filla mia, (...), 5 s., y un Arer que tinch, y temps ha li he promes.
 "(...) á Susanna filla mia una marfega, dos llançols dels mes bons; sis Tovellons, y lo faldilló bo.
 "(...) á Maria Rosa un llit ab dos llançóls, y Marfega, y flassada, y 3 Tovellons nous, y la roba de mon port de cada dia" (Elena Pujol y Molist, vídua, 10-6-1786).
- (151) "Deixo y llegeo a Maria filla mia, (...), en cas de collocació en Matrimoni, una Caixa ab 4 llançols, 3 tovallóns, y 2 cuixineras" (Isidro Ribas, bracer, 6-7-1786).
- (152) "Deixo á Maria filla mia, per collocacio de Matrim(oni) 25 ll. s. pagadoras una vegada tant solam(en)t: dexant empero libre á Margarida M(ulle)r mia, la disposar de las Robas, i vestits q(u)e li vulga donar sens q(u)e pugua contradir mon hereu abaix escrit" (Isidro Dodas, 18-5-1791).
- (153) "A Teresa filla mia, per collocacio de son Matrimoni 25 ll. s. i lo demes de roba a gust dels marmessors, casanse empero ab consentim(en)t dels dits tutors" (Joseph Teixidor, bracer, 31-10-1793).
- (154) "(...) a la filla mia Maria en cas de matrimoni la quantitat de 25 ll., y una caixa tot asso una sola vegada pagadora en dot per lo matrimoni" (Anton Roca, bracer, ?-?-1806).
- (155) "Deixo á las mias fillas D(onze)llas á cada una vuytanta lliuras B(arcelonese)s en dot..., y la Roba corresponent ab las caixas que vas donar á la gran Marianna y esto acas de Matrimoni, y á fins ques casin deuen ser mantingudas á la casa treballan a favor de la casa" (Fran(cis)co Centanera, 20-7-1809).

(156) "En paga dels drets de legitima Paterna suplement de aquella part de creix y demás â la infra ma filla tocants en mos bens deixo y llogo â Rosa Blanch Donsella filla mia Quatre Centas lliuras Bar(celone-se)s y dos caixas ab sas robas y vestits corresponents venint lo cas de son acomodo y casant â gust de la dita Muller mia Mare sua, y de mon hereu, (...), y en lo interim sia alimentada en ma Casa treballant en quant pugâ â util y profit de la casa; y en cas de dotada lo die de mon obit li deixo deu sous per dret de institucio.

"Item per dret de institucio y altre qualsevol tocan a mos bens deixo y llogo a J(ose)pha (...), â Theresa (...) y â Marianna (...) fillas mias deu sous Bar(celoneso)s â cada una respècte de ser ja competentment dotadas y tenen feta definicio de sos drets" (Miquel Blanch, pagès, 30-8-1809).

(157) "Deixo â quiscuna de mas fillas 25 ll. Barcelonesas en dot, part de creix patern, y matern, ab lo demes corresponent de vestir, y altre qualsevol cosas, y esto quant se casen, tot com vas donar o prometer a la que ultimament vas casar" (J(ose)ph Garriga, bracer, 13-12-1809).

(158) "(...), y a Maria ma Filla trenta lliuras; ab las robas corresponents quant se colloquia en Matrimoni espiritual y corporal" (Mariano Masachs, 10-4-1810).

(159) "Deixo y llogo: a ma estimada filla mia Rosa (...) unas faldillas" (Fran(ces)ca Casacuberta, 26-3-1814).

(160) "Deixo y llogo per dret de llegitima paterna a mas fillas Esperanza y Antonia vint lliuras Barc(elonese)s una caixa de pollancre y un vestit de estamena lo que vull que mon hereu ho donia a las mencionadas si jo antes no he fet, per raho de dot.

"Item: en atencio que esta ja collocada en Matrimoni ma altre filla Rosa y dotada com ly correspont li deixo y llogo quinze sous una vegada pagadors.

"Item: vull que en atencio que ma filla Esperanza me deixa graciosa-ment trenta lliuras vull que mon hereu que abaix nomenare las hi tornia: y en cas no ho fes, las carrego sobre mos bens y tingua ella accio sobre estos fins que tingua aquella rebuda la mencionada quantitat" (J(ose)ph Dordal, 23-10-1815).

- (161) "Deixo y llego a ma Estimada filla Maria 25 ll. B(arcelonese)s en lo cas de collocarse en Matrimoni carnal o espiritual y no altrament. Y casantse a gust de mon Hereu: a mes de las 25 ll. s. li asigno alguna roba a judici de mos Marm(essor)s y muller. Y sempre que sen vulga anar de la compaña de mon Hereu: vull que ly sia donat un llit parat" (Joseph Casals, 30-3-1817).
- (162) "Deixo y llego per tots drets de llegitima materna en atencio a ser collocadas y dotadas en Matrimoni cinch sous una vegada pegadors a mas estimadas fillas Teresa, Margarida y Marianna.
"Item: en atencio als bons oficis que tinch rebuts de ma Estimada filla Josepha ly deixo y llego tota la roba se me encontra en lo cuarto de ma habitacio en lo dia de ma mort a excepcio de un llansol que lo llego a mon Hereu que baix anomenaré" (Maria Collell, 4-10-1817).
- (163) "Deixo y llego a ma Estimada filla Rosa trenta lliuras B(arcelonese)s una vegada pegadoras y alguna roba a la prudencia de mos Marm(essor)s en lo cas de collocarse en Matrimoni carnal o Espiritual per dret de llegitima paterna y no altrament" (Segimon Boix, 25-4-1818).
- (164) "Deixo y llego: a ma Estimada Filla Josepa sinch sescentas lliuras en lo cas de collocarse en Matrimoni carnal o espiritual per tots drets de llegitima paterna: caixas y robas corresponents: y lo mateix assigno a ma altre estimada Filla Maria si Hereva mia no sera per haveri o tenir jo un Fill mascle nat o posthumo de llegitim y carnal Matrimoni procreat: assignant igualment a tots mos Fills nats o posthumos quatre centas lliuras per tots drets que puguian tenir en ma Casa: y cinch centas lliuras a las fillas nadas o posthumas y demes, com dalt tinch explicat" (Joseph Roca, "Pages Hereu del Mas Roca", 24-12-1818).
- (165) "Deixo y llego á ma estimada filla Magdalena cinquanta lliuras B(arcelonese)s, dos caixas, dos llansols, unas estovallas, y la roba de son port; de tot lo q(u)e podrá disposár á sas liberas voluntats, tenint successió; pero morint sens ella deu retornar á mon hereu.-Item vull y mano q(u)e ma filla Magdalena, paguia arrandament de la casa habita, de tots Sants proxim pasat en avant.

- "Item deixo y llego á ma estimada filla Teresa cinquanta lliuras B(arcelonese)s, dos caixas, dos llansols, unas estovallas, la taula nova, y lo perol, y la Vanua; y en lo cas de collocarse en Matrimoni, podrá disposar de tot á sas liberas voluntats, tenint successió; pero morint sens ella deu retornar á mon hereu" (Maria Balart, vídua, 3-3-1824).
- (166) "En cas la criatura que porto en el ventre nasquia y arribia á edat de pendrer estat li deixo vint y sinch lliuras, dos llansols y una caxa (...)" (Maria Payarols, "muller de Isidro Prat", 5-3-1828).
- (167) "(...) á Marianna filla â mi (...) per tots drets de llegitima paterna sent sinquanta lliuras Brs. (...) y una caixa nova de pullancre ab la roba corresponent, tot lo q(u)e vull li sie donat sempre y quant se colloquia en Matrimoni corporal, ó Espiritual, y en cas de duptes sobre la roba vull ho aclarian mos Marmesors" (Jacinto Salvador, mestre de cases, 11-6-1835).
- (168) "Sempre y quant y no altrement se venguia la casa y terras que possesch en Sta. Maria de Alps deixo y llego per tots drets de llegitima materna á mas fillas Rita, Maria y Rosa vint y sinch lliuras bar(celonese)s (...), y á Maria y Rosa á mes dos llansols, y dos cuixineras á cada una, y á Rita respecte de estar ja suficientment dotada no mes que las ditas vint y sinch lliuras, no volent que tingua efecte esta disposicio fins a verificarse la venda de dita casa y terras" (Estasia Serrat y Fabregas, 5-8-1837).
- (169) "(...) a ma filla Mariangela dos caixes de pullancre" (Joseph Fugueras, corder, 27-4-1839).
- (170) "A Maria, y Tecla fillas mias sempre y quant se colloquian en Matrimoni espiritual o corporal vull las sien donadas cent lliuras B(a)r(celonese)s una caxa de pollancre, sis camisas, sis toballons, dos cuxineras, dos llansols, dos toballolas, la roba de son port, y vint y sinch lliuras per la demes roba (...) a quiscuna de ellas; pero ab facultat de aumentar o disminuir dits llegats segons la possibilitat de mos bens a regoneguda de la usufructuaria y de dits Marmesors: y mantenintse solteras vull sien mantingudas en casa ab la demes familia calçadas, vestidas, sanas, y malaltas treballant ellas a utilitat de la casa" (Jaume Moret, ferrer, 21-2-1840).

- (171) "(...) a ma Estimada filla Margarida p(e)r tots drets de lilegitima paterna y suplement de aquella y en lo cas de collocarse en Matrimoni noranta lliuras B(arcelonese)s volent q(u)e mantenintse soltera sia mantinguda p(e)r mon hereu q(u)e abaix anomenare en calsar y vestir en menjar y veura en sanitat y malaltia, treballant ella a profit y utilitat de ma casa: com igualm(en)t una caixa ab un vestit negre esto es una faldillas de escot un jipo del mateix: una caputxa negra y mocado de coll del mateix color" (Juan Roca, mestre de cases, 14-10-1840).
- (172) "(...) p(e)r tots drets de lilegitima materna a ma estimada filla Margarida tres lliuras (...) y tota la roba de mon us a sas liberas voluntats" (Margarida Roca y Raurell, vfdua, 8-6-1841).
- (173) "(...) a ma Estimada filla Josepha p(e)r tots drets de lilegitima paterna quinse lliuras (...) y un llansol de bri" (Anton Morató, bracer, 12-9-1841).
- (174) "(...) a mas estimadas fillas (...) deu lliuras a cada una per tots drets de lilegitima materna ab la roba de mon port que comprega mon dit marit (...) ab facultat de aumentar y disminuir aquell conforme las possibilitats de ma casa en lo dia que aquellas contragueran Matrimoni" (Maria Disorgas y Salvadó, 18-8-1847).
- (175) "Per los drets de legitima paterna, suplement de aquella, part de creix, y de qualsevois altres que puguian pretendrer sobre mos bens, deixo y llego â Amalia filla â mi y â la dita muller mia comuna per lo cas de contraurer matrimoni, ó en Religio entrar setsentas lliuras barcelonesas, y dos calaixeras ab sos corresponents vestits, ab facultat tambe que dono â mon hereu universal de posarli el pacte reversional acostumat, y semblantment deixo â las demes fillas mias nadas, ó postumas que lo dia de mon obit hauré o tindré la mateixa quantitat de setsentes lliuras barcelonesas, dos calaxeras y vestits â cada una, ab los mateixos pactes y condicions, que per la sobredita Amalia tinch expresats" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pagés, Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).

- (176) "Llego á ma mencionada filla (...) per dot y ilegítima paterna cent lliuras barce(lone)sas y quatre llansols en cas de colocacio en matrimoni carnal ó espiritual" (Manuel Llovet, 19-4-1851).
- (177) "(...). Per iguals titols y causas (dot i dret de legítima paterna i materna) á ma filla Antonia deixo, setanta lliuras ab las robas se donaren á mas fillas casadas; á las q(u)e deixo 5 s. una vegada pagadors" (José Rifá, ?-?-1853).
- (178) "(...) a Maria y Margarita hijas mias treinta libras a cada una de ellas por una vez pagadoras y por los mismos derechos de dote y legítima, con dos sabanas y dos camisas a cada una y lo demás de ropas á conocimiento de su Madre" (Agustí Masvidal, 14-10-1855).
- (179) "Per drets de legítima materna deixo y llego á Magdalena filla a mi y al dit mon Marit cinquanta lliuras y la roba que coneixeran dits mos Marmessors tot pagador quant contrauria matrimoni ó be se corloquia en religio, de cual llegat vull pugia disposar librament.
(...)
- (180) "Ditas cinquanta lliuras una vegada solam(en)t y ab plassos de 25 ll. en 25 ll. de any en any: y en quant á las robas vull sian 2 llansols, 2 camisas, 2 tovallons, 2 coxineras y una caixa de las 2 mias y unas faldillas negras de las mias tot en cas de contraurer matrimoni carnal ú espiritual" (Maria Llovet, 18-2-1856).
- (181) "Llego á mas de la sobre dicha dote (dues-centes lliures) á mi hija los vestidos y ropas de mi porte y si fuesen mas de una (les filles) partidoras entre todas, las que dejase en iguales partes despues de mi muerte" (Antonia Coma, 20-4-1859).
- (182) "Llego á mi hija Rosa ciento libras Barce(lone)sas pagaderas una sola vez por dote con una Arca vulgo Caixa de valor ochenta reales y con las ropas correspondientes á juicio de los albaceas y de mi querida Esposa todo esto en caso de contraer matrimonio carnal ó espiritual; y en caso de no, que pueda disponer a sus libres voluntades de las ciento libras dotadas" (Miquel Godayol y Tona, 23-8-1864).

- (183) "Lego á mi hija Doña Antonia Benet y Serra, soltera, en pago de sus derechos de legitima materna, y demas que pudiese pretender sobre mis bienes, la cantidad de diez mil libras catalanas que le señalé en las cartas matrimoniales que se firmaron al tiempo de contraer matrimonio mi hija primogenita (...); cuyas diez mil libras se le pagarán, á saber, en cuanto á dos mil libras para cómodas y ropas, entregaderas cuando contrayga matrimonio, y en cuanto á las ocho mil libras restantes, se le irán pagando en el término de seis años y en seis plazos iguales despues de su Casamiento. Y si dicha mi hija Doña Antonia no se casare y entrare Religiosa en algun Convento, se le entregará de mis bienes en metálico la mitad de lo que se ecsigiere en el Convento asi para Dote como para ropas, muebles y gastos de entrada y profesion, y además la pension de cuarenta y cinco libras anuales durante su vida natural, y si tuviese que esclaustrarse y no percibiese pension del Gobierno, debера ser mantenida en la casa de mi usufructuario, y en su caso en la de mi heredero, firmando dicha Doña Antonia antes de profesar la correspondiente definicion. Si empero la nombrada mi hija muriese soltera sin tomar estado de matrimonio carnal ó espiritual solo podrá disponer de la cantidad de dos mil quinientas libras, pues lo que tal vez faltare para cumplimentar la legitima queda compensado con lo que le dejo demás para los casos de colocacion, y con la obligacion que impongo al usufructuario y en su caso á mi heredera de haber de mantener y vestir á dicha mi hija Doña Antonia tanto sana com enferma mientras sea soltera" (Maria Serra y Mestre; Barcelona, 5-1-1870).
- (184) "Lego á mi hija Concepción, por una sola vez, la cantidad de treinta y dos duros con las ropas correspondientes, al contraer estado carnal ó espiritual" (Geronimo Rifá y Dachs, 17-12-1876).
- (185) "Lega á sus tres hijas Maria, Rosa y Concepcion (...) la cantidad de doscientos sesenta y seis reales sesenta y seis centimos, con las ropas correspondientes al contraer estado carnal o espiritual, por todo derecho de legitima paterna y materna" (José Gallifa, 8-1-1877)

- (186) "Lego a mis hijas Concepcion y Rosa la cantidad de treinta y cinco libras moneda catalana o sea noventa y tres pesetas treinta y tres centimos a cada una una sola vez pagaderas al tomar estado. Como tambien una comoda, tres bestidos el uno de lana y los dos de ordinarios, seis camisas, una toalla, tres cervilletes y una sabana" (José Gallifa, 30-11-1883).
- (187) "Lega a su hija Maria de la Concepcion treinta pesetas, dos sabanas, un mantel para la mesa y una toalla" (Miquel Donada Bori, "casado, herrero", 31-12-1894).

- (*1) "Deixo y llego a las dos fillas mias (...) una caixa a cada una, als altres fills, y fillas, sinch sous una vegada pagadoras" (Sense nom, 4-8-1768).
- (*2) "Deixo y llego a Marianna filla de Pau Puig mon marit la caixa ab una faldillas no las millors" (Francisca Oliva, ?-?-1769).
- (*3) "(...) a Maria (...) una camisa, (...) " (Escolastiga Moner, ?-?-1776).
- (*4) "Vull se li sia donada a la dita ma filla Teresa una campaneta de plata que son padri l'y doná a la Iglesia lo dia que la feren cristiana" (Maria Vinñas, 2-6-1699).

RESUM (fills i filles no hereus-ves universals)

Gairebé la meitat dels testadors mencionen fills o filles o ambdós, que no són hereus o hereves universals. Més de la meitat dels llegats als fills i filles són en concepte de dot i/o llegítima.

La gran majoria dels donants deixen diners en metàl·lic als seus fills i filles. Però les filles tenen una mitjana més alta que no pas els fills i a més gaudeixen de quantitats també més altes. La majoria dels atorgants, que tenen fills i filles, donen les mateixes quantitats en diner tant als fills d'un sexe com als de l'altre. Respecte als fills, la població pagesa i el ram de la construcció són els únics grups que superen la mitjana de la població total. Pel que fa referència a les filles, els pagesos donen una mitjana força més alta que la de la població total i molt superior a la dels altres tres grups. La població pagesa (amos) és qui dona les màximes més altes i els jornalers del camp les més baixes. Les filles en totes les capes socials superen als fills tant en la mitjana com en les quantitats màximes; en agrupar en intervals el nombre de sous deixats als fills es fan paleses les mateixes diferències vistes anteriorment, les quals no són tan significatives en tractar-se de les filles.

Es molt poc freqüent que els testadors deixin diners a llurs fills i filles per altres vies que no siguin en metàl·lic: drets sobre una casa, els fruits de part de les terres de conreu, els sufragis per a l'ànima després de la mort, etc.

Alguns atorgants deixen la classe i la quantitat dels llegats, encara que sigui en concepte de dot i/o llegítima, a gust dels seus

marmessors o hereus o familiars. El percentatge que afecta les filles és una mica més alt que el dels fills.

La roba, que es menciona en els testaments, va destinada sobretot a les noies, per bé que alguns nois també en poden resultar afavorits. Però no hem trobat cap testament, que no deixant-ne a les filles en deixi als fills. La roba cedida a les noies, en concepte de dot i/o llegítima o simplement com a llegat, és més variada que la que es llega als nois. A més de peces de bri i estamenya, trobem roba de llit (llançols, coixineres, vànoves, flassades, màrfegues, etc), de taula (estovalles, tovallons, etc.) i de vestir (vestits, faldilles, camises, mocadors, mantos, caputxes, etc.), entre d'altra.

Els mobles, que els donants deixen en llurs testaments, també van destinats preferentment a les noies. La caixa és el moble més citat, tot i que també s'indiquen: llits, taules, calaixeres, etc.

Només una minoria de testadors deixa bestiar (bous, nodrissos, ovelles, matxos, cabres, etc.), eines (aixades, pales, etc.) i productes agrícoles (blat, xeixa, etc.) als seus fills mascles no hereus. També són molt pocs els testaments, que lleguen utensilis (olles, perols, torns, etc.) i joies (anells, etc.) a les filles no hereves universals.

El llegat d'estada a la casa paterna és especialment atorgat a les filles per casar, encara que també es tinguin en compte els fills que romanen solters.

La condició més freqüent, que hem trobat, perquè es pugui rebre el llegat, és la de contraure matrimoni carnal o espiritual. És més apuntada per a les noies que no pas per als nois. Una altra condició, que apareix de tant en tant, és la de casar a gust dels marmessors o familiars. També és imposada amb més assiduïtat a les noies.

X. USDEFRUIT

El present capítol contempla el dret d'usdefruit, principalment, però també té en compte la tenuta i la quarta marital. Quina és la seva finalitat i la relació que s'estableix entre l'usdefruit i els capítols matrimonials. Els drets i dures, que segons F. Maspons i Anglasesell, tenen les vídues usufructuàries i les que no n'han estat nomenades. Les condicions, obligacions i privilegis de les persones usufructuàries, expressats en els testaments que es troben a l'Arxiu parroquial de Folgueroles. La relació entre la condició de viduïtat de l'usdefruit i l'ofici dels testadors.

L'apartat citacions (transcripcions literals dels testaments examinats) ha estat dividit en tres blocs: usdefruit sense haver de conservar la viduïtat; usdefruit amb la condició de no tornar-se a casar; i usdefruit a altres persones, que no són el cònjuge.

* * *

"A Catalunya, on les disposicions legals a favor de les vídues es limiten a casos particulars, no n'hi ha cap a favor del vidu; i són els pactes estipulats en els capítols matrimonials els que atribueixen drets viudals; obeint a aquest fi els pactes d'aliments, d'usdefruit, de llegats viudals, d'heretaments mutuels, i, en certa manera, la clàusula de confiança" (Borrell i Soler, 1923(a): 287).

"L'usdefruit concedit a la vídua sol anar acompanyat dels títols de senyora, majora i poderosa usufructuària; a voltes, de la facultat de vendre i empenyorar; i altres, també de la clàusula de confiança" (Borrell i Soler, 1923(a): 288).

S'enten per usdefruit el dret que té una persona d'aprofitar-se dels fruits d'una propietat que és d'una altra persona.

El dret d'usdefruit (com el dret d'us i habitació i les servituds irregulars) es constitueix per llegat més que per altres títols.

"Es pot llegar l'usdefruit o el quasi usdefruit de coses determinades individuals o col·lectives, com també de tota o de part al·lquota d'una herència. En el darrer cas l'hereu pot complir el llegat cedint al llegatari, en usdefruit, una part proporcionada de béns de l'herència o l'import de la part d'usdefruit llegada" (Borrell i Soler, 1923(b): 323).

En els testaments consultats són majoria les dones usufructuàries respecte als homes. Això no ens ha d'estranyar, si tenim en compte que gairebé sempre el marit és qui posseeix els béns de la família. En els casos, però, en què la dona n'és la propietària, el marit esdevé usufructuari; puix que en el Dret Català la dona pot disposar dels seus béns sense la intervenció del marit "i així com ell, per a la llei moral, està obligat a esmerçar-los primordialment en el que faci falta per a satisfer les necessitats de la família, també ha de fer-ho ella" (Maspons i Anglasesell, 1935:68).

L'anomenat pacte d'usdefruit gairebé sempre ja queda establert en els capítols matrimonials: "usdefruit dels béns del nuvi a favor de la núvia, si ell mor primer, o del nuvi en els d'ella, si és al revés" (Maspons i Anglasesell, 1935: 45). Aquest és un pacte que afavoreix principalment la muller, ja que gairebé sempre el patrimoni és del marit. En quedar-se vídua li garanteix la seva posició social.

"Amb aquest pacte, en morir el marit, encara que el fill entri a ésser hereu, gaudeix del patrimoni la mare mentre viu; i si és condició de l'úsdefruit que no es torni a casar, mentre es conservi vídua" (Maspons i Anglasesell, 1935: 46).

Heus aquí els drets i deures que, segons F. Maspons i Anglasesell (1907), té la vídua, quan és usufructuària o senyora i majora:

"Si el marit hagués fet llegat d'usdefruyt a la viuda, y al morir dexa fills, aquest queda reduït als aliments (...) a menys de que consti altra voluntat del marit.

"Si els fills morissin, té desde llur mort la plenitud de l'usdefruyt" (pp. 117-118).

"El marit pot deixar a la muller senyora y majora no sols quan expressament ho diu, sinó quan tacitament ho disposa, com per exemple, quan li concedeix l'usdefruyt ab la condició de que d'ell ne mantinga 'ls fills; quan li mana fer inventari; quan disposa que al morir ella, contraure segones nupcies o separarse dels fills, l'usdefruyt quedi estingit y consolidat ab l'herència, o si al fer la institució d'hereu, fa constar l'obligació que tindrà, de respectar l'usdefruyt de la viuda" (p. 118).

"La viuda senyora y majora té la plenitud d'usdefruyt sobre tots els bens y la consideració de propietària temporal dels metexos, de manera que pot ab ells contractar, y pot lluir, si bé com a gravada qu' es, no pot enagenar" (p. 119).

"Quan l'hereu es estrany, la viuda usufructuària té l'usdefruyt complet sobre 'ls bens" (p. 119).

"L'usdefruyt de la viuda, en cap cas s'estén als bens que corresponen als fills com a llegítima paterna, premorin aquests o no; aixís com tampoc (...) sobre 'ls que 'l marit, havia donat en vida reservantse l'usdefruyt" (p. 119).

En cas que el marit o muller passessin a segones nupcies:

El marit no perd "l'usdefruyt sobre 'ls bens que 'ls fills del primer matrimoni tinguessin per part de llur mare" (p. 122). En canvi, la muller perd "l'usdefruyt que tingués en els bens del marit, y per a no perdre la quarta marital, es precís que la demani immediatament.

"No podrà substituir exemplarment als fills si convingués, y està obligada a entregarlosi les joyes que rebé del primer marit al contraure matrimoni, aixís com resservarlosi l'escrè del matex" (p. 124).

"Si la muller es instituída ab condició de que no contregui segon matrimoni, y ho fa, ha de entregar els bens al substitut" (p. 126).

A les vídues, que no han estat nomenades usufructuàries, els queda el dret supletori de l'any del plor. Aquest és un privilegi que no té cap altre membre de la família.

"La muller durant un any, comptador des del dia de la mort del marit, té el dret de seguir vivint a la casa, encara que hi vulguin entrar a viure els hereus del seu marit; així mateix té dret que aquests la proveeixin de tot el necessari per a la vida" (Maspons i Anglasesell, 1935: 84).

La seva funció és que la vídua no perdi de sobte la posició social que havia tingut de casada. Aquest privilegi el perdrà, si es torna a casar o si no viu en casta viduïtat.

La vídua, que ha portat dot al matrimoni, encara té una altra garantia. La llei li assegura el cobrament d'aquest dot i el de l'és-creix. Pot entrar en possessió de tots aquells béns del seu marit, que li facin falta, per a assegurar-se'n la cobrança.

"D'aquesta garantia se'n diu "tenuta", paraula derivada de "tenir", i la vídua, que se'n gaudeix és anomenada "tenutària", que es tant com dir posseïdora" (Maspons i Anglasesell, 1935: 86). (*)

Per evitar que la dona casada amb una determinada posició social caigui en un estat de deplorable pobresa en morir el seu marit, el Dret Català ha instituït l'anomenada quarta marital: una part del patrimoni del marit.

"La muller no dotada o dotada exiguent y casada ab marit rich, al enviudar té dret a la quarta part dels bens de aquell, si no tingués fills o ne tingués sols un o dos, o be a una part viril si 'n tingués més" (Maspons i Anglasesell, 1907: 216-217).

"(...) no cada dona casada en enviudar té dret a la quarta; sols l'hi té la que és pobra.

"(...) el que s'ha de mirar és si amb el que li queda, pot continuar vivint, en endavant, segons la seva condició social (...). (...), en conseqüència, per a decidir si hi té dret, més que a la materialitat del diner o béns que li quedin, al que s'ha de mirar és a aquesta necessitat per a relacionar-la amb la fortuna del difunt marit i

la seva posició social" (Maspons i Anglasell, 1927: 99).

"El seu valor o quantia, no és sempre igual, ni, per tant, sempre una quarta part.

"El seu valor s'ha de decidir, tenint en compte el nombre dels fills que visquin en morir el marit" (Maspons i Anglasell, 1927: 100).

"El testador, en aquest cas, el marit, en testar, pot salvar la limitació a la seva llibertat de disposar, que representen els drets de la vídua a la quarta; i la manera de fer-ho, és deixant altrament a la vídua béns o rendes equivalents; si ho fa, ja s'haurà acomplert la finalitat que persegueix la llei, i, per tant, la quarta esdevé innecessària, i pot disposar dels seus béns, prescindint-ne.

(...)

"Exactament el mateix s'ha de dir, pels casos, en què la vídua, malgrat ésser pobra al moment d'enviudar, no hi té dret.

"Són aquests casos, aquells en els quals hi ha algú obligat a passar-li una renda suficient per què pugui viure com li pertoca; (...).

"El mateix passa amb el dot i l'escreix.

"Tot el que pugin el dot i l'escreix de la vídua, s'ha de comptar de menys en calcular la quarta; (...); i si dot i escreix junts pugen més, no se li ha de donar res" (Maspons i Anglasell, 1927: 102-103).

* * *

(*) "La tenuta és un privilegi concedit per la const. Hac nostra per tal d'assegurar la restitució del dot i el pagament de l'escreix" (Borrell i Soler, 1923(a), 290).

"El motiu de la llei és d'assegurar tots dos drets; però és suficient, per tenir dret a tenuta, el dot sense escreix, i també l'escreix sense dot" (Borrell i Soler, 1923(a): 293).

"Els drets (que concedeix la tenuta) consisteixen en possessió civilíssima, usdefruit i retenció; i s'hi pot afegir, com a garantia, la inscripció al registre de la propietat.

"La possessió civilíssima consisteix en què la tenutària, ^{o tenutari} en morir el marit o ascendent respective, esdevenen ipso facto, sense necessitat de corpus ni d'animus, posseïdors de tots els béns que integren el patrimoni del difunt, amb preferència a tota altra persona; (...).

"Els autors designen la tenutària amb el nom de vicehereva i, en tal concepte, diuen que li corresponen activament o passiva les accions de l'herència, fins al punt que la sentència recaiguda contra ella perjudica l'hereu; (...).

"El tenutari té l'usdefruit de tots els béns que comprèn la possessió civilíssima; i li permet de percebre i fer seus tota mena de fruits, inclusos els lluïsses dels censos del patrimoni, i d'usar del dret de presentació de beneficiats, si el difunt tenia dret de patronat eclesiàstic. (...).

"Com que la tenütària, durant el primer any de vídua, té dret a aliments, pel dit any del plor, aquest dret s'ha de combinar amb la tenuta. Els aliments els deuen el hereus del marit a càrrec del patrimoni d'aquest; (...) la tenuta absorveix el dret a aliments. Per altra banda, els dits aliments només duren un any; i la tenuta, fins que se li torni el dot i pagui l'escreix: el que pot fer-se durant el primer any o més tard". (...)

"La tenütària, a diferència dels altres usufructuaris, pot cedir l'usdefruit aportant-lo en dot a un segon matrimoni.

"En sa qualitat d'usufructuària, ha de sostenir les càrregues del patrimoni consistents en despeses de mera conservació, pagament d'impostos, censos, aliments, interessos, etc.; (...).

"La tenütària a la que es reclamen crèdits contra l'herència del marit pot oposar opció dotal.

"La vídua no perd la tenuta encara que es torni a casar ni que porti mala vida.

"La vídua a la que se li pagà el dot i escreix, si té altres crèdits líquids contra el patrimoni del marit, pot retenir aquest, però no usufructuar-lo; perquè no el reté a títol de tenütària" (Borrell i Soler, 1923(a): 294-298).

El llegat de l'usdefruit només el trobem en 261 testaments (34.8%) dels 750 consultats. El paràgraf comença de la següent manera o d'una altra de semblant: "Deixo á mon (ma) car(íssi)m-a marit (o muller) (el nom de l'usufructuari-a) Senyor-a, Major-a y Usufructuari-a de mos bens...".

Més de la meitat (51.7%) fan aquest llegat sense condicionar-lo a la viduïtat del cònjuge. Però el 46.4% posa com a condició principal que es guardi el nom del difunt (vegeu gràfic X.1).

Hi ha testadors que a més de l'usdefruit cedeixen al cònjuge altres béns materials o espirituals. Entre els primers trobem, sobretot, diners en metàl·lic (citacions 2-4, 27 i 33); el dot i l'escreix (citacions 13 i 27); i mobles, robes i joies (citació 2 i 35). Els béns espirituals són els funerals i altres sufragis per a l'ànima de la persona usufructuària, quan li arribi la mort (vegeu, com exemple, citacions 11 i 61).

Només cinc testaments (1.9%) cedeixen l'usdefruit a una persona, que no és el cònjuge: pare (citació 75) i germans o cunyats (citacions 72 i 73).

L'usdefruit no sempre contempla la totalitat dels béns. En alguns casos és un usdefruit particular i no universal, puix que només incideix en una part dels béns del difunt: una casa (citacions 51 i 56) i un hort (citació 38) o un crèdit sobre la casa i l'hort (citació 70) o la legítima materna i paterna del testador (citació 67) o, fins i tot, les joies de la casa (citació 38).

Hi ha testaments (citacions 23 i 30) que citen els capítols matrimonials, en els quals fou convingut que després de la mort de la persona testadora, els seus béns serien usufructuats pel seu cònjuge.

En alguns casos el llegat de l'usdefruit no pot ser exercit immediatament després de la mort del testador. Cal esperar que fineixi el de la persona, que n'és posseïdora en aquell moment: pare (citacions 50 i 67) o mare del testador (citacions 16 i 46).

L'obligació de fer inventari poques vegades és expressada clarament (citacions 38 i 68). Així mateix, l'obligació per part de l'usufructuari de donar compte i raó de l'administració dels béns l'hem trobada molt rarament (citació 46).

En el llegat de l'usdefruit a vegades s'hi contemplen determinats privilegis: llibertat de vendre i empenyar (citacions 7, 15, 18, 25, 29, 43, 53, 54, 58, 61 i 62) o el dret de l'usufructuària d'elegir l'hereu universal dels béns del seu marit (citació 25).

També s'hi esmenten, però, condicions molt concretes. La més freqüent és guardar el nom de qui testa i viure castament. En uns casos, si es casa, perd l'usdefruit, però se li concedeixen altres béns: diners, principalment, però també productes agrícoles, a més del dot o escreix, o un usdefruit parcial (citacions 30, 31, 36, 37, 59, 64-66, 69 i 71). En d'altres, si es casa, perd l'usdefruit i no se li concedeix res (citacions 40, 68 i 44) o només el dot que aportà al matrimoni.

Una altra condició també molt repetida és la de tenir cura dels fills i proveir-los de tot el que els faci falta (vegeu, com exemple, citacions 9, 14-16, 17 i 20); i, amb menys freqüència, fer-se càrrec d'altres familiars, pares (citacions 8 i 20) i germans del testador (citacions 17 i 32), principalment.

En alguns testaments l'usdefruit és condicionat a la celebració de determinats sufragis per a l'ànima del difunt: aniversaris anuals (citació 17) o funerals i ofici de recordança (citació 43) o misses resades (citació 53).

Altres condicions contempnen la mort prematura dels fills; en aquest cas, la persona usufructuària pot vendre i empenyar (citació 60) i, fins i tot, esdevenir hereva universal (citació 10).

El període usufructuari normalment acaba amb la vida natural de la persona beneficiada amb aquest llegat o quan aquesta celebra segones núpcies. Però a vegades el mateix testador en concreta l'acabament: quan es casa l'hereu de la casa (citació 22 i 41) o un cop finides les anyades deixades en usdefruit (citació 24) o en morir els fills o filles no hereus universals (citació 57) o en separar-se de l'hereu i fer vida a part (citacions 6, 11, 42, 45 i 47). Sempre que l'usdefruit arriba a la seva fi i la persona continua vivint, hi ha una compensació, contemplada en els mateixos testaments, que pot ser de diners o bé de dret d'habitació o estada a la casa pairal (citacions 22, 24, 41 i 57). El dret d'habitació (citacions 13, 49 i 63) i el dret d'us dels mobles (citació 49) han estat indicats per altres testadors, sense que hagin estat relacionats amb la fi de l'usdefruit.

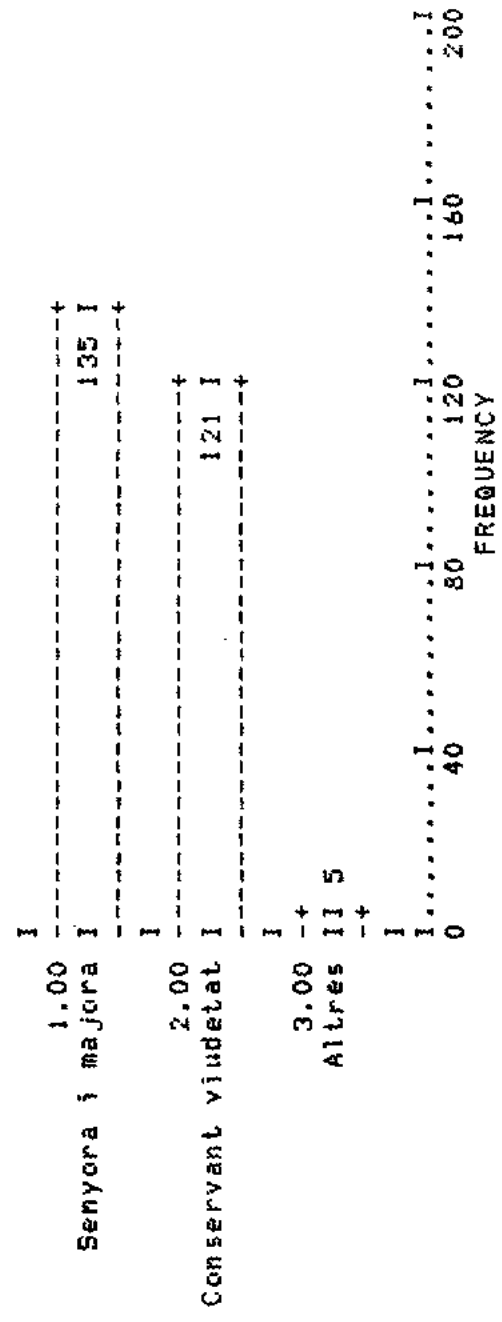
Alguns testaments contempnen especialment la separació de la persona usufructuària dels hereus dels testador. Aquella perd l'usdefruit, però a canvi se li donen diners en metàl·lic (a més del cobrament del dot), mobles, roba (de port, de taula i de llit), joies, productes agrícoles i animals, eines i utensilis, dret d'habitació i/o dret de cuina (citacions 21, 27, 30, 42, 45, 47, 55, 56 i 57). Bona part d'aquests béns han de ser retornats a l'hereu, un cop morta la persona beneficiada.

En alguns casos en comptes de l'usdefruit, es deixa al cònjuge l'administració dels béns del testador (citacions 19, 21, 55 i 56).

Usdefruit, segons l'ofici dels testadors

La relació entre la condició de viduïtat en l'usdedruit i l'ofici dels testadors no és massa significativa (vegeu gràfic X.2). Podem dir que la majoria (63.1%) dels jornalers del camp no concreten que s'hagi de conservar el nom del testador. Els altres tres grups indiquen la voluntat que el cònjuge es conservi vidu-a: vestir-tèxtil (78.9%), pagesos (58.9%) i ram de la construcció (57.7%). Els jornalers del camp són qui, principalment, indiquen altres persones, que no són el cònjuge (75%). Les mínimes diferències entre amos i masovers dins la població pagesa no són tampoc dignes de tenir en compte.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Senyora i majora	1.00	135	18.0	51.7	51.7
Conservant viudetat	2.00	121	16.1	46.4	98.1
Altres	3.00	5	.7	1.9	100.0
	9.00	489	65.2	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 261 MISSING CASES 489

Gràfic X.1 - Usdefruit.

177

VG20 Recodificació del usdefruit by VG3 Recodificació del ofici

VG3

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Senyora i majora	22	53	11	4	5	95	49.0
Conservant viude	33	28	15	15	4	95	49.0
Altres	1	3	4	2	2	12	2.1
Column Total	56	84	26	19	9	194	100.0
Row Pct	23.2	55.8	11.6	4.2	5.3		
Col Pct	39.3	63.1	42.3	21.1	55.6		
Tot Pct	11.3	27.3	5.7	2.1	2.6		
	34.7	29.5	15.8	15.8	4.2		
	58.9	33.3	57.7	78.9	44.4		
	17.0	14.4	7.7	7.7	2.1		

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 19.15352 8 .01406
 Likelihood Ratio 20.62226 8 .00822
 Mantel-Haenszel .60400 1 .43706

Minimum Expected Frequency = .186
 Cells with Expected Frequency < 5 = 7 OF 15 (46.7%)

Number of Missing Observations: 556

Gràfic X.2 - Relació entre l'usdefruit i l'ofici dels testadors.

SPSS

CITACIONS (usdefruit)

Usdefruit sense haver de conservar la viduitat

- (1) "Per los bons serveis que de Joan Pera Soler mon marit tinch rebuts (...)" (Montserratada Solera, "hereva y propietaria de la tal casa", 29-9-1656).
- (2) "(...) al marit (...) y a ell hereu fas de las setcentas lliures y sinquanta del meu dot sobre lo mas de la Moreta assegurades de la parr(òqui)a de Snt. Esteve de Vilaceba (...) somprenent ab est llegat las quatre centes lliures de un censal com consta llargament ab acte (...) y dit llegat fas a dit marit meu (...) de sa vida natural y no altrament" (Maria Anna Duran, "habitant en lo mas Puigsech", 18-10-1661). (vegeu *1).
- (3) "(...) y li deixo sinquanta lliuras y confesso que ho hagut y rebut per son dot tres centas lliuras" (Joseph Bach, pagès, 1-1-1662).
- (4) "Deix y fas llegat al predit Jaume Vilar del Bosch y Godayol (...) de mil lliuras, y dames ell tindra en lo dit mas Godayol per credits aura pagats que ell ne puga disposar per sa anima y de sos fills y fillas comunes nostras y de mon Hereu, y axi mateix lo fas S(eny)or y Major y administrador de fills y fillas meus y seus ab que los agia de instruir en bonas praticas y costums (...)" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola. "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).
- (5) "Dexo y vull sia Usufructuari de tots mos bens mon marit Joan Casa Cuberta y que los ereters fills meus de sa vida no pugan posseir mos bens sino tant solament mon marit com tinc dit" (Maria CasaCuberta, 28-7-1697).
- (6) "(...) que visca junt, y fent una mateixa familia, ab mon hereu baix elegidor; per quant (...) no visquessen junts y fent una mateixa familia (lo que Deu no permetia), en tal cas vull que lo dit us de fruýt sie finit, y extinguit, y que sie de mon hereu" (Magdalena Monells, "muller de Joan Monells mestre de molas", 6-5-1737).

- (7) "(...) ab la llibertat de poder vendre empenyar, y lo que ven vist li sia durant sa vida; los bens empero ques trobarán despues de sa mort vajan a mon hereu" (Pere Oms, bracer, 25-4-1743).
- (8) "A Josep Solá, y Rovira (...) marit meu (...), mantenint empero a Joan Rovira mon Pare, calsat, y vestit, y de aliments necessaris treballant ell per benefici de la Casa, y també a Margarida Rovira, y Aromir madrastra mia empleant ella en benefici de la casa lo que te" (Margarida Rovira y Solá, 22-7-1744).
- (9) "(...) sia tingut, y obligat a tenir en ma Casa (...) a Jaume (...) fill meu (...), sa muller, y sos fills" (Maria Pou y Vila, "hereva propietaria del Mas Pou de la Parr(òqui)a de S^a Maria de Folgaroles, muller de Onofre Vila, qui per causa de nupcias entrá en dit Mas Pou", 3-7-1753).
- (10) "(...) vivint lo fill, y mort ell, la fas hereva universal de tot (a la muller)" (Pere Tordera, bracer, 14-11-1763).
- (11) "(...) i en cas de aumentarlos (els béns) ella: puguia disposar de las milloras, q(u)e haurá aumentat, i q(u)e mon hereu avall escrit, li facia los funerals del mateix modo, se hauran fet los meus funerals: esto se enten si viuhen units tots lo q(u)e encaridam(en)t los demano" (Anton Alsina, bracer, 8-10-1792).
- (12) "(...) y si se esdevindrà, no tenir fills ni fillas deixo a la dita m(nulle)r mia no sols las 45 ll. s. q(u)e tinc llibres a los Cap(ítol)s Matrimonials; si q(u)e tambe li dexo totas las milloras, o credits q(u)e jo tinc fets a los bens meus" (Jaume Jutglar, fuster, 9-5-1794).
- (13) "(...), y en atencio de estar jo molt agraida ab bons oficis que he rebut de mon estimat Marit; li dono y cedesch tot y qualsevol cosa quem pot correspondrer per raho de escreix o altre modo quem toquia o em puguia pertañer, sent ma voluntat habitia en ma Casa mentres visquia ma Filla y Fills" (Margarida Vivet, 25-2-1810).

- (14) "(...), del qual usdefruit sia obligada a prestar los aliments a la humana vida necessaris a tots mos Fills y Fillas, y tambe pagar tots los mals y petxos que a tots mos bens sian en qualsevol manera obligats, y que per dit us defruyt no tingua que prestar caucio alguna com en lo present lan absolch, volent q(u)e dit us de fruyt compreguia tots los augment resultants; podent de estos fer sa libera voluntat" (Andreu Domenech, "Masover del mas Puigsech", 30-3-1810).
- (15) "(...), donantly facultat per empeñar y vendre si menester es per sa manutencio o dels fills del cual us de fruyt sia obligada a prestar los aliments a la humana vida necessaris a tots mos fills y fillas, y tambe pagar los mals, petxos, y carrechs a que dits mos bens sian en cualsevol manera obligats, y que per ocasio de dit us de fruyt no tinga obligacio de prestar caucio alguna com ab la present lan absolch y remeto; lo cual us de fruyt vull comprega tots los augment resultants de aqueix a sas liberas voluntats" (Fran(cis)co Roma, 27-11-1810).
- (16) "Conclos lo us de fruyt que te ma Mare deixat de mon Pare: deixo y llego (a sa muller) tant quant naturalment viura: volent que aquella usufructue tot lo temps de sa vida natural de tota la mia universal Heretat y bens a arbitre de bon Baró: del cual usdefruyt sia obligada a prestar los aliments a la humana vida necessaris a tots mos Fills y fillas y tambe pagar tots los mals petxos y carrechs a que dits mos bens sian obligats y que per ocasio de dit us de fruyt no tinga obligacio de prestar causio alguna com ab la present lan absoch y remeto: vull empero que de dit us de fruyt no solo compreguia tot lo ple e integro us de fruyt de gozar y fruir de tota ma universal Heretat y bens: pero encara tots los augment resultants de aquell: dels quals pugar fer a sas liberas voluntats: ab annuencia no obstant de mon Oncle P. F. Francisco Aguilar y Señor Rector de Folgarolas" (Fran(cis)co Aguilar, 8-4-1812).
- (17) "(...) ab la obligacio de pagar los mals, petxos, y carrechs a q(u)e dits mos bens sian en qualsevol manera obligats y mantenir bona y malalta en sa compaña a ma Germana Paula Riera treballant esta en quant pugua a utilitat de ma Casa: e igualment sia dita muller

mia obligada a prestar los aliments necessaris a tots mos fills que nats o posthumos deixare en lo dia de ma mort y tambe deguia celebrar per repos de la mia anima y demes obligacions q(u)e Deu N(ostre) S(enyor) sab tingua tres Aniversaris annualment c(arita)t 1 ll. s. quiscun en dita Iglesia" (Pere Riera, 7-4-1813).

- (18) "(...); volent que si ella ho necessita vengua ho beneficia per sa utilitat tot lo que jo poseesquia, ja en roba ja en mobles; condonant a dita ma muller tot lo q(u)e havia jo entrat en la Casa de sos Pares" (Anton Casas, 6-5-1814).
- (19) "Elegesch y constituesch Administradora de Persones y bens de mos Fills a ma Carissima Muller Maria Relat: cuidantse de ells ab tot cuidado com de ella enterament confio" (Francisco Calm, "Masover del Moli del Reguer", 1-11-1814).
- (20) "(...) treballant a utilitat de la mia casa: ab la obligacio de mantenir en sa Compañia a ma Filla y son marit: y ab la condicio de mantenir tant en sanitat com en malaltia a ma Estimada Madrasta Rosa Vivet Viuda" (Fran(cis)co Subirachs, 17-8-1817).
- (21) "Elegesch Administradora de tots mos bens a ma dita muller (...): volent que ma Hereva que abaix anomenaré mantingua a la sobredita muller mia tant en sanitat com en malaltia en totas las cosas necessarias a la vida humana treballant ella a profit de ma Casa: y en lo cas que no volgues fer vida comuna ab mon Hereva ly deixo un cuarto de ma Casa y la mitat del hort del jup avall: un llit parat: un axadell: una aixada y que en la cuinia pugua cuinar ab lo trasteix corresponent: no podent ma Hereva durant la vida natural de sa Madrasta empenjar ni vendre ma Casa y hort dits" (Joan Noguer, bracer, 2-5-1820).
- (22) "(...) fins a tant que mon hereu sia casat o collocat en matrimoni, y tambe conclosa sa carrera; (11): volent que conclos lo indicat us de fruyt: deguia mon hereu entregar a mon dit marit, trenta lliuras a sas liberas voluntats" (Maria Carreras, 18-6-1841).

- (23) "En atencio q(u)e en los Capitols matrim(onial)s de mon fill Bartomeu ab Maria Sala firmats en poder de (...) fou convingut que despues de ma mort quedaria Usufructuaria de tots mos bens ma Estimada muller Josepha Domenech: confirmo est Usufruit y lo rectifico volent q(u)e ella disfrutia tots mos bens del modo acostumat" (Joan Planas, bracer, 10-8-1845).
- (24) "Deixo y llego â Josepa Serrabou y Roquet carisima muller mia tot lo dret de gosar del usdefruit del Mas Pou concedit â mi per la sobredita ma Mare (...) y per lo cas que despues de finidas las anyadas en la citada escriptura concedidas, no pogués perceber ó continuar en lo us de fruit de mos bens vull que se li sian en dit cas pagadas y entregadas cada any ab tersas anticipadas siscentas lliuras barcelonesas, conforme li prometi ab los Capitols, que per raho de nostre matrimoni se otorgaren en poder de D. Matias Aparicio y Burgés Notari als 22 març 1844" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pages Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).
- (25) "(...) ab obligació de mantenir ma familia sans y malalts treballant en utilitat de la Casa, y de acomodarlos tan en matrimoni carnal com espiritual donantlos per dot alló q(u)e á ella ben vist li será segons possibilitat de la casa, podent ella vendrer y empeñar en cas de necessitat sens haber de donar compte ni rahó á algu aquella casa q(u)e posseesch en Folgarolas y q(u)e ferum ab dita ma muller á expensas nostras. Per esta raho y per deixar á ma dita muller mes expedida en lo govern de ma familia, me abstinch de instituir hereu de mos bens, transferint á ma dita muller y viuda de mi lo dret y facultat de instituirlo en nom meu y seu en la forma y modo li apareixerá millor per ma familia podent escullir de ma familia al q(u)e per hereu judicará mes atendible; Y si ma muller moria sens haber ó sens poder fer é instituir hereu universal de mos bens, yo ara per alashoras instituesch hereu á mi universal (...)" (Pablo Casacuberta, 23-4-1853).
- (26) "(...): y amas le lego todos los derechos de q(u)e puedo livitam^{te} disponer de esta mi casa q(u)e poseo en Folgarolas (cuyo valor no llega á cuatro mil reales) en el caso de premorir mis hijos á mi consorte" (Maria Alsina, 2-2-1858).

- (27) "(...) con la obligacion de mantener á mi familia trabajando esta en provetcho de mi Casa, y con la obligacion de pagar los males y petchos de la Casa. A mas la lego treinta libras Barce(lone)sas pagaderas una sola vez por su buen comportamiento libres á su voluntad: Y en caso de convolar á segundas nupcias, ó de separarse, ó de irse por cualquier motivo que sea con animo de no volver á reunirse á mi Familia la lego ciento libras Barce(lone)sas pagaderas una sola vez y disponibles á su libre voluntad, sin comprehender en estos legados la dote de ciento libras Barce(lone)sas que trajó y tengo recibidas" (Miquel Godayol y Tona, 23-8-1864).
- (28) "(...) con la condicion de reservarlos integros (els béns que ha d'usufructuar), sin que puede enejarlos, para su heredero (...)" (Maria Masachs y Pla, 4-9-1883).
- (29) "(...) y si necesita, á juicio de los Albaceas, pueda hipotecar y vender ó u otra manera gravar y enagenar los bienes que quiera del Testador, esto solamente manteniendose viuda de mi, pero si pasare á segundas nupcias quiero que pierda el derecho de vender ó enagenar quedandole solo el usufructo" (Francisco Rifá y Montané, 30-8-1894).
- (*1) "Deixo a dit charissim marit meu (...) pages las caxas joyas y robas nupcials y los adressos de or, y plata que per mon cos tenia, com son sortijas, claver, cinto y altres demes adornos ab las demes robas que en ditas caixas estaven compresas acceptat un vestit bo nupcial que io dita Maria anna Duran tinch, lo qual vull sia pera vestir Josep Queralt fill meu del altra matrimoni, al qual instituesch Ereu en la forma y modo baix escrit" (Maria Anna Duran, "habitant en lo mas Puigsech", 18-10-1661).

Usdefruit amb la condició d'haver de conservar la viduitat

- (30) "Regonesch a Paula Puigsallosas muller mia charissima que lo dot (...) altinch hagut y rebut (...). Item per los bons serveis que de dita Paula Puig tinch rebut y en havant spero rebre la deixo S(enyor)a y usufructuaria de tots mos bens. Conforme ja ella ly io ho eram y nos dexarem quant Joan Puigsallosas mon fill casá ab Maria Godaiol (...) me dexi S(eny)or usufructuari y ma muller y demes vuit centes lliuras pera fer testament en cas empero fos que ella volgues anar viurer en altra part fora ma casa, les hores vull que si tret no haura son dret de ma casa. Y per lo us del fruyt de ma hacienda li haja de donar mon hereu (...) sis corteras de blat, tres carregas de vi en topino de quaranta lliuras y (...) lliuras en diners quiscun any" (Pere Puigsallosas pages hereu util y propietari del mas Puigsallosas", 6-11-1655).
- (31) "(...) y quant fos se tornas collocar en matrimoni vull a demes del dot me a aportat que son quaranta lliuras (...) y a demes del spoli li tinch promes en lo capitols matrimonials vull se li done deu lliuras" (Antoni Payrac, serrador, 8-8-1657).
- (32) (vegeu *1).
- (33) "(...) vivint en mon nom. Y ly dexo (ara sie vivint, ho no vivint en mon nom) lo que restará de Aquelles sent lliures, que me aturi y reserbi pera mi, en los capitols matrimonials de ma filla Armengol, Pagats tots drets de sepultura, novenal y cap de Any; pera que puga dispondrer de dita restant quantitat a ses llibres voluntats" (Joan Soler, pagès, 22-12-1675).
- (34) "(...) vivint empero ab mon nom virtuosament y castament" (Antony Vinyes, sastre, 29-6-1682).
- (35) "(...) estant en mon nom, y vull que no se li regonesca la caixa ara ni, may sino ques ma voluntat donarly com ly dono tot lo que tindra ha ella" (Jauma Reit, "trencador de pedras", 25-9-1688).
- (36) "(...) a Maria Palmarol muller mia (...) guardant mon nom y no altrament (11).
"Item en cas la dita Maria muller mia seguit mon obit se tornara

a casar en tal cas vull y mano dexi al instant de ser señora, majora y Usufructuaria dels dits mos bens. Y alas horas li deix y llego a la dita Maria muller mia per los bons serveys q(ue) de ella tinch rebuts de mos bens 12 lliures moneda barcelonesa una vegada tant solament a sas liberas voluntats a mes del dot q(ue) me aporta com consta en los cap(ítols) matr(imonials) (...)" (Miquel Palmarol, "mestre de casas", 28-8-1690).

(37) "(...) vivint castament y no altrament estant empero en mon nom (...)

"It(em) regonesch a dita ma muller setanta lliuras moneda Barc(elope)s)a que me aporta en dot (...) y vint y tres lliuras sis sous y vuit axis mateix moneda Bar(celone)sa que mon hereu li donia de escreix a mes de las setanta lliuras en cas se volgues collocar en matrimoni que tot junt puja noranta tres lliuras sis sous y vuit y nomes" (Diego Roca, bracer, 16-9-1693).

(38) "(...) vivint empero casta y en mon nom ab pacta empero que un

dels curadors y tutors per mi baix anomenadors ab el modo y forma que baix trobaran disposat rebia inventari de tots los bens mobles e immobles y que ala dita muller mia li sia entregats tambe ab inventari totas mas alages de ma casa, casa y ort perque de aquells puga ella y mos fills servirse empero lo ques trobara ab diner comtant lo dit un dels curadors en aquell que tocara la administracio de mos bens los prenga en son poder o los depose ab un deposit comu y aso ason arbitre a fi y afecte de gastar aquells en benefici de mon hereu baix anomenador y en sostento de ma muller y fills los quals vull que sian sustentats sans i malalts calats y vestits be y desentment segons estat treballant empero a util y profit de mon hereu" (Pera Hom, 28-2-1694).

(39) "(...) ab pacte empero q(ue) garde mon nom y visca vidualment

y q(ue) tinga de pagar los gastos y mals de ma casa y de sustentar a mos fills de menjar beurer calsar y vestir sans y malalts pagant los metges Barbers y medicinas y en cas de torne a casar no li dexo cosa alguna de mos bens sino lo q(ue) me aporta en dot" (Joseph Rosanes, "menor", 27-9-1694).

(40) "(...) en mon nom.

"Vull quant acas ma muller se tornia casar tots sos drets tot lo que cadria se venga y se esmersia per mos fills y fillas (...)" (Joseph Pares, "pages masover habitant en la Casa nova del Raguer", 14-9-1700).

(41) "(...) no tornantse á casár y afins y a tant que mon hereu sie casât, y altrament no tornantse á casar li deixo estada de casa franca (Eularia Aromir, "viuda deixada del q(uon)dam Francesch Aromir brasser", 4-3-1718).

(42) "(...) conservant mon nom, vivint castament, sens tornarse a casar, y vivint en companya de mon hereu (...), fent ab ell una mateixa familia, en cas empero de divisio de dit mon hereu, y que se separassen, fent quiscun sa familia, en tal cas vull que lo dit us de fruýt sie acabat. Pero vull ordeno y mano que en tal cas lo dit mon hereu (...), tinga de donar a dita Elena (...), de una part deu lliures (...) moneda Barcelonesa, quals me prometé de Adot sa Mare com consta en los capitols matrimonials (...); y de altra part sinch lliures (...) moneda Barcelonesa quals jo li fiu de augment de Adot ab pacte, y condicio que estas sinch lliures morta dita Elena (...) tingan de tornar a mon hereu (...) e mes vull (...), que en tal cas de dita divisio, (...), que dit mon hereu tinga de donar una vegada no mes a dita Elena Puig (...) dels mobles que tinch una marfega, una flassada, quatre llanssols, dos coxineras, dos estuallas, dos axugamans, una vanova, y un sac anant compresos ab estos mobles, co roba, las joyas me aporta dita Elena (...), quant contrague matrimoni ab mi de modo que, ab dita roba li deixo, vull se tinga, per pagada, y satisfeta dita Elena (...) de totas las joyas me aportá quant contrague matrimoni ab mi, no podent demanar altra cosa a dit mon hereu; y deixo dita roba a dita Elena (...) ab la condicio, que morta ella la marfega, la flassada, lo sach, y la vanova tinga de tornar a dit mon hereu, del modo, y en lo estat a les hores se trobaran las ditas cosas, la demes empero roba li deixo, lay deixo a sa llibertat, de tornarla, ho dexarla de tornar a dit nom hereu" (Joseph Puýtg, bracer, 20-1-1737).

- (43) "(...) que puga vendrer un quarto de terra del hort de la Casa que io habito (...) ab tots los mobles tinch io en ella, pero ab pacte que visca castament y guarde mon nom, y me fassia (...) los tres oficis fun(eral)s (...) ab assist(ència) de quatre P(re)b(e)res, y un ofici de Recordansa al cap del any de la mia mort ab assist(ència) de dos P(re)b(e)res; y no cumplint estas condicions, ara per les hores la privo del usufruit, y del llegat predit" (Joseph Balart, 7-5-1753).
- (44) (vegeu *2).
- (45) "(...) guardant mon nom; y en suposicio, no puga viurer be, ab sos fills, ò nora; l'y deixo, per cada any, 6 q(uarte)ras de xeixa bona, 12 carniceras de cancelada, y deu lliuras ab diners, llit guarnit ab 6 llansols, flassada, y vanova, esto es, guardant mon nom.
(...)
"It(em) vull, y mano, que mos fills y fillas, no pugan demanar res del llegat de sa mare" (Isidro Pradell, "Masover del Mas del Coll", 7-12-1770).
- (46) "Deixo y llego a Theresa Poudevida y Vilaporta Carisima Muller mia (despues de finit lo us de fruyt reservat per dita Rosa Poudevida Mare mia) la plena Administracio de la mia Universal Heretat y bens, y lo usufructuar aquells tot lo temps de la vida sua natural mantenintse empero viuda y no altrament (11); com y tambe en donar compte y raho de la Administracio de dits mos bens annualment al R(evere)nt Rector quisqui serà de dita Parr(oqui)al Igl(ési)a de Folgarolas; y lo que sobrarà pagats los mals y gastos de la manutenciõ de ma casa, y demes que pagar se dega, vull que per dita ma Muller sia Deposit en lo Arxiu de dita Parroquial Iglesia, afique ab major comoditat se paguia lo Adot a mos fills, y fillas, y lo que tal vegada sobrarà sia entregat a mon Hereu o Hereva avall escrits, volent que per esto dita Muller mia sia ab la sola simple paraula, per lo que ho deferesch asa concien- cia, y sens contradiccio de Persona alguna" (Joseph Poudevida, "pages hereu del mas Poudevida", 15-1-1778).
- (47) "(...) guardant mon nom (...) sia tinguda i obligada prestar los aliments a la humana vida necessaris à tots mos fills i fillas treballant aquestos a util (...) de casa sentli obedients, i aixi mateix pagar del mateix usdefruit tots los mals petxos, i carrechs à que

dits mos bens estigan obligats (11). En cas empero que en algun temps per un respecte ó altre no volgues fer vida ab mon hereu deixo á dita Fran(ces)ca (...) per sa decent manutencio no sols la sua roba, si ademes lo llit meu en que dormim parat en un temps i altre del modo qual tenim, sis llançols, quatre coxineras, sis tovallons, tres estovallas, i dels mobles los que estimen mos marme(ssor)s sian necessaris, i per ultim que aguda concideracio de totas mas terras pugua ella ellas triar i elegir de totas ellas dos quarteras de sembradura, i menantlas á sas costas á arbitre de bon Pages sian seus los fruits que ellas reddituen i pugua disposar a sas llibres voluntats dels fruits ann(ual)s que llevaran ditas dos quarteras de terra per ella elegidas pagant tant salam(en)t ella lo delme de dits fruits, i mon hereu los mals i petxos a que ditas dos quarteras de terra estigan obligadas; venint empero lo cas de la mort de dita Fran(ces)ca vull que retornen á mon hereu, i a ma casa no sols las terras ditas, si que tot lo que es trobe existent del que ultimament li tinch llegat" (Francesch Aguilar, sastre, 22-2-1784).

(48) "(...) mantenint mon nom, de tots los bens meus i per no tenir fills fas Herva de la Pessa de Terra, q(u)e tinch, a la Codina durant sa Vida i morta ella, la dexó á Vicens Casals Jerma meu i en cas morian los dos sens fills, ara per las horas fas ereva de dita Pessa de Terra ala mia Anima, lo q(u)e de ella se traura se celebriam missas o Aniversaris ala disposicio del R(everen)t Rector á qui conferesch la Adm(inistraci)o" (Joan Casals, bracer, 6-4-1797).

(49) "Deixo a las dalt ditas Marianna (...) mare mia, y Lluçia (...) muller mia. La estada de la casa tinch y poseesch en lo dit lloch de Folgaroles, y us dels mobles en lo die de ma fi Jo tindre, y possehire vivent ellas castament sens tornarse a casar, y conservant mon nom ab la obligacio de haver de pagar ellas los mals y carrechs ordinaris de dita ma casa; y si esdevingues que la dita Lluçia (...) muller mia se tornas a casar en tal cas deixo (no obstant lo immediatament dit) á la facultat, y llibertat dels dits Marianna Mallet, y Joan Mallet Mare y Germa meus respective de Marmesors, tuctors, y Curadors dalt dits, de deixarla habitar á ella, y son Marit, y demes familia tindrien en dita ma casa, ab la obligacio de haver de pagar los mals y carrechs de dita casa com delt está dit.

(...)

"Item vull, ordeno, y mando que si me esdevindra morir en esta ocasio q(u)e del que se cullirá de las sembraduras tinch y si tindre ningun diner muÿra ara ó en qualsevol altre ocasio ne sian alimentats los sobradits mare muller y fills, y ne sian juntament pagats aquells deutes, q(u)e se podran pagar dels deutes se encontrara q(u)e Jo tindre y á pagarlos obligat estare" (Anton Mallet, bracer, 30-7-1802).

- (50) "(...) ha de mantenir mon nom, y despres de haver mort lo Pare meu" (Pere Parés, bracer, 20-4-1803).
- (51) "(...) mentres se conservia en lo estat de vidua y no altrament: It(em) deixo y llego á dita Jacinta muller mia la casa de ma habitacio, y de esta ne podra disposar mentres visquia, si per viuren, o sas urgencias ho necessita; pero quant moria dita Muller mia, vull quedia dita casa de ma actual habitació a una de las dos fillas mias, so es á la q(u)e dita muller mia tindrà á be deixar; si res de dita casa queda" (Salvador Balart, teixidor, 22-11-1806).
- (52) "(...) poden(t) obrár ab consentiment dels Marmessors sia mesessári per la educacio de la familia, y nosia contra alguna lley, ó per algun dret prohibit, y esto mentres guardia mon nom, y no altrament" (J(ose)ph Garriga, bracer, 13-12-1809).
- (53) "Deixo y llego (2), per los bons oficis que de ella tinch rebuts (...); del qual us de fruyt sia obligada a fer celebrar annualment per lo M. R. S(eny)or R(ect)or de Folgarolas dos Misas resadas c(arita)t 10 s. quiscuna per repos de la mia anima y demes obligacions; y tambe pagar tos los mals, petxos y carrechs a que dits mos bens sian en qualsevol manera obligats, y que per ocasio de dit us de fruyt no tinga obligacio de prestar caucio alguna del que lan avsolch y remeto: (12) y que tot puga empeñarro o vendrero en cas ho necessita per sa subsistencia (conservantse Viuda y ab mon nom), a sas liberas voluntats" (Juan Vila, 29-12-1810).
- (54) "Vull que per los molts beneficis que he rebut y en lo esdevenidor espero rebre de ma Carisima muller (...): (2): del qual us de fruit sia obligada a prestar los aliments a la humana vida necesaris a tots mos fills y fillas: (11): vull empero que lo dit us de fruit

no sols comprega tot lo ple e integro us de fruit de gozar y fruir tota ma Universal Heretat y bens pero tambe los augments resultants de aquell el qual tot puga fer a sas liberas voluntats: podent ella empeñar y vendrer segons sas necessitats y de mos fills y fillas: sens tenir q(u)e donar compte o rao a Persona alguna ni necessitar permis algun pues tot lo que poseesch es enterament libre y propi meu: entenent empero que tot est poder y facultat lo dono á ma muller guardant mon nom co mantenintse Viuda.

"Item: vull y mano: que si per lo temps se hagues de vendrer dita ma Casa per qualsevols causas y raons o necessitats: lo Comprador agia de tenir la obligacio de fer celebrar per repos de la mia anima lo expresat Aniversari o Misas en dit dia: cual obligació la imposito al qui sera Dueño dema dita Casa" (Anton Dachs, traginer, 12-7-1812).

(55) "Vull y mano: que per los bons oficis que tinch rebuts y en lo successiu espero rebrer de ma Estimada muller Margarida la deixo tant quant naturalment viura Administradora de tots bens mantenintse Viuda co guardant mon nom: volent que en lo cas de no voler mon Hereu habitar ab ella: co ella de no habitar ab mon Hereu: ly hagia est de donar un llit parat ab tot lo necessari y entregar una parola de aram lo que pertaíy es de dita ma muller" (Marcia Carbonell, 18-1-1817).

(56) "Per los bons oficis q(u)e tinch rebuts y que en lo succesiu espero rebrer de ma Estimada muller Maria Fabra: la Instituesch Administradora de mos bens y de mos fills y fillas mantenintse en ma Casa Viuda: y en lo cas que no espero que se ausentes de ella no fent continua habitacio ab mon Hereu: li deixo y asigno cent lliuras B(arcelonese)s una vegada pegadoras: y q(u)e durant sa vida natural puguia habitar o usufructuar la casa propia mia que poseesch en lo carre del fon en lo Poble de S. Maria de Corcó ó Esquirol: y vull que a coneguda de mos Marm(essor)s se ly donia per mon hereu alguna roba de llit y taula del modo q(u)e ells compregan" (Isidro Bertrana, 17-1-1818).

(57) "(...); ab la obligacio de mantenir a mos fills y fillas, y pagar los mals y petxos que mos bens en qualsevol manera sian obligats, sens prestar causio alguna com en lo present lan absolch: volent igualment que en lo cas que morisen mos fills y fillas: mon Hereu

que sera de mos bens: deguia donar habitacio a ma dita Estimada muller: mantenintse Viuda co guardant mon nom" (Joseph Casacuberta, 20-1-1819).

- (58) "(...) mantenintse empero viuda, y no altrement (11). I vull que la dit(a) muller mia si ho necessitara per sos aliments pugua vendre y alienar lo tot ó pont de mos bens, y carregar sobre ells qualsevols cansals, y otras obligacions que li aparega, sens haver de justificar judicialment sa necessitat ni conseguir decret de jutje algun, bastantli per assó que ella afirmia tenir necessitat de ferho per sos aliments" (Juan Roure, sastre, 25-5-1820 i 29-9-1823).
- (59) "(...): pero en cas de tornarse á casar li deixo vint y cinch lliuras per dot llevantli lo us de fruyt q(u)e li tenia deixat conser-vanse viudo y que en cas de morir-se mas fillas antes de la edat de fer testament sels sian fets los funerals conforme dispoxo per mi" (Paula Vilár y Rovira, 17-6-1826).
- (60) "(...) sens poder empeñar ni vendre (...) durant la vida de mon fill Fran(cis)co vivent ó de altre fill ó filla q(u)e de dit matrimoni provinguis y conservant mon nom" (Joan Vila, bracer, 6-10-1830).
- (61) "(...) podent empeñar y vendre si no necessita de dit fi, pero ab intervencio de mos Marmesors, (...); y tot lo q(u)e per la mia anima está disposat vull hasic tambe per la anima de la dita Petronilla c(a)r(issi)m(a) muller mia quant morira; empero tot guardant mon nom y no altrement" (Pere Codina, sastre, 6-9-1833).
- (62) "(...(guardant mon nom y no altrem(en)t (11).
"Item: dono facultat a la dita usufructuaria (...) de empeñar y vendre si ho necessita p(e)r viurer, be q(u)e venint dit cas vull sia ab intervencio de mos Marmesors, y no vull quedia obligada á prestar causio" (Jacinto Salvador, mestre de cases, 11-6-1835).
- (63) "(...) y habitacio perpetua de la casa q(u)e poseeesch en la Ricar-d(er)a a (...) muller mia (11), no vull que pugua empeñar ni vendre sens lo concentim(en)t de mos mermasors, pero tot es guardant mon nom y no altrement" (Pere Sala, bracer, 27-4-1838).

- (64) "(...) manteninse viudo de mi, podent usufructuaro tots asas libras voluntats sens ningun gravamen ni obligacio: pero si ell convoles á segones nupcias: vull q(u)e las trescentas lliuras q(u)e son posadas sobre las terras de la Parr(òqui)a de Gironella pugua en tot cas usufructuar la mitat de lo que resultia de ditas terras, y la altre mitat en sufragi de la mia anima" (Antonia Safont y Pedra, 16-10-1846).
- (65) "Deixo á mon car(íssi)m marit (...) tan temps com viurá y conservará mon nom Senyor, major y usufructuari de mos bens ab obligació de mantenir la familia sans y malalts ab tot lo necessari á la vida, treballant esta á utilitat de la casa, y de pagar los mals y cargas de la casa. Y en cas de contraurer segonas nupcias li sian entregadas quatre centas lliuras barce(lone)sas q(u)e es la dot seu q(u)e entrá, y del q(u)e com á rebut liu firmo, firmo apoca" (Mariangela Masilleras, 29-10-1852).
- (66) "(...), y en cas de passar á altres nupcias li deixo deu duros" (Juan Vilar, 11-3-1853).
- (67) "Hago á mi amada Espósa usufructuaria, despues de la muerte de mi padre y no antes, de todo lo que me puede pertenecer por derecho y legitima materna, acausa de haber muerto mi amada Madre sin testamento, como tambien por derecho paterno, si este muriese sin testamento; entendiendose siempre lo que espresa este parrafo, con la condicion de que mi Esposa (...) guarde el estado de viudez, y no contrae segundas nupcias" (Sagismundo Trias, 19-2-1866).
- (68) "Legó á mi consorte (...) el usufructo de todos mis bienes por durante su vida, manteniéndose viuda de mi, sin que deba prestár caución; pero quiero que tome inventáριο, que paga las cargas, mantenga mis hijos sanos y enfermos, trabajando todos empero en favor de la Casa. Muerta que sea mi Espósa, ó pasándo a otras nupcias, quedara finido dicho usufruto y consolidádo á la propiedad" (Jaime Godayol, 28-12-1870).
- (69) "(...) y si consolara a otras nubcias le lego un dote igual a mis hijos e hijas" (José Gallifa, 30-11-1883).

- (70) "A mi cara esposa (...), si quiere ó puede vivir con mis estimadísimos padres (...) cada á estos en mi lugar en la herencia y si hay sucesión de mi nombre quede usufructuaria de mi crédito sobre la casa y huerto mientras no pase á segundas nupcias siendo el heredero mi hijo ó hija y si no hay sucesión de mi nombre y no quiere o no puede vivir con mis amados padres, estos deberán entregarla ciento cincuenta duros en esta forma: la mitad enseguida y la otra mitad al medio año de la separación" (José Sala Antentas, "casado, bracero", 31-7-1899).
- (71) "(...) durante el tiempo que se conserve viuda del testador (11). Y en caso de pasar su esposa á segundas nupcias, entonces le lega de su propiedad mil pesetas pagaderas en (...) monedas" (Pedro Serra y Pons, 18-12-1913).
- (*1) "(...) vivint casta y sens marit y en abits viduals servant mon nom (...) no vull sia tinguda ni obligada a donar compte ni rao (...) vull empero sia tinguda y obligada en prestar aliments a ambs germans fils y filles meus legitims y naturals trabellant dits germans fills y fillas meus en quant poran y mirant lo util y profit de ma Cassa y que dita Marianna muller mia sia y aie de pagar de dit us de fruit los carrechs y mals fa dita ma eretat y bens" (Jaume Gelabert, "pages hereu dels mas de les Viñes y mas Amat de la par(ròquia) de Sancta Maria de Folgaroles", ?-2-1664).
- (*2) "(...) gastant mon nom; pero en cas de collocarse en matrimoni no ly deixo cosa alguna" (Sagimon Subirana y monells, 11-8-1763).

Altres persones que no són el cònjuge

- (72) "Vull y man que â Maria Parareda Casas deixada del quondam Joseph Parareda guardant o no guardant son nom se li donia un quarto, al que ben vist li sia per sa habitació, sens que per ningun titol se li pugar llevar en tant com duria sa vida natural (...)" (Joseph Parareda, bracer, 28-2-1766).
- (73) "(...) a ma cuñada Mariana ab facultat de empeñar y vendre si ho necessita p(e)r mantenirse asi y mas nebotas Maria y Patronilla fillas mias pero vull que venint est cas sia ab intervencio de dits mos marmesors, ab la obligacio de pagar los mals petxos y carrechs que estigan mos bens en cualsevol manera obligats" (Andreu Paradella, 25-2-1842).
- (75) "Lego el integro usufructo de mis bienes á mi padre (...) y, muerto éste, á mi esposa (...), mientras se conserve viuda de mi, relevando al uno y á la otra de prestar caución, ni fianza, ni de dar cuenta á persona alguna, viniendo sólo obligados al pago de los cargos naturales y á cuidad de mi familia" (Ramón Roma Pons, "labrador, casado", 1-3-1901).
- (74) "Lego el usufruto de mis bienes de Felio Galf y á Margarita su consorte, y al otro de los dos sobreviviente, con la obligación de pagar las cargas anuales de mis bienes" (José Galf, bracer, vidu, 10-8-1858).

RESUM (usdefruit)

Les dones usufructuàries són majoria en relació als homes en els testaments consultats.

Poc més de la meitat dels testadors no condicionen l'usdefruit de llurs béns a la viduïtat de llur cònjuge, però la resta sí que ho fa. Alguns, a més de l'usdefruit, li deixen altres béns (mobles, roba, joies, sufragis, etc.).

L'usdefruit no sempre és universal, sobre tot el patrimoni, sinó que a vegades és particular, només n'abarca una part.

La condició més citada és la de guardar el nom del difunt, vivint en viduïtat i castament. Alguns atorgants, si esdevé el cas que el seu cònjuge passi a segones núpcies, en perdre l'usdefruit li concedeixen altres béns (diners, productes agrícoles, etc.). Altres, però, no li deixen res en absolut.

El període d'usdefruit s'entén que és durant tota la vida natural de l'usufructuari-a. En cas que el donant hagi disposat que fineixi abans, sempre hi sol haver alguna mena de compensació, que és contemplada en el mateix testament (diners, dret d'habitació o estada a la casa, ús dels mobles, etc.). Semblantment succeeix quan l'usufructuari-a decideix fer vida independent dels hereus, ja que també perd l'usdefruit en aquest cas.

La relació entre l'ofici dels causants i la condició de viduïtat en l'usdefruit no és gaire significativa. Els jornalers del camp es destaquen en no assenyalar majoritàriament l'esmentada condició. Els altres grups manifesten la voluntat que el cònjuge conservi llur nom, encara que no de forma contundent, exceptuant el grup vestit-tèxtil.

XI. LLEGATS A ALTRES PERSONES

En aquest capítol es contemplen els llegats fets a persones que no són ni els fills o filles, ni el marit o la muller usufructuaris, els quals hem tractat anteriorment.

L'encapçala una part teòrica, que exposa: les persones que hi han d'intervenir; els propietaris de les deixes; qui està obligat a pagar-los: els drets que hi té (quarta falcidia) i els deures que se'n deriven (dots, llegítimes, etc.); així com les diferents classes de llegats i les distintes coses que es poden deixar.

Segueix una altra part basada en els testaments trobats a l'arxiu parroquial. En ella s'analitzen les característiques dels llegats, que han indicat en llur última voluntat els testadors de Folgueroles: diners en metàl·lic, diners per altres vies, roba, mobles, productes i eines agrícoles, bestiar, utensilis i joies, amb les condicions que hom ha cregut adients.

Hem volgut veure quines preferències tenen els atorgants a l'hora d'escollir altres persones per als seus llegats, si són de la família o no, i quina relació s'estableix amb els diferents estaments socials, que divideixen el nostre estudi.

L'apartat de citacions (transcripcions literals dels testaments consultats) ha estat dividit de la forma següent: membres de la família (pare-mare, germà-na, nét-a, nebot-da, marit-muller, cunyat-da, gendre-nora, fillol-a, oncle-tia, més d'un familiar i parents dels quals no consta la classe de parentiu), parents i altres persones de fora de la família, i persones de fora de la família (no s'indica que siguin parents).

En aquest capítol es contemplen els llegats dels qui fan testament a altres persones de la família (que no són ni fills ni filles, ni marit ni muller usufructuaris) o bé de fora d'ella.

"La paraula llegat avui designa una liberalitat a títol singular disposada en acte d'última voluntat a càrrec de l'hereu o d'altra persona afavorida per la successió" (Borrell i Soler, 1923(b): 237).

En els llegats hi han d'intervenir-hi tres persones: "el testador, que el disposa; el gravat, que el paga, i el legatari, que el disfruta" (Borrell i Soler, 1923(b): 238).

Els llegats es poden disposar en testament, en còdicil, de paraula i fins i tot per senyes davant de testimonis. Els llegats poden ser purs, condicionals, a terme i tenir substitucions.

En fer el llegat d'una cosa, l'otorgant no més pot deixar d'ella el que en posseeix amb els drets que li pertoquen, encara que empri paraules de universalitat i generalitat.

Un cop l'hereu ha acceptat l'herència, cal que pagui o entregui el llegat al legatari, encara que aquest ignorés la seva existència. Se suposa que tot el que ha llegat el testador era seu o de l'hereu; en cas que la cosa llegada fos aliena i l'otorgant no ho ignorés, el llegat és vàlid; si ho ignorava, no és vàlid. "S'exceptua 'l cas de que 'l llegat sia fet a favor de l'ànima, d'una causa pfa, o d'un conjunt de persones, perquè allavors fins ingnorantho val" (Maspons i Anglasell, 1907: 200).

El testador també pot llegar coses que siguin del mateix legatari, i el llegat és vàlid. "Quan succeeix això, és com si el testador digués: Et dono la casa que tinc a Sant Quirse amb la condició de què tu donis l'hort que tens a Riudoms, a tal altra persona. És clar que al legatari li queda el recurs de no acceptar el llegat, i, en

APC

aquest cas, no té l'obligació d'entregar l'hort, o el que sigui, a l'altre, però si l'accepta, ha de desprendre's de l'altra cosa a favor de qui sigui; (...)" (Maspons i Anglasell, 1927: 147-148).

Respecte al llegat de coses que un tercer deu al testador, "no s'invàlida pèl fet de redimirles o fèrseles seves el testador en vida" (Maspons i Anglasell, 1907: 200).

Cal que hi hagi una persona obligada a pagar el llegat, per tal que el legatari pugui reclamar la deixa. Si el testador deixa clar qui ha de pagar el llegat, no hi ha problema; altrament, s'entén que l'han de pagar l'hereu o hereus universals.

El llegat dels drets pot obligar a l'hereu a constiur la llegat^{ti} (vegeu citacions 18, 34 i 114), pagar el dot promès (citació 113) i restituir el rebut (citacions 54, 100, 115 i 119), a més de pagar l'escreix (citacions 64, 65 i 94).

El llegat en concepte de dot no s'haurà d'entregar fins que el legatari contregui matrimoni. Si el llegat fos fet amb la condició que el legatari contregui matrimoni o entri en religió, "no per rahó de dot, sinó pera que ab major honor pugui contraurel, l'hereu l'haurà també d'entregar encara que al morir el testador dit matrimoni hagués sigut ja contret, ignorantho ell o no" (Maspons i Anglasell, 1907: 202) (vegeu citacions 27, 28, 30, 38, 39, 47, 110, 114, 121, 124, 132, 140 i 148).

Els llegats poden fer-se temporals o per temps limitat, com per exemple, anyades de pensions o rendes d'un censal o unes misses (vegeu citacions 7, 15, 48 i 135) o l'arrendament d'una casa (citació 146), o bé l'estada a la casa pairal per un temps determinat (citació 145).

"En les prestacions anyals se considera que hi hà tants llegats com anys" (Maspons i Anglasell, 1907: 205).

"(...); i així, la primera pensió és un llegat pur que es trameta íntegrament als hereus del legatari des de la mort del testador; i les altres pensions es defereixen al principi de cada període; per la qual cosa és necessari que el legatari visqui i que tingui capacitat d'adquirir-lo en cada un d'aquests temps, perquè són altres tants llegats condicionals; i cada pensió comença a prescriure des de son venciment.

(...)

"Entre els llegats de pensió periòdica tenen especial interès els de renda, de rèdits i d'aliments" (Borrell i Soler, 1923(b): 334).

Els llegats també poden ser universals o particulars. "En els primers, les paraules s'han de referir no al temps en que mori el testador, sinó a aquell en que feu el testament, o el codicil si en codicil fos fet. Els particulars al temps de la mort del testador" (Maspons i Anglasell, 1907: 204).

Respecte al llegat d'usdefruit universal, vegeu el capítol anterior (X. usdefruit). L'usdefruit particular es pot limitar, per exemple, a una sola habitació de la casa (vegeu citacions 64, 96 i 147), a més d'un hort o part d'ell (citacions 64 i 133), etc.

"El llegat d'usdefruit per cada any o per anys alterns es considera format per tants llegats com anys, segons les regles del llegat de pensió, amb la diferència que els fruit s'adquireixen a mesura de percebre'ls, i no al principi de cada any" (Borrell i Soler, 1923(b): 324). (Vegeu citació 135).

Alguns legataris són afavorits amb el llegat d'aliments (vegeu citacions^{25/} 55, 78, 84, 85, 87, 93, 95, 99, 114, 118, 119, 121, 122, 126 i 148). "Percebre aliments vol dir que aquell qui els rep cobra de qui els dóna una quantitat periòdica, mensual, trimestral, etc., suficient per a viure en salut i malaltia" (Maspons i Anglasell, 1935: 89).

"El testador pot disposar que es paguin en metàl·lic o en espècie, fixant o no la quantia. En el segon cas el llegat comprèn tot el necessari per la manutenció, vestit i habitació del legatari; però

no les despeses d'educació del qui és menor d'edat, si el testador no ho disposa. (...).

"Si el testador expressa d'on han de sortir els aliments, i les rendes d'algun any no arriben, la falta se supleix amb rendes d'altres anys.

"No expressant-se la durada de l'obligació de prestar aliments, s'entén vitalícia; (...)" (Borrell i Soler, 1923(b): 336).

"El llegat d'aliments fet a la viuda, s'haurà d'entregar, encara que aquesta reclami el dot" (Maspons i Anglasell, 1907: 204).

"L'hereu que rep alguna cosa del testador per tal de pagar aliments a mants legataris, fa seva la part de la cosa corresponent als aliments dels legataris que moren, amb exclusió dels cohereus" (Borrell i Soler, 1923(b): 249).

Un altre llegat, que també es contempla en els testaments consultats, és el de l'estada a la casa pairal (vegeu citacions 1, 9, 13, 55, 66, 76, 85, 88, 93, 97, 98, 114, 119, 121 i 135) i l'ús dels mobles (citacions 97 i 126).

Es poden llegar totes les coses que estiguin en el comerç dels homes i siguin matèria de dret civil; "però, com que el compliment dels llegats és una obligació, perquè tinguin eficàcia es necessita que el seu objecte tingui requisits de les obligacions, o sia que sien prestacions possibles, determinades i que el creditor -legatari- hi tingui interès" (Borrell i Soler, 1923(b): 304).

El gènere de la cosa llegada ha de ser determinat. En deixar coses d'un gènere concret, com per exemple: roba (vegeu citacions 64, 124 i 130) o mobles (citacions 62 i 64), si el testador no en determina la quantitat "o donant a entendre que llega totes les coses d'aquell gènere que formen part de l'herència, que és el que es presum, es procura d'interpretar la voluntat segons costum del testador i altres circumstàncies del cas" (Borrell i Soler, 1923(b): 331). Respecte a la qualitat del gènere, fa la tria l'hereu.

"(...) si la persona gravada tria la cosa que ha de donar en pagament del llegat, respon de son existència, quantitat, defectes i sanajament per evicció; i que no ha de prestar cap d'aquestes garanties quan la designa directament el testador" (Borrell i Soler, 1923(b): 276).

El legatari no pot apropiarse de la cosa llegada per la seva pròpia autoritat. Altrament, perdria tots els seus drets sobre les coses hereditàries furtades. Només les pot cobrar d'acord amb l'hereu o qui les hi legui o per reclama judicial.

"El legatari té tres accions per areclamar son llegat: la real, la personal y la hipotecaria; aquesta última la té sobre 'ls béns del testador, però no sobre 'ls de l'herèu.

"Quan el llegat dotal es dexat pro omni jure, se pot demanar com a llegítima y té tots els seus privilegis.

"El legatari de cosa agena del testador, no té acció contra 'l que té la cosa, més que en el cas en que aquest sia el matex herèu.

"El llegat fet a un parent pobre, s'equipara al fet a una causa pfa y tindrà per tant els privilegis del fet a n'aquesta.

"Si el llegat consistís en bens qui produexen fruyts, els pendents son del legatari encara que haguessin sigut ja materialment recullits per l'herèu.

"Els recullits fins al moment de la mort del testador, son de l'herèu.

"Si el legatari dexa passar algún temps sense reclamar el llegat, l'hereu haurà d'entregar solzament els fruyts produïts desde 'l dia de la reclamació" (Maspons i Anglasesell, 1907: 205-206).

El testador pot assenyalar substituïts al legatari, puix que no hi ha transmissió de dret de parentiu respecte als llegats, si el legatari mor abans de decidir si accepta o no la deixa.

"En el llegat temporal, si l'herèu del testador premor al legatari, el seu dret passa a sos herèus.

"En cambi si el legatari mor avans de que finexi 'l temps durant el qual podia disfrutar del llegat, el seu dret passa a sos herèus, menos si 's tractés d'un llegat d'usdefruyt o d'aliment, perquè allavors no passa a sos herèus, sinó als del testador.

"Si el substitut del llegatari morís avans de finir el temps en que aquell podia disfrutarne, el seu dret no passa als hereus del llegatari, ni als del substitut, sinó als co-substituts del substitut premort, y si no n'hi hagués, a l'herèu del testador" (Maspons i Anglasell, 1907: 207).

Els llegats prescriuen als trenta anys i no ho fan a favor de l'hereu gravat sinó de l'herència.

L'hereu, que ha de pagar els llegats, no sols els pot reduir quan perjudiquen la llegítima o puguen més que l'herència líquida o la part d'ella que li correspon a ell; sinó que té dret a una quarta part d'aquesta herència: la quarta falcídia. El seu objectiu és que l'hereu per falta d'interès ~~no~~ repudii l'herència, molt gravada pels llegats.

"Si hi ha mants hereus, la falcídia que correspon a cadascú d'ells és la relativa a la seva part d'herència, liquidant-se separadament per a cada hereu; (...)" (Borrell i Soler, 1923(b): 259).

La quantia de la quarta falcídia es calcula després de pagades les despeses funeràries i els altres deutes de l'herència, però abans de la llegítima.

"De l'actiu de l'herència se'n rebaixen els deutes del testador, encara que en fos creditor l'hereu; com també, les despeses de darrera malaltia, enterrament i funeral del testador, i les d'inventari, testamentaria i defensa, en son cas, de l'herència; i les coses llegades que no s'han de rebaixar per falcídia. No s'ha de deduir la llegítima del que cobra la falcídia, perquè aquestes dues quartes no es poden cobrar juntes; però sí la dels altres legitimaris.

"Si, liquidada l'herència no resta sobrant, caduquen els llegats. En altres casos s'ha de calcular l'import dels llegats per veure si caben dins els 3/4 de l'herència que es destina al pagament d'ells, o si aquests s'han de rebaixar perquè resti la falcídia a l'hereu" (Borrell i Soler, 1923(b): 266-267).

"Si la valor dels llegats puja més de les 3/4 parts de la valor de l'herència líquida, l'hereu té dret de retenir-se la quarta falcídia,

rebaixant, a porrata, de cada un dels llegats no exceptuats de rebaixa, el que sia necessari i suficient per tal que li quedi 1/4 de l'herència" (Borrell i Soler, 1923(b): 270).

Es perd el dret de falcídia quan el testador l'ha prohibida expressament a l'hereu; quan aquest hi renuncia tàcitament o ha intentat frustrar els llegats, amagant béns de l'herència.

"Per raó del legatari, no es poden rebaixar: a) Els llegats piadosos. b) Els deixats en pagament just de lèitima, perquè aquesta no es pot disminuir. c) Els llegats d'aliments. d) Tampoc no es detreu la quarta de les coses comprades pel marit testador per a ús de sa muller. e) Amb pretext de rebaixar un prellegat de dot, per raó de falcídia, mai no es pot privar que la dona reclami íntegrament la restitució del seu dot. g) Els capitals reservats per assegurament contractat amb l'Institut Nacional de Previsió i els asseguraments sobre la vida, en general, no es poden rebaixar" (Borrell i Soler, 1923(b): 263).

En els testaments, que són la base del nostre estudi, normalment es deixen diners en metàl·lic a l'hora de fer llegats a altres membres de la família (que no són els fills ni el marit o la muller usufructuària) o persones alienes a ella (vegeu citacions 3, 4, 7, 8, 11, 14, 15, 21, 23, 24, 26, 29-31, 33, 36, 38, 39, 41, 45-47, 51-53, 55, 60, 68-70, 91, 110, 115, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126-131, 134-136, 138, 140 i 148).

Aquests diners també poden ser els que s'han reservat en fer els capítols matrimonials (citacions 71, 89 i 90), els del dot de la dona testadora (citacions 28, 40, 61, 92, 117, 123, 127 i 144), a més dels de l'escreix que li pertoca (citacions 32, 74 i 77) o els que el marit "a portat y a omentat" en la casa de la causant (citació 116). Es menciona un pacte reversional sobre un dot (citació 134) i es fa confessió d'haver-lo rebut (citacions 66, 82, 90, 115 i 126).

Els diners en aquest cas també poden ser per altres vies: cases i horts (citacions 42, 73, 105, 133 i 136); drets sobre els béns d'un altre familiar (citacions 12 i 129); i pel que respecta a l'ànima: alguna causa pia (citació 132) o els funerals i sufragis (citacions 25, 56, 58, 67, 75, 79-81, 83, 84, 86, 87, 99, 121 i 122).

Pel que fa referència a la roba, en els testaments estudiats algunes vegades l'atorgant no en concreta la classe ni la quantitat (citacions 64, 124 i 130), però sovint diu que ha de ser la roba de son port (citacions 1, 10, 20, 65, 102, 120, 125, 129 i 142). Quan se'n concreta la classe, sobresurt la roba de vestir: gipó (citacions 49, 120 i 123); "ropilla" o perpunts (citacions 6, 54, 104, 117 i 142); faldilles (citacions 6, 16, 32, 35, 49, 111, 117, 120, 123, 125 i 142); caputxes (citacions 16, 49, 111, 120 i 123); mantellina (citació 32); manto

(citacions 37 i 38); capa (citació 117); corbata (citació 120); mocador de sobreespatlles (citació 150); mocador del cap (citacions 32, 123, 125 i 150); mocadors de butxaca (citació 123); vestits (citacions 38 i 39); mitges (citació 16) i sabates (citació 16). També hem trobat roba de llit: llançols (citacions 10, 11, 19, 42, 44, 54, 57, 65, 78, 100, 103, 112, 121, 126, 135, 140, 141 i 143); vànova (citacions 10, 11, 42, 44, 54 i 78); borrassa (citació 65); flassades (citacions 11, 65, 78, 126, 135, 141 i 143); matalàs (citacions 42, 135 i 141); màrrega (citacions 44, 65, 102, 126, 135 i 141); coixineres (citacions 126 i 135) i coixins (citacions 126, 135 i 141). I de taula: estovalles (citacions 11, 65 i 135) i tovallons (citacions 11, 135 i 143). A més a més també es lleguen: tovalloles, aixugamans i cortinatges (citacions 135 i 143).

Entre els mobles trobem: caixes 10, 19, 20, 22, 38, 40, 44, 65, 124, 130, 135, 144, 146 i 149); una pastera (citació 22); una taula (citació 22); "una arquilla amb sa estatuilla" (citació 42); camilles (citacions 42 i 135); llits (citacions 44, 54, 65, 78, 91, 102, 121, 122, 126, 135 i 141); calaixeras (citacions 100, 102 i 129) i armaris (citacions 102 i 141).

Quan es deixen productes agrícoles, a vegades només es diu "grans i fruits" (citacions 54 i 91), però freqüentment es concreta la classe d'aquests grans: blat o xeixa (citacions 5, 102, 118, 121 i 137); civada (citació 5); blat de moro (citació 102). També es menciona el vi (citació 118) i la xocolata (citació 119).

Entre els pocs llegats de bestiar, que hem trobat, es destaca el porc o algun dels seus productes (citacions 65, 91 i 118).

L'aixadell, l'aixada i la destral són les úniques eines agrícoles assenyalades (citacions 22 i 65). També és indicat un llegat de teules i bigues (citació 139).

Entre els utensilis es nombre: un torn de filar (citació 65); un torn de peu (citacions 10, 32 i 140); un morter (citació 10); una paella (citació 11); una olla de ferro (citació 22); un perol (citacions 10, 11 i 20) i una pala de cuina (citació 10).

Les joies citades són: anells (citació 40); arrecades (citació 50); culleres de plata (citacions 40 i 43); un rellotge (citació 130) i una sotacopa de plata (citació 135).

Només en un testament s'indica el llegat d'un quadre: un Ecce Homo (citació 141) i en un altre es parla de llibres (citació 135).

Bona part d'aquests llegats són condicionats a: el fet de no haver-se casat (citació 25); casar a gust de la família o marmessors (citacions 39 i 140); ^{no} haver contret matrimoni abans de la mort del testador (citació 135); ^{no} avenir-se amb l'hereu (citacions 78, 88, 95, 98, 101, 102, 114, 118, 121, 122 i 126); morir amb fills o filles (citacions 11 i 69); que els seus fills i filles morin abans de l'edat de fer testament (citació 72); esperar la mort del pare de la testadora (citació 21); que la muller no cobri el dot que li deu el marit (citació 93); conservar la viduïtat (citacions 76, 78, 84, 85, 93, 98, 105, 114, 118, 122 i 147); passar a segones núpcies (citació 98); fer celebrar un aniversari (citacions 12 i 42) o misses per a l'ànima de l'otorgant (citacions 42, 120, 123 i 133).

Els membres de la família, que no són fills, ni marit ni muller usufructuaris, acaparen la majoria dels llegats (80.9%). Només un 10.1% són persones de fora de la família. Els 9% dels testadors mencionen familiars i persones alienes a la família (vegeu gràfic XI.1).

Tret dels poders fàctics (la majoria dels quals (57.1%) fa llegats a altres persones a més dels parents), els altres estaments socials

majoritàriament deixen els seus ^{seus} als membres de la família: pagesos (90.5%), jornalers del camp (84.1%), ram de la construcció (76.9%) i vestir-tèxtil (60%) (vegeu gràfic XI.2). En aquest cas no és significativa la diferència entre amos i masovers dins la població pagesa.

El marit o muller no usufructuaris són els membres de la família més vegades mencionats (32.7%). Segueixen: els germans o germanes (18.5%), els néts o nêtes (12.3%), els nebots o nebodes (11.7%); i, entre ells, els testaments que citen més d'un familiar (14.8%) (vegeu taula XI.1 i gràfic XI.3).

La totalitat de llegats al marit o a la muller procedeixen de persones casades, és a dir, dels seus respectius cònjuges; així com els fets al pare o a la mare. La majoria dels atorgats als néts o nêtes (53.3%), o a nores o gendres (80%) són de persones vídues. Gairebé la meitat dels solters (41.7%) fa deixes als seus germans o germanes (vegeu gràfic XI.4).

La relació entre els llegats fets als altres membres de la família i l'ofici dels causants no és significativa.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Parents i altres	A	17	2.3	9.0	9.0
Fora de la família	F	19	2.5	10.1	19.1
Membres de la família	P	152	20.3	80.9	100.0
		562	74.9	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Parents i altres	A	17	2.3	9.0	9.0
Fora de la família	F	19	2.5	10.1	19.1
Membres de la família	P	152	20.3	80.9	100.0
		562	74.9	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

VALID CASES 188 MISSING CASES 562

Gràfic XI.1 - Llegats a altres persones.

ALTRES1 Altres persones by VG5 Recodificació del ofici1

VG5

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Row Pct	33.3	22.2	44.4				9
Col Pct	7.1	4.5	57.1				7.4
Tot Pct	2.5	1.6	3.3				
A	1	5		3	4	2	15
Parents i altres	6.7	33.3		20.0	26.7	13.3	12.3
F	2.4	11.4		23.1	40.0	33.3	
Fora de la famíl	.8	4.1		2.5	3.3	1.6	
P	38	37	3	10	6	4	98
Membres de la fa	38.8	37.8	3.1	10.2	6.1	4.1	80.3
	90.5	84.1	42.9	76.9	60.0	66.7	
	31.1	30.3	2.5	8.2	4.9	3.3	
Column Total	42	44	7	13	10	6	122
Total	34.4	36.1	5.7	10.7	8.2	4.9	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson Likelihood Ratio 42.51456 30.18171 10 10 .00001 .00080

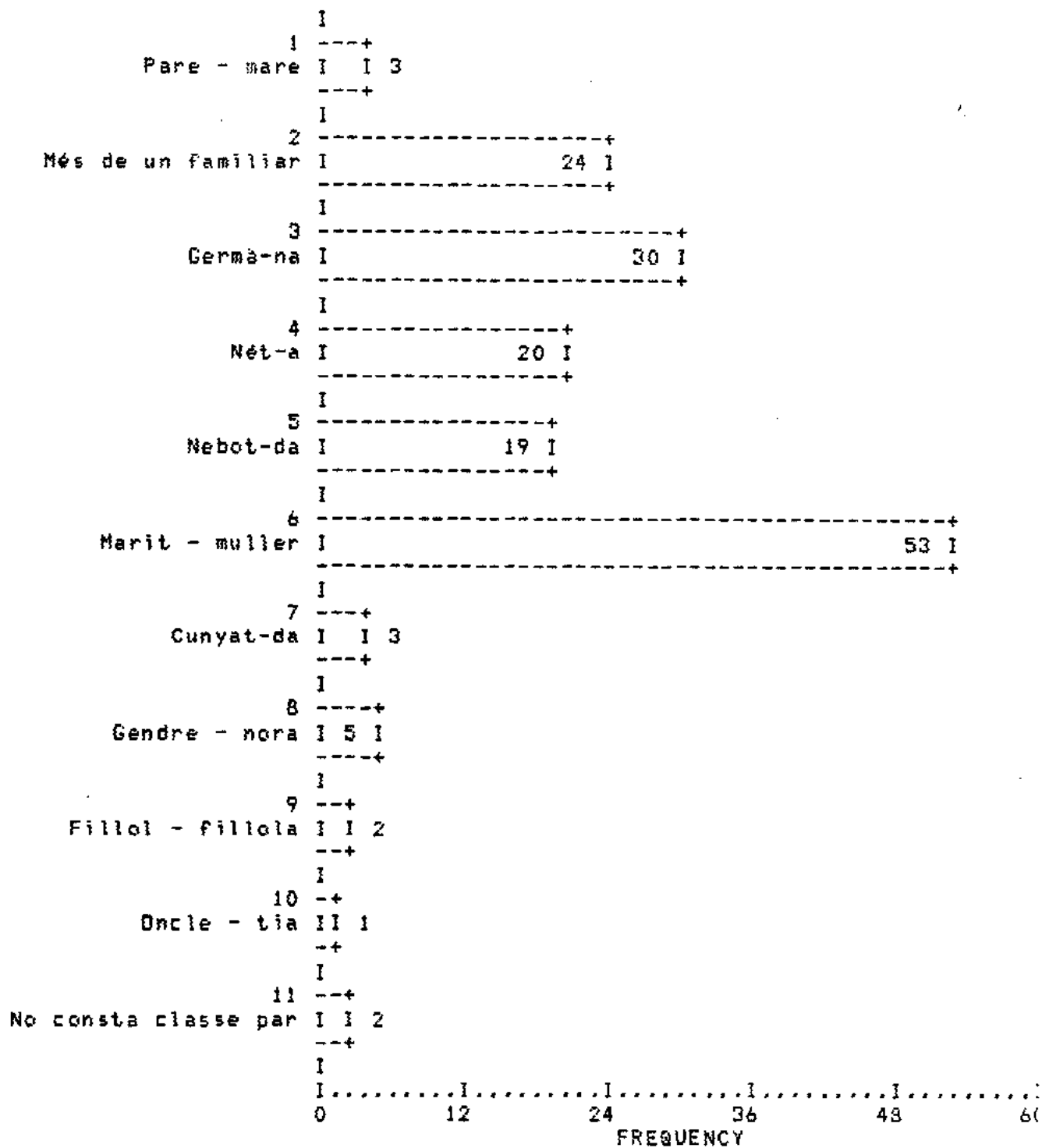
Minimum Expected Frequency = .443
Cells with Expected Frequency < 5 = 11 DF 18 (61.1%)

Number of Missing Observations: 628

Gràfic XI.2 - Relació entre els llegats a altres persones i l'ofici dels testadors.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Pare - mare	1	3	.4	1.9	1.9
Més de un familiar	2	24	3.2	14.8	16.7
Germà-na	3	30	4.0	18.5	35.2
Nét-s	4	20	2.7	12.3	47.5
Nebot-da	5	19	2.5	11.7	59.3
Marit - muller	6	53	7.1	32.7	92.0
Cunyat-da	7	3	.4	1.9	93.8
Gendre - nora	8	5	.7	3.1	96.9
Filloi - fillola	9	2	.3	1.2	98.1
Oncle - tia	10	1	.1	.6	98.8
No consta classe par	11	2	.3	1.2	100.0
	.	588	78.4	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

Taula XI.1 - Altres membres de la família.

VALID CASES 162 MISSING CASES 538

Gràfic XI.3 - Altres membres de la família.

VG4 Recodificació del estat civil by ALTRES2 Altres membres de la família

ALTRES2

Count	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	Total
Row												Row
Pct												Total
Col												Total
Tot												Total
1	3	5	10	3	5	6	7	8	9	10	11	24
2	3.2	15.1	9.7	7.5	4.3	57.0	1.1	1.1	1.1	1.1	4.2	17.0
3	100.0	66.7	39.1	46.7	28.6	100.0	33.3	20.0	100.0	100.0	50.0	66.0
4	2.1	9.9	6.4	5.0	2.8	37.6	.7	.7	.7	.7	.7	9.9
5	2	8.3	16.7	33.3	20.8	5	5	4	4	4	4.2	24
6	9.5	17.4	17.4	53.3	35.7	100.0	33.3	16.7	100.0	100.0	50.0	17.0
7	1.4	2.8	2.8	5.7	3.5	37.6	.7	2.8	.7	.7	.7	9.9
Column Total	3	21	23	15	14	53	3	5	1	1	2	141
Total	2.1	14.9	16.3	10.6	9.9	37.6	2.1	3.5	.7	.7	1.4	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 94.37897 20 .00000
Likelihood Ratio 101.80572 20 .00000
Mantel-Haenszel 1.51856 1 .21784

Minimum Expected Frequency = .170
Cells with Expected Frequency < 5 = 26 of 33 (78.8%)

Number of Missing Observations: 609

Gràfic XI.4 - Relació entre l'estat civil i els llegats a altres membres de la família.

CITACIONS (altres persones)

Membres de la família

PARE O MARE

- (1) "Dex y llego q(ue) seguit mon obit als sobredits pares meus la estada franca de casa en casa mia propia ab comp(anyi)a de ma muller y fills vivint amigablement" (Joseph Rosanes, "menor", 27-9-1694).
- (2) "Deixo a la meva mare tota la roba de mon port" (Maria Muntaner, 21-6-1798).
- (3) "Para el caso de fallecer yo sin sucesion y de sobrevivirme mi Señor Padre, lego al mismo quinientas pesetas por una sola vez en pago de sus derechos" (Antonia Benet y Serra, "de veinte y cinco años de edad"; Barcelona, 30-1-1872).

GERMÀ O GERMANA

- (4) "Deixo a patronilla Rovira ma germana cent lliuras las quals li deixá ma mare en son últim testament en cas se sdevingues que jo no tingues fills ni fillas los quals ténia a sos liberas voluntats" (Joseph Bach, pagès, 1-1-1662).
- (5) "Dexo a mon jerma Bernat Eures sis corteras blat de la rompuda tenim a mijes.
"Dexo a Sebastia mon jerma la cibada que tinch sembrada en un restoble.
"Item dexo a dit Sebastia la rompuda que tenim comensada ha mijes" (Joan Euras, "fadri de la Parroquia de St. Feliu de Terrasóla", 11-7-1678).
- (6) "Dexo una rupilla de estamenya de seculor y unas faldillas de curdallats de seculor y duas camisas a (...) ma germana" (Margarida Paías, donzella, 26-5-1698)
- (7) "Deixo, y llego â mon Germá, dos centas lliuras, quals ja ell las te rebudas, y en sas mans, junt ab las quaranta y vuyt lliuras, té ell tambe rebudas, de quatre anyades de pensions del Censal de quatrecentas lliuras del Personat.
"It(em) cedesch â favor del germá la facultat de cobrar la caritat sem deu de las missas de St. Pere de Casserres: y ultra de esto (de mos bens) Disposo, l'y sian donadas (una vegada tant solament) quaranta lliuras Barcelonesas" ("Rnt Geroni Abear Pre. y Resident en la Parroquia de S. M. de Folgarolas", 24-4-1772).
- (8) "Dexo a cada un dels meus germans deu sous" (Miquel Gudayol, bracer, 8-11-1800).
- (9) "Deixo a la mia Jermana (...) que en cas no puguia servir per sa veýedat, o be estigues faltada de salut deguia lo meu hereu acullir-la, y abministrarli los alimens necessaris segons possibilitat de la Casa" (J(ose)ph Roca, "Brace dit lo Xech", 3-9-1801).

- (10) "Per los bons officis, q(u)e tinch rebuts de Marianna Prat Viuda, y Germana mia li deixo una vanova embotonada, dos camisas las mes bonas, un torn de peu, un parell de llansols los millors, lo morter, la pala de la cuyna, un parol, dos caixas, y tota la roba de mon port, q(u)e tot se encontrará en Vilanova de Sau en la casa de ma habitacio, quals ditas cosas vull q(u)e seguida la mia mort li sian entregadas sens la menor contradiccio" (Antonia Casacuberta, y Boixeda, vídua, 19-5-1806).
- (11) "Deixo y llego a mon amat Germa Pere Masrramon (?) ll. s. una vegada pagadoras.
"Item: deixo y llego: a ma Germana Margarida 5 ll. s. una vegada pagadoras en cas de collocacio de Matrimoni Espiritual o Carnal.
(...)
"Item: en lo cas que moria sens fills nats o posthumos deixo y llego a Pere Masrramon y mort est sens fills ni fillas que arribian en edat de fer Testament, a Margarida Germans meus ab las mateixas circumstancias, deixant al ultim a sas liberas voluntats: deu llansols, dos vanovas: una flasada, un parol, una paella, deu tovallons: unas estovallas: que era de mon Pare: tot que en lo present se me custodia a Casa de mon Oncle Pere Masrramon de S. Boy de Llusanes" (J(ose)ph Masramon, 11-5-1812 i 20-3-1813).
- (12) "En atencio a q(u)e mon Pare mori intestat y haventse q(u)e liquidar los bens entre mi y ma Germana (...) cedesch en son favor tots los drets que per esto a mi expectian per est motiu, ab la sola obligacio que ella annualment hagia de fer celebrar per repos de la mia anima y obligacions q(u)e Déu N. S. sap tingua, tant quant naturalment viurá un Aniversari, donant per ell al Señor R(ect)or de Folga(roles) tres pecetas: y morta ella pot esto invertirse a sas liberas voluntats" (Maria Portell, 15-6-1812).
- (13) "En atencio que de mos bens e industria compri un pati y lloch per un hort y que de mos diners que de ningun modo provenian de la herencia de mon amat Pare que de gloria gozia (per constar tan solament esta de alguna roba blanca y de curt valor y altre poca cosa que vas invertir per la malaltia de dit mon Pare y Funerals li vas fer)

vas fer en dit puesto una Casa y hort tot sito en esta Parr(òqui)a, frenta uns Camps perteynent al Señor Rector: volent disposar y ordenar ma voluntat acerca de dits mos bens enterament libres vull que ma Hereva que baix anomenare i instituire: deguia donar habitacio en dita Casa a mon amat Germa (...) y a sa Muller y fills u Alguna verdura a sa prudencia y en cas de disputa deguiam decidirla mos Marmessors: etem vull q(u)e si fos lo cas moris mon Germa sobredit sens fills la Viuda de est sempre tingua una habitacio decent en dita sa Casa fins a sa mort y puguia menjar y fer alguna verdura del hort y en cas de disputa vull ho decidesquian mos Marmessors.

"Item: vull que lo Señor Rector de esta intervinguia en todas las disputas puguian sobrevenir afi de que las terminia amistosamente relatiu a ma Casa y familia" (Silvestre Vivet, 1-10-1812).

(14) "Deixo y llego a Pere Riera Germa meu quinse lliuras que es la mitad del q(u)e me adeuda y a Margarida Riera li deixo la tercera part de lo que tinch de cobrar en diners del lloguer de la Casa de la Guixa" (Paula Riera, 24-1-1814).

(15) "Deixo y llego: a Francisca Sarganta Viuda Carissima Germana mia per los bons oficis que tinch rebuts de ella quatre Vales R(eal)s entenent tan solament las pensions vensudas de aquells y q(u)e durant la sa vida vensaran: volent que despues de sa mort ditas pen(sion)s sian invertidas en be de la mia anima fent dir Misas ab la caritat asseñalian mos Marmessors: com y tambe en cas se retornes lo capital de dits Vales: sia igualment invertit en be de la mia anima del modo expresat: los quals Vales se encontran en poder dels Rs. Rs. Jaume y J(oseph) Pujolreu Preb(ere)s cosins meus.

"Item: deixo y llego a la mencionada ma Germana (...) cent lliuras Barc(elonse)s una vegada pagadoras prodedents de lo q(u)e se cobria de lo que se me adeuda: las que vull ly sian entregadas dintre dos años desde la mia mort" ("Jo Pere Torrent y Batllia Pbre. (...) Parr(òqui)a de S. Pere de Falgas (...) habitant en lo Mas Gelabert", 15-9-1814).

(16) "Deixo y llego: a ma Carisima Germana (...) una camisa; unas faldillas de fraret usadas: una Caputxa negra: unas sebatas y unas mitjas de mon port usadas" (Ignacia Bach, 6-2-1816).

- (17) "Vull y mano: q(u)e en atencio a q(u)e mon Germa (...) me deixa graciosament 15 ll. s. las que foren invertidas en socorrer las necesitats de mon fill Segimon y en pagar los Funerals de mon amat marit son Pare q(u)e de gloria gozia: deguia dita q(uantita)t retornarse al expresat de mon dot en cas q(u)e dit Segimon no ho retornes, lo que no espero, o distribuirse en sufragi de la sua anima: si lo dit Jaume (el seu germà) no hagues disposat de sas cosas" (Maria Rosa Vivet, 19-2-1816).
- (18) "Assigno y llego a mon Germa (...) la q(uantita)t de cent lliuras a compliment dels drets tingua a ma Casa, si en lo dia de ma mort no esta collocat en Matrimoni, carnal, o Espiritual" (Joseph Roca, "Pages Hereu del Mas Roca", (24-12-1818).
- (19) "Deixo a mon Germà (...) ½ mes del llegat te deixat de mon Pare dos llansols y una caxa" (Maria Payarols, "muller de Isidro Prat", 5-3-1828).
- (20) "Deixo y llego a ma estimada germana Madalena: un parol, una caixeta de noguera y tota la roba de mon port, a excepcio de unas faldillas de estemeña blava, altres del mateix usadas y una caputxa blanca q(u)e ho deixo a ma hereva (...)" (Teresa Balart y Van, 18-6-1841).
- (21) "(...) en atencio al molt amor q(u)e aporto a ma Estimada germana (...) cent lliuras (...) a sas liberas voluntats las que no puguia reclamar fins mort mon dit Pare" (Josepha Aguilar y Soler, donzella, 8-3-1844).
- (22) "Lego ½ (...) mi hermano una amasadora, una olla de hierro grande, una mesa, un azadón, un legón, y dos arcas" (Antonio Codina, 24-8-1873).
- (23) "Lego cuando yó muera ½ mi hermana ocho duros" (Antonia Dussol, 15-1-1875).
- (24) "Lega ½ hermano (...) por una sola vez, la cantidad de sesenta reales" (Maria Vila, 25-3-1877).

(25) "Quiere que al acontecer la muerte de su hermana Dª Paula Benet y Vila se le hagan entierro y funerales iguales á los que se practicaron para á los Señores padres y hermanos del testador, y que para descanso del alma de la misma se le celebren 300 misas rezadas de la limosna acostumbrada; y que durante la vida de su misma hermana Dª Paula, el que disfrute de los bienes del testador, ya sea en mero usufructo ya en plena propiedad, deba mantenerla y vestirla en la conformidad que está verificándolo el testador, tanto en salud como en enfermedad, mientras que no tome estado y no estraiga los derechos que pueden competerle en los bienes que de sus padres posee el testador, pero en el caso de que su referida hermana Dª Paula tomase estado, ó estraigese los indicados derechos, o bien dispusiese de los mismos á favor de una persona que no fuese el testador ó el sucesor de éste, en cualquiera de dichos casos, cesará dicha obligacion de mantenerla, asi como la de costearle el entierro, funerales y demás sufragios referidos, y si esta obligacion quedase en todo ó en parte cumplida al conocerse la disposicion de Dª Paula á favor de otra persona distinta de la indicada, entonces el importe de lo cumplido se descontará del crédito ó haber de la misma Dª Paula sobre los bienes de sus padres" (Marciano Benet y Vila, "hacendado de edad 73 años"; Barcelona, 22-5-1877).

(26) "Quiero que se entreguen de mis bienes la cantidad de sesenta pesetas á mi hermano Jayme por todo derecho de legitima paterna y materna" (Francisco Tona, 6-2-1878).

NÉT O NETA

- (27) "Dexo a (...) ma nêta deu lliuras en fet de casament o de professio en religio ab moneda corrent" (Francesch Poudevida, "pages hareu del mas Poudevida", 28-12-1655).
- (28) "Dexo per cada filla primera volent deu que tingan ditas dos mas fillas: deu lliuras a cada una las quals vull sian pagadas y satisfetas de aquellas vint y sis lliuras que tinc de mon dot en casa de Damia Vallicrosa de la parroquia de St. Hilari Sacalm (...) y asso en cas de collocatio de ditas netas, y en cas ditas fillas no tinguessen fillas dexo ditas vint lliuras a Marianna Mallet ma filla perque las distribuesca en sos fill y fillas y en cas non tingues ne fassa ses voluntats; las altras lliuras enpero que quedan de mon dot (...) vull me sia fet sufragi, per las animas qui an guanÿats dits bens" (Maria Vinÿas, 2-6-1699).
- (29) "(...) tots quatre (...) nets meus (...) un Duro valent cinc pesetas en plata (...) " (Margarida "Viuda deixada de Joan Padros Pages Massover del Mas del Coll", 29-12-1752).
- (30) "A Maria (...) neta mia li llege y deix vint y cinch lliuras moneda barcelonesa en cas de collocacio de matrimoni; e si la dita Maria moris sens fills hu, o molts de carnal y legitim Matrimoni procreats, en tal cas vull que la meitat del llegat tornia a ma hereva (...); y la altra meitat a (...) sa mare" (Pere Joan Baier, negociant, 11-6-1755).
- (31) "Deixo, y llege al meu Net (...) 6 s. y que se li siga donat tot lo q(u)e lÿ toquia, que ja esta de triar tant mobles, com dinês" (Sense nom, 2-9-1774).
- (32) "Deixo y llege: a ma Estimada neta (...) vint y cinch lliuras de mon dot y escreix que assignat tinch: unas faldillas: una mantellina: un mocado: tres camisas: y un torn de peu" (Mª Angela Capdevila, 5-8-1818).

- (33) "Deixo y llego a Rosa filla de Jaume Musach B(race)r difunt fill meu trenta lliuras Bar(celone)sas sempre y quant se verificuia sian retornats los diners que jo tinch posats en la casa que habito en lo carrer de la Ricardera, las que li deurá entregar mon hereu" (Pere Musach, bracer, 5-9-1827).
- (34) "Llego a mon Net Miquel per drets de llegitima lo q(u)e judiquen ma muller, sa mare y Marmessors" (Marti Santamaria, 17-11-1850).
- (35) "Llego á Maria (...) bis=neta mia unas faldillas de blauet" (Rosa Vila, 10-1-1860).
- (36) "Llego á mi nieto (...) la cantidad de ciento veinte y cinco pesetas; en prueba del especial afecto que le profeso por haberle apadrinado cuando su Bautismo" (Antonia Dussol y Hortás, 9-4-1887).

NEBOT O NEBODA

- (37) "Dexo lo manto que tinc a Escolastica Duran neboda de mon marit per los bons ne tinguts en la malaltia" (Montserrat Solera, "hereva y propietaria de la tal casa", 29-9-1656).
- (38) "Dexo y llego a Magdalena Raurell neboda mia cent lliuras y se li fassa una caixa vestit de stemenya y un manto (...).
(...)
"Dexo y llego a Francisca Raurell neboda mia cent lliuras una caixa vestit de stemenya y manto (...).
"Item dexo y llego a Francesch Raurell nebot meu vint y sinch lliuras en cas de collocatio" (Pera Raurell, "pages hereu util y propietari del mas Raurell", 9-7-1657).
- (39) "(...) a Paula Vilar donsellà naboda mia (...) trenta lliuras moneda Barcelonesa (...) y en fet de Casament casant empero a coneguda dem on marit.
"(...) a Maria Rosa Mas donsellà filla de Pau Mas (...) neboda mia trenta lliuras moneda Barcelonesa (...) y vestit de casament casant enpero, a, coneguda de mon Marit y dels seus" (Perpetua Godayol y Pla de la Sala, "muller de Antoni Godayol Pages hereu del mas Gudayol" 4-11-1690).
- (40) "Deix, orden y man, que al Hereu Godayol Pages (...) mon nebot no sel i sian damanadas aquellas dos centas lliuras bar(celones)as de las quals are men paga penció; las quals, li llego y deix de la part de mon Adot, que tinch a mas voluntats ho per millor dir las hi llego de aquella millor manera que puch; condonantli aximateix tot lo que me estigues divent y aixi mateix li deix dos caixas.
(...)
"(...) ha Theresa Godayol ma volguda neboda las joyas com es cosas de Anells, y Culleras, que es lo or, y Plata" (Maria Anna Oller, vídua, 4-9-1714).
- (41) "Per lo bon affecte y amor he sempre experimentat de Honofre Pou y Vila dalt dit, marit de Maria Pou nevoda mia hereva de dit mas Pou, li deixo y llego (...) una doble de quatre en or en especie.

"(...) a Maria Pou y Vila (...), li deixo y llego a sas liberas voluntats tot aquell mort ja creat de pencio annual quaranta sous, y propietat quaranta lliures moneda Barcelonesa, tant en lo preu, y propietat, com en las pencions sem deuran de dit censal.

"(...) a Theresa Pou altre neboda mia donzella (...) tot aquell censal mort Ja creat de pencio annual vint sous, y de preu, y propietat vint lliures moneda Barcelonesa (...).

"(...) a Magdalena Pou Donzella altre neboda mia (...) tot aquell censal mort ja creat de pencio annual vint sous, y preu y propietat vint lliures moneda Barcelonesa.

"Item totas las pencions, y porratas sem deuran lo die de mon obit dels dits dos censals deixo, y llego a las ditas dos nebotas mias Theresa, y Magdalena; vull sien dividides entre los dos, per iguals parts, los quals los deixo y llego a sas liberas voluntats.

"Item a Jaume, a Maria, a Marianna, a Ursula, a Domingo, a Joan, y a Theresa Pous, fills legitims y naturals dels dit Honofre Pou y Vila, y de Maria Pou y Vila muller sua neboda mia, los deixo, y llego a llurs liberas voluntats dos lliures moneda Barcelonesa a quiscun (...)" (Josephus Pou, "Agricola oriundus a manso Pou", 8-2-1726).

- (42) "Deixo y llego a Pera martir Roca Terriser (nebot seu) (...) lo ort que es detras lo ort y forn de la Casa que vuÿ habita dit Pera Joan Roca a la part de tremuntana ab obligacio que tots Anÿs tinga de fer celebrar una missa y la puga quitar sempre que vulla y dit ort vull nol puga vendrer ni empenÿar ell ni sos hereus y si per cas quant jo morire no me an quitada la casa que ells vuÿ habitan li deixo tot lo que constara que tinch sobre dita casa ab la obligacio que si per ninguna via, o causa que la atras dita Maria Nadal no pogues o no volgues estar en la Casa que jo vuÿ habito que per alguna justa causa no y pogues estar vull y es ma voluntat que dit Pera martir Roca Terriser li tinga de donar la cambre del Cap de la escala per dormir y estar tot lo temps de sa vida natural y axis mateix la meitat del ort que es detras lo forn y esto sens ferli pagar ninguna cosa de talls ni taxos.

"Item aquellas vuÿt quarteras de terras que tinch (...) del mas Albareda (...) siguit mon obit Anton Albareda (nebot seu) Pages, (...), ne puga pendre la mitat y aquellas que puga fer sevas asas

libras voluntats y las restans quatre quarteras poch mes, o menos las deixo a Maria Nadal viuda tot lo temps de sa vida natural porque las puga usufructuar y fer los fruyts seus a sas liberas voluntats y si li conve per sos alimens y necessitats puga empenyar part, o totas las sobreditas terras y si lo hereu de la Casa de la Albareda la vol subvenir li dono eixa facultat en Cas N(ostr)e S(enyo)r permetes, o tingues menester per no averse de empenyar las sobreditas terras y quant N(ostr)o S(enyo)r disposia de la sobredita Maria Nadal vull que las terras que ella usufructuaria quedian a favor del hereu (...) ab la obligacio de fer celebrar tots Any dos Aniversaris un per la Anima de Esteva Albareda y altre per la Anima de Magdalena Albareda (...), Pare y Mare meus y als dias aparexera millor al R(evere)nt R(ec)tor de St. Julia.

"Item deixo y llego al dit Joseph Albareda Jove adroguer y nebot meu una camilla de noguer ab son cortinatge blanch un matalas dos llansols y una vanova de seda verda tot a sas libras voluntats y una Arquilla ab sa taulita tot ab perfil de os, o, marfil.

"(...) a Anton Albareda nebot meu una vanova de coto ab son serrell de filet una llitongo de bullanera tot a sas libras voluntats" (Joseph Albareda, "p(reve)re y Monjo de la Parrochial Iglesia de St. Julia de Vilatorca", 2-10-1727).

(43) "Deixo lo que hi ha dintre una Capsa, y entre altres coses una Cullera de Plata a mas Nebodas Maria, y Antonia Bertrana" (Marianna Juliá, y Moragues, vfdua, 29-8-1758).

(44) "La Caixa emperó que donaren en lo Matrimoni vull sia retornada a Fran(cis)co Roma Pagés del hostál de St. Genis de Oris Masover, ó a mon Nebot son Heréu.

"(...) a Joseph Roma mon Fillol (...) mon nebot un llit de Pilars ab sa Marfega, dos Llançols, y una Vanova de Bri, y Estopa medianament usada" (Madrona Pujol, vfdua, 27-4-1759).

(45) "(...) a Rosa Riera ma (...) neboda li sian donadas las 20 ll. s. (...) que se li quedaren a deurer del Dot" (Genis Bóu, "Fadri habitant a la Casa Nova del Raguér", 16-8-1759).

- (46) "Deixo, y luego, a Eudalt Coma nebot meu (per recompensa dels treballs, ell me ha prestat (...)) cent sinquant lliuras Barcelonesas" (Anton Puigsesllossas, "hereu propietari del mas y bens Puigsesllosses", 5-2-1761).
- (47) "Per lo molt vull a Francisca Pedra Donsella Nebodera y Fillola mia (...): Deixo y luego a la dita Fran(cis)ca Pedra quaranta lliuras Barc(elonesa)s pegadoras una vegada tan solament y per lo cas de contractar Matrimoni espiritual o carnal: de las quals dono facultat a la dita per disposarne a sas liberas voluntats: item dono i cedesch a Joseph Molist Escultor (nebot seu) cincuenta lliuras que me esta adeudant" (Miquel Molist, 6-5-1811).
- (48) "Vull y dispo que los tres Vales Reals que actualment estan en poder del R(everen)t D(octo)r Climen Arques que son propis meus sian distribuïts en la forma seguent: los del major preu lo dono a J(ose)ph Puig y a Maria Marzo Nebots meus volent que de tres parts de son producte o capital los dos sian a favor de dit J(ose)ph y lo altre sia per la Maria Nebots meus: los altres dos Vales vull sian a favor de la mia anima" (Mariana Godaiol, 11-8-1811).
- (49) "Deixo y luego a Teresa Gudaiol Neboda mia dos camisas: unas faldillas: un gipo: y una Caputxa" (Theresa Vilar, 27-6-1812).
- (50) "Lego a mi sobrina Maria (...) el Bot6 y ametlla o pendientes de oro de mi uso de cada dia" (Gertrudis Tauler, 30-9-1884).
- (51) "Lego á mi sobrina (...) veinte y cinco libras moneda catalana ó sea sesenta y seis pesetas dos reales sesenta y siete céntimos por una sola vez" (José Pedro Riera, 7-8-1885).

MARIT O MULLER

- (52) "Fa de llegat a son marit de deu lliuras" (Escholastica Roca, 24-11-1677).
- (53) "(...) a ma muller trenta lliuras (...)" (Antoni Aguilar, bracer, 7-6-1687).
- (54) "Vull que se li sian donas 10 ll. (...) ha ma muller per tantas se lin deuan de adot. Vull que se li donia ha ma muller lo llit ab Banua y llansols, y las faldillas Ropillas, y camisas que tinga. Si lo dia de mon obit se trobaran Grans en ma casa vull se ly sian donats la mitat de aquells" (Jaume Roca, bracer, 12-11-1687).
- (55) "Dexo a ma muller deu lliuras a sas voluntats.
"It(em) vull que ma muller estiga en ma casa si acàs y vol esser menjada y veguda fent empero lo que pugui treballant com se acostuma" (Jaume Balart, bracer, 13-3-1689).
- (56) "(...) los officis de novena y capdeany a Maria Muner muller mia ab la mateixa solemnitat conforma a mi.
"It(em) vull y man me sia feta ofERTA de pa, vi, diner, y candela tot lo any; y a maria muner muller mia p(er) lo mateix tot lo any" (Antoni Moner, pagès, 16-8-1694).
- (57) "Mes deixo a mon marit Pau Sala dos llansols" (Maria Sala, "muller de Pau Sala Mestra de Casas", 15-1-1698).
- (58) "Que quant Deu disposi de sa muller que se li sie fet lo funeral de la mateixa manera y forma que a ell". (A Causes Pies i Consentiments, "Rafael Casellas, "Pages masover del mas Raurell", 17-7-1724).
- (59) "(a la seva dona una poca i algun diner a disposició dels marmes-sors)" (Joan Rovira, mestre de cases, 9-9-1733).
- (60) "Deixo, y llogo á Joan Coma carissim marit meu per los molts, y agradables beneficis, que de ell tinc rebuts dos centas lliuras

Bar(celonese)s de las quals pugá disposar, ordenar, y testar, y a totas sas liberas voluntats fer". (Arxiu de Puigseslloses, "Marianna Coma, y Puitgseslloses muller de Joan Coma Pages Sr. del mas Coma de la Par(ròqui)a de St. Pere de Falgás Bisbat de Vich filla llegal, y natural de Eudalt Puitgseslloses pages de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Fugarolas (...)", 3-9-1736).

(61) "De tot lo que mon charissim Pare me deixá a mas liberas voluntats del Adot me doná, y constituí, quant celebrí lo matrimoni (...) lo deixo, y llegal tot al dalt dit Joseph Garriga charissim Espós meu" (Fran(ce)sca Garriga, "muller de Joseph Garriga Bracer de la Ricardera"; 12-12-1742).

(63) "(...) Marit meu, vull y man que mon hereu (...) lo aje de sustentar en ma Casa sa y malalt, treballant ell per la Casa lo que pugá, y mentres pugá.

"It(em) declaro que Silvestre Vinyeta segon marit meu aportá en ma Casa quant se celebrá los desosoris ab mi deu quarteras de mestall, una burra de valor nou lliuras moneda barcelonesa, y una Caixa de valor tres lliuras moneda barcelonesa" (Marianna Vinyeta, 12-11-1751).

(62) "Deixo a Pau Puig marit (...) meu tots los mobles que son meus" (Annamaria Puig, 12-10-1748).

(64) "Vull y man, que la mia muller francisca Teixidor y Bigas estiga en pocsessio quieta, y tranquila del aposento que jo dormo, y estich, que mira al carrer, y juntament la mitat del ort mentres que viura, manant al meu hereu no la impesca en cosa alguna.

"Item dispoxo a favor de ella, tots los mobles, y roba, y demás siga a la casa, a favor de ella podentne ella usar mentras viura, y que despres de morta, sen fassia encant, y del quesen traura, sen fassia be per las nostras obligacions.

"Item man, y dispoxo, que la sobredita muller mia, pugá disposar, de trenta vuyt lliuras, quals confesso ha portat de adot, y del creix a ell corresponent, y esto, a sas libres voluntats, per lo qes pugá fer vendre la Casa sino ho pot cobrar de altre manera" (Joseph Teixidor, "Bracer de la Ricardera de Fulgarolas", 4-6-1764).

- (65) "(...) sia donat a la mia muller (...) la adot que es vint, y sinch lliuras ab lo creix corresponent, quatre llansols, els que ella vulga, una flassada la millor, una Borrassa, y lo lliit parat de banaty, y marfega, unas estovallas grans mostrejadas, y duas de llisas y la roba de mon port, y la de la muller, una caixa, la que be li pareguia a demes de la sua, qual vull no sia reconeguda, lo torn de filar, tota la roba de la sogra, y mobles, duas aixadas y la destral, y lo demes a la Sogra espectant, tota la cansalada y demes carn" (Joseph Soler, 11-4-1766).
- (66) "Confeso, y otorgo haver rebut de adot, y dotat jo per adot de la mia muller Maria vivient, sinquanta sinch lliuras ab dos pagas, a quals, esta obligada la mia casa, y bens; y tambe al creix corresponent; a la qual ly deixo estada de casa" (Joseph Cots, 24-1-1772).
- (67) "Per quant me trobo unich Marmessor del testament i ultima voluntat de Rosa Solá i Armengol q^a carissima M(ulle)r mia (...) disp(ose) per no averhi agut lloch, vull i mano que mos Marm(essor)s cuiden de que igualment que dispo per repos de la mia anima, sian fets los officis funerals, oferta i Record(anç)a per dita Rosa (...)" (Sagimon Solá, bracer, 29-12-1782).
- (68) "Deixo a Maria Solé y Coma m(ulle)r mia sinquanta lliuras" (Pau Solé, pagès, 16-1-1800).
- (69) "Vull y mano: que si moro sens fills ni fillas: de tots mos bens propis meus ne sian fetas dos parts iguals: volent que la una sia entregada a ma Carissima Muller Margarida: y la altre: sia distribuïda en sufragi per ma anima a la Disposicio dels Marm(essor)s" (J(ose)ph Masramon, 11-5-1812).
- (70) "Vull y mano: q(u)e en lo cas distribuesquian lo bens o son resultat de mon amat Germa q(u)e de Gloria gozia (...) entre mos Germans y q(u)e la quantitat a mi expectia sia proporcionada y puguia suportar pagar lo q(u)e abaix señalare a judici de mon Marmessor: Dono en qualitat de llegat quinze lliuras amon amat marit (...)" (Esperanza Pares, 11-8-1815).

- (71) "En atencio a lo amor porto a ma Estimada muller Mariana li deixo y lleigo tot lo que librament me vas reservar per testar: deixanto tot a sas liberas voluntats" (Jaume Pedra, mestre de cases, 23-3-1816).
- (72) "Vull y mano: que en atencio q(u)e tinch quitat un violari capital vint lliuras y pensions vensudas vint y tres lliuras a Pere Masgrau qn Pages de Sabasona, sempre ques verifiquia morir mos (fills) o fillas en edat pupillar o sens fer Testament puguia ma muller disposar de la meitat de dit capital a sas liberas voluntats; y laltre mitat sia invertit en ve de la mia anima: y si moren mos fills o fillas en las ditas circumstancias premorta sa Mare; vull que dita quantitat en lo cas no se hagues invertit: sia distribuïda en be de la mia anima a disposicio de mos Marmesors" ("Jo Jaume Jutglar Fuster fill Lleg(ftim) y nat(ura)l de Jaume Jutglar tambe Fuster y de Sivina Miro", 2-9-1816).
- (75) "Vull y mano ques facia lo mateix (els mateixos sufragis) quant moria ma muller (...), si moris guardant mon nom" (J(ose)ph Serra, teixidor de cànem, 3-7-1819).
- (73) "Per la molta benevolencia y beneficis tinch rebuts de dita Josepha Pradell actual muller mia li deixo y lleigo la casa y hort que possehesch en lo lloch de Santa Maria de Folgarolas y al carrer nou, perque puga ella disposar á sas voluntats" (Joseph Pradell y Gurri, "labrador, havitant en lo Mas Vilafraser de la Parr(òqui)a de Sant Andreu de Gurb", 6-3-1818).
- (74) "Deixo y lleigo a mon Estimat Marit tot lo dot libre y escreix a sas liberas voluntats" ("Jo Antonia Roca y Antentas muller de Joseph Roca Pages Hereu del Mas Roca", 2-1-1819).
- (76) "Vull y mano q(u)e en atencio a los bons oficis q(u)e tinch rebuts de Antonia Carissima muller mia vull sia mantinguda per mon Hereu en ma Casa tant en sanitat com en malaltia: treballant ella a utilitat y profit de ma Casa y mantenintse Viuda" (J(ose)ph Vedrena, 12-11-1819).

- (77) "En atenció als bons oficis que tinch rebut de mon Estimat Marit (...): ly deixo y llego la tercera part del dot y escreix que per dret de llegalitat pugua tenir en ma casa" (Marianna Mundó y Vestit, 11-6-1820).
- (78) "En atenció a lo amor porto y los beneficis que tinch rebuts y en lo succesiu espero rebre de ma Carissima muller Genisa: vull que mon Hereu la hagia de mantenir en sanitat y en malaltia en totas las cosas a la humana vida necessarias treballant ella a profit de ma casa y guardant mon nom co mantenintse viuda: tenint asa disposicio un llit parat: quatre llansols: un parell de flasadas: y una vanova y un cuarto de ma casa: y en lo cas que ella vulguia no viurer en compaña de mon Hereu: li deixo y dono un llit parat com tinch dalt dit y durant sa vida natural las terras que poseesch en la Ricardera poden usufructuar aquellas com ella vulguia pagant los mals y petxos a que estiguian aquellas obligadas" (Mariano Masachs, bracer, 7-11-1820)
- (79) "(...): los quals Funerals y Sufragis vull sian fets a ma Estimada muller (...) que de gloria gosia" (28-11-1820).
- (80) "(...) q(u)e iguals sufragis als de q(u)e parla la clausula anterior, sian celebrats per la anima de ma estimada muller Petronilla" (Pere Lopez, bracer, 11-3-1823).
- (81) "Vull empero que mon hereu fasia iguals sufragis ab igual numero de Misas que jo dalt tinch expresat sempre q(u)e se verificua la mort de ma muller" (Joseph Vivet, 3-3-1825).
- (82) "Confesso haber rebut de dita ma muller per dot trenta lliuras B(arcelonese)s, y per los bons oficis que de ella tinch rebut li aceñalo deu lliuras de augment de mos bens" (Joan Vila, bracer, 6-10-1830).
- (83) "Vull q(u)e tot lo sufragi p(e)r mi disposat sie tambe celebrat p(e)r la anima de Margarida (...) muller mia sempre y quant Deu nostre Sr. disposia de la sua anima" (Jacinto Salvador, mestre de cases, 11-6-1835).

- (84) "Vull, que Marianna Vilamala car(íssi)ma muller mia, mantenintse viuda sie mantinguda ab la demes familia sana, malalta, calçada y vestida treballant á utilitat de la casa, y despues de la sua mort, vull li sien celebrats los mateixos sufragis que per mi tinch disposat, referintme en lo demes als capitols matrimoniais tinch firmats á favor de mon hereu" (Anton Vilamala, "Pag(ès) masover del mas Folchs", 10-12-1839).
- (85) "Vull y mano que mantenitse viuda ma muller (...) tingua habitacio en ma casa y q(u)e mon hereu q(u)e abaix anomenare deguia mantenirla de menjar veurer segons las possibilitats de ma casa" (Josep Riera, bracer, 16-11-1840).
- (86) "Vull y mano que iguals sufragis sian fets a ma carisima muller Rosa que en pau descanse" (Joseph Bonay, bracer, 17-2-1844).
- (87) "(...) que iguals sufragis deguian ferse cuant se verificua la mort de ma carisima muller (...) com queda estipulat en los cap(ítol)s matrimoniais de mon fill (...) de 1r. de Decembre del any 1833 en poder del Dr. Joseph Miq(ue)l Portell Not(ari) Pub(lic) de la ciutat de Vich.
(...)
"(...) que mon hereu hagia de mantenir en tot a la humana vida necesari a ma actual muller Marianna Vilamala del modo y forma previn-guts en dits Cap(ítol)s" (Anton Vilamala, "Pages masover del Mas Folchs", 20-2-1846).
- (88) "Que p(e)r ditas raons y p(e)r lo molt q(u)e ha cooperat en habilitar la present dita casa ma espresada muller Rosa vull que en lo cas que lo espresat hereu impedis que la espresada muller mia la habitia hagia de donarly mentres visquia quinze lliuras anualment perque desitgo la habitia de franch" (Joseph Fogueras y Vedrena, "casat ab Rosa Collell", 17-11-1847).
- (89) "(...) a ma Estimada muller (...) tota la reserva que me vas deixar p(e)r disposar en los Capitols matrimoniais que vas firmar en los

capitols matrim(onial)s de mon Fill (...) deixanto tot a sas liberas voluntats" (Joseph Pedra, mestre de cases, 20-7-1848).

- (90) "En atencio als bons oficis q(u)e tinch rebuts de ma Estimada muller (...) ly dexo las cent lliuras y demes que me vas reservar restar en los Cap(itol)s matrim(onial)s de ma estima neboda (...): y confeso que tinch rebudas de la espresada muller mia altres cent vint lliuras lo q(u)e declaro haber rebut en cas no hagues jo firmat apoca de la espresada quantitat p(e)r ella entregada com a dot seu" (Pau Roca y Altimira, bracer, 15-10-1849).
- (91) "Llego á ma muller (...) en solució de las soldadas per lo temps me habfa servit de criada, y per los bons serveis he rebut y espero rebrrer de ella trenta lliuras B^a en diner, un llit parat, animals y los grans y fruits existents en casa y en los camps, y en quant al llit á la eleccio dels Marmessors" (Estaban Arqué, 26-10-1853).
- (92) "Lego á mi marido aquellas cinquenta libras barcelonesas que nos condonamos en carta matrimonial" (Antonia Coma, 20-4-1859).
- (93) "Ordeno y quiero que mi heredero abajo escrito, tenga en su compañía y comun habitación á mi esposa (...) á la cual por durante su vida natural, si no pasa á segundas nupcias, y no estraee ó no recobra de mis bienes su dote y esponsalicio, suministre todo lo necesario á la vida humana, de comer, beber, calzar y vestir tanto en estado de salud como de enfermedad, pagando los medicios, cirujanos y medicinas, y haciendo con ella una sola mesa y habitación debiendo aquella trabajar en lo que prudencialmente pueda á utilidad y provecho de mi heredero. Y para el caso de que la expresada mi consorte no pueda ó no quiera vivir en la compania de mi heredero, para cualquiera de estos dos casos ahora por entonces le dejo veinte y cuatro duros pagados de mis bienes á su libra voluntad una sola vez pagadores: todo lo que deberá cumplir mi heredero sin escusa ni dilacion, con enmienda de daños, costas y perjuicios" (Juan Vilar, 24-11-1860).
- (94) "Lego á mi cara Espósa á mas de las ciento cincuenta libras que llevó en dote otras ciento cincuenta de escreix, dandole facultad para disponer de ambas cantidades libreménte" (Juan Pedra, 31-8-1870).

- (95) "Quiero que mi cara Espósa Antónia sea mantenida de los bienes que dejo á mi heredero, trebajéndo ella cuanto puede en favór de la cása; y sinó pudiese vivir cón mi heredero, ó se casase otra vez, quiero se le dé la misma cantidad en dinero, y con las mismas condiciones, que á sus propios hijos arriba nombrádos" (Fran(cis)co Roca, 3-5-1871).
- (96) "Dejo á mi amada esposa (...) en paga de los favores que de ella he recibido, un cuarto de mi casa para ella habitar, y trabajando cuanto pueda en la misma sea sostenida de esta sana y enferma" (Agustin Codina, 20-6-1872).
- (97) "Lega á su espresada esposa (...) la casa y muebles que posea y actualmente habita por su uso durante todo el tiempo de su vida queriendo, que seguida la muerte de la espresada (esposa) (...), cuiden los albaceas de vender la espresada casa y muebles, y aplicar su valor para sufragio de su alma y demas de sus obligaciones" (Ramon Bassas, 29-6-1876).
- (98) "Atendido los conocidos servicios tengo recibidos de mi actual consorte (...), que lo es en segundas nupcias, quiero y mando a mi heredera constituiré le tenga todas las atenciones que merecen las de u clase y que le haya de albergar en la casa y compania durante su viudedad, trabajando empero a utilidad de la Casa, si venia empero el inesperado caso de que fuere maltratada, o por otros motivos que podrian sobrevenir, que no pudiese vivir en compañía de mi heredera quiero que esta le haya de proporcionar o pagar habitacion decente en otra parte durante su viudedad con la anuencia e intervencion de mis Albaceas, y en caso de pasar a otras nupcias dejo a la prudencia de los concebidos Albaceas deliberar y determinar la cantidad en metalico deberá darle mi heredera a fin de pagarle los servicios ha prestado a la Casa durante mi matrimonio" (José Masvidal, 15-7-1883).
- (99) "Quisiera que mi heredero nombraré mantenga de alimentos, vestido y demás sea necesario a mi estimada consorte Margarita tanto en salud como en enfermedad en mi propia casa y que despues de su muerte le haga los pios sufragios iguales a los prescritos para mi en la clausula funeraria" (Pedro Morató, 2-6-1884).

- (100) "Quiere que se den a su esposa (...) los cuarenta y ocho duros que llevo de dote, mas quiere que se le den treinta y dos duros mas, la comoda, cuatro sabanas, dos usadas" (Miquel Donada Bori, "casado, herrero", 31-12-1894).
- (101) "Asimismo quiero que mi dicha esposa (...) pueda disponer de todo en el caso, que no es de esperar, de que no fuera tratada como debe ser tratada; de manera que en dicho caso quedará dueña de todo" (Francisco Soler y Monteys, "casado, labrador", 18-10-1896).
- (102) "Quiero que mi querida consorte (...), que si no quiere ó no puede vivir en casa con mi hijo mayor (...), dicho hijo le tiene que entregar todo lo que llevé en mi casa cuando se desposó con migo, y és lo siguiente; una cama con su gergon, una cómoda, un armario de poner ropa y además la ropa de dicha consorte llevo, dos sacos de maiz y dos sacos de trigo, com tambien ay alguna otra cosita que ella hubiese llevada al casarse con migo" (Juan Vilamala y Padrós, negociant, 14-6-1903).
- (103) "De dos llansols que vuy se troban en cassa que lo hu servesca per mortalla per my y lo altre per mon marit" (Maria Puig, "sens dia ni any").

CUNYAT O CUNYADA

- (104) "Vol que tots sos bens so es roba fil de bri (...) pa una escopeta, un quarta de canam de (...) trenta reals li deu son germa Joan Muner, y (...) cosas se trobaran sevas sian venudas al mes donant y del preu resultara sian pagadas las medicinas visitas de doctors, y barber, enterro, y funeraria y pagat y satisfet tot lo que quedara vull se fasse una ropilla de vayeta a Maria Muner maior muller de Joan Muner ma cuñada, altre ropilla a Maria Muner donsellia ma germana y altra a Maria Muner muller de Antoni Muner mon germa, y tot lo demes se men sia fet be per ma anima, y de mos pares com ben vist sera a mos germans" (Joan Baptista Muner, fadrí, 20-4-1696).
- (105) "Dejo a mi cuñada (...) en paga de los buenos servicios, que de ella he recibido dos casas que tengo en el pueblo de Folgarólas las que podrá empeñar y vendér si tuviera necesidad de hacérlo esto con tál que se mantenga viuda de mi hermano Juán" (José Generó, 23-10-1871).

GENDRE O NORA

- (106) "Deixo y llego y condono a mon amat Gendre (...) tot quant me esta adeudant" (Mª Angela Molist y Cassassas, 4-4-1818).
- (107) "Revoco lo llegat fet á Maria Ballbona muller de Sagimon mon fill ab lo testament otorgat (...); volent que no sia de ninguna forsa ni valor en cas empero de voler la dita demanar cosa alguna de ma casa declaro que no olvidará haversen portat de ella, y fet entregar per mi en presencia del Sr. Batlle Clavari y Porter tot lo que se li entrega y mana y queda en son poder" (Rosa Casellas Monells y Subiranas, "viuda de Fran(cis)co Casellas Mestre de Casas", 13-4-1824 i 30-4-1827).
- (108) "Per lo cas q(u)e Josepa Puntí muller actual de mon hereu y fill major Joseph Puntí no pugues esser usufructuaria conforme la deixá mon premit marit, en osn ultim testament, en dit cas li deixo de mon dot tot quant tinch llibre y no hagia disposat, y á sas llibres voluntats á fi de recompensarli los bons serveis, lo mol amor y bon comportament ha tingut, té y espero tindrà ab mi" (Josefa Puntí, 11-1-1853).
- (109) "Per lo cas q(u)e mon gendra (...) previsca á ma filla sens fills del p(rese)nt matrimoni vull q(u)e á coneguda de mos marmessors y de ma m(ulle)r li sia donat allo q(u)e judiquen just segons la possibilitat de ma casa dits Marmessors ó altra tercera persona intel·ligent elegida per ells en cas de no convenir" (Juan Vilar, 11-3-1853).

FILLOL O FILLOLA

- (110) "Dexo y luego a Rosa Rocafiguera fillola mia de mos bens 100 ll. s. a sas liberas voluntats y ditas vull li han pagadas una vegada tant solament y en cas de collocacio en matrimoni ho en religio" ("R(everen)t Cayetano Rocafiguera R(ect)or de Tavernolas", 13-10-1719).
- (112) "Deixo y luego a ma Carissima Fillola Maria Fabregas D(onzell)a dos llansols bons y tres camisas" (Maria Theresa Fabregas, donzella, 1-10-1821).
- (111) "(...) a Teresa Pou donzella (...) fillola mia (...) lo meu faldillo novial, y una capucha de escot de seda" (Margarida Rovira, 16-10-1747).

ONCLE O TIA

- (113) "Vull y mano q(u)e lo ort situat al carrer de la Ricardera, q(u)e mon Pare (...) per lo preu de divuit lliuras B(a)r(celonese)s estiguia subjecte per pagar vint lliuras Brs. q(u)e confesso deurer á ma Tia Lluçia Codina p(e)r completar lo dot de trenta lliuras Brs. q(u)e mon Pare li promete" (Fran(ces)ch Codina, bracer, 30-6-1834).

MES D'UN FAMILIAR

(114) "Vull, y es ma voluntat que en cas que Fran(cessh)c Huironym Esplu-
gues y Banus de Tavernoles marit de (...) ma mare, que en primeras
nuptias muller del qn Joan Pau Glabert mon Pare moris antes que la
dita Maria (la seva mare) (...) que mon hereu davall escrit la haje
de tenir en ma casa del Gelabert sana y malalta donanteli menjar
beurer calsar vestir y tot lo demes necessari per la vida humana q(u)e
si la dita ma mare no li aparexera estar en dita ma Casa del Gilabert
(...) li haje de donar quiscun any trenta lliuras Barz(elones)as
volent que lo dit llegat no tinga lloc en cas que mort dit banus
tornas contrallar matrimoni la dita ma mara.

"Item dexo y llego a Pau Gilabert mon germa (...) cent lliuras
Bar(celones)as per tots sos drets de legitima paterna y materna volent
que dit llegat tant solament tingui lloch en cas de collocatio en
matrimoni, o, susceptio de presbiterat y no altrament" (Jaume Gelabert,
"pages hereu util y propietari del mas Gelabert", 17-1-1658).

(115) "Vull que sian restituidas quaranta lliuras a Maria Soler ma mara
las quals te rebudas mon Pare per lo dot li aporta y per esser cremades
las escripturas nos troba la apocha per co jo ne fas una apocha al
Hereu Montadella.

"Item (confesso) haver rebut del adot de ma muller cent lliuras.

"Item confesso adeura a Maria Arguer sinquanta com consta ah un
debitori lin tinch firmat.

"Item llego a Maria Soler mara mia vint y sinch lliuras y sis
(...) a sas liberas voluntats" (Isidro Codina, 4-7-1669).

(116) "M. dexo tot allo que pug dexar amon oncle lo fargaire en cas
morisen tots los fills.

"M. vull se sie donat a mon marit tot lo que a aportat y a omentat
en ma casa exa es la ultima voluntat mia" (Monica Monells y Reit,
9-1-1696).

(117) "(...) a Joan Balart mon germa, qui es lo que ha de pagarme lo
Adot ans be li deixo y llego tot lo demes que no tinch cobrat ho
sie tot o sie part en cas ho tingues tot o mes de las ditas 16 ll.
s. a mas liberas voluntats en cas empero no hi tinga tot (...) se
fasia y cobria lo que está disposat en mas Capitols matrimonials.

"(...) Joan Torrents mon oncle y marmessor la capa negra de cordellors y a Maria (...) muller de dit Joan (...) ma tia las faldillas tinch de estamenya de Rems (o de Renes?).

"(...) Mariaangela Masvidal (...) dos faldillas y dos ropillas estamenya dolentas (...)" (Margarida Torrents, vídua, 27-6-1734).

(118) "(...) a Eudalt Coma Nebot meu li llego y deix 100 ll. s. (...) moneda barcelonesa (...).

"(...) muller mia, vull y man que mon hereu la aje de mantenir en ma Casa del Puig sana y malalta, calçada y vestida, menjada y beguda conforme a son estat, y en cas dita Catarina carisima muller mia no volgués habitar en ma Casa, vull, y man que mon hereu li aje de donar quiscun any durant sa vida natural, un bacó de cinquanta carniceras, quatre quarteras de xeixa, y dos carregas de vi de marina, ab lo ben entes si ella viura castament, y guardara mon nom; pero si ella no viura castament, o no guardára mon nom, ara per les hores annullo lo dit llegat, y vull sia de ningun valor" (Anton Puigsesllosas, "Pages hereu", 2-5-1754).

(119) "Per los bons Oficis tinch rebuts de ma Estimada Muller Francisca Soler: li deixo y llego 500 ll. s. una vegada pegadoras y esto en cas de restitucio de dot y no altrament.

(...)

"Item: deixo y llego a mon Oncle Pau Aguilar cinquanta lliuras una vegada pegadoras: suplicantli al mateix temps dirigeskua a ma Carisima Muller per la bona administracio de las terras que poseesch y bon cultiu de ellas: luego que ella deguia y puguia cuidar de aquellas.

"Item: desitjant que mon Señor Oncle el P. F. Francisco Aguilar encontra com es molt degut un asilo en ma casa: dispo: que si per las circunstancias actuals tingues que separarse de sa Religio estigua obligat mon Hereu que baix nombrare en mantenirlo bo y malalt en ma Casa conforme son estat respectiu: pero no volent y renunciant esto li deixo per una vegada pegadoras mil lliuras catalanas: y en la suposició que ell puguia perseverar en la Religio com ara acostumat li hagia ma Casa de donar mitja cuita de chocolata annualment.

(...)

"(7): suplicant a dits mon Señor Oncle y S(eny)or Rector de Folg(ue-roles) que instituesquian en bons costums a dits mos fills y vigilian

en tot lo de la mia Casa y familia: y principalment tinguan especial cuidado de ma muller dirigintla en lo que necessita com ho confio: pero no entenent que may puguian los dits fer cosa alguna de moment sens consentiment de la major part dels Marm(essor)s" (Fran(cis)co Aguilar, 8-4-1812).

- (120) "Per los bons oficis tinch rebuts de mon carissim marit (...), li deixo sis duros de plata una vegada pegadors.

(...).

"Item: vull y mano, que per lo molt estimo a ma amada tia (...) ly entreguan mos Marmessors unas faldillas, un jipo, corbata y caputxa lo millor que tingua de mon port y tota la roba ab obligacio de que ella tingua celebrar algunas misas.

"Item: vull y mano que sia reconegut per mos Marmessors lo treball de los q(u)e me asistesquian en ma malaltia deixanto ala prudencia dels sobredits" (Fran(ces)ca Casacuberta, 26-3-1814).

- (121) "Deixo y llego a mas Estimadas netas (...) deu lliuras a quiscuna una sola vegada pegadoras en lo cas collocarse en Matrimoni carnal o espiritual a sas liberas voluntats.

(...)

"Item: vull y mano: que en atencio a los bons oficis que tinch rebuts y en lo esdevenidor espero rebre de ma Carissima muller Maria Anna: imposito la obligacio a mon Hereu que es y sera: de mantenir en sa compaña, tant en sanitat com en malaltia en menjar, en calzar, y veurer, en medicinas y en qualsevols altres cosas a la humana vida necessarias, a la mencionada Mª Anna muller mia: ferly quant moria los mateixos sufragis y Funerals que per mi fets seran: y en lo cas que dita ma muller no vulguia habitar en la Casa de mon Hereu: ly deixo un llit parat, y mitja dotzena de llansols, y annualment, cincuenta lliuras B(arcelonese)s y tres quarteras de blat per sa decent manutencio: lo que ly entregará mon dit Hereu" (Juan Genero, "Pagés Masover del Masdelcoll", 17-1-1819).

- (122) "(...); los quals sufragis vull sian fets quant moria tambe á ma estimada Muller Rosa (...) conservanse viuda, y vull tambe que permanexent viuda ma Hereva (...) mantingua á la sobredita muller mia tant en sanitat com en malaltia en totas las cosas necessarias

à la vida humana treballant ella à profit de ma casa: y en lo cas que no volgues fer vida comuna ab ma Hereva li deixo un cuarto de ma casa y la mitat del hort del jup avall, un llit parat, y que en la cuina pugua cuinar ab lo trasteix corresponent. En lo cas empero de que ma muller Rosa Contragués matrimoni vull que ma Hereva deguia donarli trenta lliuras una vegada pagadoras tant solament en lo termini de dos anys.

"Item. Deixo à mon estimat Gendre (...) per los bons serveis he rebut de ell, y tambe per lo que tinch de ell cobrat en cas de quedar viudo del present matrimoni ab ma filla Margarida sens successió cent lliuras à sas liberas voluntats; y no quedant viudo, ó viudo pero ab successió sinquanta lliuras solament de las que tambe podra disposar à sas liberas voluntats" (Joan Noguera, bracer, 9-11-1825).

(123) "En atencio a los bons oficis tinch rebuts y en lo succesiu espero rebre de mon estimat marit Anton Vivet: ly deixo y llego trenta lliuras una vegada pagadoras de mon dot libre.

"... p(e)r lo amor me aporta ma carissima sogre Teresa Vivet dos caputxas una de blanca y altre negra, la blanca la que acostumo portar las festas y la negra la mes inferior de las dos q(u)e tinch; igualment un jipo de vellut vert lo mitjantser dels tres que tinch; y las faldillas de indiana blava que acostumo portar en las festas y lo mocador de cada dia.

"(...) a mon dit marit dos mocadors blancs bons ab la obligacio de ferme celebrar quatre misas" (Anna Vivet y Salvador, 20-11-1840).

(124) "(...) a ma estimada neboda Petronilla vint y sinch lliuras b(ancelonenses) y una caixa ab la roba corresponent (...) quant se colloquia en matrimoni espiritual o carnal una vegada tant solament.

"(...) a mon estimat germa (...) tres lliuras (...)" (Andreu Parade-lla, 25-2-1842).

(125) "(...) a ma neboda Rosa q(u)e actualment habita a can Baixas un mocado bo del cap y una faldillas bonas de indiana que jo tinch p(e)r mon us.

"(...) a Rosa Sala filla de Rita neboda mia unas faldillas de indiana.

"(...) a ma germana Rosa aquella roba que ly donarén mos marmesors de mon us, la que los aparega a sa voluntat: esperant que las ditas me tindran present en sas oracions pregant p(e)r la mia anima" (Maria Fabregas, soltera, 9-1-1843).

(126) "(...) a Maria neta mia (...) p(e)r sos drets tres lliuras (...).

"Item: declaro: que ma actual muller Maria Perramon me entregá quant contrague ab mi matrimoni p(e)r dot cinquanta lliuras q(u)e tenia llibres: de las que ab la present declaracio lyn firmo epoca volent q(u)e ma hereva quedia obligada a satisfacer a la espresada la referida quantitat quant se ly demania.

"Item: vull que en atencio als bons serveis que ma muller Maria me te prestats y que en lo sucesiu espero rebre: si ma espresada muller vol retirarse ab ma filla Madalena, deguia esta mantenirla en sa compaña en sanitat y en malaltia tant quant naturalment viura treballant en quant puguia en utilitat de la casa: pero si la indicada muller mia no vol reunir-se ab ma filla Madalena o esta no la volgues admetre: puguia tant quant naturalment viura valerse de tots los mobles y quant jo en lo dia de ma mort deixare y hauré: pero si fos lo cas que despues de dita reunio ma muller volgues separarse sely deguia donar un llit parat so es quatre llansols y dos cuixineras bonas cuxi: marfaga, flasada, y banchs y peus de llit de pullancre" (Juan Casas, bracer, 31-12-1843).

(127) "(...) a ma cuñada (...) en atencio als bons oficis y serveis que de ella tinch rebut sexanta lliuras barcelonesas una vegada pegadoras.

"(...) a mon Estimat marit (...) y a mon Estimat pare (...) tot quant puch librament disposar y esta estipulat en los capitols matrimoniales per mi firmats (...) per parts iguals entre los dos deduits los gastos de Funerals y limosna de las espresadas vuitcentas misas" (Rosa Puigcercós y Cabanas, "muller de Segimon Coma y Puigasallosas Pages propietari", 30-3-1848).

(128) "Lego una sola vez á mi Hermano (...) de Calldetenas doscientas libras barse(lone)sas: Y á mi ahijada (...) la lego una sola vez cien libras barse(lone)sas libras á su disposici6n y voluntad; y en la misma forma pasarán a su Madre (...) si aquella premuriese sin testamento ó antes de la edad de hacerlo" (Teresa Verdaguer, 12-8-1858).

(129) "Lego a mi estimado marido la mitad de aquella cantidad en dinero por razon de pago de quintas.

"Lego la comoda y derechos que tenga sobre el testamento de mi tia (...) a mi estimada Madre.

"Lego a mis hermanas Josefa, Maria, Rosa, Antonia y Concepción toda la ropas de mi uso en partes iguales" (Anna Pons y Vila, 1-11-1883)

(130) "Lego á mi hermano Pablo Vallbona todo lo que me está deviendo, y á mas ciento veinte pesetas pagada una sola vez, y doscientas cuarenta pesetas que me deve D. Ramon Noguer, cantero, natural y vecino de Folgarolas, y á mas le lego tambien mi caja con toda mi ropa, dejando empero mi reloj á mi Albacea D. Juan Gelevert.

"Lego á mi sobrina pequeña hija de Pablo la cantidad de ciento veinte pesetas (...), al tomar estado, o al llegar á la edad de veinte y cinco años, y si premoriera que se le celebren de dicha cantidad sufragios para su alma" (Francisco Vallbona y Camps, solter, 16-1-1890).

(131) "Lega ciento sesenta pesetas á Fran(cis)co Vilá y Verdaguer cantero vecino de F(olgueroles).

"Lega ochenta pesetas á una sobrina de sus parientes Antonio y Fran(cis)co Vilá llamada Juana y que nació en Perpignan.

"Lego ochenta pesetas á mi parienta Josefa Vilá esposa de dicho carpintero Juglar.

"Lega a Mercedes Catalá esposa de Antonio Vilá y Verdaguer en el solo caso de que sobreviviere a este y contragese nuevo matrimonio, la cantidad de quinientas pesetas, la cual dicho Antonio Vilá deberá asegurarle convenientemente á juicio de los herederos de confianza" (Josefa Vila y Catalá, vídua, 19-9-1891).

SÓN PARENTS, PERÒ NO CONSTA LA CLASSE DE PARENTIU

(132) "(...) seguit mon obit, De aquell personat q(u)e jo tinch á mas libras voluntats, fundat á N^a Sra. de Esperansa (sots invocacio de St. Per Apostol en la parròquia de Vich de propietat de 850 ll. s. pensio 42 ll. s. qual tinc y poseesch p(er) causa de la permuta de la mongia de la Vila de Mojà ab lo R(everen)t Per Benaÿ p(e)r vicari de Castelltersol (...)) sem sia fundada, y Instituida una causa pia sots Invocatio de St. Cayetano Confessor p(er) remicio de mas culpas y pecats y de las Animas q(u)e jo so tingut y obligat y dita Causa pia vull sian Administradors los hereus del Mas Rocafiguera (...) q(u)e dita Causa pia servesca p(e)r collocar las fillas de la Casa de Rocafiguera en religio ho en matrimoni, y q(u)e á cada filla li ajan de donar quatre pensions dels sensals q(u) corresponia a dit personat respective y en cas no y aja fillas á dita Casa de Rocafiguera vull q(u)e dita causa pia sia aplicada p(er) fer estudiar los fills de dita casa fins sian ordenats de ordre sacra, y en cas no y aja fills ni fillas, vull sia en augment de la dita Causa pia las pensions resultants dels dits sensals de dit personat, y asso vull sia executor seguit mon obit p(er) los meus marmessors" (R(everen)t Cayetano Rocafiguera, "R(ect)or de Tavernolas", 13-10-1719).

(133) "Deixo y llego a Isidro Badia sastre (...) totas aquellas quantitats que jo (...) tinch en la casa que antes fou de dits Badias y despres fou empenyada (...) y jo (...) la quiti (...) y las milloras que y ha fetas y altres cosas que agia pagadas per dita casa y de las milloras consta ab acte (...): y si lo dit Isidro no volgues, o no pogues obtenir dit llegat (...) Reparada Moreta (...), o a sos fills a sas liberas voluntats dum modo Arribaran en edat de fer Testament y pugan disposar de dit llegat y sino Arriban en edat de fer Testament qualsevol que sia pugan disposar de la mitát a llurs obligacions y la altre mitat ne faran selebrar missas per repós de la mia Anima Pare y Mare y Maria Nadal viuda Fran(ces)ch Badia y Reparada Badia.

"Item vull y es ma voluntat que qualsevol que obtindra lo sobredit llegat tinga obligacio de fer celebrar quiscun Anÿ quatre Missas resades en la Iglesia de st. Julia de Vilatorca en lo altar de N^a Sra. del Roser, la una per repos de la mia Anima, laltre per la Anima del q^o Fran(ces)ch Badia, laltre per la Anima de Reparada Badia y albareda y vuÿ Arquinbru y si los volan asmerçar o quitar deposeran

24 ll. s. en la caixa de las Animas de St. Julia (...); la quarta la dexo per repos de la Anima de Maria Nadal Viuda.

"(...) com los sobre nomenats tinga dret a dit llegat Maria Serra y Badia.

"(...) qualsevol que posseira y obtindra lo sobre mencionat llegat tinga de deixar estar en ma Cambra de la Casa que jo vuy habito a Maria Nadal viuda y a la que a ella millor li apareixera tot lo temps de sa vida natural y aixi mateix puga manar la part del ort que ella voldra y cullir y fersa seus los raims de la Parra del Pati y de la part del Ort que ella se voldra manar y aximateix li tingan de donar Cuyna y lo tresteix de la casa conforma ella aura de menester y esto sens ferli pagar ninguna cosa de talls ni taxos sino es de sa plena voluntat y esto sens contradictio y si res li volian fer pagar, o, no li volguessen dexar cumplir lo per mi disposat dexo dit llegat per fundacio de Missas y Aniversaris per los quatre sobre mencionats (...).

"Item vint y sinch lliuras que pagui per quitar la casa petita que diuhen den Badia la qual avian venuda (...); las dexo a Reparada Badia y Albareda y vuy Arquimbau a sas libras voluntats y jo la quiti en son nom y tinch lo acte en mon poder" (Joseph Albareda, "p(reve)re y Monjo de la Parrochial Iglesia de St. Julia de Vilatorca", 2-10-1727).

Parents i persones de fora de la família

(134) "Dono facultat â dits mos Marmessors de fer eleccio de fruits, ô, taxa dels beneficis, ô, titols Ecclesiastichs que lo die de mon Obit tindre â llur coneguda y si per ells no fos feta eleccio ara per les hores elegesch los fruits y no la taxa.

"(...) â Maria Falgueras muller de Joseph Falgueras Passamaner Ciutedá de Vich trenta lliuras moneda Bar(celo)n(es)a per una vegada solament pagadoras.

"(...) â Anna Belart muller de Diego Belart bracer de la present Sagrera trenta lliuras (...).

"(...) per los molts bons serveys tinch aguts y rebuts del dit R(everen)t Joan Arbelli prevere y Mar(messo)r meu li deixo y llogo setanta lliuras de mos bens (...).

"Item fas memoria que quant Fran(ces)ca Garriga neboda mia y fillola mia contractá matrimoni ab Jaume Garriga Valluter Ciutedá de Bar(celon)a jo de mos diners la dotá ab los Capitols (...) en quals es lo pacte reversional y com dita Neboda mia se troba sens Successio tingan la mira dits mos Mar(messor)s de recobrár lo que dit dot estiga subjecte â pacte reversional" (Gabriel Forner, prevere, 19-10-1712).

(135) "(...) que quant esdevindrâ casar alguna filla del hereu de dita Casa del Godayol, o, filla del hereu de la casa del Vilar del Bosch, (...), li sia donada una anyada entera de las Pensions, y renda de las ditas Missas (...): si venia lo cas, que casassen dos donzellas en un mateix any una del Godayol, y altre del Vilar del bosch; vull los sia donada una anyada entra quiscuna, y esta sia la que caurá aquell any que casara; y la seguent si son duas que casen. De las quals podran fer y disposar ditas donzellas a sas liberas voluntats: Y per est efecte cessará la celebració de ditas Missas per aquella anyada que se aurá de correspondrer a ditas Donzellas. Y si esdevinques lo cas que en un mateix any casassen de una de ditas casas, o de totas dos; dos o mes donzellas tambe vull que a quiscuna de ellas se li donia una anyada de dita renda porque ma voluntat es que totas las donzellas casaran de ditas casas tinian una anyada quiscuna volent que cobria primer aquella que primer aura casat.

(...)

"Item deixo, y llogo al dit R(evere)nt Dr. Pere Cendra nebot meu la sotacopa de plata que jo tinch, de la qual puga disposar a sas liberas voluntats.

"(...) a Maria Amat viuda fillola mia onze lliuras moneda Barcelonesa, y dos llansols a coneguda de mon hereu (...) a sas liberas voluntats.

"Item deixo, y llego a Marianna Serra donzella criada mia per los bons serveys que della tinch rebuts vint, y sinch doblas moneda Barcelonesa (...). Item un llit de pilars llisos ab sa capsalera, es a saber lo que ella dorm una marfega una flassada la que ella elegirá quatre llansols, so es dos de bri, y dos de estogaprima sis tovallons ab mostras de cotó, y sis tovallons ab mostras de estoga, dos tovallolas de clau, tres axugamans, dos cuxins ab sas cuxineras de bri dos estovallas de taula ab mostras, y lo sobrecel y rodador de llit, que esta en lo mateix llit, ahont dita Serra dorm. Y una Caixa la que elegira; De tot lo qual puga fer, y disposar a sas liberas voluntats.

"Item deixo a dita Marianna Serra donzella la habitacio, y us de la casa petita tot lo temps de sa vida natural, la qual puga habitar sens contradiccio de mon hereu (...), y sens pagar interes algu, o, posarhi masover, restant lo arrendament, o, lloguer per son util, y profit y si mos marmessors li voldran donar alguns altres mobles de ma casa ho deixo a llur direcció, y voluntat.

"Item deixo, y llego a Rosa Roca donzella, filla de Diego Roca, y Marianna sa Muller (...), vint, y sinch lliuras moneda Barcelonesa (...) Y axís mateix a Escolastica y Francisca germanas suas (...) a sas liberas voluntats. Lo qual llegat vull solament tinga lloch, en cas que no sien casadas quant jo mirire.

"Item deixo, y llego a Elena Gallach (...) deu lliuras moneda Barcelonesa (...).

"(...) a Isabel Julia (...) a Anna Belart (...) y a Isabel Cots (...) sinch lliuras, y dotze sous a quiscuna (...).

"Item deixo, y llego a Theresa Godayol muller de Joseph Godayol nebot meu trenta lliuras moneda Barcelonesa (...) a sas liberas voluntats; demanantli encaridament a ella, y á son Marit pregunen a Deu per la mia anima, y me fassan la oferta tot lo any del dol com se acostuma.

"(...) a Lluhis Serrabou estudiant fill de Joseph Serrabou pages, y hereu del Mas Serrabou de la P(arròqui)a de Tavernolas, y de la q^a Maria Serrabou muller sua, y neboda mia la camilla, cortinatges, cobrillit, y rodador verts, y un matalás, llibres, Breviari, y Diurnos meus (...) a sas liberas voluntats" (Joan Vilar del Bosch, y Godayol, prevere, 5-6-1716).

(136) "Deixo á quiscun dels meus Nebots 25 ll. s. (...).

"Deixo á Domingo N. mitg Germa meu 25 ll. s. (...).

"Deixo á Francisco Pou 100 ll. s. (...).

"Deixo á Jauma Pou aquella Casa tinch situada en Folgarolas per las obligacions tinch contretas ab ell y en los de sa casa.

"Deixo á quiscun dels Mossos del Pou, y a Quiscuna de las Criadas per lo treball de governarme en la Malaltia, 8 pecetas pagadoras per una sola vegada.

"Vull siguan venuts tots mos bens pera satisfacer las sobreditas cosas y lo que sobraré que se men sigan celebradas Missas de Paeta lo mes prest ques puguia" (Joan Jover, "mosso del mas Pou", 6-3-1803).

Persones de fora de la família (no s'indica que siguin parents)

- (137) "Recordantme del servey tinch rebut de Santmartina en ma malaltia es ma voluntat que seguit mon obit li sian donades sinch quarteras de blat" (Jaume Gelabert, "pages hereu util y prolietari del mas Gelabert", 17-1-1658).
- (138) "(...) al P(ar)e fra Joseph Pujol Religios Trinitari descals, mon confessor vint y vuyt reals per lo fi y efecte li tinch encomanat (...)" (Jaume Font, bracer, 23-3-1696).
- (139) "(...) y mes tambe (el seu fill) aja de pagar a Jaume Balart alias Diego tres centas teulas y dos bigas de roure de vint y quatre palms" (Raphel Moner, bracer, 4-8-1708).
- (140) "Vull que á Maria Sala d(onzell)a que nosaltres nos ha havem presa del hospital, li deixo de mos bens quinze lliuras bar(celonese)s en cas de collocació en matrimoni si se casa a gust dels dits mammis-sors, y sino no li deixo res, y així mateix li deix a sas voluntats lo torn, y dos llansóls" (Maria Damiá, "uxor Francisci Damiá Agricola in dicto loco", 9-2-1718).
- (141) "(...) a Joseph Gallach un llit de pilars ab son guarniment, marfega, matalás, flassada y dos coxins, un armari de fusta, dos llansóls usats.
"It(em) a Joseph Godaiol Pages hereu del Mas Godaiol (...) lleix y deixo un quadro de un Ecce homo que tinch en ma Cambra" (Marianna Serra, donzella, 26-5-1746).
- (142) "(...) a Maria Teresa (...) Solá (...) una ropilla de escot, una faldilla de barraga; y la demes rroba que io tinch, y puga disposar la llejo, y deixo a Joseph Sola (...), junt ab las joias en atencio quen dita Casa me han fet rroba varias vegadas (...)" (Margarida Rovira, "Viuda deixada de Joan Rovira Mestre de Casas", 16-10-1747).
- (143) "Per los bons officis (...) ab Mi en la mia llarga malaltia Jacinto Casacuberta Teixidor de lli de la mateixa Parr(òqui)a, le deixo i llejo una flaçada, dos llançols, sis tovallons, una tovallola, (...) roba mia, una vegada pagadors tant solam(en)t" (Paula Balart i Punti, 28-1-1786).

(144) "Vull: que de las 50 ll. s. que tinch libres de mon dot ne sian donadas deu junt ab una caixa bona a Antonia Dachs Donsella de est Poble (...).

(...)

"Item: vull sian pagats los deutes que tinch comunican al Señor Rector de Folgarolas" (Monica Codina, "Viuda deixada del qn Joseph Codina Sastre de est Poble", 17-4-1812).

(145) "Vull y mano que mon Hereu no puguia traure de la Casa de ma habitacio a Pere Reixach fins acabat lo present y corrent any ab lo proxim vinent pagant lo respectiu arrendament quiscun any" (Maria Blanch, 3-6-1816).

(146) "Dejo á Pedro Font mi colono por via de recompensa por lo que hasta al presente se ha portado tant bien conmigo, asistiendome en todas mis enfermedades, un año de arrendamiento de la casa, ó que se le den seis duros en metalico sonante y que sea bueno, que es la cantidad que paga de arrendamiento cada año. Y por lo que de aqui en adelante me haya de asistir tanto el sobre dicho Pedro Font, como qualquier otro en su defecto, dejo al satisfacer el trabajo, que hayan de poner, á la disposición de mis Albaceas juntos con el beneplacito del R(everen)do Cura Parroco ó Economo, que rige en aquel entonces á esta Parroquia: y que ese trabajo sea satisfecho por mi heredero.

"Ytem. Por lo que puede suceder durante la mia enfermedad, que padesco de perder la palabra, y no poder manifestar mis necesidades temporales tocante á lo necesario para conservar la vida, ahora por entonces, doy pleno poder á mis Albaceas para poder firmar escritura de lo que percibieran para la mia manutencion, y en este caso quiero que la susodicha escritura tenga tanta validez como si yo misma la firmara.

"Ytem. Dejo y lego á Josefa Ros Soltera que habita en mi casa, la arca ó caja mas grande de las tres que tengo en mi cuarto, que habito de mi casa.

"Ytem. Dejo y lego, a José Gomis, y á Salvador Albareda y Vila zapateros de Vich por via de agradecimiento, la cantidad de veinte reales vallon á cada uno pagadores una sola vez.

(...)

"(...) la que hago en mi lecho, que habito del cuarto de la parte de oriente de mi casa (...)" (Rosa Parés, "viuda de Mariano Casadevall", 1-3-1867).

(147) "Dejo á Margarida Puitg V(iu)da por los servicios que de ella he recibido, uno de los cuartos de mi casa, quedando mi heredero abajo llamado la libertad de elegir para si el que mas bien visto le sea. Esta clausula tendrá efecto mientras viva con tal que se conserve viuda" (José Serra, 2-6-1869).

(148) "Lego á Antonia Fontdevila mi Criada, la cantidad de doscientas libras catalanas para cuando se case, si lo verificare estando en el servicio de mi casa, y mientras no se casare, sea mantenida en compania de mi usufructuario ó de mi heredera en su caso, sana y enferma, trabajando lo que pueda á utilidad de la casa" (Maria Serra y Mestre; Barcelona, 5-1-1870).

(149) "Lego á Francisco Masramon y á su consorte Antonia aquella arca de madera sencilla recibí de la casa de mis padres al contraer matrimonio con mi primer marido" (Agustina Punsich, 27-5-1885).

"Lego a Teresa Pasgues (a(l)ias)) la Galana el pañuelo mejor que tengo para la cabeza.

(150) "Lego a Maria Vallés de Teixidó el pañuelo negro de sobrespallas con la condicion que ella dará el suyo a la sobrespresada Teresa Pasgués" (Gertrudis Tauler, 30-9-1884).

RESUM (llegats a altres persones)

En els testaments hem trobat llegats, que van destinats a membres de la família, que no són fills ni filles, ni marit ni muller usufructuaris, i també deixes assignades a altres persones alienes a ella.

A més de diners en metàl·lic també se n'atorguen per altres vies (cases, horts, sufragis, etc.).

Respecte a la roba, quan se'n concreta la classe, sobresurt la de vestir (gipó, faldilles, caputxa, mantellina, manto, capa, corbata, mocador, vestit, mitges, etc.). De la mateixa manera s'adjudica roba de llit (llançols, vànova, borrassa, flassades, matalàs, màrrega, coixineres, coixins, etc.) i de taula (estovalles i tovallons) entre d'altra.

Quant als mobles destaquen les caixes, però així mateix hem trobat llits, calaixeras, armaris, etc. Altres llegats són en forma de productes i eines agrícoles, bestiar, utensilis, joies, etc.

Aquestes deixes poden ser condicionades a: contraure matrimoni, casar a gust de la família o marmessors, conviure amb l'hereu, morir amb fills o filles que arribin a l'edat de testar, conservar la viduïtat, etc.

La immensa majoria d'aquests llegats són destinats a membres de la família, que no són fills ni filles, ni marit ni muller usufructuaris. Només una ínfima part és cedida a persones forànies a la família. El grup dels poders fàctics és l'únic que divergeix d'aquesta tònica general, en fer més llegats a persones alienes a la família que no pas als parents.

El marit o la muller no usufructuaris són els membres de la família més vegades mencionats, sobretot pels seus respectius cònjuges.

La relació entre l'ofici dels testadors i els llegats fets als altres membres de la família, que no són fills ni filles ni marit ni muller usufructuaris, no és significativa.

XII. HEREU O HERVA UNIVERSAL

La part teòrica, que inicia aquest capítol, versa sobre la gran llibertat de què disposa el testador a l'hora d'instituir el seu hereu universal. Aquest pot ser: hereu sense condicions (lliure) o bé hereu condicional (gravat). L'hereu gravat té dret a la quarta part de l'herència (quarta trebel·liànica), de la qual pot disposar lliurament.

El dret preveu una sèrie de substitucions en la designació d'hereu, necessàries en cas l'hereu mori abans d'arribar-ne a ser, o no vulgui o no pugui heretar. Les més freqüents són: la substitució vulgar i la substitució fideïcomissària. N'hi ha, però, altres dues, qualificades d'excepcionals: la substitució pupil·lar i la substitució exemplar o quasi-pupil·lar.

La clàusula de confiança i els hereus de confiança són altres aspectes a tractar.

En la part següent s'analitzen les preferències dels testadors folguerolencs a l'hora d'indicar els seus respectius hereus o hereves universals. Es tenen en compte les diferències o similituds que s'estableixen entre les diferents capes socials.

Les citacions (transcripcions literals dels testaments estudiats) guarden aquest ordre: fill primogènit (primer fill mascle; primera filla, sense germans del sexe masculí; nét, fill promogènit del primer fill); altres fills o filles als quals no correspon la primogenitura; marit o muller (lliure o gravat); casa paterna; altres hereus; i l'ànima.

L'institució d'hereu és la part central del testament; si no hi ha institució, no hi ha testament, n'acompleix les dues finalitats essencials: "assegurar la continuació de la personalitat del causant i decidir l'esmerçament dels seus béns per a després de la seva mort" (Maspons i Anglasell, 1927: 152).

"Perquè un testament tingui eficàcia, demés de les solemnitats externes i voluntat lliure del testador, es necessiten solemnitats internes que es redueixen a dos: institució d'hereu i esment dels legitimaris" (Borrell i Soler, 1923(b): 62).

Rep el nom d'hereu testamentari qui succeeix universalment una altra persona per voluntat d'aquesta última. L'hereu abintestat és el que succeeix a un altre per designació de la llei, quan el causant mor sense haver fet testament o quan aquest és declarat nul (De la Fuente, 1916: 33).

L'elecció d'hereu ha de ser feta directament i personal pel testador i de la forma més clara possible, perquè no hi hagi dubtes respecte a la persona indicada. Això no priva que el testador pugui delegar el nomenament a una tercera persona a través d'una clàusula de confiança.

"L'hereu s'ha de designar de forma clara que permeti de determinar sense dubtes la persona instituïda; però no importa que s'hagi equivocat el nom o les circumstàncies, mentre aparegui certa i inconfundible la persona que es vol instituir" (Borrell i Soler, 1923(b): 89).

Hi ha una gran llibertat en la forma d'escollir l'hereu universal. Aquí el concepte d'universalitat es refereix a tots aquells béns, dels quals l'atorgant no ha disposat a favor d'altres persones.

"En la herència no solzament hi queden compressos els bens que podent cedir o d'alguna manera enagenar, no ha volgut el causant

escepcionar, sinó també tots els seus drets i accions tan actius com passius, encara que en vida no 'ls hagués personalment exercit; exceptuantse d'entre ells tant sols, els purament personals, o aquells que hagués ja totalment complert, o exercit" (Maspons i Anglasesell, 1907: 157).

Així, doncs, l'hereu també s'haurà de fer càrrec de les obligacions i deutes que el testador tindrà en el moment de morir o posteriorment.

"La institució comprèn, doncs, tots els béns i totes les obligacions, menys els que el mateix testador ha volgut que anessin a altra persona, i els que moren amb ell per ésser personalíssims seus.

"(...); tampoc no comprèn aquells béns dels quals el testador no pot disposar. (...).

"Les coses, i obligacions, que encara no té el testador en morir, sinó que li pervenen després, entren en la institució sols en potència, i, de fet, així com va arribant el moment en què s'incorporen a l'herència" (Maspons i Anglasesell, 1927: 157).

També pot passar que el testador no vulgui que el seu hereu gaudeixi de tot el seu patrimoni, després de la liquidació, o que es vulgui assegurar que no deixarà de tenir uns determinats béns de la seva herència. En aquest cas, té lloc la institució d'hereu de cosa certa o sols de part (vegeu citacions 86, 145, 152, 173 i 192).

L'atorgant pot instituir hereu a qui millor li plagui. Aquest nomenament sol anar encapçalat per la següent frase:

"De tots los altres bens meus haguts y per haver, mobles y inmoebles, drets veus, forsas y accions universals á mi pertanyents y q(u)e pertanyer me pugan en cualsevol temps y parts del mon hereu universal á mi instituesch á .....".

L'hereu pot ser una persona sola o més d'una, conjuntament, o successivament. Pot instituir-ne als que encara han de néixer (vegeu citació 20); fins i tot, als que encara no han estat concebuts (citació 4); als que és possible que morin abans de poder-se fer càrrec de

l'herència (citació 40); i als que no se sap amb certesa si són vius o morts (citació 48). També pot instituir-se a sí matei , és a dir, a la seva ànima (vegeu citacions 196-218). L'elecció de l'ànima com hereva universal l'hem trobada al final de moltes substitucions (vegeu citacions 7-9, 15, 18, 22-25, 32, 36, 43, 48, 62, 64, 83-92, 95-97, 100, 101, 103, 107, 110, 115, 130, 131, 133-137, 144, 157, 159, 162, 165, 167, 178, 180-182 i 184). L'herència també pot anar destinada a una fundació o a una finalitat ideal, com podria ser una escola (citació 14).

Perquè sigui vàlid el nomenament d'hereu, cal que aquest tingui capacitat en tres moments diferents: el de l'atorgació del testament, el de la mort del testador i el de l'acceptació de l'herència.

Els hereus s'anomenen en el testament o en els capítols matrimonials (De Moragas, 1888: 54). Els heretaments que es fan en els capítols matrimonials a favor dels fills són vàlids. Amb la condició de matrimoni la promesa d'heretar val tant com l'heretament de present (Maspons i Anglasesell, 1907: 11) (vegeu citacions 41 i 108).

La llibertat de l'atorgant permet d'instituir l'hereu sense condicions o amb les que ell cregui convenient.

Com que el testament és renovable, l'elecció d'hereu per testament també és renovable; contràriament al que succeeix amb la designació feta per capítols, ja que aquests no es poden renovar.

Hereu sense condicions o hereu lliure

L'institució d'hereu s'anomena pura, quan el testador es limita a fer-la sense condicions. En aquest cas, el denominat és hereu des del moment de la mort del causant i l'herència és a ses lliures voluntats. Però, "si mor abans que el testador, no tansmet el seu dret

als seus successors; tots els seus drets a l'herència moren amb ell" (Maspons i Anglasell, 1927: 161-162) (vegeu citacions 11-13, 17, 38-40, 45, 47, 52, 60, 69, 78, 79, 103, 104, 113, 122, 130-134, 139-144, 168, 175, 177, 179 i 193).

"Quan el testador institueix l'hereu sense condicions ni lligams que l'impedeixin disposar dels béns de l'herència com li plagui, és instituït hereu lliure.

"Les conseqüències de la institució són que des del moment en què els béns passen a ésser seus, pot vendre'ls i empenyar-los i, en general, disposar-ne de la manera que vulgui, en tot o part, en vida o per a després de la mort, fent amb ells tot el quepot fer-ne qui n'és propietari amb propietat incondicionada" (Maspons i Anglasell, 1927: 166).

Hereu condicional o hereu gravat

La institució és condicional, quan el testador la fa dependre d'una circumstància que no està en la seva mà que passi o no. Segons Maspons i Anglasell (1927: 162), aquestes circumstàncies resumides són les següents:

Que esdevingui una cosa que és incert que succeeixi. Per exemple: contraure matrimoni o arribar a la majoria d'edat (vegeu citacions 58 i 189) o bé morir amb fills que arribin a l'edat de testar (citacions 4, 10, 51, 56, 57, 59, 66-68, 72, 74-77, 81, 82, 88, 93, 100, 111, 112, 116, 117, 127 i 180).

Que no succeeixi. Per exemple: que el testador no tingues fills (citacions 26 i 148).

Que els drets de l'hereu només puguin durar fins que arribi un dia, que ningú no sap si arribarà mai. Per exemple: que l'atorgant tingui un fill mascle (citacions 83, 84, 93, 102, 105 i 106).

Que aquests drets no puguin començar fins que arribi aquest dia. Per exemple: fer habitació a la casa pairal (citacions 19 i 161).

Quan la condició és fixada en un dia que tard o d'hora arribarà, com és el cas de la mort d'una determinada persona, "no se reputa como tal institució condicional" (De la Fuente, 1916: 36) (vegeu citacions 176, 178, 197 i 203).

Quan la institució és disposada "per a després de la mort de l'usufructuari, i no abans, "constitueix un mer ajornament en el disfruit de l'herència; de manera que l'hereu adquireix immediatament la nua propietat dels béns i, si mor, la tramet als seus hereus, encara que premori a l'usufructuari" (Borrell i Soler, 1923(b): 93) (vegeu citacions 77, 81, 82, 111, 112, 171, 172, 209 i 213).

Tots els drets que els hereus condicionals tenen sobre l'herència estan subordinats al fet que es compleixi o no el que la disposició testamentària ordena. En el moment en què la condició es compleix, l'hereu passa a prendre possessió del patrimoni de l'atorgant i esdevé hereu pur.

"D'aquí en ve que d'aquesta mena de condicions, se'n diuen suspensives, perquè tot el que fan és suspendre el moment d'entrar a posseir els béns, i en essent que es compleixen, ja no tenen cap força.

"Si, en canvi, la condició no priva d'entrar, sinó de seguir posseint des del moment que es compleixi, llavors l'hereu té els béns des de que el testador i causant mor, però amb l'expectativa constant de perdre'ls, mentre hi hagi possibilitat de què la condició es compleixi.

"Per això, l'hereu que es troba en aquest cas, si el testador no l'autoritza per endavant per a disposar dels béns de l'herència com li plagui, no té respecte a ells les facultats de l'hereu lliure, i es comprèn que així sigui, perquè si està exposat a haver-les de trametre a altre, no pot pas desprendre's-en per endavant. D'aquí en ve que aquesta mena d'hereus s'hagin de considerar hereus gravats" (Maspons i Anglasesell, 1927: 163).

Algunes vegades les condicions fan referència al matrimoni. En un testament hem trobat la condició que, en cas que fos hereva una filla (per no haver-hi cap fill mascle), ho ha de ser la que resti soltera a la casa pairal (vegeu citació 13). En un altre s'indica

que ha de casar a gust de la muller del testador (citació 93). El dret català posa en un mateix pla la professió religiosa (o el sacerdocí) i el matrimoni: "matrimoni carnal o espiritual". També hi ha condicions al respecte: es priva de ser hereu qui professi o s'ordeni en religió (citacions 29 i 57).

"El moment, però, a què més freqüentment es refereix l'obligació de l'hereu gravat, és el de la seva mort; aquest és el cas més típic i més general; l'hereu gravat, en morir, vulgues que no, ha de deixar els béns a qui el testador va cridar ja a posseir-los" (Maspons i Anglasesell, 1927: 167).

Una de les conseqüències de ser hereu gravat és que mentre té els béns no els pot vendre ni tampoc empenyorar (vegeu citacions 6, 24, 27, 42, 87 i 163). "L'hereu ja n'és propietari i pot tenir-los, gaudir-los i regir-los com tot propietari els seus, sense que ningú li pugui entrebancar, ni tingui el dret de estar-li a sobre per si fa o no fa, però totes les seves facultats estan limitades per l'obligació que té de passar-los després a un altre" (Maspons i Anglasesell, 1927: 168) (citacions 70, 71 i 180).

Les limitacions de ser hereu gravat no afecten tots els béns que li provenen del testador, és a dir, deixen lliures els drets que tindria, si no n'hagués estat nomenat: dret de llegítima, dret de la quarta falcídia o de trebel·liànica, o drets provinents d'uns capítols matrimoials, etc.

"Dels que l'hereu gravat tingui per falcídia o trebel·liànica, en podrà disposar segons les regles d'aquestes quartes; dels que tingués per capítols, segons les condicions dels capítols; dels heretats d'altres, segons les facultats que dels heretats li hagin pervingut, i així de cada un d'ells segons correspongui" (Maspons i Anglasesell, 1927: 169).

Substitucions

Els béns tenen una durada diferent a la de la vida de les persones i és necessari preveure que, qui ha estat instituït hereu, pot morir abans de ser-ne. També pot passar que l'hereu no vulgui, o no pugui heretar.

"La substitució es una segona institució y comprèn els metexos bens ab iguals condicions, a menos de que fossin personals, que allavors no passen al substitut.

(...)

"El substitut entra a succehir quan caduca l'institució, o 's complex la condició ab que fou feta.

(...)

"Si més d'un son cridats a succehir colectivament, se té al conjunt d'ells com a una sola persona.

(...)

"Fineix la substitució: primer quan finexen els graus que al determinar-la se van tenir en compte; según quan mort ab fills, el fill que hereda ab la condició de que morí ab ells; (...).

"El que una vegada queda escluit de la substitució s'entén escluit per sempre.

(...)

"L'últim substitut té 'ls bens a les seves lliures voluntats" (Maspons i Anglasell, 1907: 177-179).

Hi ha dues classes principals de substitucions: substitució vulgar i substitució fideïcomissària. Al marge d'aquestes, que són les més freqüents, n'hi ha altres dues que són considerades excepcionals: substitució pupillar i substitució quasi-pupillar o exemplar.

Substitució vulgar

"(...) hereu universal á mi instituesch á mon fill (...); y á ell substituesch á mon fill (...); y á aquest substituesch á mon/ma fill-a (...) y á est substituesch á ma filla (...), y per últim substituesch hereu a mi de mos bens á aquell al qui per dret tocarà, ordre de primogenitura y preferencia dels noys á las noyas guardats".

Es la que amb més freqüència hem trobat en els testaments de l'arxiu parroquial. A les citacions és representada pels punts entre parèntesi (...), que hi entre el nom d'un substitut i el del següent.

Es basa en la incertesa de no saber si la persona, que ha estat designada hereu, viurà o voldrà ser-ne.

"(...) si lo dia de mon obit viura, y a mi hereu meu esser voldrà, pero si en lo dia de mon obit no viurà, o viurà empero a mi hereu meu no esser voldrà o no podrà o a mi hereu meu serà, pero morirá quant que quant sens fills legitims y naturals y de legitim y carnal Matrimoni procreats, mascles o fembras, un o mes o ab tals ningu dels quals arribará o pervindrà a edat de fer testament en tals casos y quiscun de aquells a ell substituesch y a mi hereu universal institutesch a (...)"

Si l'hereu accepta, la substitució queda caducada. "Encara que l'hereu l'endemà morís, el substitut ja no entraria, sinó que l'herència aniria a l'hereu de l'hereu" (Maspons i Anglasell, 1927: 175).

La llista de substituïts pot ser tan llarga com el testador vulgui. "En aquest cas, és a dir, quan són cridats un seguit de substituïts vulgars, succeeix exactament el mateix que quan n'hi ha un: els drets de tots ells es garbellen en un sol moment; si el primer substitut no pot, o no vol, entrar a ésser hereu, pertoca ésser-ho al segon, i si tampoc vol o pot, al tercer, i així successivament fins a arribar un que pugui acceptar i efectivament accepti, i llavors tots els que hi van darrera han perdut el seu dret a succeir definitivament.

"Es, doncs, la substitució més simple i més executiva de totes, perquè tota ella es resol d'un cop, i per a sempre, en un moment" (Maspons i Anglasell, 1927: 176).

Gairebé sempre es fa constar l'ordre de primogenitura i la preferència dels nois a les noies: "(...) als demás fills y filles meus no junts sino á solas y preferint los Noys á las Noyas y l'ordre de primogenitura".

Substitució fideïcomissària

La substitució fideïcomissària és l'antítesi de la substitució vulgar. La seva característica és la prohibició d'alienar els béns heretats, a fi que el patrimoni passi d'hereu a hereu (vegeu citacions 98, 109, 112, 135, 136, 145, 147, 149, 152, 153, 155, 156, 162, 163, 165, 180, 183 i 191).

"El fideïcomís és una institució d'hereu amb prohibició de disposar de tota o part de l'herència, perquè passi a altri, generalment només en el cas que es compleixi determinada condició. El fideïcomís no s'ha de confondre amb l'herència vitalícia, presa en sentit d'usdefruit de l'herència; perquè el fiduciari és vertader hereu, i l'usufructuari, no. Però, en altre sentit, pot dir-se que el fiduciari és hereu vitalici, perquè no pot disposar de l'herència per després de la mort.

"En tot fideïcomís han d'intervenir-hi tres persones: el testador que el disposa, fideïcomitent; l'hereu primer gravat, fiduciari, i el segon hereu, a favor del qual es disposa la substitució, fideïcomissari" (Borrel i Soler, 1923(b): 123-124).

El testador deixa o confia els seus béns a l'hereu, perquè els guardi, els frueixi i els passi a una altra persona, tot refiant-se de la seva bona fé. L'hereu instituït d'aquesta manera, amb aquesta substitució, és l'anomenat hereu gravat.

"L'hereu gravat té obligació d'administrar bé, y conservar els bens subjectes al fideïcomís: d'aquesta administració 'n respõn ab els seus bens, y la seva responsabilitat se limita a ells, encara que 'l fideïcomís fos de major quantía.

(...)

"L'hereu gravat no pot disposar en testament dels bens subjectes al fideïcomís, ni tampoch enagenarlos, ni redimir sense la autorisació del jutje" (Maspons i Anglasell, 1907: 187-188).

En la substitució fideïcomissària gairebé sempre hi ha una condició (vegeu hereu gravat): l'hereu ha de morir amb fills que arribin a l'edat de testar; o s'ha de mantenir en estat de viduïtat

(vegeu citacions 138 i 151); o no ha de professar en religió; o s'ha de fer càrrec de determinats familiars (citacions 28, 31, 80, 109, 113 i 162); o ha de fer fer determinats sufragis per a l'ànima del testador o per les de la seva obligació (citacions 42, 115, 119, 161 i 166); o ha de ser obedient a la seva mare (citacions 73 i 94); o no pot treure la quarta falcidia (citacions 72 i 73); etc.

Les condicions poden ser molt variades i tantes com pugui pensar-ne la ment de l'atorgant, però la més freqüent és que l'hereu ha de morir amb fills, o fills que tinguin edat de testar.

"La condició de què mori sense fills, o amb fills que no arribin a l'edat de testar, no es compleix fins que és impossible que, havent ja mort, tingui cap fill o filla que arribi a aquesta edat: i en conseqüència, el fideïcomís queda en suspens fins que arribi el moment en què el fill té capacitat per a testar, o és impossible que existeixi tal fill, o que assoleixi aquesta edat.

"Les seves principals característiques són, en primer lloc, la que ja queda indicada, de no resoldre's en un moment, sinó amb transcurs de temps sovint llarg.

"D'aquí en ve la segona, de què els drets dels substituïts no moren en acceptar o deixar d'acceptar l'hereu, o el substituït anterior cridat, sinó que es sostenen íntegrament fins a què altres circumstàncies completament independents d'aquestes els facin caducar. Aquestes circumstàncies, són, en resum, l'adveniment del moment en què es compleixi o que sigui impossible de complir la condició que el fideïcomís inclou. (...).

"Altra característica és la de què el substituït conserva el seu dret, encara que no tingui capacitat per a heretar al moment en què mor el testador, ni al moment en què deixa d'acceptar l'hereu, o mor ell o els fideïcomissaris anteriors. Perquè pugui heretar és suficient que en tingui al moment en què pel compliment de la clàusula, li va a parar l'herència a les mans; si llavors no en té, perd definitivament el dret, i amb sols que en tingui llavors, el pot fer valer; en tant és així que moltes vegades els fideïcomissaris ni han nascut ni tan sols han estat concebuts en morir el testador, perquè són els possibles néts seus (...).

"També és una característica seva que, especialment, malgrat el que queda apuntat, participa de la naturalesa de la substitució vulgar, perquè en arribar el moment en què quedi complerta la condició que inclou la clàusula, tots els fideïcomissaris que són cridats darrera aquell en el qual s'ha complert, sigui el mateix hereu, sigui un fideïcomissari anterior, perden el seu dret d'una vegada i per sempre" (Maspons i Anglasell, 1927: 179-181).

El primer hereu gravat, a qui el testador imposa l'obligació de restituir tota l'herència o part d'ella, té dret a retenir-ne una quarta part, que pren el nom de quarta trebel·liànica, i en pot disposar a ses lliures voluntats.

"La trebel·liànica consisteix en la quarta part de l'herència líquida, tal com era al temps de deferir-se el fideïcomís: (...). Però, de l'actiu de l'herència, s'han de deduir les llegítimes que devia el testador, inclosa la del fiduciari en son cas; els llegats piadosos; i és evident que s'han de rebaixar, com a deutes de l'herència, les despeses d'última malaltia, sepultura i funeral del testador, inventari i altres necessàries de la successió.

"Comparant la manera de computar la trebel·liànica amb la de computar la falcídia, es nota que, en aquesta no es dedueix, com a càrrega de l'herència, la llegítima de l'hereu, i en aquella sí; i això prové de què la trebel·liànica es pot cobrar separada de la llegítima, i la falcídia comprèn o va compresa en la llegítima.

"La valor dels béns de l'herència s'estima com per deduir la falcídia" (Borrell i Soler, 1923(b): 180-181).

De la mateixa manera que amb la quarta falcídia, si l'atorgant prohibeix a l'hereu de cobrar la quarta trebel·liànica, aquest no hi té dret. Tampoc no hi té dret en els casos següents:

"quan el testador, en compensació, ja assigna a l'hereu alguna cosa determinada, encara que no sigui exactament del mateix valor;

"quan l'hereu no accepta l'herència per sa voluntat, sinó per veure's-hi forçat;

"quan ha deixat de fer inventari a temps;

"quan els béns de l'herència gravats amb el fideïcomís, no són

tota l'herència, o una part quantitativa d'ella, sinó alguns béns concretament especificats;

"i, finalment, quan l'hereu deixa que l'herència passi a qui correspon segons el fideïcomís, sense cuidar-se de rebaixar-ne la quarta" (Maspons i Anglasesell, 1927: 107).

Substitució pupil·lar

La seva raó principal és que, quan s'institueix un impúber, hi ha el perill que aquest mori abans d'arribar a l'edat de testar. La substitució pupil·lar fa de testament de l'infant; "essent una excepció a la regla que no permet de testar per altri" (Borrell i Soler, 1923(b): 109) (vegeu citacions 40, 43, 46, 55, 59, 101, 103, 105 i 118).

"La substitució pupilar la fa 'l pare al fer testament, al seu fill o filla impúber y per mentres no arriban a la pubertat.

"Aquesta substitució no la pot fer el pare més que respecte al fill qui tinga en potestat y per medi de testament.

(...)

"Finex la sustitució pupilar: 1er., quan l'impúber arriba a la pubertat y pot testar; 2on., per testament posterior; 3er., si 'l testador possa condicions que no 's complexen; 4art., si 'l testament s'anula o en general no surtex efecte; 5int., per adopció del menor; y 6e., si 'l fill substituit fos pòstum, quan 's verifiqués el seu naxement" (Maspons i Anglasesell, 1907: 180-182).

La condició d'aquesta substitució és que l'instituït sigui hereu i mori impúber.

Substitució exemplar o quasi-pupil·lar

No es refereix a un infant, sinó a qui està impedit de testar. Aquesta substitució és per a un cas que l'hereu instituït sia i mori boig o idiota (vegeu citació 62).

Pot disposar substitució exemplar "tot ascendent del qual el boig sia presumpte hereu intestat, sense que necessiti tenir-lo sota sa pàtria potestat. Per substitut ha de cridar algun descendent del boig, si en té; en son defecte, un descendent del testador; i, a falta d'aquest descendent, pot designar qualsevol persona capaç" (Borrell i Soler, 1923(b): 118).

La substitució perd la seva validesa:

"Si el boig o imbècil deixa d'ésser-ho.

"Si mor abans que el testador.

"Si el substitut cridat, mor abans que el testador, o que el boig o imbecil.

"Si, amb posterioritat al testament, al boig o imbecil li neix un fill.

"I en totes aquelles circumstàncies en què caducaria una substitució pupil·lar, i es poden referir a aquesta" (Maspons i Anglasell, 1927: 189).

Clàusula de confiança

El dret català permet que el que fa testament traspassi al seu consort (marit o muller) alguna o totes les facultats sobre la designació de l'hereu universal (vegeu citacions 87, 133, 134, 146, 150 i 154). Aquestes facultats no es perden en cas de passar a segones núpcies.

"Les condicions de validesa d'aquestes clàusules són: que sols pot atorgar-les el pare, autoritzant a la mare, o aquesta a ell; que l'autorització ha d'ésser precisament a favor dels fills o nèts; i que els fills o nèts als quals es refereixi, siguin precisament comuns, és a dir, del seu matrimoni, i no d'altre anterior o posterior d'algun dels dos" (Maspons i Anglasell, 1927: 191).

"Com que l'autorització és personalíssima, si mor l'autoritzat sense haver-ne fet ús, la clàusula caduca. No caduca, en canvi, pel fet de què contregui segon matrimoni.

"Si mor sense haver fet ús de la facultat, i el testador no ha ordenat cap distribució subsidiària, l'herència es distribueix segons les regles de l'intestat" (Maspons i Anglasell, 1927: 193).

Hereus de confiança

Reben el nom d'hereus de confiança els instituïts amb la única finalitat de destinar els béns de l'herència als fins, que el testador els comunicà de forma reservada (vegeu citacions 194, 195, 208, 216 i 217)(vegeu apèndix).

"Són hereus de confiança aquells als quals el testador encarrega el compliment de la seva voluntat segons instruccions que diu o que se suposa que els ha confiat.

(...)

"Encara que s'ignori si les instruccions existeixen, ni es pugui provar que han arribat a existir, la institució és vàlida, i els hereus de confiança" (Maspons i Anglasell, 1927: 194).

L'hereu de confiança és instituït com els altres hereus i té les mateixes consideracions i drets; però no és res més que l'executor de la voluntat del difunt, puix que no són seus ni els béns ni els fruits de l'herència. Malgrat tot, no ha de rendir comptes a ningú.

"Son hereus de confiança, els executors testamentaris, quan el testador fent hereua a la seva ànima, o be als pobres en general, els hi encarrega la distribució total de l'herència, sense altres regles ni disposició especial pera exercir les seves facultats, que aquest mateix encàrrech" (Maspons i Anglasell, 1907: 163).

El destí dels béns de l'herència sol ser desconegut i l'hereu de confiança no té dret a la trebel·liànica ni a la falcídia.

"L'hereu de confiança es limita a publicar el que li revelà el testador, i ell no ho pot alterar; mentre que el que usa la clàusula de confiança és ell mateix el que disposa, (...)" (Borrell i Soler, 1923(b):201.

Gairebé la meitat (49.5%) dels testaments, que són la base del nostre estudi, institueixen hereu universal al fill primogènit (vegeu taüla XII.1). Segueix a molta distància (11.6%) la primera filla (però, si hi hagués un fill mascle, aquest seria l'hereu). El tercer lloc l'ocupa l'ànima del testador i Déu Nostre Senyor (7.6%). Després venen: el marit (4.3%) a ses lliures voluntats; el nebot (4%) o el que serà l'hereu de la casa paterna; la muller (3.9%) a ses lliures voluntats; el germà (3.7%); el marit o la muller (2.3%), però després d'ells l'herència ha de passar als fills; el nét (2.3%); la filla amb germans mascles (1.7%); la germana (1.3%). Els altres hereus donen valors més baixos.

L'1.9% dels atorgants no assenyalen la classe de parentiu que hi ha entre ells i el seu hereu o hereva. El 0.9% designa hereves dels seus béns a dues o més persones, conjuntament (vegeu citacions 125, 183-185, 189 i 190).

Hem agrupat els hereus o hereves universals segons els diferents graus de parentiu (vegeu gràfic XII.1). La majoria (63.5%) assenjala el fill primogènit: primer fill mascle; primera filla sense germans del sexe masculí, si n'hi hagués algun, aquest seria l'hereu; criatura no nascuda; i nét (vegeu citacions 1-118).

El 10.4% indiquen el marit o la muller: com hereus lliures (vegeu citacions 130-144) i com hereus gravats (citacions 145-156). El marit o la muller també es troben al final d'algunes substitucions (citacions 33, 35, 37, 40, 44, 50, 55-59, 67, 69, 88, 90, 97, 102, 110 i 111).

El 9.4% deixa el seu patrimoni a la casa paterna: pare, mare, germà i nebot o el que serà l'hereu de la casa paterna (vegeu citacions 157-174). La casa paterna és citada en alguns testaments al final de les substitucions (citacions 3, 10, 12, 20, 24, 77, 84, 85, 87, 90, 99, 107 i 132).

El 8% nomena hereva a la seva ànima (i a Déu Nostre Senyor) i al rector de Folgueroles (vegeu citacions 196-218). L'ànima del testador es troba com a última substituïda en diversos testaments (citacions 7-9, 15, 18, 22-25, 32, 36, 43, 48, 62, 64, 83-92, 95-97, 100, 101, 103, 107, 110, 115, 130, 131, 133-137, 144, 157, 159, 162, 165, 167, 178, 180-182 i 184).

El 5.9% designa altres hereus (de la família o de fora d'ella): fillol-a, germà capellà, germana, neboda, néta, cunyat-da, cosí, no assenyala el parentiu, més d'un hereu i marmessors (vegeu citacions 175-195).

Finalment, només un 2.7% institueix hereu o hereva a altres fills o filles, als quals no correspon la primogenitura: fill no primogènit, fill últim, fillastre, afillat, filla (tot i havent-hi fills mascles), gendre (tot i havent-hi fills mascles) (vegeu citacions 119-129).

La gran majoria dels qui constitueixen hereu al fill primogènit (72.5%) o a un altre fill o filla (84.2%), tenen més fills i/o filles a part de l'hereu (vegeu gràfic XII.2). En canvi, no tenen fills i/o filles (o no els mencionen en els testaments) la immensa majoria dels qui institueixen altres persones com són: el marit o la muller (84.9%), la casa paterna (92.4%), altres hereus (100%) o bé l'ànima (91.1%).

Gairebé la meitat dels solters (47.7%) deixen la seva herència a la casa paterna; la resta, a l'ànima (34.1%) i a altres hereus (18.2%) (vegeu gràfic XII.3). La majoria dels casats (70.4%) deixa el seu patrimoni al fill primogènit; així mateix ho fan el 67.2% dels vidus. Tots (100%) els qui institueixen hereu al marit o a la muller són casats.

Hereu o hereva universal, segons l'ofici dels testadors

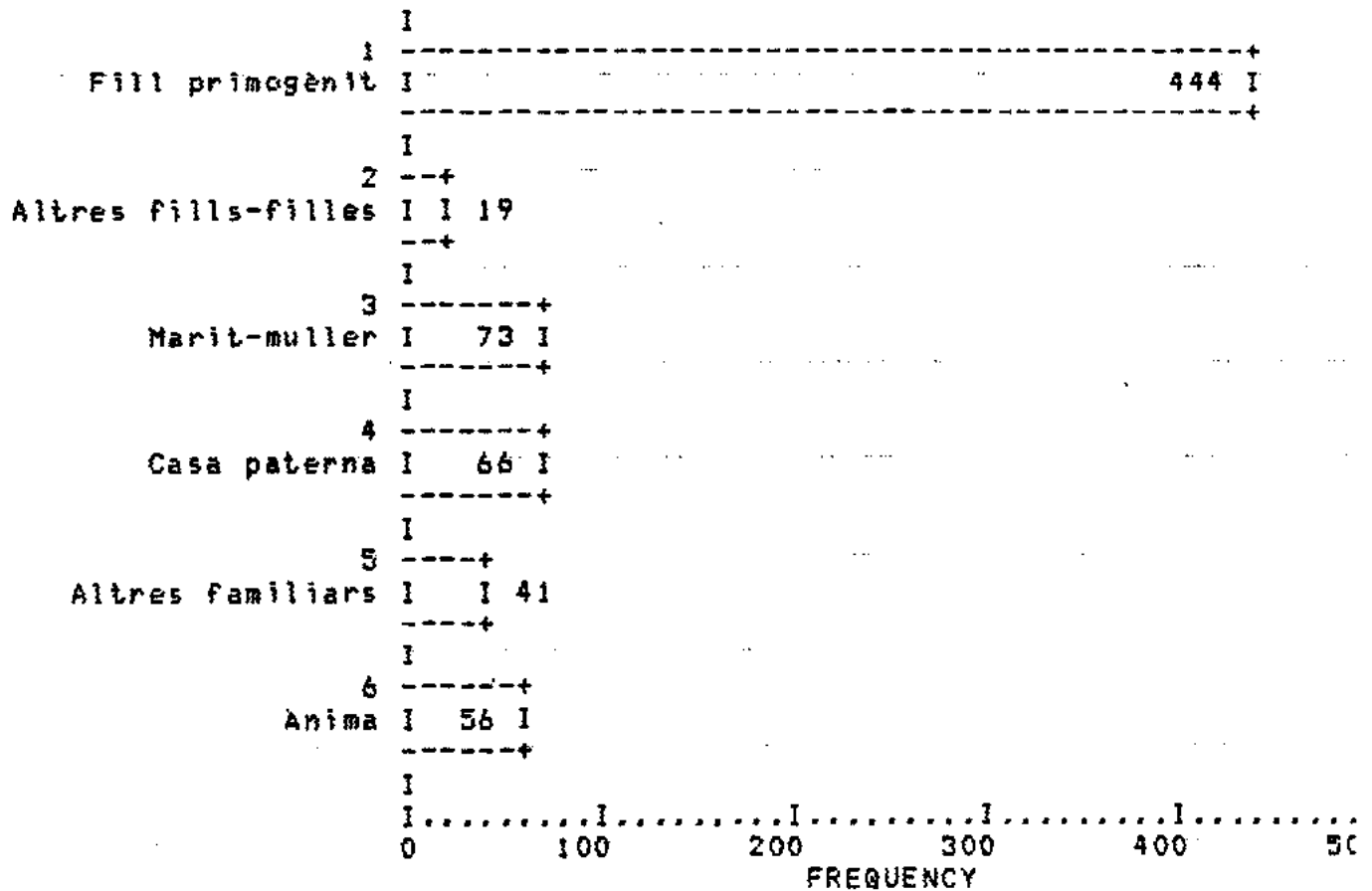
Tret dels poders fàctics, la meitat dels quals (50%) lleguen tots els seus béns a la casa paterna), els altres estaments socials majoritàriament institueixen hereu al fill primogènit: pagesos (73.7%), jornalers del camp (65.7%), ram de la construcció (82.8%) i vestir-tèxtil (60%) (vegeu gràfic XII.4).

Dins la població pagesa amos i masovers no divergeixen gaire. Tant els uns (70%) com els altres (84%) privilegien el primer fill. Tot i això, la casa paterna és indicada preferentment pels amos (86.7%), així com el respectiu cònjuge (75%) (vegeu gràfic XII.5).

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fill primogènit	1.00	346	46.1	49.5	49.5
Fill no primogènit	2.00	2	.3	.3	49.8
Fill últim	3.00	1	.1	.1	49.9
Fillastre	4.00	2	.3	.3	50.2
Afillat	5.00	1	.1	.1	50.4
Filla sense germans	6.00	81	10.8	11.6	61.9
Filla amb germans	7.00	12	1.6	1.7	63.7
Criatura no nascuda	8.00	1	.1	.1	63.8
Gendre	9.00	1	.1	.1	63.9
Fillol o fillola	10.00	2	.3	.3	64.2
Marit o muller	11.00	16	2.1	2.3	66.5
Marit	12.00	30	4.0	4.3	70.8
Muller	13.00	27	3.6	3.9	74.7
Pare	14.00	6	.8	.9	75.5
Mare	15.00	6	.8	.9	76.4
Germà	16.00	26	3.5	3.7	80.1
Germà capellà	17.00	1	.1	.1	80.3
Germana	18.00	9	1.2	1.3	81.5
Nebot	19.00	28	3.7	4.0	85.6
Neboda	20.00	4	.5	.6	86.1
Nét	21.00	16	2.1	2.3	88.4
Néta	22.00	2	.3	.3	88.7
Cunyat-da	23.00	2	.3	.3	89.0
Cosí	24.00	1	.1	.1	89.1
La seva ànima	25.00	53	7.1	7.6	96.7
El senyor rector	26.00	3	.4	.4	97.1
No assenyala parenti	27.00	13	1.7	1.9	99.0
Més de un hereu	28.00	6	.8	.9	99.9
Marmessors	29.00	1	.1	.1	100.0
	99.00	51	6.8	MISSING	
TOTAL		750	100.0	100.0	

Taula XII.1 - Hereu o hereva universal.

VALUE LABEL	VALUE	FREQUENCY	PERCENT	VALID PERCENT	CUM PERCENT
Fill primogènit	1	444	59.2	63.5	63.5
Altres fills-filles	2	19	2.5	2.7	66.2
Marit-muller	3	73	9.7	10.4	76.7
Casa paterna	4	66	8.8	9.4	86.1
Altres hereus	5	41	5.5	5.9	92.0
Anima	6	56	7.5	8.0	100.0
	9	51	6.8	MISSING	
	TOTAL	750	100.0	100.0	

VALID CASES 699 MISSING CASES 51

Gràfic XII.1 - Recodificació de l'hereu o hereva universal.

		VG21						
Count		1	2	3	4	5	6	Row Total
Row Pct	Col Pct	Imogènit	Altres fills-filles	Marit-mu	Casa paterna	Altres hereus	Anima	
0		122	3	62	61	41	51	340
		35.9	.9	18.2	17.9	12.1	15.0	48.6
	No en tenen	27.5	15.8	84.9	92.4	100.0	91.1	
		17.5	.4	8.9	8.7	5.9	7.3	
1		322	16	11	5		5	359
		89.7	4.5	3.1	1.4		1.4	51.4
	En tenen	72.5	84.2	15.1	7.6		8.9	
		46.1	2.3	1.6	.7		.7	
Column Total		444	19	73	66	41	56	699
		63.5	2.7	10.4	9.4	5.9	8.0	100.0

Chi-Square	Value	DF	Significance
Pearson	260.59191	5	.00000
Likelihood Ratio	298.82828	5	.00000
Mantel-Haenszel	222.99605	1	.00000

Minimum Expected Frequency - 9.242

Number of Missing Observations: 51

Gràfic XII.2 - Relació entre tinença de fills o filles o ambdós no hereus universals i la institució d'hereu o hereva universal.

		VG21						Row Total
Count	1	2	3	4	5	6	Total	
Row Pct	309	8	73	18	15	16	439	
Col Pct	70.4	1.8	16.6	4.1	3.4	3.6	72.9	
Tot Pct	79.4	50.0	100.0	37.5	45.5	37.2		
	51.3	1.3	12.1	3.0	2.5	2.7		
	80	8	9	9	10	12	119	
	67.2	6.7	7.6	7.6	8.4	10.1	19.8	
	20.6	50.0	18.8	18.8	30.3	27.9		
	13.3	1.3	1.5	1.5	1.7	2.0		
Column Total	389	16	73	48	33	43	602	
	64.6	2.7	12.1	8.0	5.5	7.1	100.0	

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 235.04863 10 .00000
 Likelihood Ratio 211.53489 10 .00000
 Mantel-Haenszel 32.39315 1 .00000

Minimum Expected Frequency = 1.169
 Cells with Expected Frequency < 5 = 5 DF 18 (27.9%)

Number of Missing Observations: 148

Gràfic XII.3 - Relació entre l'estat civil i l'elecció d'hereu o hereva universal.

VG21	Count Row Pct Col Pct Tot Pct	VG5						Row Total	
		Pagessos	Jornaler	Poders	f Ram	cons	Vestir-t		Altres
		grossos	s del	ca	àctics	trucció	èxtil		
		1	2	3	4	5	6		
1	112	113	3	48	27	12	315		
Fill primogenit	35.6	35.9	1.0	15.2	8.6	3.8	68.0		
	73.7	65.7	18.8	82.8	60.0	60.0			
	24.2	24.4	.6	10.4	3.8	2.6			
2	3	5					8		
Altres fills-fil	37.5	62.5					1.7		
	2.0	2.9							
	.6	1.1							
3	9	21		4	8	5	47		
Marit-muller	19.1	44.7		8.5	17.0	10.6	10.2		
	5.9	12.2		6.9	17.8	25.0			
	1.9	4.5		.9	1.7	1.1			
4	20	8	8		4	2	42		
Casa paterna	47.6	19.0	19.0		9.5	4.8	9.1		
	13.2	4.7	50.0		8.9	10.0			
	4.3	1.7	1.7		.9	.4			
5	6	13	1	2	1	1	24		
Altres familiars	25.0	54.2	4.2	8.3	4.2	4.2	5.2		
	3.9	7.6	6.3	3.4	2.2	5.0			
	1.3	2.8	.2	.4	.2	.2			
6	2	12	4	4	5		27		
Anima	7.4	44.4	14.8	14.8	18.5		5.8		
	1.3	7.0	25.0	6.9	11.1				
	.4	2.6	.9	.9	1.1				
Column Total	152	172	16	58	45	20	463		
	32.8	37.1	3.5	12.5	9.7	4.3	100.0		

Chi-Square Value DF Significance

Pearson	89.41485	25	.00000
Likelihood Ratio	83.19994	25	.00000
Mantel-Haenszel	1.47775	1	.22413

Minimum Expected Frequency - .276
 Cells with Expected Frequency < 5 - 20 OF 36 (55.6%)

Number of Missing Observations: 287

Gràfic XII.4 - Relació entre l'elecció d'hereu o hereva universal i l'ofici dels testadors.

VG7 Recodificació del lloc dins la casa by VG21 Recodificació del hereu o hereva

VG21

Count	1	2	3	4	5	6	Row Total
Amos	42	5.0	13	21.7	3.3		60
	70.0	75.0	86.7	100.0			54.5
	38.2	2.7	11.8	1.8			
Masovers	42	3	1	2		2	50
	84.0	6.0	2.0	4.0		4.0	45.5
	50.0	100.0	25.0	13.3		100.0	
	38.2	2.7	.9	1.8		1.8	
Column Total	84	3	4	15	2	2	110
	76.4	2.7	3.6	13.6	1.8	1.8	100.0

Chi-Square Value DF Significance

Pearson 15.28389 5 .00922
 Likelihood Ratio 18.85439 5 .00205
 Mantel-Haenszel 3.42705 1 .06414

Minimum Expected Frequency = .909
 Cells with Expected Frequency < 5 = 8 DF 12 (66.7%)

Number of Missing Observations: 64

Gràfic XII.5 - Relació entre el lloc que els testadors ocupen en la casa de pagès i la institució d'hereu universal (població: pagesos).

CITACIONS (hereu o hereva universal)

Fill primogènit

PRIMER FILL MASCLE

- (1) "(3) Josep Bach fill meu (...) Maria Masgrau filla mia (...) Patronilla Rovira filla mia.

"Item vull y man que en cas Maria Masgrau hereva mia fos dexo y llego a Patronilla filla mia cent lliuras las quals tinch a mes voluntats y vull que ella ne disponga a sas voluntats" (Rafela Bach, 17-1-1657).

- (2) "Vull y ordeno que los gastos que Josep Duran marit (...) meu ha fet en lo discurs de la malaltia mia y de altres demes cosas, com pogues succeir de enterro novenal y cap de any ab tots los gastos demes sian pagats (...) del dot que jo (...) tinch compres en la quantitat de setcentes y cinquanta lliures ab tal y empero que dit (...) marit meu (al qual ha deixat usufructuari dels seus béns) se encarregue y estiga obligat de alimentar, criar, vestir, y calsar, y mantenir sa y malalt a Josep Queralt fill meu del altre matrimoni fins a edad de guanyarse la vida, al qual Josep (...) instituesch hereu seguit lo obit de mon marit (...) (després d'ell) a Jaume fill meu (...) (després) tot sia per iguals parts de las duas fillas mias" (Maria Anna Duran, "habitant en lo mas Puigsech", 18-10-1661).

- (3) "(3) a Antoni Vilar del Bosch fill meu (...) Sagimon y Juan fills meus (...) de major a menor y així mateix faltant los predits a Maria Anna filla mia sino sera casada y despues a las ditas Maria y Patronilla de major a menor tots ab los mateixos pactes y vincles. (4).

"Item vull y man que tot lo hereat en la Casa y heretat del Mas Godayol per qualsevol fundador tant de qualsevol Benefici o Beneficis y Causas pias y en tot cas la Heretat del mas Godayol agues de venir en mans ajenas y fora de linatge dels fundadors y meus vull fasia transit als Hereus quis qui sera del mas Vilar del Bosch (...)" (Maria Angela Vilara del Bosch y Gudiola, "Avuy hereva y propietaria del Mas Godiol", 27-7-1663).

- (4) "(3) al fill o filla esdevenidor segons presumo sera y en cas que ma muller no resty prenyada dexo, ha arcangela ma germana hereva dexant empero a ma mara (...) (usufructuaria), y si acas dita ma germana moris sense succesio dexo a ma germana Elena ereva y que ella puga fer lo que li aparexara de mos bens" (Jauma Balart, bracer, 13-3-1689).
- (5) "(3) Jaume Roca mon fill (...) a la filla major que es trobara doncella anant per orde en las demes y si totas en tal cas se trobavan collocadas en matrimoni crido per heredera a la major seguintse lo mateix orde que en cas que aquesta moris sens fills legitims y naturals hereto a la segona (...) tercera (...) quarta (...) quinta (...) sexta (...) empero que la ultima hereva, o, hereu meu puga fer de mos bens lo que li aparexeira" (Diego Roca, bracer, 16-9-1693).
- (6) "(3) a Francesch fill meu (...) Pera Joan fill meu (...) a Pau fill meu (...) als fills o fillas dexedors del present matrimoni observant (4), enpero si dias sera que del dit matrimoni no y aura altres fills ni fillas que mos bens pugan heretar en tal cas hereva meva instituesch a Maria Anna Anglada neboda meva y filla de Pau Anglada Mestra de casas (...) a Maria Anglada neboda mia (...) anaquell o aquella que de dret y de linea li tocara. Ite(m) ordeno, que mon hereu, no puga empeñar ni vendrer sino per trenta lliuras" (Pera Hom, 28-2-1694).
- (7) "(3) Joseph Rosanas fill meu (10) al postumo q(ue) porta en las suas entrañas la dita Getarudis muller mia si es fill mascle (...) Y si lo dit postumo es femella en tal cas en tal cas al dit Joseph fill meu substituesch (...) a Maria filla mia (...) al dit postumo si sera femella (...) a Deu N(ostre) Señor y a la meva anima volent q(ue) en tal cas tots mos bens se sien venuts en encant public al mes donant y del diner q(ue) de ells resultara q(ue) sem sien fundats any u missas per lo Rector de dita par(ròqui)a de S(ant)a M(aria) de Fugarolas asa coneguda y bona consciencia per repos de la mia anima asseñalant ell mateix la caritat diadas y lo amonestarlos com se acostuma" (Joseph Rosanes, "menor", 27-9-1694).

- (8) "(3) Pau Casa Cuberta (...) a Marianna filla mia (...) a Arcangela (...) a mon marit per sa vida y despres de sa vida que sen fassa be per la anima mia y de mon marit" (Maria CasaCuberta, 28-7-1697).
- (9) "(3) a mon fill primogenit Joseph Palmarol (...) Miquel Palmarol mon fill segon (...) a ma filla Paula (...) que mon marmessor venga en encant Public mos bens y del que redundera de ells sem sian fundadas missas y aniverssarís com millor ben vist sera per repos de la mia anima" (Maria Palmarol, 23-3-1698).
- (10) "(3) areu a Jaume pares mon fill (...) a altres fills mascles (...) a Rosa pares ma filla (...) Magdalena ma filla (...) altres fillas mias si ni aura precedint la maior ala manor los demes fills meus fora del maior sels aja de donar a coneguda dels marmessors.
"Vull quant acas mos fills moriran sens fills o fillas legitims y naturals crido per ereva a Victoria Pares filla de Francesch Pares mon germa asas liberas voluntats, y ella premorta a son hereu" (Joseph Pares, "pages masover habitant en la Casa nova del Raguer", 14-9-1700).
- (11) "(3) Lluhís Serrabou mon amat fill (...) á cada hu de mos fills y fillas sin tindré (4). Ha quiscun dells á sas voluntats.
(...)
"It(em) en dit cas que morís mon fill, co fills o fillas com tinch dit, y que ma carissima muller Raymunda també morís, vull q(u)e mos bens faltant mos fills y ma muller carissima; ho viura però se tornara a en matrimoni collocar, en dit cas vull q(u)e mos bens hajen y vinguen al hereu Serrabou hereu del mas Serrabou (...) qui es ho sera" (Franc(es)ch Serrabou, "Pages de la Sagrera de Sta. Maria de Folgaroles fill legitim y natural de Lluhís Serrabou pages hereu util y Propietari del mas Serrabou", 22-12-1712).
- (12) "(3) al Primer fill, legitim y natural de mi y de Anna Maria ma muller (...) y ell premort ha ma filla ho fillas de mi y de ma dita muller, si mes fills no tingués (4) y a cada hu de ells ho ellas a sas liberas voluntats.
"It(em) en cás que mos fills ho fillas morissen antes de la Edat de estar ho altram(en)t sens fer testam(en)t es ma voluntat, que los dits mammissors partescan los meus bens a llur coneguda a favor de las mias germanas que vivas serán" (Joseph Alabau, pastor, 5-3-1717).

(13) "(3) ha Joseph Rosanas fill meu (...) a Miquel Rosanas fill meu (...) a mas fillas ditas (4) a sas liberas voluntats. Arvertesch empero que si vingués cas, que una de mas fillas agues de ser hereva, es ma voluntat, que sie hereva aquella ques trobará filla major, en casa, y que nos trobará casada, ni ho será estada" (Joseph Rosanes, paraire, 7-3-1717).

(14) "(3) a Joseph Palmaró fill (...) meu (...), ab tal pacte y condició que no puga empenyar ni vendrer sens contentiment dels dits Curadors; y es ma voluntat, que los Curadors li Administren mos bens afins ala edát que tindrà vñt y un Anÿ, y afins a la tal edát los Curadors li donarán la asistencia necessaria. Si ja no es que tinga successió, p(er)que en tal cas, li deixo tots mos bens, á sas liberas voluntats.

"It(em) vull, que en cas mon fill dit no pugués, ho no vullés esser hereu en tál cás vull, que tots los fruÿts resultants de mos bens sien y agen de servir dos anÿs seguits p(er) cada minyona, que no se trobará casada filla leg(ítima) y natural de Paula Mulet germana mia (...): y lo mateix Deixo y llegeo á las fillas leg(ítimes) y naturals del hereu del dit Genís Mulet, y de Paula Mulet ma Germana; ço es Duas pensións á cada una, dels fruÿts de mos bens, faltant dit mon hereu sens successio.

"It(em) Axi mateix y ab la mateixa substitució (...) deixo duas pensións de tots los fruÿts de mos bens al hereu de casa an Noguera de Sta. Eularia de riuprimer.

"It(em) en tal cas dit mon fill hereu meu no fos ho no tingués successio deix tots los fruÿts de mos bens á favor del M(estr)e de minyons (...) ab la condició que si es capella com v. g. siesso Vicari ne age de celebrar missas de charitat sis sous; y si es laÿch li deixo sols la mitát de ma renda ho fruÿts, ab pacte que age de resar tots los dies per ma anima lo tot ofici de difunts; y latre mitat de dits fruÿts sen dirán missas en Folgaroles de charitat sis sous p(er) lo R(everen)t R(ect)or lo Vicari.

"It(em) es ma voluntat que dit m(estr)e tinga estudi p(er) los mifions de la present Par(ròqui)a; y sino hi agues estudi p(er) algun temps que corria á compte del R(everen)t R(ect)or y obrérs de la pre(se)nt Par(ròqui)a lo rehesmerssar la present renda ho pensións á favor del present magisteri; y que sempre que vinga el cás de quitació deixo que se deposia lo diner al Archiu ho Armari de Folgaroles; y se esmersia a coneguda dels dits Ror. y obrérs.

(...)

"It(em): en cas de no tenir mon fill dit successió deix la Casa y hort á ma Germana Paula Mulet, sino que me reservo cinquanta lliuras bar(celonese)s sobre ella, y las deixo á mon fillol Joseph Mulét fill seu.

"It(em): vull que seguida ma mort se sie fet encant publich y se vengan los mobles menos los de la Cuyna, y los q(u)e se trobarán en ella com es pastera, Duas caixas, sis llançols y una dotzena de tovallóns, despres pagat tot se esmersia" (Josep Palmarol, mestre de cases, 17-9-1718).

(15) "En cas lo hereu elegit baix notat (el seu fill) no vingues a esser hereu y succeissen sos bens a algun altre dels que en son testament substitueixan al dit hereu seu baix notat en tal cas vol sien fundadas dos missas annuals charitat ll. 6 s. quiscuna en lo modo y forma disposá en dit son testament". (A Causes Pies i Consentiments, Magdalena Clariana, "uxor in secundis nuptiis Martini Clariana Braceri", 13-1-1725).

(16) "(3) Pau Serra fill meu (10) Miquel Serra fill meu (...) Jacinto Serra fill meu (...) Josepha filla mia (...) a tots los demes fills, y fillas que per natura Deu N(os)tre S(enyo)r en lo esdevenidor me donara (4) de modo que si en lo esdevenidor tindre altres fills mascles (...) vull que los dits fills mascles precehescan a la dita Josepha filla mia" (Maria Serra, "uxor Petri Serra Textoris lini", 4-7-1726).

(17) "(3) Miquel Coma fill meu, y de dit Joan Coma marit meu comú legitim, y natural á totas sas liberas voluntats, y ell premort á sos infant, o infants, sin tindrà, com per ell seran constituits hereus universals; (10) als demés fills, y fillas mias, y de dit Joan Coma comuns legitims, y naturals precehint los mascles á las famellas ordre de primogenitura entre ells servat ab las mateixas circumstancias, que tinch expressadas de dit Miquel fill meu, y en cas que dit Miquel fill meu per las rahóns ditas no será meu hereu, li deixo, y llogo sinquanta lliuras Bar(elonese)s, de las quals ell puga testar disposar, y á totas sas liberas voluntats fer". (Arxiu de Puigseslloses, Marianna Coma, y Puitgseslloses muller de Joan Coma Pages Sr. del mas Coma de la Par(ròqui)a de St. Pere de Falgás Bisbat de Vich filla llegal, y natural de Eudalt Puitgseslloses pages de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Fugarolas", 3-9-1736).

- (18) "(...). Al qual son fill dexá y instituí hereu de tots sos bens, y en cas dit son fill morís sens fills legítims, y naturals un, ó molts mascles, ó fembras. Deixa universal hereu de sos bens, de tot lo disposat en son testament, â Deu N(os)tre S(enyo)r, y â la Sua Anima, â obs de Aniversaris, y Missas fundadoras en dita Sta. Maria de Balcereny". (A Causas Pies i Consentiments, Maria Barthomeus Majordona Viuda dexada del q(uon)d(am) Jauma Barthomeus Pagés del lloch de la Par(ròqui)a de Sta. Maria de Balcereny", 20-1-1740).
- (19) "(3) Jaume Vila y Pou Fill meu (...) Maria Vila y Poy neta mia (...), ab lo gravamen y condicio que dita (nêta) dega fer continua habitacio en ma Casa y heretat de dit Mas Pou (...) al R(evere)nt Joan Vila y Pou P(re)b(e)re actualment Vicari de la Par(roquia)l Iglesia de St. Pere de Roda (...) fill meu, durant sa vida natural tan solament, y ell premort, a Maria (...) a Antoni (...) net meu, y ell premort al seu fill primogenit o filla sua primogenita (...) altres fills del dit Antoni, no tots junts, sino aquell de ells, o aquella de ellas, que hereu, o hereva no sera del Mas Jutglar (4).
 "Y per evitar equivocacions, y maior expressio de ma voluntat declaro y vull que en quant puga ser, la herencia del Mas Pou de Folgaroles sia incompatible ab la herencia del Mas Jutglar, de Tavernolas (...)" (Maria Pou y Vila, "hereva propietaria del Mas Pou de la Parr(òqui)a de S^a Maria de folgaroles, muller de Onofre Vila, qui per causa de nupcias entrá en dit Mas Pou", 3-7-1753).
- (20) "(3) al fill mascle naixedor, si será, ó en falta de fill, hereto a la filla primera, y en cas de haverhi segona filla, ó fill naixedor, deixo â la dita filla siga primera ó segona, sinquanta lliuras Barc(elo)nese)s vestits, y caixas competents â coneguda de dits marmessors, si empero, moriran dits fills, ó fillas sens arribar â edat de fer testament, ó sens fer testament, hereto al fill primogenit de mon Germá Joseph, preferint mascles â fembres, y seguint lo orde y en falta de dit primogenit de mon Germa hereto, lo segon, segons he disposat dels meus y ab lo mateix orde" (Sagimon Subirana y monells, 11-8-1763).
- (21) "(3) Jaume fill meu major Jove de edat uns trenta anys (10) (4) i resp(ect)e que Pere i Pau fills meus (...) son tots de un mateix part deixo a la disposicio del dret, quin de ells dega precedir al altre (...)" (Francesc Aguilar, sastre, 22-2-1784).

- (22) "(3) al fill mascle nat o Postumo que jo tindre de leg(iti)m Matrimo-
ninat, y procreát, y a sos fills, y fillas, aquell que ell elegirá.
Pero sino hi ha fill Mascle que arribia á edat de fer Test(ament)
li substituhesch, y hereva mia fas á Maria filla mia de ma muller
comuna, y a sos fills, o fillas aquell, o aquella que ella hereva
instituhira, quedant en tal cas lo llegat de ella per altre filla
y faltant estos, que no hi age fill ni filla que puga heretar deixo
dits meus bens á Maria Garriga Carissima Muller mia; y ella morta,
se fasse encánt, y servesca per missas dicendas, de C(arita)t 6 s.
quiscuna, per la mia Anima, ab la advertencia, que no pot lograr
dit llegat, o herencia, sino, vivint castament, y guardant mon nom"
(Isidro Ribas, bracer, 6-7-1786).
- (23) "(3) á Isidro fill meu (...) a Maria filla mia (...): finita la
generacio de mos fill i filla instituesch Hereu meu Universal a la
mia Anima, volent q(u)e de tots mos bens se celebriant tants Aniversaris
quants sen puguian celebrár a la Igl(ési)a de Folgarolas per Repos
de la Mia Anima, Pares de caritat de 20 s. perpetuam(en)t a la manera
q(u)e Jo ara per las horas los fundo en dita Igl(ési)a, quedant la
Ad(ministraci)o al R(everen)t R(ecto)r i obrers, q(u)e alas horas
seran" (Isidro Dodas, bracer, 18-5-1791).
- (24) "(3) Fran(cis)co fill meu (...) Teresa, i a sos fills, (4), sens
q(u)e estos si volen vendrer o empeñar, puguian, sens lo consentim(en)t
dels tutors, i si se acaba la mia decendencia fas Hereu Universal,
á aquell, o aquella q(u)e será Hereu dels bens de la casa o decendencia
de mos Pares, ab la Oblig(aci)o de fer celabrar cada Anÿ perpetuam(en)t
una Recordansa ab assist(enci)a de 3 P(re)b(e)res, en la Igl(ési)a
de Folgarolas, ab la forma q(u)e acostuman á celebrarse. Y si no
vol ser Hereu ab esta oblig(aci)o vull q(u)e los dits tutors, i per
morts lo R(everen)t R(ecto)r q(u)e será de Folgarolas, venguian tots
los Bens, i se esmercia la q(uantita)t de diners se treurá per celeb(raci)o
de Missas o Aniversaris, tanto quanto se podran fundar en la
Igl(ési)a de Folgarolas per repos de la mia Anima, mos Pares, i demes
q(u)e Jo tinguia oblig(aci)o a Deu pregar" (Joseph Teixidor, bracer,
31-10-1793).

- (25) "(3) esteve Roca unich fill seu (...) i si dit esteve fill moris sens fills ó fillas de las 400 ll. s. q(u)e confesa aver acreditat o ab millorat, o per altres titols vol q(u)e de la dita q(uantita)t sia esmersada, i q(u)e de la Pencio se li fundian Ann(iversari)s a la Igl(ési)a de Folg(uerole)s per ell, sa M(ulle)r i esteve fill y demes de qui estiga obligat a Deu pregár" (Joseph Roca, 20-6-1798).
- (26) "(...): advertin com no tingua succesio dexo ditas quantitats al meu espos; si empero tingues fills, o fillas los fas hereus de ditas sinquants lliuras de la causa pia y de la altre vint y sinch de altre part; no tots junts (4). De tots los demes drets fas hereu universal a qui de dret toquia" (Maria Muntaner, 21-6-1798).
- (27) "(3) al meu fill Salvado (...) Juan lo altre meu fill (...) aquell que segons dret, y ratro li expectia. Advertint que al meu fill Salvado primer hereu no puguia vendre ni empeñar senza consentiment dels marmesors edal nomenats, y que aquestos deguan prestarlo si la raho, y necessitat han demana" (J(ose)ph Roca, "Brace dit lo Xech", 3-9-1801).
- (28) "(3) Joseph fill meu (...), ab la obligació en quant puga de alimentar, haguda raho de la possibilitat de mos bens, á Maria Masvidal y Tor segona muller mia; treballant empero aquesta en quant puga en utilitat de mon universal hereu, y declaro que per lo cas de no poder habitar junts ab mon hereu, vull li sia donat lo que sia seu a judici y discrecio de mos marmesors" (Sagimon Masvidal, bracer, 19-9-1802).
- (29) "(3) á Mon fill Major Thomás per estar lo primer profes en Religio" (Fran(cis)co Centanera, 20-7-1809).
- (30) "(3) a mon fill major Anton (...), y vull que dit mon Hereu aja de fer contar al R(ec)tor que se encontre en esta Parr(òqui)a del cumpliment de mas voluntats que deixo expressasas (...)" (Rita, "Viuda de Joseph Moner Tauler", 6-8-1809).
- (31) "Vull, dispo, y mano que mon hereu avall escrit dega mantenir ab tota decencia y á son igual á Ramon Blanch mon fill primogenit (respecte de ser fatuo é impossibilitat de regirse) així de menjar de beurer com de calsar y vestir, y tant en sanitat com en malaltia, y ab la condicio que de no complirho degan los Tutors per mi baix

nomenadors cuydar de son cumpliment; y al mateix temps que al esdevenir la mort del dit Ramon vull que se li sian fets los funerals y Pios sufragis segons estil de la casa.

"(3) Miquel Blanch Jove Pages mon fill (10) fillas mias (4) (...) Ramon Blanch mon fill primogenit á sas liberas voluntats" (Miquel Blanch, pagès, 30-8-1809).

(32) "(3) Pere meu fill (...) á son primer fill mascle (...) mia filla major Fran(ces)ca (...) Raymunda (...), y á cas que tots mos fills morássen sens fills, y per lo tant sens hereus necessáris, vull, y mano, que en dit cas sem fassen celebrár en descarrech de la mia anima y de qui tinch obligació 50. missas caritat 7 s. 8 quiscuna, y lo demes deixo libre á l ultim hereu meu necessári" (Sense nom, 7-9-1809).

(33) "Y finalment tant de las cent lliuras, que tinch assignadas en lo dot y altrament libras á mas voluntáts, com tambe de altre qualsevols bens, drets, forsas, y accions aguts, y per aver, fas hereu universal a mon unich fill Francisco, pero si en cas aquest meu fill no arribás á edat de fer testamen, llego y deixo, ara per despres en cas se verificás tal condició, dono lo restánt de las cent lliuras ditas, tretas las caritats de ditas trenta missas á mon Marit (...)" (Rita, "muller de Joán Noguera, y Rauréll ferrer, ?-?-1809).

(34) "(3) a mon Fill Pau Masachs, (10) a Mariano altre Fill meu (10) a ma Filla y Fills si tindré deixant a estos sinch sous ab lo augment ates mas possibilitats, preferint los mascles a las famellas y en cas de no haveri Fills vull pasia ma herencia a qui de dret toquia y expectar pugui, sent carrech de mon hereu pagar y satisfacer ab la posible brevetat los deutes següents: a Pau Graell de Espinelvas deu pesetas; anan Pau de S. Hilari quatre lliures poch mes o menos; suplicant a est me condonia lo que accedesquia de esta quantitat; an al marchand de S. Hilari vint rals; a Pau Estragu de dit S. Hilari, tres quartants de civada: a Morgades de Vilanova de Sau quatorse o quinse lliuras, an an Juanet del Manso de dita Parr(òqui)a un duro de or; an an Pere Homs de Vilanova un duro de plata: al Titu den Morgades tres duros de plata, a Marti de can Payás de la Bufia de Vilanova nou pesetas: a la Bufia deu reals: al Masover de la Bench de Sabates de Vilalleons dos pesetas: a las animas o obligacions etc. quatre pesetas: item una peseta y mitja pro animabus a can Papaye-

lla de Vich quatorze sous" (Mariano Masachs, 10-4-1810).

- (35) "(3) al Primogenit Fill que en lo dia de mon obit deixare preferint sempre los mascles a las famellas; a cada un dels quals deixo y llego 5 s. ab facultat de augment ates mas possibilitats: pero si en lo dia de mon obit ningun fill ni natural, ni postumo deixare: Crido per Hereva mia Universal de tot quant tinch y poder tingua, per qualsevols drets y titols a ma dita Cari(ssi)ma Muller (...)" (Francesch Llorca, 5-10-1810).
- (36) "(3) a Pere Parés amat Fill meu (10) an tal que ningun dels quals arribia an edat de fer Testament: vull que tots mos bens sian venuts a publica subasta y de son producte invertit en be de la mia anima a disposicio del Señor Rector de folgarolas que es y sera" (Jaume Pares, 2-1-1811).
- (37) "(3) a mon Primogenit Fill si en lo dia de mon obit viura o Hereu meu esser voldria: (4): pero en cas moris jo sens fills instituesch Herevea a ma dita Carissima Muller Maria" (Francesch Poudevida, 8-9-1811).
- (38) "(3) a Bartomeu Santalo amat Fill meu asas liberas voluntats y absolut" (Fran(ces)ca Santalo, 14-2-1812).
- (39) "(3) a Pau fill meu comu a mi y a Esperanza carissima muller mia de edad de 12 anys. (10) en tals casos y quiscu de aquells substituesch y a mi Hereu meu universal instituesch al qualsevol altre fill mascle nat y posthum que en lo dia de mon Obit deixare: y faltant los mascles a Maria filla mia ab las preditas circunstancias y en falta de esta a Rosa; volent que se guardia en tot lo ordre de primogenitura: quedant al ultim a las liberas voluntats de mon ultim fill o filla: assignant a los que deixare per dot 15 s. aumentantse esto segons las circunstancias de ma Casa" (Bartomeu Casacuberta, 21-6-1812).
- (40) "(3) a jaume Fill meu de edad de 7 años: (10) a Joseph altre fill meu ab las sobreditas circunstancias podent mon ultim fill o net disposar de tot los augments hagia fet jo a sas liberas voluntats: pero si esdevingues lo cas: que morisen mos fills sens fer Testament,

en estos casos: instituesch Hereva mia de tots los augments hagia fet tant en esta Casa com en la Casa de can Rebassa a ma Carissima muller podent esta disposaro a sas liberas voluntats: pero si esta moris sens fer Testament: vull que dels augments de esta casia sia Hereu lo dret expectia y de ma Casa Solar a son respectiu Hereu ab la obligacio de tots fer un regonaixement o sufragi per la mia anima" (J(ose)ph Alsina, 23-9-1812).

(41) "(3) a mon amat Fill Bartomeu Pedra del modo y forma esta Heretat en sos Cap(fols) Matrimonials" (Jaume Pedra, mestre de cases, 23-3-1816).

(42) "Vull y mano que mon Hereu no puguia traure de la Casa de ma habitacio a Pere Reixach fins acabat lo present y corrent any ab lo proxim vinent pagant lo respectiu arrendament quiscun any.

"(3) a mon amat Fill Anton Blanch y Bosch (10) a ma filla Maria y morta esta a sos fills o fillas ab las dalt ditas circumstancias preferint los homes a las donas segons lo oredre de primogenitura un despues del altre y no altrament; y en lo cas de morir esta sens fills o fillas ab las dalt calendadas circumstancias crido Hereva mia a ma altra filla Josepa y morta esta asos fills y fillas: volent que lo últim Hereu meu puguia disposar a sas liberas voluntats: la cual herencia mia feta en favor de dit mon Hereu y fill meu Anton Bosch: vull se entenguia feta ab las condicions següents: que ni ell ni sos fills puguian empeñar ni vendrer ninguna cosas de mos bens sens llicencia Rl si la necessita segons lleys del Regne: segonament: que estiguia obligat mon Hereu a ferme fer los Sufragis per mi asseñalats dintre lo termini de un any despues de ma mort: y fer cantar dos officis de Recordanza lo un per mon amat marit y lo altre per mon amat Pare: y ultimament sia obligat a pagar tots los deutes que llegalment constian tingua: las quals condicions no cumplidas: vull que ma herencia pasia a ma altre filla: asseñanantli lo que corresponguia per dret de llegal" (Maria Blanch, 3-6-1816).

(43) "(3) a Pau Jutglar Fill comu a mi y Maria Carissima muller mia de edad 8 años: (10) a qualsevol altre Fill que nat o posthumo deixare y haure preferint sempre los homes a las donas y guardant lo ordre de primogenitura: y faltant tots mos fills y fillas instituesch Hereu

meu universal a qui de dret tocar pugua ab la obligacio que lo qui Hereu meu sera tindra obligacio no sent Fill o filla mia de fer dirme una vegada tan solament quaranta missas y annualment sis Misas en repos de la mia anima: volent que si pasen tres anys sens que est mon Hereu me fasia celebrar per repos de la mia anima las ditas sis Misas puguan mos Marmesors apoderarse de las terres per mi acusadas y pagats los mals invertir sos fruits en be de la mia anima" (Jaume Jutglar, "Fuster fill lleg(ftim) y nat(ura)l de Jaume Jutglar tambe Fuster y de Sivina Miro", 2-9-1816).

(44) "(3) al fill que nat o posthumo deixare y haure: y en lo cas que tingues molts fills o fillas los crido Hereus meus (4): pero si moro sens ningun fill o filla o morint estos: crido Hereva mia Univ(ersa)l a ma Carisima muller Teresa dixanto tot a sas liberas voluntats, tant mantenints Viuda com contrahent Matrimoni ab altre Persona: volent empero que si moris jo ab fills o fillas sia Señora, Majora, Poderosa Usufructuaria podent empenyar y vendrer si ho necessita a coneguda de mos Marmesors" (Pere Riera, bracer, 21-4-1817).

(45) "(3) a mon Estimat Fill Segimon deixanto tot asas liberas coluntats: ab la obligacio de mantenir en sa compaña tant en salut com en malaltia en calzar y vestir y en totas las cosas a la humana vida necessarias a ma Estimada muller Maria Anna y juntament quant moria ferly iguals sufragis als que a mi me hauran fet y ab esta condicio ly dono tota la reserva me vas fer: y en lo cas, q(u)e no crech, que no cumplis ab esta ma voluntat deixo llego a ma dita muller en atencio a lo molt que ha en profit de ma Casa treballat la dita reserva" (Juan Genero, 7-1-1818).

(46) "(3) a mon Estimat Fill Pau Casacuberta impuber (10) en atencio a no tenir altre Fill mascle a ma Filla Maria del modo dalt explicat: (4)" (Joseph Casacuberta, 20-1-1819).

(47) "(3) Joseph Pascuet Fill meu: deixanto tot asas liberas voluntats. Tenint la obligacio de fer los corresponents Fun(eral)s ama Carisima muller" (Segimon Pascuet, bracer, 17-10-1820).

(48) "(3) Sagimon fill meu en cas de existir vivent; lo que desde la edat de catorze á quinse anys á la de vint y vuit á poca diferencia, que es en lo dia p(re)se)nt que pot tenir olvidant son destino que se li donás en aquella ocasió y desitján jo pervenir lo dit cas de haver mort, en lo estat de selibat en la edat de credita ó en la de morir en la edad de xeixanta ó setanta ó de mes anys, que Deu nostre Señor li permetia arribar bull que faltant á sa herencia degan dits Mar(messor)s ó lo altre de ells emplear la pensió de mos reddits, de la casa, y camp posehesch en dita parr(òqui)a de Folgarolas en celebració de misas dicendas per la mia anima y de mos pasats de la caritat corresponguia en aquella ocasió. Y pasats dits anys regular de la vida de un homa fetas las diligencias regulars vol que los dits Marmesors sucesors de dit encarrech, degan inseguir lo previngut en son empleo de Mar(messor)s pres son inventari regular seguida la mort de la testadora, y pagats sos deutes y sia alguns altres quedarán en descubert deguan vendrer encan publich los dits mos bens q(u)e posehesch en la parr(òqui)a dita de Folgarolas; que consisten una casa gran una pesa de terra de bona qualitat; invertint son import, ó capital en celebració de tantas quantas misas resadas celebrar se podrán per una vegada solam(en)t per sufragi de la mia anima y demes de ma obligacio á Deu pregar; donantlos totas las facultats necesarias per vendrer y aplicar son resultant com tinch dit" (Rosa Casellas Monells y Subiranas, "viuda de Fran(cis)co Casellas Mestre de Casas", 13-4-1824).

(49) "(3) Sagimon mon fill (...). Vull que faltant exa Herencia degan dits Marmessors, ó lo altre de ells emplear la penció de mos reddits de la casa y camp posehesch en dita Parroquia de Folgarolas en celebració de misas dicendas per la mia anima" (Rosa Casellas Monells y Subiranas, vídua, 30-4-1827).

(50) "(3) als fills ó fillas nats ó postumos (4).

"Yt(e)m En cas de no tenir fill ni filla de nostre matrimoni procreat, en tal cas hereu meu universal instituesch á la mia estimada muller Teresa Codina ab facultat de poderne ella disposar asas llibres voluntats, a p(e)r los bons oficis en tinch rebuts y espero rebrer, y ja p(e)r satisfacer lo dot q(u)e porta de vint y set lliuras Bar(celone)se)s" (Fran(ces)ch Codina, bracer, 30-6-1834).

(51) "(3) al meu (...) fill Ramon (...). Pero, no tenint dit fill meu Ramon sucesió y morint antes q(u)e la sua Muller Margarida Valldeneu; vull sia dita Margarida (...) usufructuaria, señora y majora de la mia casa sita en S. Julia en lo carrer de Monseny y de tot lo q(u)e pertany á mi en atenció al molt q(u)e ha treballat en ella y al bon comportament q(u)e ha tingut de mi y de ma Muller difunta, sens q(u)e ningú puguia incomodarla, ni demanarli compte de res durant sa vida natural y guardant lo nom de son Marit Ramon fill meu.

"Item. Habent yo ab mon treball é industria adquirit la casa expressa da y tot lo demás q(u)e posehesch, dono facultat al meu estimat fill Ramon per vendre ó empeñar lo q(u)e sia menester en cás de llarga enfermedat, ó de impossibilitarse tant solament, no fent per altre part cap mal us ni gasto de res, y la mateixa facultat dono á ma estimada Nora (...), despues de la mort del seu Marit (...) mantenintse viuda, y també en cas de necessitat urgent ó de impossibilitarse tantsolament. Volent q(u)e un y altre pugan disposar dels fruits existents y deixarse los sufragis yguals als q(u)e per mi ordeno. Despues empero de la mort de mon fill Ramon y de sa Muller (...), suposat ques mantinga viuda, elegesch, crido y nombro hereu meu universal al meu estimat fill Joseph Vilaragut, y si aquest fos ya difunt, al seu fill y net meu Pere Vilaragut; volent q(u)e mon fill Joseph de ningun modo puguia vendre ni empeñar, ni dexar usufructuaria á la su Muller present ni esdevenidora, de la mia casa ni de altre cosa q(u)e á mi pertañi; de modo q(u)e no sia amo sino del us de fruit, y seguida la sua mort, sia unich hereu llegal dueño de tot lo q(u)e á mi expecta mon estimat net Pere Vilaragut, tot lo qual ho dispo de del modo expressat, no per resentiment algun, sino per recompensar al meu fill Ramon y á la sua Muller present, los bons oficis q(u)e de ells he rebut, y perq(u)e ningu puguia fer mal us de lo q(u)e he adquirit ab mos treballs y suors" (Quirze Vilaragut, "Bracer de S. Juliá de Vilatorca", 7-12-1839).

(52) "(3) a mon Estimat Fill Ramon Punti asas libras voluntats, ab la sola obligacio de entregar a mon net Magi Punti la quantitat de quince lliuras quant se acomoda" (Joan Punti, bracer, 23-8-1844).

- (53) "(3) a Segimon Gallifa fill de Benet Gallifa (10) a mas ditas fillas de tot lo q(u)e de ma herencia encontrin existir volent q(u)e se ho repartescan ab parts iguals" (Josepha Gallifa, vïdua, 19-1-1845).
- (54) "(3) a mon dit estimat fill Juan Vilamala (...) als altres fills (4): deixant tot lo que me espectia de la reserva que en dits Cap(itol)s me vas reservar a ma actual dita muller Mariana Vilamala y Clapera a sas liberas voluntats. So es si fos lo cas q(u)e no espero q(u)e mon hereu no tractes del modo q(u)e corresponga: pero portantse be de ella a judici de mos marm(essor)s vull que de la dita reserva quedia a favor de la casa cinquanta lliuras B(arcelonese)s" (Anton Vilamala, "Pages masover del Mas Folchs" 20-2-1846).
- (55) "(3) a mon Estimat fill Bartomeu Pedra y Ayats de dotse anys de edat (10) a ma filla Maria Antonia (...) als altres fills (4): y en lo cas que morisen tots sens fer testament o tingues lloch la restitucio de mon dot las trescentas lliuras que tinch libres conforme lo estipulat en mos Capitols matrimo(nial)s las deixo a mon Estimat marit a sas liberas voluntats" (Josepha Pedra y Ayats, "muller de Joseph Pedra mestre de casas", 31-5-1847).
- (56) "(3) al primer fill nat o postumo que lo dia de mon obit deixaré y hauré de tot lo que vull puguia disposar a sas liberas voluntats: y morint est ab fills que arrivian al edat de testar y per lo cas de morir sens dits fills al dit primer fill mascle substituesch a los demes fills mascles (4): y per lo cas de no tenir fill mascle: hereve instituesch universal a Margarida Roca y Pedra filla mia ab las mateixas clausulas y condicions que p(e)r lo primer hereu tinch aposadas y a la dita Margarida Roca y Pedra substituesch alas demes fillas nadas o postumas (4) (...) Francisco Roca mon amat marit ab pacte que puguia de ells disposar librament" (Maria Pedra, "muller de Francisco Roca Corder", 19-7-1848).
- (57) "(3) al primer fill mascle que lo die de mon obit hauré y tindré, si viurá, y hereu meu eser voldrá: (10) als demes fills mascles (4) (...) Amalia filla mia (10) â las demes filles (4) (...), y declaro que si al temps de tenir lloch alguna de las vocacions per mi sobre ordenadas se trobasen morts alguns dels dits instituit, ó substituïts,

y per mi cridats â la mia universal herencia dexant fills, ó altres descendents sobrevivents en tal cas no vull sia caducat lo grau de premort, antes si vull que los dits fills, ó altres descendents sobrevivents sian reposats, y succehesquian en cap y lloch de dits instituit, ó substituïts premorts en lo modo, es â saber, que altrement, universalment los succehesquian: Y aixi mateix declaro que per la esprecio dalt per mi feta de fills y descendents dals dits instituit, ó substituïts, no vull, que los dits fills, y descendents de dits instituit, ó substituïts sien cridats desde ara â la sucesio de mos bens, si solament posats en condicio per los casos dalt expresats, perque vull que morint qualsevol de dits instituit, ó substituïts que serâ hereu meu ab fills ó altres descendents un, ó mes que arribian â edat de fer testament puguia llibrement disposar de la mia universal herencia (...): Y finalment declaro que si algun dels referits instituit o substituïts, que serâ hereu meu espirâ al estat sacerdotal ó de religios vull que luego que se trobia obtenir algun dels ordres sagrats ó sia profés en religio, la mia universal herencia facia transit al immediat cridat habil per contractar matrimoni, y que si morisen dits instituit ó substituïts sens fer testament, y sens deixar fills ó altres descendents sobrevivents en tal cas deixo tots los drets que tant com â hereu y dueño del Mas Pou me pertanyen, com y també qualsevols altres que per qualsevols causas y motius me pertanyen y pertanyerân en lo succeciu en qualsevols parts del mon, â la dita Josepa Serrabou y Roquet carisima muller mia, de tot lo que vull puguia, venint dit cas disposar â sas lliberas voluntats, tant mon nom guardant com convolant â altres nupcias" (Joan Pou y Serrabou y Serra, "pages, Dueño del Mas Pou", 17-8-1848).

- (58) "(3) para despues de finido el usufruto, instituyo por mi heredero universal al primer hijo que tuviere, y en defecto de varon â la primera hija, pudiendo el que sea mi heredero disponer libremente de la herencia tan luego como contraiga matrimonio ó llegue â la mayor edad; así que no cumpliendose uno ú otro de dichos dos casos sustituyo â los demás hijos é hijas (4) con igualdad de condiciones; y si no existieren hijos ó hijas, ó fallecieren todos los que hubiere sin haber contraido matrimonio ni llegar â la mayor edad, sustituyo y heredero mio nombre al repetido mi estimado esposo D. Juan Camp y Sala â su libre disposicion" (Antonia Benet y Serra, "de veinte y cinco años de edad"; Barcelona, 30-1-1872).

- (59) "(3) a su unico hijo (...) a sus libres voluntades y si este muere de la enfermedad que actualmente padece, como tambien si sobrevi-
viera pero muriese despues sin sucesion, ó sin llegar a la edad
de testar substituye a su espresado marido heredero de sus bienes,
sin perjuicio de otro derecho y si venia este caso que otra persona
tuviera derecho a sus bienes que posee de sus padres y por cualquiera
concepto legal su marido no pudiera retenerlos quiere que el que
tuviera derecho a ellos le indemnice sus creditos haya adquirido
sobre la casa y demas bienes; Como tambien le lega la parte de sus
bienes que la presente legislacion le permite disponer como heredero"
(Maria Masachs y Pla, 4-9-1883).
- (60) "(3) en especial del dote entré en esta casa recibido de mis padres
a mi hijo (...) a su libre voluntat" (Margarita Vilá, 2-2-1886).
- (61) "(3) mon fill major, y á ell substituesch als altres fills y fillas
del pr(ese)nt matrimoni procreats, no junts sino segons ordre de
primogenitura y preferencia dels Noys á les Noyas". (Pablo Fochs,
18-5-1850).
- (62) "(...) mon hereu universal á mi instituesch á (...) qual per estar
faltat de coneixement per administrar dits bens, faculto als Marmessors
y Curadors (...) per administrarlos en utilitat de dit mon fill unich,
podentlos vendrer y empeñar per sus necessitats corporals, ó donarlos
á algu mediant encargarse de assistirlo en les necessitats de la
vida tant quant viurá; volent q(u)e en est cas de donació perpetua
sia preferit lo mes parent si voldrá dita obligació. Y en cas de
no haberse invertit mos bens per aliments y sustento de dit mon fill
quant aquest morirá, vull se invertescan en sufragos de ma anima,
de mon fill, y de las de ma obligació a Deu pregar" (Maria Soldevila
y Altimira, 13-7-1850).
- (63) "(3) fill comú a mi y á mon carissim marit (...), y en defecte
de aquest als demes fills y fillas del pr(ese)nt matrimoni procreats,
no junts sino á solas ordre de primogenitura y preferencia dels Nois
á las Noyas guardant, y per ultim al q(u)e per dret tocará; volent
sempre q(u)e el q(u)e hereu será de mos bens hajia de pagar los dots
als demás fills y fillas segons la possibilitat de la casa si hauran

de contraurel matrimoni, ó lo assenyalat en cas de haberlo contret en lo dia de mon obit, una vegada solament" (Antonia Juber y Dordal, 25-8-1850).

- (64) "(3) a mon fill (...); y á aquest substituesch á ma filla Margdalena (...) y als quins me neixarán en lo successiu (4). Y en defecte de estos fas hereva á ma Anima y Marmessor de ella al R(everen)t S(enyo)r R(ecto)r de Florexachs poble de ma naturaleza ahont tinch mon patrimoni" (Manuel Llovet, 19-4-1851).
- (65) "(3) mon fill Geroni (...); y á ell substituesch á mon fill J(ose)ph; y á aquest substituesch a ma filla Francisca; y á aquesta substituesch á ma filla Antonia, y á este substituesch á ma filla (...), y per ultim substituesch hereu á mi de mos bens á aquell al qui per dret tocará, ordre de primogenitura y preferencia de noys á las noyas guardats" (José Rifá, ?-?-1853).
- (66) "(3) a Jose (...) hijo mio y de (...) mi Esposa Maria (...) de que podrá disponer muriendo con hijos u otros descendientes legitimos y naturales que alguno de ellos llegue a edad de testar, si empero no quiere ser mi heredero o no pudiese serlo por no dejar hijos ó alguno de ellos en la condición arriba impuesta a él sustituyo y á mi herederos universales instituyo á Francisco, Maria, y Margarita hijo, é hijas mios y de la expresada mi Esposa no a todos juntos sino al uno despues del otro de la manera con que los he llamado pero con los mismos pactos y gavamenes impuestos a mi heredero en primer lugar instituido; queriendo que si alguno de dichos mis hijos me premuriese dejando algun hijo u otro descendiente legitimo y natural suceda este a estos en lugar de su Padre o Madre premuerto, de manera que para evitar toda caducación de grado sin animo de imponer vinculación alguna, declaro, que si alguno de dichos mis hijos o hijas llega a ser heredero mio y muere con uno ó mas hijos legitimos y naturales que alguno de ellos llegue á la edad de testar pueda disponer libremente de mi universal herencia con total independencia de su heredero y legitimo sucesor" (Agustí Masvidal, 14-10-1855).

- (67) "(3) á mi unico hijo (...) procreado del presente matrimonio, y en caso de no querer ser heredero ó de morir este din prole legitima y natural que llegue á edad de testar, á el substituyo á mi predicha carisima Esposa, y por ultimo si la citada Esposa mia, heredera universal de mis bienes no pudiese ser la lego todo la parte de mis derechos que sobre los mismos me correspondan, y lo restante de mi universal herencia haga hamito á quien de derecho corresponda" (Juan Soler, 28-8-1857).
- (68) "De los demas bienes y derechos mios que no llegan a cinco mil reales vellon instituyo por mi heredero universal a (...) hijo mio y de (...) mi Esposo comun el que podrá disponer de mis bienes si muere con hijos ú otros descendientes legitimos y naturales que alguno de ellos llegue á edad de testar y del contrario le substituyo y á mi heredero universal instituyo al referido José y si este muere con algun hijo ó hija que llegue á edad de hacer testamento podrá disponer de mis bienes y del contrario le substituyo y á mi heredera universal instituyo a dicha Maria mi hija con las mismas circunstancias prevenidas con respecto al Juan en primer lugar instituido queriendo que si al tiempo de suceder a mis bienes alguno de dichos hijos o hija mios se hallan premuertos habiendo dejado hijos sobrevivientes sucedan estos a mis bienes en lugar de su Padre ó Madre premuerto queriendo que el que sea heredero mio y muera con hijos uno ó mas que lleguen a edad de hacer testamento pueda disponer libremente como y tambien podra disponer el ultimo de ellos que fuese heredero mio por ser premuertos los demás sin tales hijos" (Margarita Boixeda, 17-8-1859).
- (69) "(3) a los hijos ó hijas que en el dia de mi muerte nacidos ó postumos dejaré (4). Queriendo que en lugar de los premuertos de dichos mis hijos ó hijas les sucedan sus hijos ó hijas descendientes del modo y forma que los habran instituido ó substituido sus padres ó madres sin entender por eso hacer fideicomisio alguno á su favor, pues es mi voluntat que cualquiera que sea mi heredero, y muera con dichos hijos, hijas ú otros descendientes legitimos y nat(urale)s uno ó mas que lleguen a la edad de testar puede disponer libremente de mis bienes, no obstante cualquier congetura contraria que pudiera resultar de este mi testamento. Asigno y nombro tutores en su caso y

tiempo curadores de las personas y bienes de mis hijos ó hijas que seran menores de veinte y cinco años á los sobre dichos albaceas y por la mucha confianza que tengo en ellos los relevo de prestar caucion ni fianza autoridad ni persona alguna queriendo que instruyan y administran las personas y bienes de dichos mis hijos ó hijas confiriendoles todas las facultades que de derecho se requieran. Y si dicho hijo ó hijos postumos no fueren mis herederos por no poder ó no querer en este caso le substituyo heredera mia universal á mi querida consorta (...) para que ella pueda disponer libremente de mis bienes ya manteniendose viuda ya pase á segundas nupcias, queriendo empero lo que falta á cobrar de mi hermano (...) tanto lo que esta consignado en la Capitulaciones matrimoniales como lo que importa el recibo pribado firmado por dicho mi hermano (...) el dia veinte de Octubre del año mil ocho cientos cinquenta y nueve, se le aseñale pagarlo alomenos en cuatro plazos, esto es por partes iguales, empero debe haber liquidandola deuda á los cuatro años de seguido mi obito, lo que corresponda de la cosecha de las terras cultivadas á mi cuenta en casa de mi hermano (...) perteneciente al año mil ochocientos sesenta y uno queda á favor de dicho mi hermano con tal que el cuyda de pagar los gastos de cultivarlos col.leccion parte dominical y arrendamiento; y por el caso de morir mi consorte ab intestato o sin otra disposicion de todo lo que se encontrará existente substituyo heredero mio universal á mi dicho hermano (...) con los mismos pactos y condiciones arriba espresadas" (José Traveria, 9-11-1861).

(70) "(3), finido emperó el uso fruto de mi cara espósa, instituyo heredero mio universal á mi hijo primogenito, y muerto el á sus hijos, no todos juntos, sino uno despues del otro prefiriendo los varónes á las hembras y el mayor al menor, guardando el orden de primogenitura; y en el caso de no tener mi heredero hijos, ó que teniendolos ninguno llegara á la edad de testar, substituyo á mi segundo hijo Jacinto con los mismos pactos y condiciones que al primero he puesto, y faltando este á mi hija Madalena facultandole para que pueda disponer libremente de mi universal herencia" (Fran(cis)co Roca, 7-2-1870).

(71) "De todos los demás bienes mios que me pertenecen, ó pertenecer pudieran, en especial las siento cincuenta libras que traje en dote, instituyo heredero mio universal á mi hijo primogenito Gerónimo; y muerto el á sus hijos no juntos, sino separados, prefiriendo el mayor al menor, y los varónes á las hembras; y en el caso de morir

mi hijo primogenito sin dejár sucesion, es mi voluntad que de las ciento cincuenta libras arriba nombradas, ciento se emplean para misas en sufragio de mi alma, y las cincuenta que restan se entregan á mi hija Maria las que podrá disponer de ellas libremente" (Bori Donada, 7-8-1870).

(72) "Ynstituye a su heredero universal, con prohibición de detraher la cuarta falcidia de los legados, á su hijo mayor (...), y si el hubiese premuerto, á los hijos ó descendientes del mismo legitimos y naturales en el modo y forma en que hubieren sido llamados á sucederle; si dicho Francisco y sus descendientes no fueren herederos del testador, ó diendolo aquel muriese sin descendencia legitima y natural ó con tal que no llegue á la edad de testar, le sustituye y heredero instituye á su otro hijo Juan (...) y á sus descendientes en la forma arriba expresada; y para los mismos casos en que el ha sido sustituido le sustituye por su orden y nombra herederos en igual forma á su hija Concepcion y demás hijos o hijas del testador nacidos ó postumos legitimos o naturales (4); (9)" (Geronimo Rifá y Dachs, 17-12-1876).

(73) "Ynstituye su heredero universal, con prohibicion de detraer la cuarta falcidia de los legados á su hijo mayor (...), con tal que sea obediente, respetuoso y no falte al afecto filial á su madre; y si llegare este caso, lo que Dios no permita, dejo enteramente libre á mi cara esposa (...) para nombrar heredero al hijo segundo dando al primero la misma cantidad de doscientos sesenta y seis reales sesenta y seis centimos por todo derecho de legitima paterna y materna; advirtiendole que el segundo hijo queda nombrado con las mismas condiciones que el primero, facultandole tambien para nombrar al tercero, si fuera necesario; y si el heredero llamado hubiera premuerto, á los hijos ó descendientes del mismo legitimos y naturales en el modo y forma en que hubieran sido llamados á sucederle; y si dichos tres hijos Juan, Jayme y Antonio y sus descendientes de los mismos no fueran herederos del testador ó siendolo murieran sin descendencia legitima y natural ó con tal que no lleguen á la edad de testar les sustituyen y herederas instituye á sus hijas (4), con las mismas condiciones arriba espresadas" (José Gallifa, 8-1-1877).

(74) "(3) á su hijo mayor ^{Juan} (...), y si el hubiere premuerto, á los hijos ó descendientes del mismo legitimos y naturales en el modo y forma en que hubieren sido llamados á sucederle; y si dicho Juan y sus descendientes no fueren herederos del testador, ó siendolo aquel muriere sin descendencia legitima y natural ó con tal que no llegue á la edad de testar, le sustituye y heredero instituye á su otro hijo Jacinto (...) y á sus descendientes en la forma arriba expresada; y para los mismos casos en que el ha sido sustituido le sustituye por su orden y nombra heredera en igual forma á su hija Magdalena (...) y á sus descendientes no juntos, sino el uno despues del otro, prefiriendo los varones a las hembras" (Fran(cis)co Roca, 17-3-1877).

(75) "Por ultimo; instituye heredero universal á su hijo Pedro Vila, y si el hubiere premuerto, á los hijos ó descendientes del mismo legitimos y naturales en el modo y forma en que hubieren sido llamados á sucederle; si dicho Pedro y sus descendientes no fueren herederos del testador, ó siendolo aquel muriere sin descendencia legitima y natural ó con tal que no llegue á la edad de testar, le sustituye y heredero instituye á los demas hijos ó hijas del testador nacidos ó postumos legitimos ó naturales, no á todos juntos (4) y quiere que si alguno de los sustitutos en quien debiera tener lugar (9)" (Juan Vila, 1-8-1877).

(76) "Ynstituye por ultimo su heredero universal á su hijo Juan Tatgé el mayor, y si el hubiera premuerto á los hijos ó descendientes del mismo legitimos y naturales en el modo y forma en que hubieren sido llamados á sucederle; si dicho Juan y sus descendientes no fueren herederos del testador, ó siendolo aquel muriere sin descendencia legitima y natural, le sustituye y heredero instituye á su otro hijo Arturo o Artumfo y á sus descendientes en la forma arriba expresada; y para los mismos casos en que el ha sido sustituido le sustituye por su orden y nombra herederos en igual forma á todos sus demas hijos ó hijas (4): y cualquiera de dichos sus hijos ó descendientes que siendo heredero del testador muera con descendencia que llegue á la edad de testar, pueda libremente disponer de esta herencia; queriendo además que, si al llegar su heredero á la edad de veinte y cinco años, su madre Maria (...) no pudiera vivir con el por su mal trato, tenga obligacion dicho heredero de hacerle una habitacion

digna á la obra nueva con su cuarto delante y otro cuartito detrás y la cocina al lugar de los palomos, teniendo libertad de ir al terrado para estender lo que le convenga" (Juan Tatger, 16-12-1878).

(77) "(3) a mi muy estimado hijo José y si este muriese antes de llegar a la edad de testar, o llegando a ella muriese sin sucesión, finido empero el usufructo consignado en los mencionados instrumentos de las capitulaciones matrimoniales y testamento de mi madre quiero que se atienda a lo estipulado en dichos documentos, pero en cuanto a la herencia libre que tengo de mi madre, si el mi dicho hijo muriera con las circunstancias espresadas, finido empero el usufructo de mi padre substituyo heredero de dichos bienes de mi madre a mi hermana Gertrudis, dicha Mercedes a sus libres voluntades" (Anna Molist, 5-1-1882).

(78) "Constituyo heredero mio universal a mi hijo unico Jose facultandole nombre para poder disponer libremente de mis bienes, y en caso de que mi heredero muriese sin haber hecho testamento y sin tener hijos y en caso de tenerlos ninguno llegase a la edad de testar, substituyo herederas a mis sobrespresadas hijas una despues de otra por orden de primogenitura, y en caso de que mi heredero, premuriese a mi o muriese sin familia quiero que su consorte (...) sea usufructuaria de mis bienes durante su vida y conservandose viuda de mi heredero y en caso de pasar a otras nupcias le instituyo en dote por los buenos servicios ha prestado en la casa la cantidad de doscientas cincuenta pesetas" (Pedro Morató, 2-6-1884).

(79) "(3) á mi hijo (...) á sus libres voluntades, sin que haya de dar cuenta á nadie de su manera de obrar, pero que si algo quedase despues de su muerte piense con sus demas hermanos" (Maria Sala y Palau, 14-2-1892).

(80) "(3) á mi hijo Francisco (...), estando obligado á cuidar de mi hijo Lorenzo, ya estando sano, ya enfermo; y si este muriese sin testar y sin tener hijos, todo lo que quedase ha de pasar á mi hijo Lorenzo, y despues de este á mi hijo Román" (Maria Romás y Arderiu, vídua, 6-1-1894).

(81) "(Después de la mort de la seva muller, la qual deixa usufructuària) sea heredero mi hijo mayor Carlos (...) con la obligación de dar diez y seis duros á cada uno de mis hijos José y María (...) y con la inteligencia de que si mi hijo Carlos muere sin sucesión, sea heredero mi hijo menor José y si aún este muriere sin sucesión sea heredero mi hija María á sus libres voluntades. Pero tambien quiero que si mis hijos José y María trabajan á favor de la casa ó estan enfermos sean mantenidos en la misma por mis herederos, pero esto mientras sean solteros. Y los diez y seis duros les deberán ser entregados cuando contraigan estado religioso ó del matrimonio" (Juan Roca y Vilanova, 2-10-1898).

(82) "(...) finido el usufructo (3) á mi hijo Ramón (...) (10) á mi otro hijo José, y despues de él á mis hijas Teresa y María, no todos juntos sino el uno despues del otro por el orden con que van nombrados y todos con las mismas condiciones y en los mismos casos que he dispuesto en favor de mi hijo Ramón en primer lugar instituido; queriendo, no obstante, que cualquiera que sea mi heredero, y muera con algun hijo ó descendiente que entonces ó despues llegue á la edad de estar, pueda libremente disponer de mis bienes, en nada obstante las substituciones espresadas. Es también mi voluntat que si al tener lugar á favor de cualquiera de mis hijos alguna de las instituciones y substituciones espresadas, hubiese ya muerto, dejando hijos ó descendientes naturales y legitimos, uno ó mas, quiero que entonces estas sucedan en lugar de su padre ó madre premuertos en el uso y forma que lo hubiese instituido y substituido; y no habiéndolo verificado, le substituyo desde ahora para entonces del modo que lo he dispuesto con mis propios hijos. Y por último quiero que cualquiera que sea mi último heredero, pueda disponer libremente de mis bienes" (Ramón Roma Pons, "labrador, casado", 1-3-1901).

PRIMERA FILLA
(sense germans mascles)

- (83) "(3) Patrona Payrac filla mia (...), a ma muller per sa vida entenent en cas sia morta prenyada y tindra minyo en ell en primer lloc lo instituesch y hereu universal lo fas y si es minyona las instituesch y herevas mias las fas ço es a Patrona y a la filla mia (...) a la mia anima ab que vull per repos y descans de ella sem funden algun aniversari o missas a coneguda del R(evere)nt R(ecto)r y obrers se trobaran en esta p(arròqui)a" (Antoni Payrac, serrador, 8-8-1657).
- (84) "(3) Maria Soler filla mia i si acas ma muller stigues prenyada o tingues fill a ell fas hereu universal i si dita Maria en edat de testar no viugues quant que quant mon hereu universal fos de la casa y hort posseesch en la vila de Manlleu a Joseph Rocha nebot meu y lo done sinch en la casa de la Codina en la qual habito vull se donia a cada filla (...) sinquanta reals y lo demes restia vull sem (...) per la mia anima a coneguda de mos marmessors en la Iglesia parrochial de Folgarolas" (Joan Soler, 1-1-1664).
- (85) "(3) Maria Reyt filla mia (...) a Joana (...) las quoranta lliuras sian de la nena que restara y que la hereva siga obligada a donar vuytanta lliuras y si dita Joana faltés (...) a Isabel (...) a Joseph Reyt mon germa ho aquell ques trobara hereu de dit Joseph Reyt (...) vull estiga obligat a ferma celebrar tres aniversaris (...) un aniversari cada any ab assistencia de sinc capellans" (Pera Pau Reyt, trencador de pedra, 29-12-1674).
- (86) "(3) a Maria Armengol (10) y Hereu meu instituesch tan solament, de la casa y hort tinch dins la Vila de Manlleu, ha Josep Roca nebot meu Pages, vuy habitant en la ciutat de Vich (...): en tal cas, vull que dita casa y hort sie venut al mes donant, y del Preu que resultara de dita venda, sen digan misses resades en la Iglesia Parrochial de Santa Maria de Manlleu, ab la charitat ordinaria, ho acostumada; encontinent que faltaran los sobredits Hereus" (Joan Soler, pagès, 22-12-1675).

(87) "Vull, y mano que elia ma muller despres de sa vida aretia a la filla que millor ly sera ven vista no entenen (...) (que desheredi) a la major ho mascle si ni aura sens llegal causa. Deixo a la minyona que quedara sia la primera ho derrera sinquanta lliuras casanse empero ha gust de la mara y no altrament.

"En cas las dos fillas murian sens fillas legitimas y naturalis dexo las dos nebudas mias (...) del lloch de Sant Juliá de Vilatorca deu lliuras moneda Barcelonesa, y lo demes de sa herencia en dit cas vull sie donada al Rector per selebrasio de aniversaris censals y misas y aquell en dit cas a solas vull sia marmesor.

"Vull que ma eŕba qui sera sy deu lo permetra que aquella, no sepuga vendra ny empenyár cossa de ma herencia" (Antony Vinyes, sastre, 29-6-1682).

(88) "(3) Jeltrudis Moner filla mia. (...).

"En cas que muyra ma filla Jeltrudis sens fills legitims, y nats vull que mos bens sian venuts al encant publich y del que resultara de ells vull sen sian fetas tres parts ço es las dos servescan p(er) be p(er) la mia Anima y de aquellas que tinch obligacio y la altre part deixo a ma muller (...) p(er) lo bon cariño me aporta y me ha portat y ella quen fassa lo que be li aparega" (Sagimon Moner, bracer, 3-7-1708).

(89) "(3) filiam suam noctam Margarittam, Moniccam et Theresiam (...) que si la dita filla sua morira sens tenir las condicions per poder gaudir y disposar de la herencia en la forma disposa en son testament, en tal cas la mitat (...) que sie distribuhit per be per la sua anima". (A Causes Pies i Consentiments, Maria Angela Monells, "uxor Joannis Monells Magistri molarum", 15-2-1723).

(90) "(3) a Maria Rosa Monells filla mia (10) a altres fills y fillas si per ventura en lo esdevenidor los tindre (4) (els mascles sian antepossats fins i tot a la Maria) si empero la dita Maria Rosa filla mia morira (...): que sen fassen tres parts iguals, de los quals la una la deixo, y luego anal dalt dit (...) mon pare a sas liberas voluntats (...) o al hereu de dit mon Pare, Altra part (...) a Joan Monells marit meu tambe a sas liberas voluntats y de la tercera part ne fas hereva la mia anima (...)" (Magdalena Monells, "muller de Joan Monells mestre de molas", 6-5-1737).

- (91) "(3) Verecunda filla mia (10) Mariangela (...) y aixi respectivament (4) (...) que de mos bens sem fundian Aniversaris (...)" (Joan Monells, trencador de pedra", 24-8-1747).
- (92) "(3) Francisca (...) filla mia (...). E si la dita Fran(cis)ca (...) hereva mia no sera perque no voldra, en tal cas vull se li paguian 40 ll. lo aseñalo de dot mes 10 ll. s. que ella doná a (...) mon Gendre per pagar part del dot de Marianna sa muller; mes 20 ll. de altra part, que ella me ha deixat graciosament, y vull, y man en lo cas predit, que seguit lo obit de ma muller se venguian al encant publich mos bens, y lo que resultara de ells, pagats mos deutes, y llegats pios, y profans, se entreguia al R(everen)t R(ect)or de Folgarolas qui es, o sera, perq que lo distribuesca per sufragi de la mia anima a direccio sua" (Pere Joan Baier, negociant, 11-6-1755).
- (93) "(3) Maria Rosa Terrés filla mia unica. En suposicio empero, que sobrevinges successio masculina, ô algun minyo; fas e instituesch â ell hereu universal, y â la sobredita filla mia (...) deixo, y llego sent lliuras Barcelonesas una vegada pagadoras, y dispo, y mano ly sian donadas per edot ab condicio empero, que si dita Maria Rosa mor sens successio ô be ab successio, y sens arribar dits fills seus ô fillas hu, ô molts â fer testament; hagia de tornar dit edot â mon hereu, ô hereva dalt dits. Si empero, sobreve successio de ma filla; aleshores, fas hereva universal, â la sobredita Maria Rosa, dalt heretada, y deixo, y llego â la filla sobrevenida per edot cent lliuras Barcelonesas una vegada pagadoras ab las mateixas circumstancias dalt ditas de la Maria Rosa.
- "Dit heretament, vull, no tinga efecte, sino ab la condicio, que los sobredits, ô sobredit hereu, ô hereva, se casian ab consentiment, de la mia Muller (...)" (Josep Terrés, "masover de la Terra de Morgades", 11-12-1765).
- (94) "(3) â Maria primera filla mia; ab las condicions ditas, y donia la deguda, y practicable acistencia â Rosa Carissima muller mia, y mare sua. En suposicio, que no tinga lo degut respecte, y acistencia â la mia muller, y mare sua rosa, fas, és instituesch hereva universal, ara per alas horas, â Antonia segona filla mia, y en esta suposicio assenyalantly algun llegat moderat â la prudent coneguda dels Marmesors" (Joan Bertrana, 11-1-1769).

(95) "(3) a Magdalena filla mia (4) (...) a la mia anima (...) una fundació de una missa annual de caritat set sous i sis celebradora lo dia ben vist al R. Rt. (...)" (Josep Vallbona, 29-8-1782).

(96) "(3) Maria filla mia i a sos fills i fillas (4). E si la dita Maria (10) Teresa filla mia (...).

"Pero declaro ma voluntat, q(u)e si vingues lo cas, Deu no ho permetia, q(u)e se acabas la sucesio de las ditas dos fillas mias, Jo ara per las horas, Hereu meu universal fas e instituesch á Deu n(os)tre S(enyo)r i a la mia Anima, vulent q(u)e de tots nos bens, se celebrián en la Igl(ési)a Par(roquia)l de Folgarolas, tantas q(uan)-tas Missas o Aniversaris, fundats o fundadas se poran segons aparexará al Rt. Rector i obrers q(u)e seran en dita Igl(ési)a, tot per repos de la mia anima, m(ulle)r mia, i demes" (Anton Alsina, bracer, 8-10-1792).

(97) "Pagats tots los meus deutas, fas hereva universal (3) a la mia filla Marianna (10) deixo la tercera part dels meus bens a la mia amada muller (...) y de tot los demes bens a mi pertenyens dispo se men siguan celebradas missas (...)" (Pau Solé, pagès, 16-1-1800).

(98) "(3) Maria Comas filla mia.

"Item deixo y vull que la mia filla Maria heretia á Marianna Soler filla sua, y neta mia, á la qual sobredita Marianna fas y hereto ara per la ocasio que la mia filla Maria deguia heretarla é be siga per contracta de Matrimoni é per altra motiu a ella ben vist" (Martí Comas, "Pages Masover de la Caseta del Mas del Coll", 24-4-1803).

(99) "(3) Antonia Fussimanya ma Filla.

(...)

"Item en cas que dita ma filla no poguia fer testament crido per hereu á Pere Fussimañya mon Jermá manan á dit mon Jerma fassi á dita ma filla los mateixos funerals, y quinse missas com ámi" (Joseph Fussimaña, bracer, 28-2-1805).

(100) "(3) a Teresa (...) filla mia tant quant naturalment viurá y morint esta ab fillis morta ella crido per Hereus meus a sos fillis (4) y en lo cas moriren estos sens edat de Testar o pupillar o sens fer Testament: instituesch hereva a mi á laltre filla mia Maria y a sos fillis del modo dalt expressat: volent que si per alguna casualitat quedes jo sens succesio y no sen disposes sia tot distribuit en be de la mia anima.

"Item: finalment vull y mano: que en atencio a q(u)e mon marit disposa que pugues yo asseñalar la casa de est Poble de Folg(uerole)s a una de las dos de mas fillas: la asigno a ma filla Teresa y a sos fillis: y faltant estos a Maria altre filla mia y asos fillis: volent que per los drets y dots que tinch sobre los bens de mon marit el que sia hereu meu tingua perpetuament la obligacio de fer celebrar annualment dos Misas c(arita)t quiscuna deu sous per repos de la mia anima y de la de mon marit de las que deixo Adm(inistrador) al R. Rector de esta Iglesia Parr(oqui)al" (Jacinta Balart, 4-4-1810).

(101) "(3) a Maria filla mia de dos mesos de edat, (10) (4); dotant a tots mos fillis que en lo dia de mon obit natural y posthumos deixare per tots drets de legitima Paterna sis lliuras Barc(elonese)s ab facultat de aumentarlas segons las possibilitats de mos bens: pero si mos fillis no viuran o hereus meus no seran perque no voldran o no podran o moriran en pupillar edat, y morta tambe ma Muller: Hereu meu Universal fas a Anton Bizarra y a sos Hereus mort est: ab la obligacio de fer dir annual y perpetuament en la Iglesia Parr(oqui)al de Santa Maria de Folgarolas dos Aniv(ersari)s ab asistencia de dos Sacerdots caritat quiscun vint rals en lo dia de mon obit lo un, y lo altre en lo de ma muller per repos de nostras animas Pares, Germans, y obligacions que devant de Deu tingan: sens cual obligacio no entench instituir dit Hereu; antes be no cumplinto ho deixo ab esta obligacio al Señor R(ect)or que vui es y sera de Folgarolas, distribuint tot lo sobrant en profit de ma anima a sas liberas voluntats" (Fran(cis)co Roma, 27-11-1810).

- (102) "(3) a Teresa Pedra filla mia (...): si lo dia de mon obit viura (y en lo cas no tingua fill o fills mascles pues en esta suposicio a ells o ell crido Hereu meu segons lo ordre de primogenitura) (10) al altre fill o filla segons lo ordre de primogenitura ab las condicions alt expresadas: y en lo cas de morir y faltar mos fills o fillas sens edad de fer Testament crido Hereu meu Universal a mon amat marit (...) deixant tot lo q(u)e librament puch disposar a sas liberas voluntats" (Margarida Pedra y Torrents, "muller de Joseph Pedra Mestre de Casas" 17-1-1815).
- (103) "Elegesch Hereva mia de tot lo altre dot libre fins a cent cinquanta lliuras, robas y caixas y demes cosas ami pertañents donadas per mon amat Pare en mos Capitols Matrimon(ial)s a Rosa Pares y Font: deixanto tot asa liberas voluntats y en lo cas de morir en edat pupillar, sens Testament o sens fills crido Hereva mia a Mariana altre filla mia deixanto tot a sas liberas voluntats: y volent que sempre que se verifiques tenir lloch la restitucio de dot o quedar ellas intestadas: o sens fills o fillas: en una paraula que no se hagues disposat de la mencionada quantitat: vull q(u)e pagats los Funerals de ma Hereva y demes gastos de malaltia corresponents a mon dot sia tot invertit en be de la mia anima" (Esperanza Pares, 11-8-1815).
- (104) "(3) a Maria (...) Filla unica mia deixanto tot asas liberas voluntats y ab la obligacio de mantenir ensa compañia a ma dalt mancionada Madrastra Rosa (...)" (Fran(cis)co Subirachs, 17-8-1817).
- (105) "(3) a ma Carissima Filla Maria Rosa impuber, si en lo dia de ma mort (10) a Josepa altre Filla del modo dalt tinch explicat en la Herencia de ma primera Filla Maria: entenent sino tinch Fills mascles que en est cas crido Hereu meu al primer o segon Fill segons lo ordre de primogenitura: pasant del major al menor y no altrement" (Antonia Roca y Antentas, "muller de Joseph Roca Pages Hereu del Mas Roca", 2-1-1819).
- (106) "(3) á ma estimada filla Maria, y en cas de tenir en lo succesiu altres fills, ó fillas instituesch hereu meu universal á mos fills, ó fillas (4); y en cas de tenir mes fills o fillas que la actual

Maria los deixo á cadaun, ó una dells segons per dret de llegítima lo que suportian mos bens a judici dels Tutors y Curadors" (Feliciano Ruiz, "traginer de la Parr(òqui)a de Vich", 26-4-1825).

- (107) "(3) á Rosa filla a mi (...) á mon Germá Fran(ces)ch Sala ab la obligacio que (...) vull que tots anys y perpetuament entreguia al R(evere)nt Rector de Folgarolas la quantitat de quinse sous per la celebracio de dos missas resadas p(e)r repos de la mia anima y demes dema obligacio a Deu pregar" (Pere Sala, bracer, 27-4-1838).
- (108) "(3) a ma Carisima filla (...) del modo y forma queda estipulat en los Capitols matrimoniales (...)" (Joseph Roca, pagès, 29-1-1847).
- (109) "(3) á mi hija Maria con la obligación de mantener sana y enferma á mi hija Rosa trabajando esta en favor de la casa, mientras se conserva soltera, y á los hijos de ditcha Maria guardando el orden de primogenitura y preferencia de los hijos á las hijas; y al ultimo de estos, ó estas si muriese sin sucesion sustituyo por heredera universal á mi hija Rosa y á sus hijos é hijas de legitimo matrimonio nacidos, con el mismo orden de primogenitura y preferencia de los varones á las hembras; y en el caso de no tener sucesión, ni haber hijas que heredar de mi hija mayor Maria, ni de la menor Rosa, sustituyo á quien por derecho tocara" (Miquel Godayol y Tona, 23-8-1864).
- (110) "Ytem deixo á mi hija Maria heredera de mis restantes bienes que me quedan despues de cubiertas todas mis obligaciones, y en caso de morir sin poder hacer testamento, pasen á mi esposa conservando esta mi nombre: pero si tomara nuevamente estado y mi hija muriera intestáda, es mi voluntad q(u)e de los tales bienes pagados los gastos de mi ultima enfermedad, se me ne hagan celebrár misas en sufragio de mi alma, y de las demas de mayor obligación" (Tomás Berengueres, 3-9-1867).
- (111) "(3), finido empero el usufruto dejado á la mencionada mi consorte, instituyo heredero mio universal á mi hija Maria, dandole facultád de disponer de mis bienes libremente cuando llegue a la edad de testar;

pero si mi hija muriese sin hacer testamento por no querér, ó no poder, llamo á sus hijos (4), de modo que el que sea heredero y llegue a la edad de testár, puede disponér libremente de todos mis bienes: y si mi heredera y sus hijos muriesen sin testár, sbstituyo a mi hija segunda con los mismos pactos y condiciones que á la primera he puesto, y faltando mi hija segunda llamo por heredera de mis bienes á mi Esposa (...) facultandole paraque puede disponer de ellos libremente" (Jaime Godayol, 28-12-1870).

(112) "(Deixa a la seva muller usufructuària dels seus béns); y despues de su muerte y no antes instituyo heredero mio universal de todos mis bienes (3) á la mayor de mis hijas llamada Dolores, y después de ella á los descientes de ésta (4); pero si dicha Dolores falleciera sin sucesion, ó si habiendo fallecido fallecieren sus hijos sin llegar á la edad de testar, quiero que mis bienes pasen á las otras mis hijas no juntas, sino la una despues de la otra, prefiriendo la mayor á la menor, guardando el orden de primogenitura, con la obligacion de entregar a Pablo Fabregó consorte de mi hija mayor Dolores la cantidad de treinta y dos duros por los buenos servicios prestados á la casa" (Sagismundo Vinyets, 16-9-1876).

(113) "(3) á mi querida hija (...) á sus libres voluntades con la obligacion de vivir con mi querida madre (...), y ayudarle hasta su muerte, y que le haga despues de ella las honras com á mi" (Josefa Musach y Musachs, "Esposa de Ysidro Novellas", 22-7-1890).

NET

(fill primogènit del primer fill)

(114) "No se me doná en la nota a qui deixá Hereu; però crech certament que fouch a Joseph Roca net seu". (A Causes Pies i Consentiments Francisca Roca, "viuda deixada del q(uon)dam Joan Francesch Roca Pages, masover del dit mas Bruguer nou, y hereu del mas Roca", 21-4-1732).

(115) "(3) a Juan Vila Net meu, (10) a Ignaci Vila Fill meu: y mort est, a J(ose)ph altre fill meu: y en cas que los fills de mon hereu no visquesen, y mort ell y mos fills: vull que Ma Casa y hort sito en lo carrer de la Ricardera de Folgarolas sia venut a publica subasta, y de son producte fundadas dos Misas en dita Igl(ési)a de Folgarolas caritat 10 s. quiscuna en lo dia de mon obit, y de ma muller per repos de nostras animas, o en los dias no impedit, lo cual capital sia deposit en la caixa de la Obra de dita Igl(ési)a de la cual no puga esser extreta sino a obs de resmers fahedor en lloch tuto y segur en nom de ditas Misas, cual Administracio deixo al R. Rector y Obrers de dita Igl(ési)a: imposant la obligacio a dit mon hereu de fer annualment celebrar ditas Misas en los dias y caritat asseñalats y lo que resultes sobrant de dita venda, sia per be de ma anima a disposicio del Sr. Rector de Folgarolas.

"Item: vull que si mon fill Joseph mor Fadri, tinga dit mon hereu obligacio de ferli celebrar los Funerals ab asistencia de 4 Sacerdots" (Juan Vila, 29-12-1810).

(116) "(3) a mi nieto Mateo (...), hijo del espresado Felio Galf Albañil y de Margarita (...) su consorte, el que podrá disponer de mis bienes si deja hijos leg(fti)mos y nat(urale)s que alguno de ellos llegue á edad de Testar, y del contrario le sustituyo y á mi herederos instituyo á los demás hijos e hijas de dicho Felio Galf, no todos á la vez (4), con las mismas condiciones y gravamenes que dejo prevenidos con respecto a Mateo heredero en primer lugar llamado y queriendo evitar toda caducación de grado es mi voluntad, que si al tiempo de suceder á mis bienes, alguno de mis nietos o nietas se hallase premuerto, habiendo dejado hijos sobrevivientes, sucedan estos en lugar de su padre ó madre premuerto, en el modo que por el tal se hallase dispuesto" (José Galf, 10-8-1858).

(117) "(3) á su estimado nieto José (...) (10) á su otro nieto Luis (...) a su dicha nieta (...) á las hermanas del testador (4) y con las mismas condiciones prescritas respecto de los nietos del testador, esto es, que la hermana de éste substituida que, habiendo alcanzado la herencia de que se trata, fallezca dejando hijo ó hijos de legitimo matrimonio, varones ó hembras que en cualquier tiempo lleguen á la edad habil para testar pueda disponer libremente de la herencia, pero falleciendo sin dejar tales hijos en el modo dicho en tal caso deberán tener efecto la substituciones que deja ordenadas hasta la última de sus citadas hermanas, la cual tanto si no tiene hijos ó no llegara alguno de ellos á la pubertad deberá dejar la herencia del testador á los hijos de la difunta hermana de éste llamada Maria con preferencia de sexo y edad" (Marciano Benet y Vila, "hacendado de edad 73 años"; Barcelona, 22-5-1877).

(118) "(3) á mi nieto Pablo Freixa, menor de edad, pero no pudiendo empeñar ni vender sin autorización de mi hijo y albacea (...), hasta que dicho heredero tenga la edad de testar" (Rosa Collell y Serra, vídua, 5-8-1897).

Altres fills (o filles), als quals no correspon la primogenitura

- (119) "(3) Margarida Pares Filla mia (té un germà mascle) que paguia la funeraria y la oferta de tot lo any y de lo demes ne facia lo que ben vist se sia" (Raphel Moner, bracer, 4-8-1708).
- (120) "It(em) Deix y llech a Fran(ces)ch Cap de Vila mon Gendre; en atenció de haverme alimentada en ma vida, y altram(en)t p(er) los grats serveys q(u)e he aguts de ell li deix lo restant de mon Adót, y ha ma volguda filla Marianna Roca muller de Fran(es)ch Capdevila p(er) bona memoria deu sous. (La testadora té dos fills baróns).
"(...) (3) Fran(ces)ch Cap de Vila" (Mariangela Rocha, 20-3-1714).
- (121) "(3) Joseph Pujol afillât meu" (Chatharina Pujol, vídua, ?-?-1715).
- (122) "(3) Pau Puitg Jove brasser ultim fill meu (...) a sas liberas voluntats. Declarant que lo heretar jo a dit Pau Puitg (...) y no los fills primers, sols es per no tenir bens, que ha tenirlos, seguiria en lo heretament lo us ordinari (...), Pero es tan poca cosa lo que tinch, que ab dificultat abastaria a pagar lo gasto de ma funeraria, y oferta, y los credits que dit ultim fill meu te en mos bens, per raho de los dalt ditas vint lliures tinch cobradas del Adot de dita sa mare, y segona muller mia, encara que sen rellevian los gastos de funeraria fiu, a dita sa mare, (...); y lo Adot y Joÿas he cobradas de la dalt dita Elena (...) y per causa de tenir dit ultim fill meu dits credits, en dits mos bens, y per lo demes immediatament dit; per estas rahons ho he heretat a sas liberas voluntats" (Joseph Puÿtg, bracer, 20-1-1737).
- (123) "(...): la mateixa quantitat de 5 s. (...) deix, y llego a Fran(ces)ch Codina altre de mos fills (...); en atencio que renunciá expresament la herencia, que com a Primogenit li tocava, y que en recompensa de la rrenuncia, li vas donar varias cosas.
(...)
"(3) a Ignasi Codina fill meu (10) (4)" (Ignasi Codina, "Pages Masover del Mas Codina", 4-9-1749)

- (124) "It(em) per los molts y agradables serveis me a prestat Joan Torrents ia mencionat fillastre meu, alimentantme, vestintme, y calsantme ab amor, y cuidado igual al que podria fer un fill natural per sa mare, lo deix (3)" (Margarida Torrents, vídua, 6-11-1755).
- (125) "(3) a Maria, y Scolastica Jutglar fillas mias (...), volent que la mia herencia universal se dividesca en dos parts iguals, y la una sia per Maria Jutglar, y la altra per Escolastica Jutglar (...); en cas empero que morís la una antes de pendrer estat deixo ma herencia a la que sobreviura" (Marianna Jutglar, "muller de Jaume Jutglar", 13-4-1757).
- (126) "(3) a madalena filla unica tant quant naturalment viura o hereva esser voldra; asseñalant a esta per dot vint lliuras, y si mor antes que sa Mare deixo las ditas vint lliuras a sa Mare y muller mia: si empero no viura o esser Hereva Universal no voldra crido, anomeno o instituesch a mos Fills (4), y asseñalant a estos 15 s. ab facultat de aumentar segons mas possibilitats" (Juan Vivet, 11-4-1810).
- (127) "(3) a ma Carisima filla (...) instituintla Hereva mia Universal (10) a ella substituesch a mon Fill a las mateixas sobreditas circunstancias: advertint que morta la mia Hereva sens fills y fillas y no hagues comparegut mon Fill quedara tot a las liberas voluntats de ma filla" (Andreu Domenech, masover, 6-12-1811).
- (128) "(3) a ma Estimada filla Rosa Bonet y Guell (10) a Joseph y a Ms. fills meus (4)" (Miquel Guell, sastre, 8-3-1843).
- (129) "(3) ma filla Maria Gali (la testadora té altres fills baróns) y á sos fills y fillas del pr(ese)nt y lleg(ít)im matrimoni (4). Y si ma dita filla mia hereva mia universal de mos bens no podra ser, vull, q(u)e mon hereu será de mos bens li hagia de dar cinch centas ll(iura)s bar(celone)sas per satisfacerli los gastos á fet per mi y per los bons serveis tinch de ella rebuts. Y per ultim al qui per dret tocará hereu instituesch" (Antonia Vilageliu, 29-5-1854).

Marit o muller

MARIT O MULLER
(a ses lliures voluntats)

- (130) "(2) (3) a Maria Sala ma muller durant la vida natural quant acas ella murira y sobrara alguna cosa vull se venga al mes donant y despres se destribuesca en missas donant de caritat quatra sous" (Fransesch Sala, escloper, 12-1-1700).
- (131) "(2) (3) ma muller (...); pregantla uncam(en)t que vingut lo cas de la sua mort tinga be de converti en sufragi dels dos, i obligacions de un, i altre lo poch, ó molt que de mos bens li quede, si res li queda" (Joseph Collell, bracer, 2-7-1784).
- (132) "(3) á Coloma m(ulle)r sua ab llibertat de gastarlos per sustentarse o per altre cosa sempre q(u)e ne nececitia durant sa vida: i morta dita Coloma m(ulle)r mia, pagat de mos bens los funerals de la dita i demes gastos i detret o pagat lo Dot q(u)e ella aportá, a aquell q(u)e ella ho dexia: si pagat tot lo dalt dit, sobrés cosa de mos bens: vull i disposo q(u)e lo sobrant de mos bens se entreguía i se donia a Francisco Vilar nebot meu" (Fran(cis)co Vilár, bracer, 31-7-1794).
- (133) "(3) mon marit, perque de ells crie y eduque al Fill, ó Fills, sin deixaré, comuns á ell y â mi, podent de dits mos bens millorar aquell que li apareixerá. Y altremen disposár â sas liberas voluntats. Si emperó lo dit Sagimon premoris â mi, perque aquest mon testament no queda caducat: es ma voluntat, que sian mos bens consumits per mos Marmessors en Missas Resadas y Suffragis per la anima mia, y las animas de ma obligació: en que te lo primer lloch la de dit mon Marit" (Theresa Samón y Casacuberta, 18-4-1806).
- (134) "(3) Muller mia, pera que de ells use en educar y criar al Fill, ó Fills, sin deixaré, comuns á ella y â mi, podent ella de dits mos bens millorar aquell que â ella li apareixera: Y altremen disposár á sas liberas voluntats. Si empero la dita Muller mia premoris perque

aquest meu testament no quede caducât; es ma voluntat, que sian mos bens consumits per mos Marmessors en Missas Resadas, y suffragis, per la anima mia, y las animas de ma obligació; en que te lo primer lloch la de dita ma Muller" (Sagimon Samon y Pinós, bracer, 18-4-1806).

- (135) "Instituesch Hereva de tots mos bens mobles e immobles aguts y per haber (...) a Maria Vivet Carisima Muller mia; y morts esta Hereu a mon Germa Joseph Vivet.

"Item, vull que ma dita Muller donia habitacio en ma Casa propia al dit mon Germa Joseph Vivet mantenintse Solter y no altrement donantli un llit per jaure y alguna verdura del hort conforme a sa prudencia: y en cas de dupte ho decidiran los Marmesors y no convenint estos ho resoldra lo Señor Rector.

"Item: encara que mon Pare Jacinto Vivet disposa en son Testament que pases de Hereu a Hereu alguna roba blanca y altres mobles cosa de poca entitat que jo entench hevero ben satisfet y fet propi per lo molt gastí en la indisposicio de mons Pares y Funerals los vas fer; per evitar disputas sobre esto deixo al Hereu que podria moure disputas sobre esto trenta lliuras Barc(elonese)s en recompensa de lo que tinch o poder tindria de dit mon Pare.

"Item: vull y mano que morts ma Muller y mon Germa Joseph sia venguda ma Casa y hort cuidant de esto y de tot lo que a mi expectia a publich encant, per ma del Señor Rector de Folgarolas que vui es y sera, no entrevinint altre persona y de son preu me sian celebradas misas ab la caritat ordinaria; tot a disposicio del dit R(everen)t Rector" (Silvestre Vivet, 2-5-1810).

- (136) "(3) a ma Carissima muller (...) sens ninguna obligacio durant sa vida natural y guardant mon nom co mantenintse Viuda: empero seguida sa mort: per los molts beneficis he rebut de mon amat Germa Joseph Vivet: lo instituesch Hereu meu Universal de tots mos bens que a mi pertañer y per avant pertañeran en qualsevol part del mon: volent que si ell mor y ab fills succesquian a dits mos bens segons ordre de primogenitura y mascles a fembras: tenint tant mon Germa com ells de fer celebrar annualment per repos de la mia anima y demes obligacions que Deu sab tingua dos Aniversaris caritat quiscun tres pecetas

celebradors en la Iglesia Parr(oqui)al de Folgarolas per lo Rt. Rector y altre Sacerdot als dias a est ben vistos: pero si esdevingues lo cas de morir mon Germa sens fills o morisen estos sens succesio, o finalment sempre que succesquia a faltar succesio directe de mon Germa: vull y instituesch Hereva de ma dita Casa y demes bens libras a Deu N. S. Jesuchrist y a la mia anima: volent que lo Señor Rector de esta Iglesia Parr(oqui)al administria en mon nom la mia universal libre Heretat distribuinto en quatre Aniversaris annuals en be de la mia anima y demes obligacions; esto es lo que resultia del Arrendament de ma Casa y hort y lo que sobria de la caritat a ell ben vista a dits Aniversaris: disposia annualment fer cantar en dita Iglesia en el dia de la Purisima Concepcio un Solemne Ofici ab asistencia de Set Sac(erdot)s donant y gastant per ell lo que sa prudencia dictia per la almoyna y alguna per lo dinar si ell compreen: y lo restant distribuinto per ornaments de la Iglesia y Sacristia: y si per alguna casualitat se vengues dita Casa y hort: vull se facia en mon nom encarregantse lo comprador de los quatre dits Aniversaris ab la prescrita caritat" (Silvestre Vivet, 1-10-1812).

(137) "(3) Josepha Muller mia durant sa vida natural tant solament y mon nom guardant, ab facultat que li dono de vendre y empeñar sempre que ho necessita y en cas de no haber vengut ni empeñat mos Bens lo die de la fi, vull que sien venuts aquells y que de son resultat se me sian fetas dir y celebrar tantas Missas resadas quantas dir y celebrar sen podrán per salut y repós de la mia Anima y demes de ma obligacio" (Joseph Pradell y Gurri, "labrador, habitant en lo Mas Vilafrasser de la Parr(òqui)a de Sant Andreu de Gurb", 6-3-1818).

(138) "(3) a ma Muller ja dalt dita, guardant mon nom q(u)e ho puga gastar tot si ho necessita per viurer; pero acas de tornarse acasar li deixo tots los mobles de la casa, y lo hort de baix sens quedar encarregada de pagar res de sensos.

"Item: vull y mano que la casa y hort de dal, si dita hereva no lia menester, quedia per pagar lo fer al Novenari de las Animas de esta Parr(òqui)a ab la condició que se haje de dir una Misa tots los dias de la Novena alli cerca la punta del dia, obliganse la casa á pagar tots los censos dels horts, so es de dalt y de baix; ab la esvertencia que no vull ques venguia la casa, sino q(u)e los Marmesors

cuydien de adobarla si se espatlla res, y lo arrendament ques treguia quiscun añ servesca per fer dita caritat: Vull y mano que si ma Muller (...), no se tornava casa(r), morta ella, quedia tot per fer lo que ja está dalt dit" (J(ose)ph Serra, teixidor de cànam, 3-7-1819).

(139) "(3) a mon estimat marit (...) a sas liberas voluntats" (Juaquima Tor y Soler, 12-11-1842).

(140) "(3) carisima muller mia (...) deixanto tot asas liberas voluntats tant Viuda com si consoles a altres nupcias" (Jacinto Riera, bracer, 22-6-1849).

(141) "(3) por el buen comportamiento que he experimentado y experimento de mi querido marido (...) le instituyo heredero mio universal sin que nadie tenga derecho á reclamacion alguna: (6)" (Margarita Verdaguer, 18-4-1861).

(142) "Por mi grande aprecio que he experimentado y experimento de mi esposo (...) le instituyo heredero mio universal de la aprte libre del dote que se me consignó en las capitulaciones matrimoniales hechas por el notario de Sta. Mria. de Manlleu, sin que nadie tenga derecho a reclamacion alguna. (6)" (Rosa Tarres y Cabras, 21-9-1861)

(143) "Por razón de habér muerto sin facultad de testár mis hijos Juan Alsina, y Teresa Alsina, y quedando en virtud del testamento que hizo su madre Maria Codina, y esposa mia priméra, heredero universal de todos sus bienes con facultád de disponér libremente de todos mi ellos; nombro heredero universal de todos los dichos bienes á mi querida espósa segunda Antonia Coll facultandole yo en virtud del sobredicho testamento, paraque pueda disponér libremente de toda mi herencia, vendiendosela para su propio sustento, si la necesidad la apremia" (Pedro Alsina, 3-1-1870).

(144) "(3) á mi cara Espósa (...), dandole facultad para poder disponér de dichos mis bienes libremente, y los que sobraren despues de su muerte, los Albaceas mandarán venderlos, y el valor que resulta de dichos mis bienes lo invertirán en misas de limosna á mis Albaceas bien vista, en sufragio de mi alma, y la de mi Esposa" (Fran(cis)co Llagostera, 8-8-1874).

MARIT O MULLER

(però un cop morts passa als fills)

- (145) "(...) a mon amat marit (...) la tercera part de mon dot a sas voluntats que es vuytanta tres lliuras vuyt sous y vuyt no tenint jo successió legitima y natural tenint empero successió ho dexo tot a mon fill primer o filla leg(ítim) y natural mascle o fembra (4). Es ma intencio empero que, si a temps á venir tingués jo fills y fillas (...), en tal cas dexo á quiscun de ells y ellas deu lliuras barc(elonese)s (...) y lo restant al mon Hereu qui es mon Car marit y ell premort á mon fill primer si ni aurá y sino hi haura fills á mas fillas no á totas juntas sino a una tras altre á sas voluntats respectivament" (Eularia Palmarol, "muller de Joseph", 24-1-1714).
- (146) "(3) aquell (fill) que disposara la mia muller Dorotea qui sera á ella obedient, y cumplira la ley de bon fill" (Joseph Teixidor, 12-12-1763).
- (147) "(3) al marit meu, y en falta de ell, ó mort, á Fran(ces)ch fill meu" (Josepha Castelló, 27-1-1768).
- (148) "(3) á Cecilia Muller mia a qui de tot cor amo, pero si al dia de la mia mort tingues algun fill, o filla, fas hereu al dit fill, ó filla, preferint sempre al major, al menor, y al fill á la filla, vull dir que si moris ab dos, ó molts fills fas solament hereu al fill major mascle, si ni aurá y sino á la filla major, y á quiscun dels demes fills deixo per dret patern, ó part de creix lo que mos Marmessors judicaránt ser just, atenant á la mia possibilitát, y á cas que al que quedás hereu no pogues fer testament, crido hereu al unich que segons dret pertocará; y en est cas de morir jo ab fill, y quedánt viva ma muller, com no la deixo en est cas hereva, la deixo usufructuaria mentres guardia mon nom , y no altrament, pero en cas sia hereva per morir sens fills la deixo libra, sols suplico me tinga present en sas oracions" (Joan Alsina, teixidor, 6-9-1809).
- (149) "(3) marit meu conservantse Viudo: y en seguida la mort de dit marit meu hereta a J(ose)ph Vedrena fill se son marit y de M^a Th(eres)a Muller primera defunta de aquell: y mort dit Jph. fillastre seu,

crido Hereu Univ(ersal)l a Maria filla de dit Jph. Vedrena y de Maria Rosa Collell" (Antonia Vadrena, 28-10-1822).

- (150) "(3) á ma estimada muller Marianna, si en lo dia de mon obit viurá, ó esser hereu meu voldrá; á la cual dono ple poder per distribuir mos bens á mos fills segons ben vist li será: pero si en lo dia de mon obit no viurá, instituesch hereu meu universal á mon fill major, faltant al seguent, y aixis sucesivament (4) -item entrant hereu un de mos fills, sens haber disposat de mos bens ma estimada muller Marianna, vull q(u)e dit mon hereu entreguia á mos demes fills trenta lliuras B(arcelonese)s á quiscun per son acomodo; y si fos demasiat cresenda esta quantitat podrá rebaixarla segons sa prudencia lo marmesor" (Domingo Vila, "Pagés del Mas Codina", 7-2-1824).
- (151) "(3) muller mia durant sa vida natural, mantenintse viuda ab facultat de poder vendre, alienar y consumir lo tot ó part de mos bens cas que ho necessitia per sa subsistencia á discrecio sua. Y seguida la mia mort, deixo lo que restia de mos bens al R(evere)nt Rector (...) á fi de que apliquia son resultat ó producte per satisfacer los gastos que ocorrian en lo Novenari de animas que se celebra tots anys (...). Y si la expresada muller mia consolaba en segonas nupcias, la privo de ma herencia, y sols li deixo y llego aquell hort dit de baix, de tinguda cosa de un quartá de sembradura situat en dit lloch de Folgarolas y en lo carrer anomenat de la Font del Rector, (...). Seguida la mort de dita muller mia, dispo que si existirán los mobles de mon ofici de Teixidor, deuran estos entregarse á Joan Serra jove Teixidor de Folgarolas mon fillol en via de llegat que lin fas" (Joseph Serra, teixidor de lli, 5-5-1831).
- (152) "En atencio de haber rebut de la car(i)s(i)ma muller (...) trenta duros plata, per los bons oficis tinch rebuts de ella y espero rebrer en satisfaccio y gratitut de tot li deixo asas libres voluntats tots los mobles de casa com hi tambe tots los fruits de las terras y versanas
"Yt(e)m aquella pessa de terra q(u)e posseesch en lo lloch dit las Fransoyas de sembradura sinch mesurons poch mes ó menos la deixo també a ma estimada muller (...) tant quant naturalment viurá guardant mon nom sens que ningu la pugua possehir fins seguida la sua mort ó perdent mon nom q(u)e venint dit cas hereu meu fas e instituesch de dita pessa de terra a Mariangela (...) filla meva y despues de ella a sos fills (4)" (Joseph Fugueras, corder, 27-4-1839). 1919

- (153) "Por el buen comportamiento y mucho cariño q(u)e he experimentado y experimento, yá sana, yá enferma de mi caro esposo (...) le instituyo heredero mio universal, no pasando a segundas nupcias, y en caso de pasar á segundas nupcias y no poder vivir con la familia, le señalo doscientas libras por una sola vez; despues de el instituyo heredero mio universal á mi querido hijo mayor Jaime Palou y si este muriere sin sucesion á los demas (4), con la obligación de dar el heredero á mis hijos lo que le dicte su prudencia, segun lo permitan las circunstancias en que se encuentren mis bienes al contraer estado carnal o espiritual. (6)" (Maria Mundó, 4-1-1876).
- (154) "(3) á su cara esposa (...), con la obligación de nombrar heredero á uno de mis hijos en caso de tener sucesion y dar á los otros lo que mejor parezca á mis albaceas arriba nombrados, dejandola libre para disponer de todos mis bienes" (Francis)co Tona, 6-2-1878).
- (155) "(3) a mi espresada consorte (...) y muerta ella (...) a mi hija unica comun a los dos (...) y si esta falleciera sin sucesion y la mi consorte sobrevivia a ella, y no de otra manera, que mi consorte pueda disponer libremente de mis bienes" (Francisco de Asis Codina, "labrador", 30-7-1886).
- (156) "(3) á mi querida esposa (...), con la condicion que si mi hijo (...) corresponde como buen hijo respeta y obedece á su Madre, quiero que todos mis bienes y derechos pasen, despues del fallecimiento de mi esposa (...), á mi único hijo (...); del contrario á sus libres voluntades de mi esposa" (Jacinto Puntí y Rifá, "tendero", 7-10-1906).

Casa paterna

- (157) "(3) Joseph Munts nebot meu maior (...) a Pere Munts mon nebot (...) Jaume Balart besnet meu (...) la mia anima al que vull que lo Rector se trobara en esta Parrochia ne fassa be per la mia anima ab missas y algun aniversari en esta Iglesia" (Montserrat Solera, "hereva y propietaria de la tal casa", 29-9-1656).
- (158) "(3) singularment las Deu lliuras que mon Padri Pau Anglada m(estr)e de Casas de Folgaroles me dexa las dexo jo ha mon Carissim Pare, y si no viurá ha ma Carissima Mare, y sino viura ha al Hereu y lilegitim successor de mon Carissim Pare als quals dexo Hereus de mos bens no a tots junts, sino á un despres de altre allurs voluntats llargament" (Pau Hom, "fadri Bracer", 5-11-1712).
- (159) "(3) Geronim Rocafiguera germa meu hereu del Mas Rocafiguera (10) Josep Rocafiguera nebot meu hereu del mas Rocafiguera (...) los hereus del mas Rocafiguera q(u)e vui son y p(er) temps seran de legitim matrimoni procreats fills empero de la Casa Rocafiguera y no a sobrevinguts y en falta de tots los cridats en nom heretament fas hereva la mia anima (...)" (R(everen)t Cayetano Rocafiguera, rector de Tavernolles, 13-10-1719).
- (160) "(3) Mare sua, y ella premorta al hereu del dit Mas Sala" (Dna. Catharia de Sala, y Prats, "en lo Mas Sala (...) filla legitima, y natural del Magnifich Joseph de Sala, y de Dª Ignasia de Sala, y Prats", 19-1-1739).
- (161) "(3) a Fran(cis)co Puigsesllosas (...) mon Germá (...) a Miquel Coma Pages hereu del Mas Coma (...) nebot meu (...) ab lo pacte expres que aquell que sera mon hereu aja de fer continua habitacio en ma Casa del mas Puigsesllosas fins al quart grau inclusive de ma descendencia, y si lo qui sera hereu meu, no voldrá habitar continuament en ma Casa (...), vull, y man me fassia celebrar un Aniversari perpetuament cada mes (...) lo dia apareixera al R(everen)t R(ect)or de Folgarolas ab asistencia de quatre Sacerdots que tots han de celebrar Missa per repos de la mia anima, y de las que an exit dit Mas Puigsesllosas, y aje de donar al dit Rnt. Ror. per la celebracio de quiscun Aniversari ab la asistencia predita 2 ll. 10 s. (...) moneda barcelonesa" (Anton Puigsesllosas, "Pages hereu", 2-5-1754).

(162) "(3) á Joseph Riera mon carissim nebót que viu en ma companya, y á sos Fills, y Fillas, si son bons observánt lo oredre de Primogenitura, precehint los Mascles á las Minyonas: ab tal que tinga llibertat de desheretár al que no procehis be; y aixis mateix vull, y mano, que d(i)t Joseph mon hereu cuýde de tot lo de la Casa tant del Comprár com del vendrer, aportántse bé de sa Mare bona, y Malalta; y si fos cás, que dit Mon Hereu, y sa Muller no se avinguessen ab sa Mare ma carissima Germana, ó no poguessen, ó no volguessen viurer junts á causa de desavinensa, vull y mano que lo que resta de ma reserva, y lo que tinch de credits servesca per bé de la mia Anima, á la disposicio del Rt. Rector, ó Economo de Folgarolas: y aixis es la mia voluntat, que cada cual treballe per benefici de la Casa lo que puga; altrament se execute lo per mi ordenát" (Genis Bóu, "Fadri habitánt á la Casa Nova del Raguér", 16-8-1759).

(163) "(3) Pau Roca lo meu Jerma, advertint que no pugua vendrer ni empeñar y que seguida la mort del dit meu jerma deixo a Joseph Roca lo meu fiol la pessa de terra de la Ricardera, y que dit fiol dega pagar lo sens que lo correspon, y que degua donar quiscun any una lliura deu sous per ajuda de fer celebrar las missas expressadas.

"Item deix a Mateheu Roca lo meu Nebot que seguida la mort del meu Jerma Pau Roca pugua establir casa donanli un tras, y migt en la pessa de terra de la Ricardera, y que dit Mateheu degua pagar lo cens que corresponguia" (Juan Roca, "Fadri Corder", 17-11-1800).

(164) "(3) mon Nebot Juan Ulla y Folchs Pages volent que ests mos bens que me pertañen y pertenar podran pasian al Hereu del Folchs de Folgarolas que vui es y sera y correspondre podra del mateix modo que los bens annexos a dita Heretat y ab las matexas circunstancias" (Felix Ullar, pagès, 8-4-1810).

(165) "(3) a Joseph Vivet mon Germa.

"Item vull que seguida ma mort si mon Germa J(ose)ph y ma estimada Muller no volent viure junts; se porresquian o dividesquian ma Casa y hort, sent ma voluntat que qualsevol dels dos previsquia tingua ple usdefruit de tota la dita Casa y hort adjunt; y morts estos vull que ditas Casas y horts sigan vengudas a publich encant y de bon preu me sian celebradas Misas per repos de la mia anima, de mos Pares y obligacions de ma Casa" (Silvestre Vivet, 30-4-1810).

- (166) "(3) a mon amat Nebot (...) habitant a Collespina o arredors; posant a est la obligacio de fer y pagar mos Fun(eral)s y los de ma Carisima Muller, enterament iguals al meu en la forma explicat en est mon testament" (Ramon Viade, 19-7-1810).
- (167) "(3) a Joseph Mulist amat Nebot (...) volent sia tot invertit en be de ma anima; y obligacions tingua devant de Deu N. Señor" (Miquel Molist, 4-10-1810).
- (168) "(3) a Joseph Mulist Neboder meu tot a sas liberas voluntats: y en cas de premorir dit mon Neboder, a ell substituesch y a mi Hereu Univ(ersal)l fas a qui de dret expectia la Herencia de ma Casa" (Miquel Molist, 6-5-1811).
- (169) "(3) a mon amat Germa (...) Pages de S. Pere de Falgas y en son defecte a (...) (la) Filla sua; condonant a son favor tots los drets tingua a ma Casa tant de llegitima paterna y com materna: condonant igualment tot quant haguia jo deixat a mon amat Pare y demes" (Pere Torrent y Batllia, "P(re)b(e)re (...) Parr(òqui)a de S. Pere de Falgas (...) habitant en lo Mas Gelabert", 15-9-1814).
- (170) "(3) a mon Pare volent q(u)e de las vint lliuras restants fins a las setanta q(u)e tinch per testar: sian pagats los Fun(eral)s Oferta y Capdeany: y lo q(u)e restia ho dono ab la present clausula de herencia a mon amat Pare" (Fran(ces)ca Rifa, 4-6-1815).
- (171) "(3) a mon Estimat germa (...) asas liberas voluntats ab la sola y precisa condicio que no tingua lloch lo present heretament fins q(u)e sia verificada la mort de mon Sr. Pare (...): porque vull que est usufructue de tot cuant me espectia durant sa vida natural" (Josepha Aguilar y Soler, donzella, 8-3-1844).
- (172) "(3) á mi amado hermano (...), á sus libres voluntades y si este heredero mio no será porque no querrá ó no podrá, llamo a sus hijos (4), y en defecto de ellos aquel que mejor en derecho competa, queriendo empero que este heretamiento no tenga fuerza, hasta que se haÿa verificado la muerte de mi padre, y la de mi Esposa, á no ser que mi Esposa contrajese matrimonio, pues entonces como dije arriba perderá el derecho al usufruto" (Sagismundo Trias, 19-2-1866).

(173) "Los otros empero bienes míos presentes y futuros, muebles que tengo, que consisten en una olla de yerro, en unos caramilleros, en dos azadones, dos azadonzillos, las llevas un perol, un torno para hilár, en un rastrillo, tres frazadas, una banca, seis llensoles, una cama de madera, una arca, dos sacos, una sarten, ocho pies de tosino, ó cerdo, sinco cuartanes de trigo mescladizo, dos caudeal, dos pescuños, de yerro, dos anillos del mismo metal, dos sayas una de color negro, y otra azul, y siento setentidos reales en metalico, de todos los sobredichos bienes, juntamente con los derechos que tengo á la casa de C. Augaré de Fulgarólas, instituyo heredero universal mio en recompensa del buen cuidado que tiene de mí, á mi sobrino José Casals, y premuerto el á su hijo José Casals, dando al que primero sea heredero facultad para vender los sobredichos bienes, si por razon de gastos imprevistos, como tambien para cumplir lo arriba dispuesto, la necesidad ó reclamara" (Maria Garriga, 3-6-1868)

(174) "(3) a mi hermano Francisco el qual quiero se encarga de los sufragios y pague los gastos de entierro funerales y demás sufragios de costumbre en la parroquia" (Anna Pons y Vila, 1-11-1883).

Altres hereus

- (175) "(3) Joseph Esplugas y Banus mon Così a sas liberas voluntats" (Llorens Joseph Solvia, 17-11-1670).
- (176) "Vull que seguida la mort de ma muller que mos bens sian donats ha Arcangela Monells perenent mon nom y acas moria dita Arcangela neta mia Monells, y Reit ho deixo ha ma filla Monica Monells perenent mon nom" (Jauma Reit, trencador de pedres, 25-9-1688).
- (177) "(3) ha al R(everen)t Joan Vilar del Bosch y Godayol p(reve)re mon Car Germá ha sas voluntats" (Maria Anna Oller, vídua, 4-9-1714).
- (178) "Deixo la mia Casa y hort ab tots sos mals se trobarán, mort mon marit a Ventura Tauler senador de la parrochia de St. Juliá de Vilator-ta; y ell premort a sos hereus, ha llurs voluntats respectivament, y sino la volan la Deixo a la Igl(ési)a de N^a S^a de Folgaroles" (Maria Damià, "uxor Francisci Damiá Agricola in dicto loco", 9-2-1718).
- (179) "(3), en atencio a la Hospitalitat he rebut de la Casa del Gelabert ahont visch, al Hereu de dita Casa deixantli tot a sas liberas volun-tats" (Jaume Puig, 6-9-1812).
- (180) "(3) a Francisco Clapera Fillol meu fill lleg(ftim) y nat(ural) de Joan Clapera Pages habitant en la Parr(òqui)a de S. Andreu de Gurb y de Margarida Clapera (...), tant quant naturalment viurá y mort ell ab fills llegitims y naturals de llegitim y carnal Matrimoni procreats deixo e instituesch Hereu a son Fill o Filla un despres del altre preferint sempre los mascles a las fembras: volent que si en lo dia de ma mort no existeix en lo Mon dit Fran(cis)co Clapera ni algun de sos Fills o sempre que se verificua faltar la successió linea recta de dit Fran(cis)co en estos casos vull que ma universal heretat tornia en favor meu: instituint Hereus meus a Deu N. S. Jesu-Christ y a la mia anima: volent que lo Señor Rector de esta Iglesia cuidia de tot exclusivament invertinto tot del millor modo li apareguia en sufragi de las Santas Animas, cuidant en nom meu de tot: pero si esdevingues lo cas que en lo dia de ma mort: deixes jo fills o fillas instituesch Hereu meu a mon primer fill o filla preferint los mascles a las fembras deixant a estos per via o dret de llegitima

paterna 5 s. ab facultat de aumentar segons mas possibilitats a judici de mos Marm(essor)s volent que faltant ma sucesio sia invertida ma universal Heretat del modo dalt explicat: instituint per Tutors y Curadors a dit Señor Rector y Marmesors donantlos totas las facultats segons dret" (Francesch Moner, 30-11-1812).

(181) "(3) a mon amat Cuñat Joseph Vivet, y ason Fill Nebot meu Silvestre tant y quant naturalment viuran deixanto tot asas liberas voluntats: volent que en lo cas premorisen sia Hereva mia ma Cuñada Maria Vivet muller de J(ose)ph (...): pero si tots los dits premorisen crido Hereva la mia anima, distribuinto tot en sufragis per ella" (Maria Vivet, 1-2-1819).

(182) "(3) á J(ose)ph Casacuberta Bracer fill legitim y natural de J(ose)ph Casacuberta Mestre de Casas y Marmesor de est mon testament; pero en cas de faltar dit mon hereu, hereto á Maria Oriol sa muller, y morint ella á sos fills (haguts de son Matrimoni ab dit mon hereu) per ordre de primogenitura, primerament en linia masculina, y faltant esta en la femenina. En cas de morir tots los nombrats mos hereus sens sucesio, vull q(u)e tots mos bens sian aplicats en sufragi de tots los Fiels difunts, en Missas, Almoynas etc. á judici dels Marmesors. Esta ultima disposició de mos bens, vull també que's fasia en cas de q(u)e mos hereus no complisen ab las següents disposicions mias, q(u)e vull ques complian sens gran tardansa, á judici dels Marmesors" (Pere Lopez, bracer, 11-3-1823).

(183) "(3) á mon Pare (...) y á ma muller Rosa, no separats sino junts tant quant naturalment viurán y seguida empero la mort dels quals á Felip Tort ó aqui de dret toquia" (J(ose)ph Fugueras y Vadrena, bracer, 31-1-1832).

(184) "De aquellas tres centas lliuras B(a)r(celonese)s q(u)e actualment me está devent Fran(cis)co Calm y Fagedas (...) (3) á mon estimat marit Fran(cis)co Puig y a Fran(cis)co y Maria fills a mi (...); volent que ditas tres centas lliuras com y tambe tots los demes bens meus sian distribuïts entre mos fills á regoneguda de dit mon marit y dels sobredits marmesors seus que ningun de dits fills puguia cridar á comptes á dit mon marit (...): y en cas que ningu de estos puguia

disposar de ditas tres centas lliuras vull sien invertidas per sufragi de la mia anima y demes á qui tinch obligaciá a Deu pregar" (Maria Puitg y Serra, 20-10-1839).

(185) "(3): vull se sian fetas dos parts iguals, una p(e)r pagar los funerals y demas gastos de Enterro, y fer dir misas c(arita)t ordinaria en sufragi de la mia anima: y la altre crido hereu meu univ(ersa)l a mon estimat germa J(ose)ph Fabregas a sas liberas voluntats" (Maria Fabregas, soltera, 9-1-1843).

(186) "(3) ma germana Magdalena de Folgarolas tan per los bons oficis de mare q(u)e me ha fet com per indemnizarla dels gastos ha fet ab mi fins ara en esta malaltia q(u)e passo en sa casa, com y tambe per los q(u)e espero farà y serán menester: per tots estos titols cedesch á ella y al qui ella voldrá ma universal herencia ab la unica obligació de pagar los gastos de medicinas y facultatius per mi fets y los dels sufragis de la mia anima y de mas obligacions" (Maria Verdaguer, 4-2-1856).

(187) "Por el mucho cariño que he experimentado y experimento ya en sanidad ya en malaltia; de Juan Palou casado labrador Colono del mas Poudevida de dicha parr(òqui)a de Sta. Mª de Folgarolas (...) le instituyo heredero mio universal á el, y á su heredero que es ó será, no solo de los trabajos echos por mi á favor de su familia sin que nadie tenga derecho á reclamación alguna, si que tambien de los demas intereses que estan en mi nombre. (6)" (Andres Salvans, 7-3-1861).

(188) "(3) mi cunyada natural de Taradell consorte de José N. brasero vecinos de Tona, confiriendoles todas las facultades que de derecho se requieren" (Maria Campás, 9-3-1861).

(189) "De todos mis restantes bienes, que despues de muerto se hallaran depositados en la caja de ahorros de la ciudad de Barcelona, pagados todos los gastos que se hayan hecho, llamo heredero mio á mi querida hermana Margarita Fox los que distribuirá la mitad para ella, y la otra mitad para los dos hijas de la hermana Maria Parés difunta, no pudiendo estas entrár en posicion hasta que se casen, y sino lo

hicieran hasta que tengan vinticinco años, dando á mi heredera, y á las hijas de mi hermana Maria Pares, facultad para disponer libremente de dichos mis bienes, tan pronto como lleguen en el pleno gózo de ellos, ó entera posecion" (José Carbonell y Padró, 20-8-1871).

(190) "(3) quiero que la tercera parte se entregue á mi sobrino Ramon Nogué y todo lo demás para mi sobrino Buenaventura Nogué, y á sus descendientes (4)" (Antonio Noguér, 21-2-1877).

(191) "(3) á Josefa Vilaró casada con Erasme Vilaró, quien debe suceder á su esposa Josefa, para que puedan disponer libremente de dicha herencia, suplicandoles que no se olviden de ella en sus oraciones" (Maria Vila, 25-3-1877).

(192) "Atendiendo que en las Capitulaciones matrimoniales mis estimados padres me constituyeron el dote con el caracter libre usando de esta libertad constituyo heredero del dote paterno, el cual tengo ya recibido, a mi caro esposo (...) en agraimiento del cariño que me profesa y de el buen comportamiento que ha tenido conmigo como tambien el escreix que me hizo en dichas capitulaciones y toda la ropa y demas cosas recibidas de mi casa paterna sea en efectos sea en metalico; y de todos los demás derechos pueden competerme, esto es, el dote materno, parte de legitima que todavia no tengo recibido constituyo heredero a mi muy estimada Madre (...). Pero con la obligacion de reintegrar a la parte paterna lo que pudiera corresponderles del dote que tengo recibido y he dado en herencia libre a mi marido, dejandolo a ambos a sus libres voluntades" (Maria Calm, 26-12-1881).

(193) "De todos mis bienes presentes y futuros y derechos que me pertenecen en la casa de mi Padre, constituyo heredera mia universal á mi sobrina Margarita, hija de mi hermano Agustin, á fin de pagarle los servicios ha prestado á mi y á la casa, á sus libres voluntades, con obligación de pagar el legado sobrespresado de mi sobrina Teresa" (José Pedro Riera, 7-8-1885).

(194) "(3) Antonio Vilá y Verdaguer con la obligacion de redimir del servicio militar á su hijo José y con la precisa condicion de que si premuere á su esposa Mercedes Catalá será esta usufructuaria durante su viudedad y con relevacion de fianza de todos los bienes y derechos que á la muerte del dicho Antonio existan pertenecientes á la herencia que le deja.

"Si el precitado Antonio Vilá y Verdaguer premuere á la Testadora Josefa Vilá y Catalá, la substituye en la herencia á su hijo el precitado José Vilá y Catalá con los mismos gravámenes del usufructo á favor de su madre Mercedes Catalá, por durante su viudedad y del legado de quinientas pesetas a favor de la misma para el caso de contraer nuevo matrimonio.

"Quiero y encomiendo en gran manera que mi heredero Antonio Vilá y Verdaguer y sus sucesores cualquiera y todos los que sean mis herederos perpetuamente se cuiden y me hagan celebrár un oficio de recordanza, una vez al año, en el mismo dia en que haya acaecido mi muerte, con asistencia de todos los sacerdotes que residen ó viven en la misma parroquia, y que el campanero haga el toque de defunción en la vigilia por la noche.

"Dá y confiere las mas amplias facultades á sus herederos de confianza para rebajar los legados que deja ordenados en la forma y cuantia que crean, conveniente, atandidas la consistencia y demás circunstancias de los bienes que deje la Testadora en el dia de su muerte" (Josefa Vila y Catalá, vfdua, 19-9-1891).

(195) "(Anomena marmessors) al Párroco Economo o Regente, a D. Lorenzo Manso y Roma vecino de Riudeperas, a D. Pedro Serrabou y Molist, vecino de Tavèrnolas y á D. Ramón Verdaguer y Ayats vecino de Riudeperas. A los dos ultimos substituyo en dicho cargo para despues de su muerte á las personas que respectiva y succesivamente les sucedan en la herencia y posesión de los patrimonios de Serrabou y Verdaguer, en la inteligencia de que siempre y cuando la sucesión en alguno de dichos patrimonios recayese en dos ó más personas debiera desempeñar el cargo el individuo varón de más edad, y si recayese en hembras, una ó más ejercerá el cargo en subrogación de éstas la persona que elijan de común acuerdo los demás Albaceas y en caso de desavenencia, la que designe el Vicario General de esta Diocesis.

"(3) herederos universales de confianza a los mismos albaceas antes nombrados (...).

"Dichos herederos luego de ocurrido mi fallecimiento se incautarán y posesionarán de todos mis bienes mediante el correspondiente inventario, y en el supuesto de que no sobreviva mi carísima esposa (...), le entregarán para su sustentación y demás necesidades todos los productos liquidados de aquellos, y si tales productos no bastaren para ella, á juicio de los propios herederos, podran aplicar á dicho objeto la parte del capital que estimen necesaria, vendiendo al propio fin cualesquiera bienes de la herencia ó realizando créditos de la misma.

"Seguido el fallecimiento de mi esposa y también en el caso de que me hubiese premuerto, los mencionados herederos aplicarán é invertirán todo el caudal de mi herencia para los objetos que reservadamente les habré encargado verbalmente ó en escrito firmado de mi mano á uno ó mas de ellos del modo y forma que habré prevenido en la misma confianza, prohibiéndoles en absoluto la revelación de su contenido á toda persona, autoridad y Tribunal, á menos que surgiese entre ellos empate sobre la interpretación y cumplimiento de cualquier punto o extremo en cuyo caso deberán someterlo y estar á la decisión del Señor Vicario General de esta Diócesis ó del Vicario Capitular en sede vacante.

"Relevo a los mencionados albaceas y herederos de confianza de la obligación de prestar fianza y de toda otra formalidad legal para el desempeño de dichos cargos y les confieso las mas amplias facultades para administrar y regir los bienes de mi herencia venderlos o en otra forma enagenarlos pública o privadamente y en una palabra para tratar y contratar sobre los mismos con toda libertad (...)" (Bartolome Pedra y Aÿats, 12-11-1898).

La seva ànima

- (196) "(...) y tot lo demes se men sia fet be per ma anima, y de mos pares com ben vist sera a mos germans" (Joan Baptista Moner, fadrí, 20-4-1696).
- (197) "(3) â Nostre Señor Deu Jesuchrist y a la Mia anima y á las pias institucions baix Escritas volent que encontinent mon Obit seguit per dits Marmessors sie pres en benefici de inventari tota ma Universal heretat y bens y tot allo que en diners comptans no será venen, y alienen al mes donant y tot lo que resultarà de dits mos bens pagats y satisfets los dits llegats y funerals y una recordansa que al cap del any de mon obit vull tambe sem sie feta en dita Iglesia de Folgarolas sie tot Esmersat â for de censal en lloch auto y segur y dels fruits y rendas de aquells ne sien instituidas y fundadas per dits Marmessors com ja ne instituesch y fundo tantas missas baixas y resadas quantas sen podrán fundár de charitat sis sous quiscuna celebradoras en dita Iglesia de Folgarolas, so es una per la anima de Pere Miquel Forner p^e mon Pare, altre missa per Jaume altre per Joseph y altre per Saure tots germans meus y altre per la anima de Anna Mare mia y las demes, per la mia anima volent que unas y altres se amonesten al corn del altar com se acostuma la Administracio de las quals dexo y llego al Rector y obrers de la present par(roquia)l Iglesia que per temps seran ab tots los poders necessaris, ê, mes avant vull y man que mentres viurá Estasia mitge germana vull que per dits mos Marmessors sie donada per enter la corresponsio de totas las rendas de que será dotada la present pia institucio â dita Estasia ma germana quiscun any mentres viurá, y que no tinga lloch la present fundacio fins que â ella dita Estasia será morta y en continent de son obit tinga lloch dita fundacio de ditas Missas" (R(everen)t Gabriel Forner, prevere, 19-10-1712).
- (198) "Vull, orden, y man que seguit mon obit; de mos bens sen sie fet encánt publich en La Sagrera de Folgaroles, y se encanten al mes donant los meus mobles, y del resultat se pagarán y sen faran celebrar las funerarias lo mes prest será posible; y tambe sen celebrarán missas de caritat quatre sous p(er) repos y descans de la mia anima ho de qui jo seré obligada a pregar, y si hi sobrás molt dexo á voluntat

de dits Marmessors men fundan alguna missa.

"(3) la mia anima" (Maria Aguilar, vídua, 8-4-1714).

(199) "(3) a Deu N(os)tre S(enyo)r y a las animas del dalt dit marit meu i mia" (Margarida Torrents, vídua, 27-6-1734).

(200) "(3) â Deu Sr. Ntre., y a la Sua Anima, volent, y expressament ordenant que dits sos Marmessors en tot, ô en part, en quant bastas sa universal heretat, y bens instituescan, y fundian la festivitat de Nra. Sra. dels Dolors en dita Parroquial Igl(ési)a de folgaroles, ô be aplicar dita universal herencia en la fabrica del Retaula Major de dita Iglesia de Folgaroles, â la libera disposicio de mos Marmessors, donantlos per la plena confiança fas de ells facultat de mudar, ajustar, di(s)minuir, y de traure, etiam despres de publicat aquell" (Dr. Joseph Reguer, rector de Folgueroles, 25-2-1735).

(201) "Volgué que pagats tot sos deutes, y satisfets los llegats pios, y prophans, tot lo que restaria de sa herencia se consumis, y distribuís per sufragis per sa anima, en esta forma, la meitat per Aniversaris de caritat 15 s., lo altra meitat per missas caritat 6 s. quiscuna, celebradors; y celebradoras per sa anima en las Iglesias, Altars, y per P(re)b(e)res ben vistos al R(everen)t D(octo)r Fran(cis)co Calderó P(re)b(e)re, y R(ecto)r.

"Deixá hereva sa anima". (A Causes Pies i Consentiment, Marianna Serra, donzella, 26-5-1746).

(202) "Per quan Maria Bonall mare (...) mia ia morta me deixa no sols la Casa situada en la Segrera de Sta. Maria de (...) immediata al Portal del xop a mas libras voluntats, si y tambe los credits que ella tenia en la Casa de son Marit (...); man y vull que del valor de la Casa situada en la dita Segrera de Folgaroles sem fundian Aniversaris a coneguda, y direcció del Rt. Rr. de Folgaroles per ma anima (...); y del valor dels credits sobre la casa situada en la Segrera de St. Juliá de Vilatorra se fundian Aniversaris a coneguda y direcció del Rt. Rr. de St. Julia de Vilatorra celebradors per la anima de (...) mare mia en sa Igl(ési)a Par(roquia)l.

"(3) la mia anima" (Annamaria Puig, 12-10-1748).

(203) "(3) a Deu Ntre. Sr. y a la Sma. sempre Verge Maria, y a la mia anima, volent que lo Rnt. Rr. de Folgueroles que sera, seguida la mort de Mariangela (...) muller mia si viura castament, y guardará mon nom, fassia aprehensio de la dita Casa en que io habito iunt ab lo hort, y la puga llogar desde luego, o vendrer si li apar, y del preu del lloguer, que quedarà liquit, o del preu de la venda (que se aurá de esmersar a for de censal en lloch tuto y segur) me celebra cada any tants Aniversaris (...), per quants bastara la renda asseñalada a raho de setze sous cada Aniversari deixant la Administracio de dita pia disp(osició) als R(evere)nts R(ect)ors de Folgarolas" (Joseph Balart, 7-5-1753).

(204) "(3) á la mia Anima y aixis de tot lo que sobre pagáts mos deutes y funerals mano se me digan Missas rezadas de caritat 6 s. quiscuna repartidas en los Altars Major, del St. Christo, y del Roser (...); com y també del Dót, pensións, y llegát de mon Marit" (Marianna Juliá, y Moragues, vídua, 29-8-1758).

(205) "Mano, y vull que luégo de seguit mon Obit los meus Marmessórs prenguen Inventari de tots mos bens, y que se tingan de vendra al Encánt publich, y al mes diént, al lloch ahónt aparega als Marmessórs, y lo que resultará dels Mobles, vianda, y diners pagats los gastos de funeráls, y demes, que tinch disposát, sen hajan de celebrar Missas rezadas de caritat 6 s. quiscuna, (...), en esta forma: La meytat en lo Collegi de St. Thomás de Riudepéras (...), y la altre meytat per los P(re)b(e)res aixis Seculárs, com Regulars, fills de Fran(cis)co Calvaria (...) dels Marmessors per mi cridats repartidoras entre ells, y aplicadoras totas per la mia Anima, per la del Joseph Pujol q(uonda)m mon Marit, y de las demes, á qui tinch obligació á pregár.

"Lo que resultará empero de la Casa venuda al Encánt publich que possehesch en lo lloch de Fogarolas, que era del qm. Joseph Pujol mon marit pagadas las obligaciones de Censáls, y deutes mano, y vull, ne fundian los Marmessors tantas Missas rezadas per quantas bastará, de caritat quiscuna 6 s. y que se hajan de celebrar en la Iglesia Par(ro)q(ua)l de Sta. Maria de Fogarolas á la mateixa intenció de las priméras, de las quals tinga la administració lo Rt. Rector de Fogarólas, ó qui se encuentre alli Regint Cura de Animas, y en cás de quitació se haja de deposár lo diner en lo Arxiu de dita Iglesia, de hont no puga esser extrét, si no á obs de dita findació, (...).

"(3) la mia Anima" (Madrona Pujol, vídua, 27-4-1759).

- (206) "(3) la mia anima, disposant la mitat dels dits bens, en sufragi de la mia Anima, y la altre mitat, en sufragi de la anima de la mia muller, vull empero, y man, que los bens que quedaran dels enterros dels dos, (...), estigan a la disposició del Sr. Rector de esta (...)" (Pere Abejfer, bracer, 12-12-1760).
- (207) "Pagats los funerals y medicinas, y demes gastos, lo q(u)e sobria, ho dispozo tot ab missas dicendas a llibertat dels Marmessors, y de caritat regular, o ab cantars" (Jaume Serra, bracer, 19-1-1765).
- (208) "Anomeno e instituesch Hereu de confianza al actual Señor R(ect)or de Folgarolas; volent ques fasia tot lo que a ell tinch confiat, y en cas que premoris dit Rt. Ror. fas Hereva la mia anima" (Rosa Capdevila, 26-2-1810).
- (209) "...; y lo que sobria tot sia distribuït en repos de ma anima fent dir Misas ab la caritat ordinaria per los Sacerdots a mos Marmessors ben vistos; entenent que dit Aniversari (que s'ha de fundar després de la mort del seu marit, al qual deixa usufructuari) sia fundat en dita Iglesia de Folgarolas" (Maria Bertrana, 25-3-1810).
- (210) "Y un matalas: una colcha: un cobrellit vert (que era del Rt. Nadal de Folgarolas y que vull sia posat en compre quant se me paguia lo que dit S(eny)or me esta adeudant) una marfaga: (...): dos cadiras, un llansol y la roba de mon port: atorch y a mi Hereus Universals fas e instituesch a N. S. Deu JessoCrist y a la mia anima: volent que encontinent mon obit seguit dits mos Marmessors prengan la mia heretat y bens ab benefici de inventari y aquells tant mobles com imobles venuts com apareixara als sobredits: de tot cual producte sia distribuït en Benefici de la mia anima per los sufragis que tinguan a be disposar mos Marmessors" (Mariana Godaiol, 11-8-1811).
- (211) "Instituesch Hereu meu Univ(ersa)l a Deu N. S. J. y a la mia anima volent que despres de ma mort sia venut lo que se encontra de roba mia propia y bengut com ho disposara mon Marmesor y de tot lo que resultia com y tambe dels diners me incorrian sian entregats al Señor Rector de Folgarolas el que ho distribuesquia tot en benefici de la mia anima del millor modo li apareguia" (Jaume Puig, 23-8-1812).

- (212) "(3) a Deu N. S. JesuChrist y a la mia anima: volent: que lo Rt. Rector de esta Iglesia de Folgarolas: cuydia de ma Casa en mon nom invertint son lloguer en sufragi de la mia anima de mon Marit y demes obligacions tingua devant Deu N. S. del modo ell vulguia: y si per algun cas se hagues de vendre la Casa poseesch en la Ricardera de esta Parr(òqui)a, vull se venguia en nom meu tenint tambe la mateixa inversio del modo mes ben vist al Señor Rector: vull que se donia alguna cosa per los bons oficis he rebut a Mariano Masachs a judici de dit mateix Sr. Rector" (Sense nom, 15-10-1812).
- (213) "(3) á Deu nostre Señor Jesu-Crist, y á la mia anima: Y vull que finit lo usdefruit que sobre tinch llegat á la dita muller mia, lo Rnt. Rector (...) del producte anual de ma Un(ivers)al herencia, fassa ceelbrar en sa Parr(oqui)al Ygl(ési)a tantas Misas ó aniversaris quants, y quantas celebrar sen podran de la caritat acostumada anualment per repós de la mia anima, de la referida muller mia, y demes de ma obligació, deixant la administració al mateix Rt. Rector que es y sera de d(it)a Parr(oqui)al Igl(ési)a" (Juan Roure, sastre, 25-5-1820).
- (214) "(3) á Jesu Christ Sr. N. y á la mia anima deixant administrador de confiansa sens haber de dar compte ni rahó á ningú á dit Jaume Codina masover actual de las Cametas" (Maria Armengol, vídua, 31-3-1825)
- (215) "(3) á Deu nostre Sor. y á la mia ánima; volent que los referits mos Marmessors venguian tots mos bens y los que foren del anunciat mon difunt Marit en la ocasió judiquian mes oportuna y convenient, y de son resultat me fassian celebrar tantas missas resadas quantas dir y celebrar sen podrán per salut y repos de la mia anima de la de dit mon difunt Marit, y demes de ma obligació" (Josepha Pradell y Llussá, vídua, 12-5-1830).
- (216) "(3) R(ever)endo Rector (...), encargangole que se apodere de todo lo que corresponda á mi herencia y lo venda, y su resultado liquido lo inviarta en celebracion de misas y demas pios sufragios para descanso de mi alma, de las de mis Padres, Marido y demas de mi obligacion, exonerandole de haber de dar cuenta ni razon á Persona

ni Tribunal alguno, y de tener que prestar caucion ni fianza para el desempeño de dicho encargo por la mucha confianza que me merece" (Marianna Matavacas y Fortet, 21-9-1859).

(217) "Elijo é instituyo Herederos mios de confianza á los Señores Dn. Juan Serrabou y Batlle, y á Dn. Fran(cis)co Roca queriendo que estos vendan aquella Casa que poseo numero nueve Calle de la Rambla de Folgarolas como tambien los muebles y todo lo demás á mi perteneciente: queriendo que de sus resultados me hagan celebrar tres Oficios Funerales con los Sacerdotes á mis Albaceas bien vistos en sufragio de las almas de mis Padres y ascendientes en la Parroquia de Folgarolas, y de todo lo restante me hagan celebrar Misas de caridad cinco reales cada una, absolviendo como absuelvo á mis Albaceas de prestar caucion y de dar cuenta á nadie, atendida la confianza que de ellos tengo" (José Pous y Balart, "soltero Picapedrero de edad treinta y siete años natural de Folgarolas y vecino de la ciudad de Barcelona", 20-7-1864).

(218) "Declara que tiene esmarsados nueve cientos duros poco mas o menos en la fabrica llamada de Farrés del espresado pueblo de Folgarolas, de los cuales dispone en la forma siguiente; primeramente quiere, que tres cientos duros sirvan para satisfacer igual cantidad que poco más ó menos esta adeudando á diferentes sujetos; quiere que otros tres cientos duros sean aplicados a sufragios para su alma y demas de sus obligaciones, y los restantes, los lego á su espresada esposa (...) paraque haga y disponga de ellos como mejor le parezca.

"(3) á su alma" (Ramon Bassas, 29-6-1876).

RESUM (hereu o hereva universal)

La majoria dels testadors folguerolencs institueixen hereu universal al primer fill mascle i, en defecte de fills barons, a la primera filla. Segueixen en ordre de preferència: el marit o la muller (lliures o gravats), la casa paterna, l'ànima i altres familiars. Els atorgants, que designen hereu universal un fill no primogènit, vivint aquest, són molt pocs.

La gran majoria dels qui constitueixen hereu universal un fill seu, sigui el primogènit o no, en tenen d'altres apart d'aquell. En canvi, no en tenen la immensa majoria dels qui elegeixen altres hereus (marit o muller, casa paterna, ànima, etc.).

Gairebé la meitat dels solters deixen la seva herència a la casa paterna. La majoria de casats i vidus la lleguen al fill primogènit. Tots els qui institueixen hereu al marit o a la muller evidentment són casats.

A excepció dels poders fàctics, els altres estaments socials designen majoritàriament hereu universal al fill primogènit. Dins la població pagesa amos i masovers fan la mateixa elecció; malgrat tot, els amos són qui preferentment assenyalen la casa paterna i el respectiu cònjuge com a hereus universals.

CONCLUSIÓ

En arribar al final de la nostra recerca, cal fer una recapitulació sobre els temes tractats, a fi d'obtenir-ne una visió de conjunt.

La majoria del set-cents cinquanta testaments consultats són fets per homes. Gairebé les tres quartes parts de les persones testadores són casades.

Els pagesos (propietaris i masovers de les masies) i els bracers o jornalers del camp configuraven el marc agrícola del poble de Folgueroles. Entre ells s'hi situaven els menestrals i els artesans.

Gairebé la totalitat dels testadors volen ser enterrats a Folgueroles o a la parròquia on moriran; la majoria d'ells vol un enterrament mitjà (de 4 a 6 capellans) i no menciona cap vas o carner, la qual cosa ens fa suposar que eren enterrats a terra; els pagesos (amos) i els poders fàctics són els qui preferentment ho concreten. Aquests dos estaments socials opten també per enterraments extraordinaris (més de 9 sacerdots) i bons (de 7 a 9 preveres), en contraposició als jornalers del camp, el grup vestir-tèxtil i els masovers de les cases de pagès, que els indiquen mitjans.

La immensa majoria dels testaments es refereixen als funerals i gairebé la meitat d'ells els vol de categoria mitjana (de 4 a 6 capellans). Els pagesos (propietaris) i els poders fàctics se'n fan celebrar d'extraordinaris (més de 9 sacerdots) i bons (de 7 a 9 preveres). A l'altre extrem hi trobem els jornalers del camp, que els indiquen mitjans i senzills (fins a 3 capellans). Entremig s'hi situen el ram de la construcció, el grup vestir-tèxtil i els masovers de les cases de pagès.

El capdany o ofici de recordança és encomanat per la majoria dels atorgants. La tònica dominant és el capdany senzill (d'1 a 2 capellans). Un cop més els poders fàctics i els pagesos (amos) sobresurten en encarregar oficis de recordança bons (més de 3 sacerdots) i mitjans (3 preveres). El ram de la construcció els indica també mitjans. El grup vestir-tèxtil a més de mitjans els assenyalava senzills (d'1 a 2 capellans). En aquesta última categoria (senzills) s'hi acullen majoritàriament els jornalers del camp i els masovers de les cases de pagès.

Les tres quartes parts dels causants desitgen que se'ls faci oferta. La majoria d'ells no n'especifica la classe. Els que ho fan, citen els components següents: pa, vi, diner i candela o llum. L'oferta amb vi es feta majoritàriament pels amos de les masies. La freqüència d'aquesta ofrena poques vegades es concreta (setmanal o diària), la gran majoria fa referència al costum. Cal remarcar, però, que els pagesos propietaris són qui indiquen preferentment una oferta diària.

Hem trobat el desig de fer celebrar misses per a després de la mort en la meitat dels testaments consultats. Entre els qui n'encarreguen, sobresurten els pagesos (amos) i els poders fàctics. El ram de la construcció i el grup vestir-tèxtil també hi són representats majoritàriament. Els jornalers del camp és l'únic grup que es mostra divergent. El lloc de celebració més sovint citat és Folgueroles. Al convent de Sant Tomàs de Riudeperes només hi fan celebrar misses les famílies

més riques: poders fàctics i pagesos (amos). Els pagesos propietaris també són els que en deixen als convents de Vic i a altres indrets de la comarca.

Els testaments que fan referència a alguna fundació, són minoria. Aquestes, però, solen tenir lloc a la parròquia de Folgueroles. Els pagesos (amos), els poders fàctics i també el grup vestir-tèxtil es situen per sobre de la mitjana de la població total testamentària; el ram de la construcció, els jornalers del camp i els masovers de les cases de pagès no hi arriben. Aquesta celebració religiosa era encomanada per famílies d'una posició benestant, bàsicament pageses.

La majoria dels fundadors, que en concreten la data de celebració, volen que almenys un dels aniversaris o misses anuals tingui lloc el dia en què es commemori la seva mort.

Els testadors, que deixen llegats piadosos o caritats, són una minoria també. Els pobres són els legataris més vegades esmentats, per bé que també es fan deixes a hospitals i a l'Església.

El contingut d'aquests llegats normalment és en diner, però en determinats casos el pagament s'ha de fer en espècie.

La majoria d'aquestes caritats provenen dels pagesos propietaris i dels poders fàctics.

Fins aquí l'anomenada clàusula de l'ànima, en la qual ja queden clarament marcades les diferències econòmico-socials de la societat de l'època. Veiem com els dos grups dominants són els pagesos propietaris de les masies i els poders fàctics (el clero, sobretot).

Un altre factor a tenir en compte és la correlació que hi ha entre algunes de les variables, que configuren aquesta clàusula.

La correlació entre el nombre de capellans en la sepultura i el que intervé en els funerals és altament significativa ($r=0.8821$) (vegeu gràfic XIII.1). També ho és la correlació entre el nombre de preveres en el capdany i el nombre total de misses a celebrar ($r=0.8068$). Aquests coeficients són indicadors d'una estreta relació entre les dues variables. Es tracta de correlacions directes o positives, és a dir, a mesura que augmenta el valor d'una de les variables, també augmenta el valor de l'altra.

També són significatives, encara que no tant, la correlació entre el nombre de capellans en els funerals i el que assisteix en el capdany ($r=0.7596$) (vegeu gràfic XIII.2) i la correlació entre el nombre de preveres en els funerals i el nombre total de misses a celebrar ($r=0.6135$) (vegeu gràfic XIII.3).

Passem seguidament a la clàusula dels drets i la clàusula de les deixes o llegats. D'entrada ja hi trobem un canvi, els poders fàctics, que han tingut un paper tant preponderant en la clàusula de l'ànima, passen gairebé desapercibuts. La raó és que la majoria dels seus representants han optat pel camí del celibat (sacerdots, principalment); en conseqüència, no tenen cap mena de representació en capítols com fills i filles no hereus-ves universals i usdefruit. En els llegats a altres persones i en la institució d'hereu universal tornen aparèixer, però divergint de la resta de grups.

Gairebé la meitat dels donants mencionen fills o filles o ambdós, que no són hereus o hereves universals. La majoria dels llegats són en concepte de dot i/o llegítima.

Una gran part de les deixes són en diners en metàl·lic. Les filles en totes les capes socials superen els fills, tant en la mitjana com en les quantitats màximes. La població pagesa (amos) és qui dóna les quanties més elevades i els jornalers del camp, les més baixes.

No és freqüent que es deixin diners per altres vies, que no siguin en metàl·lic. Alguns atorgants volen que els llegats siguin triats i distribuïts segons el criteri dels seus marmessors, hereus o familiars. La roba i els mobles, que es mencionen en els testaments, van destinats sobretot a les noies. Són una minoria els que indiquen bestiar, eines i productes agrícoles, utensilis i joies. El llegat d'estada a la casa paterna és especialment assenyalat a les filles no casades.

Contraure matrimoni espiritual o carnal i casar a gust de la família o marmessors són les dues condicions més sovint imposades als legatats, principalment si són del sexe femení.

El coeficient de correlació lineal de Pearson entre les variables nombre de capellans en els funerals i suma total de sous per als fills no hereus és molt poc significatiu ($r=0.3797$). Tampoc no ho és ($r=0.3587$) la correlació entre les variables nombre de preveres en els funerals i suma total de sous per a les filles no hereves (vegeu gràfics XIII.4 i 5).

En canvi, són altament significatives la correlació ($r=0.8433$) entre el nombre de capellans en el capdany i la suma total de sous per als fills no hereus i la correlació ($r=0.8765$) entre el nombre total de misses i la suma total de sous per als fills no hereus.

Per altra banda, la correlació entre el nombre de capellans en el capdany i la suma total de sous per a les filles no hereves ja és més mediocre ($r=0.6862$) i molt més ho és la correlació entre el nombre total de misses i la suma total de sous per a les filles no hereves ($r=0.4653$).

Les dones usufructuàries són majoria en relació als homes. Poc més de la meitat dels testadors no condiciona l'usdefruit de llurs béns a la viduïtat del seu cònjuge, però la resta sí que ho fa. Alguns deixen altres béns com a complement de l'usdefruit o com a substitut d'aquest, si es passa a segones núpcies.

La condició de viduïtat és assenyalada majoritàriament per tots els grups, tret dels jornalers del camp.

La immensa majoria dels llegats a altres persones són destinats a parents, que no són fills ni filles, ni marit ni muller usufructuaris; només una ínfima part en cedeix a persones alienes a la família.

El grup dels poders fàctics és l'únic que fuig de la tònica general, en fer més llegats a persones de fora de la família, que no pas als propis familiars.

El marit i la muller no usufructuaris són els membres de la família més vegades mencionats, principalment pels seus respectius cònjuges.

El contingut d'aquestes donacions són: diners en metàl·lic, diners per altres vies, roba, mobles, productes i eines agrícoles, bestiar, utensilis, joies, etc. Algunes d'aquestes deixes es poden veure afectades per determinades condicions.

Els testadors folguerolescs institueixen majoritàriament hereu universal al primer fill mascle i, en defecte de fills del sexe masculí, a la primera filla. Segueixen en ordre de preferència: el marit o la muller (hereus lliures o gravats), la casa paterna (pare, mare, germà, nebot o el que serà l'hereu de la casa pairal), l'ànima i altres familiars.

Gairebé la meitat dels solters deixen el seu patrimoni a la casa paterna; en canvi, la majoria dels casats i vidus el cedeixen al seu fill primogènit.

A excepció dels poders fàctics, que es destaquen en nomenar hereves a la casa paterna i l'ànima, els altres estaments socials designen majoritàriament hereu universal a llur fill primogènit.

En resum, a través dels cinc estaments socials, en què hem dividit la nostra població testamentària, se'ns posa de manifest una societat clarament estratificada. Els pagesos propietaris i els poders fàctics ocupen les capes superiors; el ram de la construcció i el grup vestit-tèxtil es situen al mig, en alguns aspectes en sobresurt un i en d'altres l'altre, però sense divergir gaire; a sota hi trobem la capa més desprotegida: els masovers de les cases de pagès i els bracers o jornalers del camp. Hem de preveure, però, la possibilitat, que hi hagués hagut un altre sector social encara més deprimat, el qual no hauria fet testament, ja que no posseïa res o pràcticament res.

25-NOV-88 Testaments de Folgueroles (Osca).
11:16:46 Gràfiques de correlacions

FILE: TES, Estudi sobre testaments - 1988
DIR: NIS2 Total de misses

ACROSS: FUN2 Capellans en els funerals

4.1 8.5 10.7 12.9 15.1 17.3 19.5 21.7 23.9

800.0

720.1

640.2

560.3

480.4

400.5

320.6

240.7

160.8

80.9

1.0

800.0

Correlació (R) = 0.61354 R quadrat = 0.37643 Significació = 0.00000
Casos = 200 Valors perduts = 550

Gràfic XIII.3 - Correlació entre el nombre total de misses i el nombre de capellans en els funerals.

PAGE

1	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
2	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
3	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
4	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
5	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
6	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
7	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
8	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
9	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
10	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
11	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
12	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
13	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
14	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
15	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
16	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
17	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
18	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
19	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
20	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
21	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
22	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
23	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
24	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
25	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
26	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
27	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
28	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
29	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
30	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
31	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
32	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
33	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
34	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
35	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
36	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
37	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
38	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
39	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
40	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
41	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
42	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
43	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
44	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
45	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
46	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
47	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
48	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
49	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
50	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
51	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
52	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
53	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
54	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
55	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
56	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
57	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
58	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
59	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
60	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
61	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
62	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
63	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
64	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
65	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
66	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
67	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
68	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
69	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
70	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
71	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
72	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
73	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
74	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
75	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
76	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
77	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
78	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
79	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
80	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
81	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
82	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
83	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
84	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
85	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
86	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
87	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
88	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
89	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0
90	720.1	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	720.1
91	640.2	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	640.2
92	560.3	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	560.3
93	480.4	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	480.4
94	400.5	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	400.5
95	320.6	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	320.6
96	240.7	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	240.7
97	160.8	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	160.8
98	80.9	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	80.9
99	1.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	1.0
100	800.0	4.1	8.5	10.7	12.9	15.1	17.3	19.5	21.7	23.9	800.0

APENDIX

CITACIONS (fan referència al dot)

"Mes Regonesch a ma muller Geronima Muns sent y vint y sinch lliuras quem porta en dot" (Joseph Muns, bracer, 4-5-1694).

"Confesso de las xixanta lliuras me prometeren donar de adot a ma muller Margarida Pares averna rebudas quaranta lliuras que l'yn he feta rebuda o apuga" (Joseph Pare "pages masover habitant en la Casa nova del Raguer", 14-9-1700).

"It(em) del dret del dot de cinquanta lliuras que tenia ma mare ne fas dos parts ço es en fas de la una part hereva a ma Germana Madrona Puig donzella en cas de collocarla en matrimoni y en cas que dita ma Germana morís antes de ser casada, es ma voluntat, que dit dret se restia a favor de mon Germá Pau Puig.

"It(em) de la altre mitat de dita dret de ma mare á mi tocánt (3) ma anima y servirá p(er) mas funerarias y be a coneguda del dit Rt. Ror. de Folgaroles" (Joseph Puig, fadrí, 25-5-1719).

"Item confesso que del Adot me promete aportar en los capitols matrimoniales Elena Molist segona muller mia (...) ne tinch rebudas 50 ll. s. (...) y no mes" (Ramon Molist "Pages Masover del Mas Godayol", 4-12-1727).

{*}

"(...) a Joan Balart mon germa, qui es lo que ha de pagarme lo Adot ans be li deixo y llego tot lo demes que no tinch cobrat ho sie tot o sie part en cas ho tingues tot o mes de las ditas 16 ll. s. a mas liberas voluntats en cas empero que ho tinga tot (...) se fasia y cobria lo que está disposat en mas capitols matrimoniales" (Margarida Torrents, vfdua, 27-6-1734).

"It(em) per llevar equivocacions, y evitar tota confusió, declaro, que no obstant la veu publica portaba io de dot cent lliuras moneda Barcelonesa quant contracti Matrimoni (...), pero la veritat del fet es que io no porti sino huitanta lliuras, ni mos Pares me prometeren de dot mes que las mencionadas huitanta lliuras i el aver fet correr esta veu fou per fins particulars" (Raimunda Vergés, 8-12-1743).

"It(em) declaro que Silvestre Vinyeta segon marit meu aportá en ma Casa quant se celebrá los desposoris ab mi deu quarteras de mestall, una burra de valor nou lliuras moneda barcelonesa, y una caixa de valor tres lliuras moneda barcelonesa" (Marianna Vinyeta, 12-11-1751).

"(...) confesso ab est mon testament haver rrebut mon Pare y io de dit Jaume Van mon Sogre la cantitat de 120 ll. s. (...) moneda barcelonesa a bon compte de major quantitat prometé per dot a (...) muller mia" (Pere Aguilar, 14-8-1755).

"Declaro ab lo p(rese)nt, que de mon Pare Antoni Roca per contempla-cio del Matrimoni ab dit Joseph Vila Sastre q^a Marit meu, i per tots drets de leg(itim)a Paterna, i Materna, i per tots i qualsevols drets á mi pertanyents en llurs bens aquí dit q^a Marit meu, i rebé ab diner defet, i comptant, per dot, i en nom de Dot = sinquanta sinch lliuras bar(celonese)s, ab las quals me dono Jo satisfeta, i poso calrament als Meus de no res mes demanar á causa de mon Dot" (Maria Vila i Roca, vfdua, 20-10-1781).

"Item: en atencio que mon amat Pare Jaume pedra en mos capitols matrimoniales promete donarme per dot y per los drets de llegalitima paterna y suplement de aquella cent lliuras Barc(elonese)s y los vestits corresponents: y no haver mon difunt marit Marti Tor fet y firmat la Aposta corresponent: vull y declaro que tinch rebut las sobremencionadas cosas y me dono per satisfeta de tots los drets antes expectants ab las salvadats que segons dret y costum tinguan lloch: prometent ab lo present que no demanare ninguna de las cosas ditas que lo dit me promete donar per tenirlas rebudas y entregadas volent que esta ma declaracio tingua forsa de Aposta de mon dot com si fos feta en poder de qualsevol Notari publich y Rl." (Catarina Tor y Pedra, vfdua de teixidor, 22-10-1818).

"Item: declaro que en atencio a que ma Carissima muller Josepa p(e)r rao del Matrimoni ab ella contractat me entrega seixanta lliuras y no haverly fet la corresponent Aposta: vull que ab esta ma declaracio comptia tenir rebuda dita quantitat (...)" (Juan Rifá "Pages Masover del Mas Codinoias", 17-4-1820).

"Item: declaro: que ma actual muller (...) me entregá cuant contrague ab mi matrimoni p(e)r dot cinquanta lliuras q(u)e tenia llibres: de las que ab la present declaraci6 lyn firmo apoca volent q(u)e ma herva quedia obligada a satisfacer a la espresada la referida quantitat cuant se ly demania" (Juan Casas, bracer, 31-12-1843).

"Item: en atencio que ma muller me entra per dot trenta lliuras y no habent firmat apocha de aquellas declaro ab lo present Jo haber rebut dita quantitat" (Joseph Fogueras y Vedrena "casat ab Rosa Collell", 17-11-1847).

"Ytem confieso estar satisfecho del dote que he recibido en paga de los derechos que tenia á la legitima de mis padres" (Juan Pedra, sastre, 31-8-1870).

(*)"Item de cent y cinquanta lliures (...) me promete donar y pagar dit Roma (...) mon germa en capitols matrimoniais (...) estich pagat, y satisfet de (...) cent lliures (...), y las restants cinquanta lliuras (...) que los dits Roma y Francisho Rovira, germa y nebot meus respective, que los pujan pagar a mon hereu baix elegidor ab las pagas ells voldran (renuncia a tots els drets de llegítima paterna i materna)" (Joan Uovira, mestre de cases, 9-9-1733).

CITACIONS (deutes)

"Confesso adeura a Maria Arquer sinquanta com consta ab un debitori lin tinc firmat" (Isidro Codina, 4-7-1669).

"Item vull que per pagar lo sobre dit (sepultura, funerals i altres sufragis) sien cobrades sinquanta lliures mes deu la casa del mas Euras de diners dexats.

"Item vull sien cobrades de Joan Pla menor ereu del mas Pla de dita Parroquia vuit lliures dotse sous quem deu.

"Item vull sien cobrades de Josep Pla quatre lliures.

"Item vull sien cobrades de Francesch Torra Perayre de Moya onse lliures quem deu per lo concert del aprenentatje" (Joan Euras, "fadri de la Parroquia de St. Feliu de Terrasola", 11-7-1678).

"Mes vull que sem sian pagats mos deutes com son un posch de blat que dech a Eudalt Puigsesllosas y a Joan Padros del mas del coll y lo vi que degue anan Vilaseca de Calldetenas y demes deutas petits..." (Maria Vinjas, "viuda de Antoni Vinjas sastre", 27-4-1707).

"It(em) mano, sian pagats mos deutes llegalment contrets, y 35 reals, y 7 diners dech a las animas y 7 s. 6, a la obra de Vilanova" (Enrich Serra, "ferrer de S. Maria de Vilanova de Sau", 12-6-1772).

"Item: vull quede tots los fruits que a mi toquian y demes pertañiar puguia sean pagats los gastos se me hagian fet durant ma permanencia a la Casa del Pou de dita Parr(òqui)a" (Llucia Jutglar, "Bracer Fill lleg(ítim) y nat(ura)l de Narcis Jutglar", 26-6-1810).

"En lo Poble de Santa Maria de Folgarolas Bisbat de Vich; avui que contam tres del Mes de Setembre del any mil vuicens y deu. Constituïda davant mi Monica Codina Viuda deixada del quondam J(oseph) Codina Sastre declara que son Marit tenia los deutes següents:

A N. Pou Botiguer de Vich ..... 2 ll. 12 s. 6

A Joanet de Roda Botig(ue)r de Vich ..... 13 reals

A N. Señores Botig(ue)r de Vich ..... 14 reals

A Fausto Serrabou per una quartera
y 8 mesorons mestall a 6 ll. ha satisfet
25 rals: Al Forn del Hospital ..... un duro
Al Pou de Folgarolas tres masoro(n)s de favas y 3 s.
Y los demes deutes menuts desitja sian
pagats tambe dels bens de son Difunt
Marit: de tot lo que fas fe en dit mes y
añ. Jo lo Dr. Joseph Colomer Rector de Folgarolas" (Monica Codina,
vídua de sastre, 3-9-1810).

"Item: vull sian pagats los deutes que tinch comunicats al Señor
Rector de Folgarolas" (Monica Codina, "Viuda deixada del qn. Joseph
Codina Sastre de est Poble", 17-4-1812).

"Item: vull y mano q(u)e tots mos deutes sian pagats..." (Anna
Vivet y Salvado, 20-11-1840).

"Item: p(e)r descarrech de ma conciencia declaro que estich adeudant
las quantitats a las personas y forma seguent: als sastre Catari
de Roda trescentas lliuras: a N. Cavalleria de Manlleu cuarenta cinch
lliuras: a Can Xech de Folgarolas trenta lliuras: a Miquel (a) Pasto
de Folgarolas trenta lliuras: al Hospital de Malalts de Vich catorce
pecetas: a N. Pons de Manlleu cinquanta dos lliuras: las quals quanti-
tats vull que tant prompte com sia posible sian satisfetas p(e)r
mon Hereu (...)" (Miquel Guell, sastre, 8-3-1843).

"Primeramente quiero, que sean satisfechas mis deudas, considerada
su legitimidad, costando todo litigio; (...)" (Maria Campás, vídua
de bracer, 9-3-1861).

"Yo quiero injurias satisfechas y deudas pagadas de mis bienes
sin estrepito judicial si atendida la verdad, conforme aparecera
á mi albacea D. Juan Serrabou quien sabe por sus anotaciones quienes
son mis acreedores, y de quienes lo soy yo" (Victor Vilardell, bracer,
5-9-1861).

"Ytem, declara que tiene esmarsados nueve cientos duros poco mas o menos en la fabrica llamada de Farrés del espresado pueblo de Folgarolas, de los cuales dispone en la forma siguiente; primeramente quiere, que tres cientos duros sirvan para satisfacer igual cantidad que poco más o menos esta adeudando á diferentes sujetos; (...)" (Ramon Bassas, bracer, 29-6-1876).

"Quiere que de sus bienes y á la mayor brevedad posible sin dar lugar á reclamaciones judiciales, sean satisfechas por completo todas sus deudas, las que son como siguen:

A Francisco Mundó de Barcelona ab hipoteca	225 duros	
Al Rndo. D. José Gurri Econº que fué de esta	146	"
A Francisco Vallbona	130	"
A Rita Fabrega viuda	200	"
Al Rndo. D. Pablo Bosqueyeda	100	"
Al Rndo. D. Esteban Calderer Pbro. y Econº que fué de esta	32	"
A José Puntí y Roca Propietario	80	"
A Francisco Gelabert Propietario	40	"
A D. Juan Serrabou Propietario difunto	49	"
A Adjutorio Bassas	40	"
A José Roca Fabricante de Vich	20	"
A Joan Aromir	13	"
A D. Mariano Subirachs	60	"
Al amo del Banús de Tavernolas	8	"
A Mariano Palóu de Folgarolas	40	"
A Domingo Vila de Vich	160	"
A Joseph Molist y Jolis	10	"
A Margarida Puig de Vich	16	"
Al Farré del Estány	44	"
A Ramon Mas	30	"
A José Puntí (á) Audal	18	"
A Pere Arderiu (á) Badó	3	"
A Antonio Riera	3	"
A la Pepa de Puigsasllosas	14	"
A Juan Palóu	10	" 10 rls.
A Juan Teixidó	28	"
A Juan Vilar	12	"

A Antonio Costa	5	"	
A Rata	7	"	
A Pablo Jutglar	3	"	
A José Farrés	2	"	
Botigué Tona de Vich	6	"	14 rals
	<u>1.555</u>	"	<u>4 "</u>

(Francisco Roca, "estanquero, viudo", 17-3-1877).

"Declaro deber a Pedro (...) dicho Pere Bondad doce duros diez reales" (Miguel Santamaria, "cantero, casado", 9-11-1884).

"Que de la cantidad que la casa de sus padres en Rupit le acredita cobren los siguientes acreedores, trayendo el debido debitorio, sus relativos créditos y son:

"Nicolás Prat, casado, secretario del Ayuntamiento de Manlleu que acredita ciento veinte y cinco duros dejados sin interés;

"Ramón Estragués Raurell, casado, tabernero de Rupit que acredita ciento veinte y nueve duros al seis por ciento anual;

"N. Vigué, difunto, panadero de Corcó, que acredita veinte y cinco duros al seis por ciento anual;

"Por último José Payedes, soltero, albañil, residente en Rupit que acredita veinte y cinco duros sin interés y que debe cobrar aunque no tenga documento" (José Sala Antentas, "casado, bracero", 31-7-1899).

CITACIONS (diversos temes)

NOM

"Sagimon Balart Soldat del Regiment de Mallorca" (3-6-1741).

"Fran(cis)ca Garriga muller de Joseph Garriga Bracer de la Ricardera"
(12-12-1742).

"Pere Serra taulé hereu de una casa y hort en lo carrer gran del poble" (8-3-1831).

PAGAMENT DE LA FUNERÀRIA

"Item dexo, y man q(u)e per pagar les demunt dites coses (funerals i altres sufragis) sian venuts mobles, roba, camises, etc." (Pau Rossell, 10-10-1658).

BUTLLA DE DIFUNTS

"I(tem) que se prengua, y escriguia luego una butlla de Difunts"
(Esteve Serrabóu, y Godaiol Pagés, 26-8-1767. Es troba al Llibre de tots los aniversaris y Missas fundats en la Iglesia parrochial de Sancta Maria de Folgaroles).

MORABATI

"Item per dret de superioritat Deix y llego al Illm. y Rm. Señor Bisbe de Vich un morabati valent tretse sous y quatre diners per una vegada pagador" (Rt. Gabriel Forner Pbre., 19-10-1712).

CÈDULA REIAL

"Item deixo y llego per lo fondo manat crear per S. M. per mantenir Viudas y altres obras pias tres pesetas una vegada pagadoras" (Andreu Domenech, 6-12-1811).

TUTORS

"Assigno en Curador y en son cas Tutor al Señor R(ect)or que vui es y sera de Folgarolas; al qual dono facultat y ple poder de cuidar, governar, y administrar las personas y bens de mos fills y fillas,

y los instruesca com jo plenament de ell comfio: (...)" (Maria Blanch, muller de bracer, 12-6-1810).

"(7): suplicant a dits mon Señor Oncle y S(eny)or Rector de Folg(ue-roles) que instituesquian en bons costums a dits mos fills y vigilian en tot lo de la mia Casa y familia: y principalment tinguan especial cuidado de ma muller dirigintla en lo que necessita com ho confio: pero no entenent que mai puguian los dits fer cosa alguna de moment sens consentiment de la major part dels Marm(essor)s" (Fran(cis)co Aguilar, pagès, 8-4-1812).

HEREUS DE CONFIANÇA

"Item: vull y mano: q(u)e mon Hereu deguia entregar a la posible brevetat sexanta pesetas al R. Rector de esta, per los fins ly tinch comunicat" (Joseph Torrents, 15-10-1821).

"(...) Iltre. Sr. Vicario General de Vich, que és o en tiempo será, para que cumpla lo que le ha encargado por escrito en todo lo referente á sus bienes muebles é, inmuebles, acciones y derechos, sin que haga de prestar caucion á nadie, y prohibiéndole revelarla á nadie.

"(Nomena marmessors) unicamente para lo pio a Pedro Farrés Estebe y á Clemente Sala vecinos de esta parroquia" ("En el manso Vila Término municipal de Ripoll, Parroquia eclesiástica de Llaers, Partido judicial de Puigcerdá. Pedro Farrés y Farrés labrador de S. Juan de las Abadesas. 80 años").

DECLARACIONES

"It(em) per quant Salvador Pou Pages Hereu del mas Pou (...) en son ultim testament mana a son hereu que me fes cada any un vestit de estamenya durant ma vida natural, declaro que estic satisfeta. Vull y mano a mon hereu (...) no puguia demanar al hereu del mas Pou" (Rosa Vilar, 18-12-1744).

"Monica Codina Viuda en presencia de mi lo baix firmat y de Joan Roure Satre y de Joseph Fabregas Bracer de Folg(ue)roles): declara:

que Salvador Homs de Senfores luego que Joseph Codina Marit de la declarant mori: li digue: que si la heretat o bens que ell creia expectarli se declares en son favor: no inmutaria cosa alguna a la declarant permetantli visques dels fruyts cullis y donantli la Casa per sa habitacio: y que aixis ho ha practicat en estos dos anys pasats: vivint de aquells pues apenas sufragan per sa subsistencia: y que altre pacte no ha tingut ab dit Salvador Homs.

"Item: Declara: que en lo mateix any en que mori son Marit: vivint sa Cuñada Francisca Codina casada en S. Hilari: reculliren 3 g. (sembla una g, però no sé què vol dir). Hasta ll que tingue la seguent inversio: 1 g^a (?) per lo pa dels Fun(eral)s feu a dit Marit: 1 g^a (?) robaren los Francs y la restant consumiren las dos cuñadas: havent tambe pagat una pensio a Fran(cis)co Roca.

"Finalment declara que poseix tres flasadas q(u)e no son propias: una de bona que creyentse era propia la reculli al Arbos de Vilanova: y las dos dolentas son de la qn. Marianna Tor que declara que morta la declarant: fossen venudas y son preu distribuit per be de sa anima.

"Llegida esta declaració se renova la declarant a ella de lo que dono fe jo el Dr. Joseph Colomer Rector de Folg(ueroles) Not(ari) de dita Parr(òqui)a" (17-4-1812).

"(...): ab la que declaro que tinch rebut la quantitat de cent cinquanta lliuras de mon amat sogre Juan Vilar negociant p(e)r lo dot que correspon a ma Estimada muller Teresa Vilar y com jo no he firmat la corresponent epocha de la quantitat rebuda, vull que esta ma declaracio tingua la mateixa validesa y firmesa (...)" (Anton Vila, bracer, 26-12-1849).

"Ytem digo y confieso que el sobredicho José Ribas me está debiendo tres cientos veinte reales, cuya cantidad quiero que se distribuya para misas de cuatro reales cada una en sufragio de mi alma.

"Ytem digo y confieso que Sebastian N. de C. Fustér de Sau me debe cincuenta y cuatro duros; y José Llusá de Torelló veinticuatro cuyas cantidades quiero que se empleen la mitad para misas en sufragio de mi alma y la otra que resta la deajo á mis herederos abajo nombrados. (...).

"Ytem digo y confieso, que Josefa Cõma y Puigsercõs me ha pagado todo cuanto me debia hasta la fecha del tiempo que la habia servido" (Francis)co Roca, "labrador", 3-5-1871).

CITACIONS (codicils)

"(...) vull que de cent y cinquanta missas que me havia dexades a la Pietat de Vich celebradores no meni celebren mes de cent y haquexes entre los tres altars es a saber quaranta en lo altar dels matirs Lluçia y Marcia trenta al altar de (...) y trenta al altar de St. Isidro ab charitat de quatre sous quiscuna. Item dexo y vull que en los demes Convents sem celebren cent vint y sinch misses es a saber vint y sinch a St. Domingo vint y sinch al Carme vint y sinch a la merce y vint y sinch al Convent de St. Thomas de Riudeperes dotse a St. Joseph y tretse als Trinitaris ab caritat de dos reals.

"It(em) Altrement y considerant que he gastat molt en haquesta mia desgana y gasto y la mia hacienda a molt deteriorat per co vull que una missa quotidiana que me havia dexada tot lo any del dol se reduesca a dos misses cada setmana tot lo any del dol y ques digan si fer se pot lo divendres y dissapte de la setmana y ques digan a n^a Sr^a del Ademunt o, aqui en Folgarolas, o, alla ahont mos marmessors y hereu los aparexera. Item dexo y llege a mon S(eny)or Reverendissim lo bisbe de Vich un morabati valent tretse sous y quatre, o, lo que valega. Item vull que a nals preveres que a la mia sepultura y enterro novenal y Capdeny entrevindran los donen mos Marmessors quatre reals de plata, o, lo valor de ells. Item tenint memoria de que en mon fíltim testament vatx fer llegat a Rafel Sala mon germa de cent lliuras y vetx ara que mon hereu en lo testament nomenat no poria commodament donarlas perso li reduesch lo tal llegat anals fruyts se trobaran en la vinça de la Rectoria axis que des del dia que jo morire fins un any tot lo que as cullira en la vinya sea tot seu" (Codicil del R(evere)nt Gaspar Sala, 14-4-1655).

"(...) en lo acte de la institutio del personat o, personal benefíci sots invocatio de St. Narcis y Agusti en la Cappella sots la matexa invocatio del palau Episcopal de Vich per Miquel Gironella burges de la Vila de St. Joan les badessas (...) novament instituhit y fundat de la qual institutio consta ab pacte rebut y rectificat en poder de Joseph (...) pogues dexar y legar lo dit personat, o, personal

benefici de St. Narcis y Agusti que jo de present obtinch ala persona a mi ben vista. (...) deixo y llego lo dit personat o personal benefici (...) al Itle. Sr. gr. Antoni Sala Canonge de la Seu de Vich mon nebot si lo die de mon obit viura. Si empero (...) no viura dexo y llego lo dit personat (...) al Rnt. Pere Sala qe Rector del Hospitalet del bisbat de Barcelona nebot meu. Si empero (...) lo dexo a Sagimon Sala clergue natural de la casa y mas Sala (...) neboder meu" (Codicil del R(evere)nt Gaspar Sala, 10-4-1656).

"(...) las sinquanta lliuras dexat a Clara Rocha ma filla se li sian dats sempre que la tragues de casa mon hereu" (Codicil de Pera Rocha, 11-7-1661).

"(...) tres Aniversaris los quals se haca de celebrar quiscun any los dies porra el Rnt. Rr. de dita Iglesia suplicant lo tinga a be se fassa la celebracio de aquells en lo millor modo convindra. Per la dotatio dels quals ab (...) del present assigno y consigno al Rnt. Rector y obrers de dita Iglesia (...) de pensio annual tres lliuras bar(celone)sa tant en lo preu y p(er) pietat com en las pensions de aquell que Joan Soler pages del lloch de Sta. Maria de Folgarolas (...) mil me fa y presta tots anys per raho de un stabliment de una casa en dit lloch per mi a ell fet ab acte rebut (...)" (Codicil de Joana Forns, 20-6-1664).

"Vull y man, que la fundacio de un Aniversari que instituhia celebrador tots anys (...) al qual dotaba de caritat (...) quinze sous sia anulada (...) en lloc del Aniversari sem sie fundada (...), una Missa de caritat 6 sous perpetuament celebradora quiscun any (...)" (Codicil de Jaume Roca "dit lo Pagés", 6-5-1741).

"(...) mano a mon hereu (...) deposie aquella quantitat de diner, que esmersada corresponguia cada any 1 ll. (...).

"(...), que per la celebracio de dits 2 Aniversaris percebesca cada any 1 ll. per cada hu dit Rt. Rr." (Codicil de Joseph Godaiol, 5-11-1750).

"(Nombra marmessors) "a Anton Serrabou Pages hereu del Mas Serrabou gendre, a Joan Gelabert Pages hereu del Mas Gelabert, nèt meu.

"It(em) en atencio que Magdalena (...) se colloca en Matrimoni despres que io tenia lo sobredit Testament y fou suficientment dotada, sols li llego (...) 200 ll. (...) moneda Barcelonesa (...).

"(...) a Antonia (...) filla mia (...), a mes del dot de 800 ll. (...) moneda Barcelonasa que li aseñala en mon Testament (...), li llego, y deix 400 ll. (...) moneda barcelonesa (...).

"(...) a Felix (...) net (...), deix y llego en cas de colocacio de Matrimoni Spiritual o carnal, 100 ll. (...) monera barcelonesa (...).

"(...) a Tomas (...) nebot meu (...) 200 ll. (...) moneda barcelonesa (...).

"It(em) per repos de la mia anima, de mos Pares, Parents, y demes perqui io estich obligat a pregar, vull, y man se celebrien en la Igl(ési)a Par(roquia)l de S^a Mª de Corco (...) dos Oficis una sola vegada ab assist(ènci)a de tres P(re)b(e)res y ab la mateixa assist(ènci)a de Pbres., tambe es ma voluntat sem celebra un altre Ofici en la Par(roquia)l Igl(ési)a de St. Julià de Cabrera una sola vegada" (Codicil de Ferriol Guardia y Folchs, 23-4-1753).

1^a "Que dels dotse Preberes ques dexava en son Testament per lo enterro, ara solament per ultima disposicio ne crida set.

2^a "Que de las cent y sinquanta Missas ques dexava per sa anima en son dit Testament; vol ara per ultima disposicio, se lin digan unicament sinquanta; y de estas sinquanta, que sen digan sinch en Altar privilegiat: totas empero estas sinquanta, que estigan â disposicio dels Curadors cridats" (Codicils de Maria Roca, 19-8-1763).

"Declaro y vull: que venint lo cas de Teresa Poudevida i Valarporta Carissima Muller mia sobrevisca la Mia Carissima Mare Rosa Poudevida i Garet en tal cas sia la dita Teresa (senyora majora i usufructuària) (mantenint empero mon Nom, co no tornant a casar, i no altrament) tota la mia Universal heretat (...)" (Codicil de Joseph Poudevida, 10-3-1778).

"(...) que sobre lo llegat tinch fet en dit mon testam(en)t â Fran(cis)co Pou i Serrabou Estude mon carissim net fill de Joan Serrabou i Pou Pages mon Gendre, i de Maria Pou i Serrabou q^a M(ulle)r sua, i filla mia carissima, es ma voluntat que continuant dit Francisco

los estudis, i encaminant al estat clerical, sempre i quant vingal cas (...) ordenat de ordre sagrat deixantli de mos bens, com ab lo p(rese)nt li deixo esdevenint dit cas i no altrament: cent lliuras bar(celonesa)s a sas liberas voluntats.

"Item tenint pr(esen)t los bons off(ici)s que dit Joan Serrabou i Pou mon carissim Gendre ha practicat tant an Mi com ab ma carissima M(ulle)r difunta, ab los Nets, i molt be que ha cuidad fins vui de tots los bens, per retribuirli en quant puga dits bons officis, i obliganlo ab alguna demostració á que els continua, sobre lo que en ordre, dit Joan, en dit mon testament, tinch disposat, i li tinch llegat, (...) ademes ab lo p(rese)nt, deixo i dono, guardant empero lo nom de ma filla, es no tornarse á casar (...) que á ocasio del millor acomodo per Jaume Serrabou i Pou mon carissim net major, se judicás de mos Marm(essor)s convenient fer algun partit doble / tots los bens que Jo per raho de Señor major poderos i Usufructuari he fet i meus (...) que hereti á dita q^a Maria Pou i Serrabou ma carissima filla (...) donantloshi tots enterament perque de ells puga fer, i disposar a sas libres voluntats, a excepcio de cent lliuras B(arcelo-nesa)s que ab lo p(rese)nt tinch llegadas a Fran(cis)co Serrabou i Pou" (Codicil de Jaume Pou "Pages i hereu del Mas Pou", 8-2-1784).

"Atenent la reserva me fiu en la donacio q(u)e fiu á J(ose)ph Casals bracer mon fill. Ara ab est codicil dispo de ella i es q(u)e seguida la mia mort deguia dit J(ose)ph mon fill, entregar al Rt. Rr. de Folgarolas q(u)e es, i serà, tota la mia reserva (segons expresa dita donació) q(u)e es en poder de J(ose)ph Anton Simó i Sayol Nt. de Vich sino me engañó tant de diners, com de altres cosas, del modo q(u)e expressá la reserva: a fi de expenderla i distribuirla, tota per repos i sufragi de la Mia Anima i demes.

"Y declaro q(u)e en cas dit J(ose)ph fill meu no volgues cumplir punctualm(en)t tots los pactes q(u)e se expresan en dita donacio per mi á dit J(ose)ph feta (lo q(u)e no o puch creurer) com son de ferme o pagar els funerals, i los demes llegats p(er) mi fets en dita donacio, en tal cas dispo de tot lo q(u)e jo puguia disposar so es vull q(u)e de tots los bens q(ue) exprechan a dit J(ose)ph en forsa de dita donacio, se deguia ferne 4 pars: co es las duas per sufragi de la mia Anima i demés (...) i las otras dos parts se deguan dividir-

se entre dit J(ose)ph fill meu una, i entre Joan Casals fill meu la altre" (Codicil de Margarida Casals, vídua, 15-9-1790).

"Item així i com ab lo ditat mon testament instituhia y fundava en la dita Parr(oqui)al Igl(ési)a de Folgarolas 3 missas resadas annualment celebradoras per lo Rnt. Rector o altre Sacerdot a ell ben vist per sufragi de la mia anima, y demes dema obligació a Deu pregan de caritat 7 s(ous) 6 din(er)s quiscuna, una en lo die me convindria morir, altre en lo die de ma Patrona Sta. Teresa sino fossen impedit, y si ho fossen o algun de ells en lo die antes ó despues no impedit. Y la altre en lo die aparegués al Rnt. Rector, y per lo que mon hereu fins ya tant depositat en lo Arxiu de Folgarolas ó altre dels Ecclesiastichs de la ciutat de Vich 87 ll. 10 s. per lo Capítol de ditas tres misas degué correspondrer la dita Caritat, y que no pogués esser extret de dit deposit sino per esmers en lloch segur, habentse de executar del mateix modod sempre que se seguis quitacio. Dexant la Administració de dita fundacio al Rnt. Rector y Obrers de la mateixa Parr(oqui)al Igl(ési)a de Folgarolas ab tota plenitut de drets. Ara vull y es ma voluntat, que solament sian dos las ditas misas fundadas de caritat nou sous quiscuna celebradoras, una en lo die de mon obit,, y lo altre lo die de Sta. Teresa ma Patrona, y si algun de ells será impedit, lo dia antes ó despues no impedit, y fins y á tant que mon hereu depositia en algun dels sobredits deposits trenta lliuras per son Capital, dega correspondrer la annual penció. Dexant la Administració als matexos Rector y Obrers de Folgarolas y demés expressat ab dit mon Testament" (Codicil de Teresa Serrabou Pou y Novellas, 4-5-1797).

"(...) vull disposár de las sinquant lliuras B(arcelonesa)s que en lo heretament, que en favor de Martí For vaitx celebrar en sos capitols firmats en poder del N. Portell (...): Y per lo tant en prova de que tinch entera confiansa de ma chara muller Chatarina Balárt la instituesch Hereva, y Tutora, o Curadora de estas cinquanta ditas lliuras" (Codicil de Fran(cis)co Pladevall, bracer, 8-1-1809).

"(...) los Funerals de Enterro, Novenal y Capdeany ab asistencia de tres Sacerdots y tambe vull me sia feta la oferta acostumada;

y celebradas vint Misas oferint celebrar estas al Señor Rector de Folgarolas per mos Marmesors, y acas que est no las acceptia, sian celebradas a Vich a la voluntat de mos Marmesors" (Codicil de Maria Rovira, vfdua, 26-3-1810).

"(...) ab lo que aumento de siscentas lliuras lo dot que tinch asseñalat a ma Filla Maria Theresa Gelabert; en lo demes lloho, aprovo y rectifico mon dit ultim Testament (...)" (Codicil de Francisco Gelabert "Pages de la Parroquia del Mas Gelabert", 30-3-1810).

"(...) en atencio a los bons oficis he rebut de Francisco Vilaregut mon amat Gendre y lo afecte ly porto despues de recomanarli ab tota eficacia mas dos fillas Solteras Madalena y Teresa esperant cuidara de ellas ab tota especialitat volent disposar de cent y vint lliuras que me he reservat dexo y llego a dit Fran(cis)co quaranta lliures a sas liberas voluntas y quaranta a cada filla de las mencionadas Madalena y Teresa" ^{Codicil de} (Maria Balart, vfdua, 10-10-1812).

"(...) Revoca dit Codicil fet en poder de dit R. Rr. y vull que tant solament estiga en tota a forza el sobredit Testament en totas sas parts" (Codicil de Maria Balart, vfdua, 13-11-1812).

"(...) declaro y vull: que en lo cas retornes mon Fill Jordi Pedra y volgues traurer lo que li correspont per dret de llegitima Paterna li asseñalo lo que podra suportar ma Casa en la epoca ho demanara a coneguda de mos Marmessors pues no es mon animo gravar en cosas excesivas a mon dit Hereu: revocant lo que en dit mon Testam(en)t llegue y asseñali a dit mon Fill Jordi Pedra" (Thomas Pedra, mestre de cases, 31-7-1814).

"(...) dispozo que las cincuenta lliuras q(u)e vas llegar a mon amat marit entench q(u)e ly sian donadas en lo cas permanesquia en la casa de mon amat Pare, treballant a profit de la casa en lo any del dol contant desde lo dia de ma mort a un any: pero si ell no vol habitar en ma Casa: ly deixo tan solament vint y cinch lliuras una vegada pagadoras" (Codicil de Francisca Rifa, muller de Fran(cis)co Rifa, bracer, 11-6-1815).

"(...) ordeno y dispo: que en atencio als bons oficis q(u)e tinch rebuts de ma estimada muller Maria Vivet y del molt q(u)e ha treballat a profit de ma casa: li deixo sobre ma casa cinch sentas lliuras de las que ne puguia disposar librament mantenintse Viuda co guardant mon nom" (Codicil de Silvestre Vivet, negociant, 9-9-1815).

"(...) declaraci6 de dit mon Codicil atorgat en lo mencionat dia nou de Setembre del any mil vuitcents y quinse: declaro y vull que las cinch centas lliuras que sobra ma Casa vas llegar a ma dita estimada muller se entenguian del modo seg(uen)t que si dita ma muller no habita a la Casa de mon Hereu mantenitse Vidua y guardant mon nom deguia dit mon Hereu tan solament entregar anualment a la mencionada muller mia la pensio equivalent a las cinchcentas lliuras que importara quinze lliuras tant quant naturalment viura: no podent jamas per ningun motiu extraure las ditas cinchcentas lliuras volent que sempre vinguia lo cas de la sua mort cesia dita pensio: y lo capital de la pensio de las sobreditas cinch centas lliuras imposadas a ma Casa se entenguia compres al cos de la mia universal heretat" (Codicil de Silvestre Vivet, negociant, 11-7-1816).

"(...) deixo y llego a dita Eulalia ma Estimada muller tant quant naturalment viura guardant mon nom aquella Casa q(u)e tinch y poseesch en la Plasa gran del Poble de Sta. Maria de Folgarolas: la que usufructua a sas liberas voluntats: mantenintse Viuda y no habitant en dit Mas Pou" (Jaume Pou y Serrabou "Pages Propietari del Mas Pou", 17-1-1818).

"(...): que en atencio que ab los Capitols Matrimonials me vas reservar per testar tres centas lliuras: deixo y llego la pensio de estas anualment que son nou lliuras, a ma Estimada muller Mariana tant quant naturalment viura tant solament" (Jaume Pedra, mestre de cases, "fill lleg(ftim) y nat(ura)l de Bartomeu Pedra", 8-11-1818).

"(...) vull q(u)e mon hereu donia trenta lliuras a dot á Maria Anna filla mia (...) sempre y quant vinga lo cas de contraurer estat espiritual ó carnal y q(u)e tambe á ma muller Lluçia Palomeras en cas contraguia matrimoni ab altre deguia mon hereu donarli quaranta

lliuras B(arcelonesa)s es asaber 30 q(u)e tinch de rebudas del dot y 10 q(u)e ni fas de augment y en cas de perseverar viuda guardant mon nom no volent ó no podent habitar ab mon hereu li deixo per sa habitacio sens obligaci6 de pagar ningun arrendament si sols los carrechs q(u)e te dita casa nomenada can Vivet propietat mia" (Codicil de Anton Vivet, bracer, 25-12-1826).

"Declaro q(u)e tinch rebut de Joseph Pedra mestre de casas de esta Parr(òquia) de Fugarolas lo dot q(u)e en virtut dels Capítols Matrimonials se firmaren per motiu del matrimoni celebrador entre Pere Domenech mon fill y Maria = Anna Pera. Item vull q(u)e mon hereu q(u)e es y en lo temps esdevenidor será dega mantenir á son igual en menjar, beure, vestir, y calzar sá y malalt tot lo temps de sa vida á mon Fill Joseph Domenech al qual per motiu de ser fatuo lo escloch de poder heretar mos bens" (Codicil de Andreu Dumenech "Masover del mas Puigsech", 18-3-1828).

"(...): que me sian celebradas cincuenta misas tant solament p(e)r repos de la mia anima 7 s. 6

"(...) que si mon marit necessita p(e)r sa manutencia tots los bens o part de ells dels que lo vas dexar en mon testament Usufructuari: los puga enpeñar o vendrer: y lo restant que quedia al verificarse sa mort, sia la mitat en sufragi de ma anima y la altre mitat en son favor" (Codicil de Antonia Safont y Pedra, 19-11-1846).

"(...): que de las cincuenta lliuras que en dits capitols me vas reservar vull q(u)e quinze de ellas servesquian p(e)r los Funerals y sufragis p(e)r la mia anima y que las trenta cinch restants vull que en atancio a la falta de salud de mon fill Miquel Clapera y en lo cas, que no espero, que mon hereu q(u)e es o sera lo tragues de casa y no altrament deguian serly aquellas entregadas en augment de dot pero morint en compaña de dit mon hereu quedian las espresadas trenta cinch lliuras a favor del expresat mon dit hereu" (Codicil de Bernat Clapera "Pages masover de la Casa nova dels frares", 28-12-1847).

"Que en virtud de la clausula testamentaria del testamento que su difunta consorte Maria (...) otorgó ante el notario de Vich D. Francisco (...) a los once dias del mes de Marzo de mil ocho cientos cincuenta y uno en la cual manifiesta que lega a sus hijos de la parte de sus bienes legitimos lo que dispondrán sus Albaceas, y manifestando al propio tiempo el testador Francisco Roca (...) ser el unico Albacea viviente de los nombrados en el testamento de su difunta consorte ha declarado lo siguiente: Que lega a su hijo Jacinto cien libras barcelonesas de los intereses que su Madre (...) tiene sobre esta su casa por una sola vez pagaderas y lega tambien cien libras a su hija Magdalena por una sola vez como tambien la comoda que era de su Madre, cuales legados debe pagarselos su hijo mayor Juan constituido heredero en el testamento espresado de (...) su consorte" (Codicil de Fran(cis)co Roca, 17-11-1879).

"(...) á su hijo Juan quiere le sean devueltos los cien duros, que presto al testador y si fuese maltratado ó hubiese de morir en el Santo Hospital le deberán entregar seiscientos duros más; pero en caso de recobrar la salud le entregarán los cien duros dichos y á más diez y seis duros.

"A sus dos hijas Concepción y Ramona, siendo solteras y no gozando de salud doscientos duros á cada una; de lo contrario diez y seis duros á cada una.

"A los otros dos hijos Ramón y Antonio, si no gozan de salud, doscientos duros á cada uno y si están sanos diez y seis duros á cada uno" (Codicil José Marsó y Belat, "casado, arriero", 24-10-1895).

QUESTIONARI

NOTA: Només es computa el que és una realitat. Els condicionals, que hi ha en els testaments, no es tenen en compte. Sortiran en els comentaris.

TESTAMENT NÚM.: _____ 1-4 |_|_|_|_|

NÚM. DE REGISTRE: _____ 5 |_|

DATA DEL TESTAMENT: Dia del testament: _____ 6-7 |_|_|

Mes del testament: _____ 8-9 |_|_|

Any del testament: _____ 10-13 |_|_|_|_|

SEXE: H ( ) Home D ( ) Dona 14 |_|

ESTAT CIVIL: S ( ) Solter-a 15 |_|

C ( ) Casat-da

V ( ) Vidu-a

X ( ) No se sap (no consta i no es pot sobreentendre).

OFICI: 16-17 |_|_|

Ofici del testador o del marit o pare de la testadora.

01 ( ) Pagès	16 ( ) Taberner
02 ( ) Serrador	17 ( ) Corder
03 ( ) Rector de rectoria	18 ( ) Escultor
04 ( ) Trencador de pedra o picapedrer	19 ( ) Negociant
05 ( ) Bracer	20 ( ) Traginer
06 ( ) Sastre	21 ( ) Ferrer
07 ( ) Mestre de cases	22 ( ) Cirugià
08 ( ) Escloper	23 ( ) Sabater
09 ( ) Pastor	24 ( ) Fuster
10 ( ) Paraire	25 ( ) Teixidor
11 ( ) Capellà (o monjo)	26 ( ) Teixidor de cànam
12 ( ) Teixidor de lli	27 ( ) Hisendat
13 ( ) Teuler	28 ( ) Botiguer
14 ( ) Mestre de moles	29 ( ) Propietari
15 ( ) Majordona	30 ( ) Magister puerorum (mestre d'escola)

En cas que sigui pagès, nom de la casa.

18-19 | |

- 01 ( ) Poudevida
- 02 ( ) La Sala
- 03 ( ) Puigseslloses
- 04 ( ) El Raurell
- 05 ( ) El Gelabert
- 06 ( ) La Roca
- 07 ( ) Puigsec
- 08 ( ) El Godaiol
- 09 ( ) Mas de les Vinyes i mas Amat
- 10 ( ) Mas Martí
- 11 ( ) Mas del Coll
- 12 ( ) L'Aromir
- 13 ( ) La Casa Nova del Reguer
- 14 ( ) Serrabou
- 15 ( ) El Pou
- 16 ( ) L'Albareda Vella
- 17 ( ) La Torre de Morgadès
- 18 ( ) El Folcs
- 19 ( ) La Codina
- 20 ( ) La Casa Nova dels Frares
- 21 ( ) El Molf del Reguer
- 22 ( ) Les Codinoies
- 23 ( ) La Casa Nova de Puigseslloses
- 24 ( ) Mas Noguer
- 25 ( ) Palou

Quin lloc ocupa dins la casa de pagès?

20 | |

- H ( ) Hereu o pubilla
- D ( ) Muller o marit de l'hereu o pubilla
- F ( ) Fill o filla de l'hereu o pubilla
- G ( ) Germà o germana de l'hereu o pubilla
- T ( ) Tia o oncle de l'hereu o pubilla
- M ( ) Masover--a
- S ( ) Mosso

SEPULTURA:

Lloc elegit. 21 | _ |

F ( ) El fossar de Folgueroles (on s'escaurà morir,
"on jo habitaré, quan moriré", segons els marmessors).

A ( ) Un altre lloc concret fora de Folgueroles.

Tipus de sepultura. 22 | _ |

D ( ) Vas familiar dins l'església

F ( ) Vas familiar en el fossar

T ( ) No concreta que sigui en un vas

C ( ) No concreta que sigui en un vas
+ ofici de cos present (o enterrament)

P ( ) Sepultura en un vas
+ ofici de cos present (o enterrament)

Nombre de capellans: _____ 23-24 | _ |

Nota: Si no s'especifica, és a gust dels marmessors o d'algun fami-
liar, o no s'indica.

FUNERALS: S ( ) Sí 25 | _ |

N ( ) No ho especifica

C ( ) Cantats

Nombre de capellans: _____ 26-27 | _ |

Nota: Si no s'especifica, és a gust dels marmessors o d'algun fami-
liar, o no s'indica.

CAPDANY O OFICI DE RECORDANCA: S ( ) Sí 28 | _ |

N ( ) No ho especifica

C ( ) Cantats

Nombre de capellans: _____ 29-30 | _ |

Nota: Si no s'especifica, és a gust dels marmessors o d'algun fami-
liar, o no s'indica.

OFERTA: S ( ) Sí 31 | _ |

N ( ) No ho especifica

Classe o tipus d'oferta.

32 | _ |

- 01 ( ) L'oferta (sense especificar).
- 02 ( ) Si ho pot fer la casa.
- 03 ( ) Pa i vi.
- 04 ( ) Pa, vi, diners.
- 05 ( ) Pa, vi, llum o candela.
- 06 ( ) Pa, vi, diner i candela.
- 07 ( ) Pa i llum.
- 08 ( ) Pa, diner i candela o llum.
- 09 ( ) Diner i candela.
- 10 ( ) Oferta i llum.
- 11 ( ) Com és costum.

Freqüència.

33 | _ |

- S ( ) Setmanalment (diumenge) durant tot un any.
- D ( ) Diàriament durant tot un any.
- C ( ) Com és costum (o estil) a la casa o parròquia.
- N ( ) No ho especifica.

MISSES: S ( ) Sf

34 | _ |

N ( ) No ho especifica

Total: _____

35-37 | _ | _ | _ |

Nota: Val per quan deixa el lloc a gust dels marmessors o hereus.

Lloc:

- Dins la parròquia (església, Damunt, Sant Jordi...). 38-40 | _ | _ | _ |
- A Sant Tomàs de Riudeperes. 41-43 | _ | _ | _ |
- A alguna església o convent de Vic. 44-46 | _ | _ | _ |
- Altres indrets. 47-49 | _ | _ | _ |

CELEBRACIONS DEL FUNDAT:

Quantitat: _____

50-51 | _ | _ |

Nota: Val per quan deixa ON i QUAN a gust dels marmessors o hereus.

Quan no especifica la quantitat, però sí que es diu ON i/o
QUAN, també s'ha de computar.

On 52 | _ |
1 ( ) Folgueroles.
2 ( ) Fora de Folgueroles.

Quan 53 | _ |
1 ( ) El dia que morirà.
2 ( ) El dia que morirà i els altres segons els marmessors
o el rector.
3 ( ) El dia que morirà i/o el dia del patró o patrona.
4 ( ) El dia que morirà i el de la mort d'algun familiar.
5 ( ) El dia següent al de la seva mort.
6 ( ) El dia del patró o patrona (d'altres familiars morts).

LLEGATS PIADOSOS O CARITATS: S ( ) Sí 54 | _ |
N ( ) No ho especifica.

USDEFRUIT (marit o muller): 55 | _ |
1 ( ) Sense condicionar la viduïtat
2 ( ) Condicionant la viduïtat.
3 ( ) Altres persones que no són el cònjuge.

Nota: El text que segueix a l'elecció de l'hereu o hereva sempre sol ser interessant.

En aquesta variable el sexe és un valor a tenir en compte, raó per la qual hi ha tants valors.

- 01 ( ) Fill primogènit.
- 02 ( ) Fill no primogènit.
- 03 ( ) Fill últim.
- 04 ( ) Fillastre.
- 05 ( ) Afillat.
- 06 ( ) Filla (però, si hi hagués un fill mascle, aquest seria l'hereu).
- 07 ( ) Filla (tot i havent-hi fills mascles).
- 08 ( ) La criatura que parirà la seva dona.
- 09 ( ) Gendre (tot i havent-hi fills mascles).
- 10 ( ) Fillol o fillola.
- 11 ( ) Marit o muller (però després d'ell o ella als fills).
- 12 ( ) Marit.
- 13 ( ) Muller.
- 14 ( ) Pare.
- 15 ( ) Mare.
- 16 ( ) Germà.
- 17 ( ) Germà capellà.
- 18 ( ) Germana.
- 19 ( ) Nebot (o el que serà l'hereu de la casa paterna).
- 20 ( ) Neboda.
- 21 ( ) Nét.
- 22 ( ) Néta.
- 23 ( ) Cunyat-da.
- 24 ( ) Cosí.
- 25 ( ) La seva ànima (i a Déu Nostre Senyor).
- 26 ( ) El senyor rector de Folgueroles.
- 27 ( ) No assenyala el parentiu.
- 28 ( ) Més d'un hereu.
- 29 ( ) Marmessors.